3 1761 03930 4555

Presented to the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

KAREL AND MIROSLAVA

CVACHOVEC

JOS. J. KOVÁŘÍK.

1898.

NÁRODNÍ BIBLIOTÉKA.

VÝBOR PRACÍ

ČELNĚJŠÍCH SPISOVATELŮ ČESKOSLOVANSKÝCH.

REDAKTOR: **FRANTIŠEK ZÁKREJS.**

DÍL TŘICÁTÝČTVRTÝ.

SPISY KARLA AL. VINAŘICKÉHO.

SVAZEK DRUHÝ.

V PRAZE,
NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.
1875.

KARLA AL. VINAŘICKÉHO

SEBRANÉ SPISY

VERŠEM I PROSOU.

SVAZEK DRUHÝ.

Varito a lyra. — Pána Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic věk a spisy vybrané. — Jan Slepý.

V PRAZE.

NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

1875.

LIBRARY
JUL 0 5 1990
UNIVERSITY OF TORONTO

Veškera práva vyhražuje si nakladatelstvo.

Národní knihtiskárna: I. L. Kober v Praze.

VARITO A LYRA.

Básně a písně.

Obrana zvuků českých.

Ondy pravil mi Němec: „Česká tvrda, drsnata řeč jest,
Zvučky samé hromadí; někde ni hlásky nemá.“
Češtinu já hájil: „„Rozličné má stroje hudba,
Jedny měkce, druhé rázně a mocně zvučí.
Příroda též hory má příkré i řečiště plynoucí,
Barvy své líčí světle i temně duha.
Mocně mluví hrom i bouře; tichý jen šepce větříček
Chraplavě vrána krká: líbě slavíci pějí.
Mé ucho rozličné zvuky po vší přírodě slýchá;
V mluvě naší je celá příroda obrazena.
V ní se také s lahodou střídává drsnota někdy;
Líný rozplývá se v samohlásky jazyk.
Nezkažený cizotou vždy mluví Čech mužně a rázně
Slastiplná se rtů Češky, co med plyne řeč.
Vlasti jen odcizený lopotí se po významu vhodném
Svých myšlení; v ústech stále hatí se mu řeč.
Češka samé jasné samohlásky zná, jako Vlaška;
Temným *ü* aneb *ö* ústa si nestahuje.
I měkké spoluhlásky tvoří, jichž Němkyně nezná;
Ty v řeči poskytují proměnu rozmanitou.
Než jaková zvuček a samohlásek v češtině vládne
Míra; tu, sousede, viz důkazy předložené.
Zde vždy jenom jediná se střídá zvučka po hláskách;
Viz to a nemluv nám, že tvrda řeč je naše.
Chceš-li zahanbiti nás, poukaž nám písně podobné
V němčině své: a hned palmu podáme my jí.““

Varito a lyra.

Věnování.

Vy, co na Labi a na Moravě.
Váhu, Dunaji a na Opavě
Dědiny pokojné obýváte,
A se rádi nazýváte
Syny jediného původu,
Rozenými syny
Mateře té jediné —
Země děděné,
I vy děvy,
Co si libujete milé
Řeči mateřiny
Půvabu a lahodu,
Nachylujte ucho čilé
Nápěvům i mého
Varita nového.

Varito.

Musa Ariona pěti vyučila,
Lyru mu sama ladívala:
A ta-li tónů vydala,
Moře se tišilo,
Lesy nešuměly,
Řeky neječely,
Kamení ožilo.

Ó by mě učila ta bohyně
Po umělé Helady míře
Dušejímavé té lyře!
Ruka by má její dutině
Tóny vyloudila citobudivé,
Nápěvy jí by vyloudila
Lahodovábivé.

Než, ó žele! Musy
Nebytují více
Na zemi kamenité!
Kamo zaměřiti chůzí? —
Nekali se moje líce;

Tamo na lípě věkovité
Visí Lumírovo varito;
To, se suku vypiato,
Rokotavými tónů dechy
Samo vybudí Čechy!

Nápěvy.

Vesele řeka hučí,
Vesele lesy šumí;
Jaro vyměnilo
Podobu luk a polí.
Cokoli žije,
Cokoli čije,
Se veselí.

I ty raduj se,
Děvo i jinochu,
Vesele pěj,
Jako za jara nového
Raduje a veselí se
Pěvec operutěný.
Na poli, na sadě,
Na luhu, louce
Leželo jíní;
Zářilo nebes
Oko na ty ledy,
A ty se býti viděly
Duhami a bohatými
Zaposeté rubíny.

Aj ta záře líčená,
Záře zimy — cizoty
Ze severa ledového —
Mámila oko
Mé, to dítěcí;
Sahala i ruka má
Po mamu zářivém:
Ale ucítila onu
Povahu ledovatou. —
Nebe se zakalilo,
Po poli, háji
Hučela a vyla
Bouře severová. —
Minulo mámení;
Minula zima,
Minuly ledy její.
Severovi synové
Zaletěli zase
Na moře oleděné.

Vesele řeka hučí,
Vesele lesy šumí;
Jaro vyměňuje
Podobu luk a polí.
Cokoli žije,
Cokoli čije,
Se veselí.

Jaro budí
Duše jaré.
Na poli, po luhu
Děvy pějí.

Nápěvů těch
Echo tě, Čechu, budí.
Upamatuj se
Na jaro života:
Nápěvy takovými
Pěla ti máti
Tebe kolébajíc!
I tebe dařilo
Nebe duší jarou,
Dalo ti ucho čilé,
Jazyk i medotoký!
Pěj, raduj se,
Jako za jara nového
Raduje a veselí se
Pěvec operutěný. —
Vesele řeka hučí,
Vesele lesy šumí.
Cokoli žije,
Cokoli čije,
Se veselí.

Čechy.

Ó by visutě
Rameno mé mělo
Dedalovy perutě!
Vysoko by vyletělo;
Oko moje by se dívalo
Na milenou dědů zemi,
I na hory, šedé její lemy,
Ozářené by se kochalo.

Než i bez operutění
Za jarého máje
Oko mé i duše má
Cítí potěšení,
Vidouci čalouny polí,
Lučinaté doly,
Vody zářivé,
Vary vířivé,
Sady, háje, bory,
Luhy zelené, a siné hory.
Ej dědina má
Nemá-li podobu ráje?
A co nejvíce mě těší:
Ruce mají,
A jich užívají
Moji Češi.

U paty Řípa.

Řípe, horo šerá!
Ode věku, co si Čechovu
Patu líbala,
Bouře tisícerá
Na tebe se sypala:
Neměnilas ale podobu;
Posaváde čelo zářivé
Se ti ve výše
Píná do výše,
A neméně temena
Pata zakořeněna

Ve koře čedičové;
Měj útěchu,
Milý Čechu!
Ku Řípu pozírej.
A se nezapírej!

Na Labe.

Naše Labe vody valí
Do ciziny daleké:
Za mezemi líce kalí;
Nese viny nějaké?

„Jaká za horami tíhota
Tebe, řeko, souží?“

Labe řeka touží:
„„Zavedena pýchou
Kydá tady cizota
Na národ u mého
Pořičí rovinatého
Hanu lichou.
Hana mého národu
Mou kalí vodu.““
„Nezkaluj, řeko, líce,
Jedinou cizí vinou
Národové nehynou.
Hana maní
Nikoho neuráží;
Původa samého raní:

Národové ale
Bijí sebe sami,
Ano hynou nenadále,
Sami-li se neváží!

U Šumavy.

Ze Šumavy, lemující Čechy,
Šepotavé vějí dechy.

„Šumivé vy lesiny,
Jaké šepotáte noviny?“

„„Novinami nešumíme,
Ale víme, a ti vyjevíme,
Co se věky minulými
Událo za horami našimi.
U Dunaje i na Sále,
Za Labem i dále
U moře obývalo
Několiko národů;
Milé pouto jazyka i původu
Se Čechy je vázalo.
Mejtívali lesiny,
Bory, dubiny,
Ve vyduté báni
Kopávali rudu;
Ze železa, ze mědi
Kuli kosy a k orání
Nářadí.

Neradi
Do divoké seče
Hotovili meče:
Raději
Pokojnou orali půdu.
Na dole i hoře
Budovali chyše;
Veselými
Jeky
Za koráby jejich a lodími
Pěnilo se moře,
Pěnily se řeky.
Žili tiše;
Na luhu i na poli,
Na horách i v údolí
Měli vesele;
I žele
Pěním ukojili. —
Časové se vyměnili.
Ze severu ode moře
Na naše rodáky
Řítilo se hoře;
Železem i ocelí
Odění cizáci,
Porénáci, Zalabáci,
Násilím i položenou léčí
Napadali na naše jonáky.
Po tisíceré na poli seči
Lidé tiší unaveni,
Do poroby uvedeni.
Na poli a luhu zanikalo
Veselé pění;

Mezi horami se ozývalo
Úpění.
Ze paměti lidu mizí
Věci minuté.
Nyní, jako cizí,
Rození dědiny této synové
Nevědí, co byli dědové,
Nemajíce ani péči,
Aby rozuměli dědů řeči
Zapomenuté.
Dědů jazyk uchovaly
Vody jen a hory, a my šumy,
Sypané mohyly, valy
A obytů rumy.“ “

„Šumavo, netouži
Na věky minoucí,
Více se nesouži!
Nové září nebe,
Doba tebe
Potěší budoucí.
Moc a losy liché
Uvalily nehody
Na ty tiché
Národy.
Věkem ale ochabuje
Síla těla surová:
Síla nyní duchová
Lidi, časy, losy vyměňuje.
Jazykohubivý Gero
Nevévodí více.
Věziž, obě i Lužice

Nová zoře budí. —
Ocelivé věku péro
K účinu i Čechy pudí.
Zaniká utišené
Echo nářeku a žele
Na zavilé hubitele
Řeči naší děděné.
Ajta vesele se zas ozývá
Na poli i na besedě,
I vysoké vědě
Jará niva se zasívá.
Divých Asiatů na Dunaji
Dílo se nepodaří.
Naši Považané,
Naši Posávané
Dědů jazyk uchovají
Násilí je nepomaďaří.
Lež i pověra i lichá
Luzy učené pomine pýcha.
Věku minoucího vada
Jazyků a návyků
Mezera mizí,
A pomálu hyne.
Národy si nebudou cizí.
Čáka utěšená pučí,
I na řece Siné
Vítězila Denisova rada
A našemu jazyku
Veliký se národ učí.
Týž u Haboly a u Olavy
Nové žáky baví.“

„Šumavo, netouži
Na věky minoucí,
Více se nesouži!
Nové září nebe,
Doba tebe
Potěší budoucí!

Na Moravu.

Morava se do Dunaje lije,
A Opavu řeka jiná pije;
Ku severu ta se uchyluje,
Onano ku jihu zaměřuje.
Lučinatá Moravo,
I ty milá Opavo,
Co do Labe neběžíte,
Toky jeho nesílíte?
Závidí-li tomu hory,
Nebo-li na mezi bory?
Za jakými ale nehodami
Jarými vodami
Posaváde nešumíte?
Zima-li vás otužila,
Pouty ledu uvězila?
Na věky-li oněmíte. —
Bujaří Moravy synové,
Chutě vysekejte
Kůry ledové;
Aby naše řeky
Nové, jaré daly jeky,
Sami vesele zapějte.

U Dunaje.

Dunaji, Dunaji,
Pýcha tobě veliká
Nepýchej, nepýchej,
Že jsi voda široká;
Řeky a potoci,
Co do tebe padají,
Ty tebe velikou
Dělati pomáhají.

Na Pováží.

Ráda a nelíná
Za rumy Děvína
Ku Váhu putuje
Duše má.
Operutěná
Zaletuje
Na vysokou Babíhůru,
Na Roháč a na Magůru:
Netušený jí se jeví ráj:
Tater aj tu holé výše,
Jezera a vodopády,
Úbočí, salaše, doly,
Živé dědiny a rolí
Se zelenavými sady;
Holého tu zalíbený háj,
Na Dunaji Kolárova chyše!
Žíte věky, tiší vy geniové,
Váhu podaření synové,

Lyrou vyluzujte
Dušejímající tóny;
Ku životu vybuzujte
Duší miliony!

Na Maďaromany.

Maďaři, Maďaři,
Ej co počínáte,
Že lidu našemu
Jazyky řezáte?
Toho ani Tataři
Nedělali lití:
Žádáte-li Tatarů
Divočejší býti?

Na Ilyry.

Ilyři, Ilyři,
Rekové bujaří,
Vašimi ranami
Padali Tataři.
Vy se nebojíte
Ani Mohamedů:
Vy též uhájíte
Sobě řeči dědů.
Dokaváde lodě
Nese moře siné,
Jazyk i rodina
Vaše nezahyne.

Na Zasáví.

Sáva teče do Dunaje,
A Dunaj do moře:
Duše má za ně zalétá
A ji žere hoře.

Oko zírá pole, háje,
Roviny a výše:
Aj tu leží Dušanova
Zahynulá říše!

Široké Kosovo pole
Žele moje budí,
A mou duši žalovati
A úpěti pudí.

A co moje porosené
Vůkol oko vidí?
Pány divochy a tiché
Ve porobě lidi!

Mohamedovi tu zuří
Dosaváde kati:
A věku vybuzenému
Duchu meze hatí.

Loupeživí tu padouši
Panují a káží,
Panen a rodičů city
Zavile urážíí.

Běda, běda, či to vina,
Že Zasáví touží,
Lití že je celé věky
Biřicové souží!

Mouřenínů lituješ, ó
Věku lidomilý!
Dokavád úpěti budou
Tady lidé bílí?

Nevěří na soudy Boží
Lidé nevěřící:
Nenadále nebe metá
Šípy kárající.

Ač i noví Janičáři
Jinochy ti dáví,
Ubohý nezoufej lide,
Lide na Zasáví!

Co věk ulíčený říká,
Že nyní nemůže,
Nečekaná, netušená
Doba ti pomůže!

Cizomilovi.

Cizina jediná
Mila je tobě,
Ó ty vyrozené
Dědiny robě!

Komu se nechutí
Dědina — máti,
Ej cizí macechou
Bude se káti.

Duše ta zavilá,
Co si neváží
Národu, jazyka,
Národ uráží.

Dej, lichý cizáku,
Dědině vále,
Za hory, za moře
Poputuj dále.

Zanechej děděné
Pole a háje:
Za moří, horami
Najdi si ráje.

Útěchy nedá ti
Země ni moře;
Dojdiž i do ráje,
Čeká tě hoře!

U potoka.

Po dolině
Potok utíká.
Toky jeho
Ani zima líná
Ledy neupíná.

Ze dutého
Země lůna vyniká;
Hojně se řine,
Jaře se vine,
Toky ručí
Lívá po lučině.
O kameny
Hází pěny.
Na nebi-li bouře hučí,
Kalí se, kypí, duje;
Běhutý,
Nadutý
Vody šíří,
Ječí, víří,
Luhy a palouky ruje,
Tarasy, násepy boří,
Lidu se nepokoří.

Bouře mine,
Minou,
Hynou
Pěny, šumy, jeky.
Potok utišený
Padá do řeky.

Potoku-li se nepodobá
Vášeň i jinochová?

Růže.

Růže u mé chyše
Líbou vůní dýše.
Zefyrové létaví
Líbajíce
Její líce
Jí ovívají.
Rádo mé se dívá
Oko na ni,
Na tu sadu paní.
Rosa napájí
Potěšení mého oka,
A rosa-li bývá
Lakomá,
Zalívá ji ruka má.
Běda tobě ale,
Divoká-li nenadále
Bouře zahučí!
A co tebe potom ohájí?
Samo-liž i nebe
Horoucí na tebe
Šípy vylučí?

Báje o holubu a sokolu.

„Sokole, sokole,
Pozírej do pole,
Motýli bělaví
Po ladě létají;
Letouni měňaví

Po luhu těkají.
Ty sobě pochycuj,
Jimi se nasycuj:
Mou ale lubici
Sivou holubici
Nezadavuj!“
„„Sousede můj,
Siváku holube,
Dám i já ti radu,
Milá-li ti bude.
Nejídej semena
Na rolí hozená:
Raději nachytej
Sobě žab a hadů,
Chutě je polykej!““

Holoubek opáčí:
„Hadi se nechutí,
Žáby mi po chuti
Býti neráčí.“

Sokol ozývá se:
„„Co je mi do tebe,
Hubený holube,
I do holubice:
Péči veď o sebe.
Co mi libo bude,
To budu chytati;
To teď i po čase
Budu požívati.
Nyní hybej: sice
Ve malé době
Veta po tobě!““

Zežulice.

Zežulice zakukala:
Zapěla-li vesele,
Anebo-li ze žele
Sobě naříkala?
Aj, na koho žaluje? —
Ó ta zavilá
Za celé živobytí
Žele necítí!
Ze cizího žije,
Ze cizího tyje;
Něco zas udávila,
A nyní se raduje.

Čápi.

Čápu čáp u zápětí
Za moře letí.

„Čápi nohatí,
Bařiny-li naše zanecháte?
Víceli nenalezáte,
Čeho tady zobati?
Či vás uživiti nemůže
Vysušená kaluže?“

„Déle pobývejte,
I za zimy času
Najdete na zoby
Hojné tu zásoby:

Lezavou po zemi chasu,
Naše hady žíhovaté,
Žáby jedovaté,
Po chuti
Do chuti
Požírejte.“

Vosy.

„Vosy, vosy, málo medu,
Více žíhavého jedu
Ve zobáku nosíváte:
Ej co nesedáte
Na mozoly
Utužilé,
Ale kůži čilé
Raději děláte boly?“

Vosy zahučely:
„Oudy nemající mozolů
Nevídají o bolu:
Aby něco zakoušely.
A se také čeho bály,
Aby věděly, co pálí,
Vosy jich upomínáme,
A na to žíháky máme.“

Hory a bory.

Hory, hory,
Čemu vy se vypínáte?
„Ku nebi se my díváme,
Na zeminu nicotu
A na lidí lichotu
Ve výši zapomínáme.“

Bory, bory
Čemu vy se zelenáte?
„Ve zimy i léta době
Neměníme líce:
Kážeme naději tobě:
Nenaříkej více!“

Milina.

Letěla do pole,
Letěla do lesa
Holubice:
Ničeho na poli
Ničeho po lese
Nezobala.

Holuba volala,
A ho neviděci
Žalovala,
A lidi vinila,
Že ho poranili
A zabili.

I děva Milina
Útěchy neméla
Doma sama.
Po poli běhala,
Po lese těkala
Semo tamo.

Nedochodila si
Pokoje na poli
Ni po lese:
U sadu, u chyše
Nyje, hořekuje
A běduje.

„Co je ti, Milino,
Že tobě s oka se
Rosa lije?
Co tě zabolelo,
A co zakalilo
Tobě duši?“

„„Vy-li neviděli
Do pole Kochana
Reka jeti?
Sasi ho ve boji
Zuřivě ranili
A zabili.

Po choti Kochanu
Duše moje tady
Hořekuje;

Po reku Kochanu
Tato mi s oka se
Rosa lije.“ “ —

Hony.

Do pole, háje,
Muži, jonáci;
Honiti naše je
Vyražení!

Lada i paseky
Pole a louky
Ku honu ráno
Mile zovou.

Do pole, háje,
Muži, jonáci:
Honiti naše je
Vyražení!

U lesa tenata
Pozaložíme.
A uvidíme,
Co se lapí.

Do pole, háje.
Muži, jonáci;
Honiti naše je
Vyražení!

Na laně, jeleny
Si počekáme:
Běhy zajíci
Nepomohou.

Do pole, háje,
Muži, jonáci;
Honiti naše je
Vyražení!

U meze na luhu
Se vyčekáme,
A pojecháme
Zase domů.

Do pole, háje,
Muži, jonáci;
Honiti naše je
Vyražení!

Rybaření.

Po lese honívej,
Komu les a háj;
Pole si osívej,
Komu pole ráj!
Jedino rybaření
Je moje vyražení;
Ne pole, ne háj,
Voda je mi ráj!

Řeky, moře a potoky,
Jezera a vodotoky
Ryby chovají,
Raky mi dají.

Po lese honívej,
Komu les a háj;
Pole si osívej,
Komu pole ráj!
Jedino rybaření
Je moje vyražení;
Ne pole, ne háj,
Voda je mi ráj!

Saky, čeřeny, lodice,
Nevody, keser, udice
Mi pomáhají,
Ryby lapají.

Po lese honívej
Komu les a háj;
Pole si osívej,
Komu pole ráj!
Jedino rybaření
Je moje vyražení;
Ne pole, ne háj,
Voda je mi ráj!

Živa ryba je ve vodě,
Voda je mi ku pohodě;
Rybě užilá
Voda mi milá!

Po lese honívej,
Komu les a háj;
Pole si osívej,
Komu pole ráj!
Jedino rybaření
Je moje vyražení;
Ne pole, ne háj,
Voda je mi ráj!

Tiše, jako voda teče,
Tak i mi život uteče,
Po rybaření,
Po potěšení!

Po lese honívej,
Komu les a háj;
Pole si osívej,
Komu pole ráj.
Jedino rybaření
Je moje vyražení!
Ne pole, ne háj,
Voda je mi ráj!

Kolo.

Co to hučí,
Co to volá?
Zahučela basa, rohy a kejdy,
Huboje a šalamaje duté.
Basa hučí,
Basa volá!

Co za novou
Notu hudou?
Hoši a děvy se pozatočíte;
Vesele muzika pozahudá!
Nota nová
Se zahudá!

Koho těší
Kolo živé?
Do řady, do kola, hoši, jonáci,
Do řady, do kola, dévy jaré!
Jako laní
Noha děví!

Co to dupá,
Zemi tepá?
Vesele zadupali si jonáci,
Řady se do kola živě točí.
Nota nová
Čileživá!

Co to hučí,
Co to volá?
Zahučela basa, rohy a kejdy,
Huboje a šalamaje duté;
Basa hučí,
Basa volá!

Dudy.

Dudy dují se, nafukují,
A nenadále zadudají,
Dují! dují! dují!

Milý:

‚Vesele kejdy zahudají;
Ty mě samého nenechají:
Milá! milá! milá!“

Milá:

„Noha bolí mě, ruka také:
Chuti do díla mi nijaké.
Milý! milý! milý!“

„Ty, pane táto, se nelekej:
Nohu chorou mi hojiti dej!
Bolí! bolí! bolí!“

„Do kola máti mě dovolí;
Noha hojí se a nebolí.
Hojí! hojí! hojí!“

Milý:

‚A ty dudáku mi zadudej,
Tuto novou mi notu dudej!
Dudej! dudej! dudej!“

Popěvy*).

Pivo.

Pivo, hoši, pivo píme;
Víme, víme; a co víme?
Ryba že němá,
Voda to dělá.

Víno.

Píme, hoši, píme víno;
Voda ať utíká mimo!
Vína se napijeme,
A vodou —
A vodou?
Ruce si umyjeme.

Voda.

Voda pouhá málo umí;
Víno vydává rozumy;
Rozumy-li matou řeči,
Voda zase je vyléči.

Podoby.

Koně-li ve běhu
Kopyty dupotají:

*) Podlé slovenských zpěvánek.

Čemu se dupoty
Podobají?
Dupoty,
Cupoty
Na zem a půdu
Tepotu cepů se
Podobají.

Pohyby.

Loudání nejlínější se jeví tou chůzí.
Rouče letí, a živou hýbe ta míra nohou.

Echo.

Hájem a údolinou naše líbě se píseň ozývá,
Píseň opáčí *háj*: *Aj*, echo rýmy dělá!

Jaro, léto, jeseň a zima.

Ej ledu kůra litá běhuté vody více nepoutá,
Pádící dolinou pěnivý se potůček ozývá.
Fijala, záliba má, libovůně potajmo vydává.
Jívu odívá roucho nové; sady, louky osívá
Máj oko vábící lepotou. Veselou si počíná
Píseň oráč a malý na palouky pasáček uvádí
Housata. Tóny milé echo rádo ve háji opáčí.
Máj sady, háje na ráje mění. Jaro páše ty čáry.

Louka kosou sečená voňavé tady zápachy dýše;
Žito bělá se; lepou lakomá rosa růži napájí.
Úpaly záhubivými nový tamo sádek umírá
Nápoje žádoucí. Košatou sedají pode lípu
Vázačové a hoví si, by sílu nabývaly oudy.
Žito žaté ze polí již oráči vozí. Nenadále
Bouře divá rachotí; i valí se palouky hubící
Líjavec údolinou. Luh i háj zotaví se po bouři.

Lány holé v okolí! Ze sadů jeseň úrodu dává;
Víno rodící révě ubírá tíži opojnou.
Roucho lesů měnavé, jako douha, nyní malováno.
Líha novou nadějí se zasívá; sej se ujímá.
Káně po háji volá; jelenů řičení se ozývá;
Úhory málo zajíce tají a ve záloze rána
Záhubivá ho čeká; ach, ubíhati dále nemůže!

Bouře hučí; ryšavé hájů odění opadává.
Lítí Aeoloví synové sypají led a jíní.
Bílé roucho šatí luhy, louky, rolí; tu se září
Líha rubíny setá. Bujnou řeku zima opíná
Pouty tuhými ledů: i to mílo jarému jonáku.
Ó veselí! tu sedá do saní; jako létaje línou
Půdu tepá ledovou a jinému o závod ubíhá.
Aj jaro, léto mizí, uletí jeseň, ujde i zima!

Měna časů.

Časové se mění;
Co bylo, zachází:
S útěchou dočekej
Doby veselé.
Růže, oku milá,
Za den opadá;
Jako voda běhutá
Mine veselí.

Co těší a kojí,
Co tě tady vábí:
To i tebe zahubí
Morana divá.
Jaro, co tě veselilo,
Na peruti uletělo:
Ale tak i pominuly
Ledy se zimou.

Nežaluj, neběduj,
Ani si nezoufej,
Veselou nadějí
Se tu potěšuj!
Léto ubíhalo,
Jeseně ubývalo:
Ani se nenadějeme,
Zimy pominou.

Ujdou, pominou
Děsiví časové;

Bývala, bude zase
Doba veselá.
Bouře i zuřivá
Utišena míjí;
Na nebi se ukazuje
Duha těšivá.

Časové se mění;
Co bylo, zachází:
S útěchou dočekej
Doby veselé!

Ráno.

Žádané šeří a bělá se ráno!
Záře růžová za horou se míhá.
Háj budí se: pěj duše má, nové to
Ráno uvítej!

Milo zářivé oko Páně zírá;
Háj šumí; rosou lupení se září;
Vůkolí celé se pěním ozývá;
Díky to Pánu.

V údolí hudou veselí pasáci;
Úrodou rolí živení oráči
Bílých úhorův orajíce
Půdě poroučí

Símě nádějné. Bože, dej mi síly!
Kéž i dílo mé se daří po vůli!
Kéž žádoucí konané po pouti
Ráno mi vítá!

Za večera.

Ženou domů pasákové,
Od úhorů, luhů, lesů
Ozývají se bekoty
Oveček a beranů.
Rolí, palouky, háje
Utišují se, oněmují.
Šedé mění se
Nebe na západě. Viziž,
Ej zapálené ty růže
Jako uhel uhasínají!
Rudé a kadeřavé
To líčení mizí.
Do roucha noci šerého
Roviny, hory i údolí
Se zahalují.

Ve záři míhavé
Jeví se luna tichá;
Po báni putuje
Po vysoké,
A na zemi ve vodě
Myje si líce.

Já také po dolině
Putuji míhavé

Ku výši zářivé:
Ej, budeli pouť i má
Do mého večera
Tako tichá?

Dítě umírající.

Ponocuje chudá žena;
Ku dítěti nachýlena
U lože po tichu sedí,
A co asi tuší
Ve bolavé duši,
City její vědí.

„Běda, máti!“
Volá choré dítě,
„Milá máti,
Oko moje nevidí tě:
Ale vidí, vidí
Samé divé lesy
A nijaké lidi!
Běda, máti,
Milá máti,
Oko moje nevidí tě!
Duše má se děsí.“

Na to máti ku milému
Pacholíkovi chorému
Ukojivě dí:

„„Sen, ubohé dítě,
Mně tebe děsí.

Upokoj se
A neboj se!
Nejsou tuto lesy;
Máti u tebe sedí.
I ve šeré noci době
Není se co báti tobě.
Bůh o tebe vede péči,
Pomoc udělí a tě uléčí.““

Ponocuje chudá žena;
Ku dítěti nachýlena
U lože po tichu sedí,
A co asi tuší
Ve bolavé duši,
Její city vědí.

„Máti! milá máti!
Nebudu se báti.
Viz, ej, pacholíka tady;
Na peruti letí,
Kyne mi a ukazuje
Utěšené sady
A zelené háje,
Jako ráje.
Duše moje veselí se.“
Pacholíček utiší se.

Máti se dítěti
Do náručí vine; —
Rosa z oka jí se line —
Líbá, rosí bílé čelo,

Líbá fialové líce:
Ledovité ale tělo
Líbání necítí více.

Na lyru.

Utichuje tón a umírá;
Šepotavě, tíše
Se do duchů říše
Ubírá,
Doba času upomíná;
Naše loučení počíná,
Lyro má!

Citu mého vědoma
Dělilas utěchy moje,
Žele, toužení a boje.

Nyní na luze
Oviji tě olivou,
A zavěsím ovitou
Mezi lípy haluze.

Utichuje tón a umírá;
Šepotavě, tíše
Se do duchů říše
Ubírá.

Vysvětlení.

Strana 5. *Varito*, nástroj hudební, kterým Čechové své písně provázívali. — *Musa*, u starých Řeků bohyně umění vůbec, a zpěvu básnického zvláště. — *Lyra*, hudební nástroj Řeků. — *Arion*, slavný básník a zpěvák, žil ok. roku 625 před N. P. — *Helada*, Řecká země, v níž kvetlo od pradávna všeliké pěkné umění.

Strana 6. *Lumír*, slavný český zpěvec, o němž rukopis Královdvorský svědčí, že „slovy i pěním pohýbal Vyšehrad i vše vlasti.“

Strana 8. *Dedal* (Daidalos), nejstarší známý sochař, vystavěl králi Kretenskému Minosovi pověstný labyrint. Uvězen vysvobodil se na ten způsob, že udělav sobě i svému synu Ikarovi křídla z brků voskem slepených, z Kréty přes moře uletěl.

Strana 9. Říp, vlastně Hrib; hrbovitý vrch v Rakovnicku, o němž národní pověst vypravuje, že s něho se díval vévoda Čech na krajiny své nové vlasti.

Strana 11. Památku slovanských kmenů, obývavších na *Sále, za Labem, na Dunaji* a *Réně* oslavil náš výtečný *Kolár* ve své básni: „Slávy dcera.“

Strana 12. *Porénáci*, Frankové, směsice Norských a Skandinavských dobrodruhů s dolními Germany a Belgy. — *Zalabáci*, Sasi, Juti a Dánové.

Strana 13. *Dědů jazyk uchovaly vody, hory* atd. Že před Němci v celé bývalé Germanii kmenové *Slovanského původu* obývali, svědčí veliký počet hor, vod, lesů, krajů, měst a vsí, nesoucích posavád *jména Slovanská, ačkoliv již v poněmčilých krajinách.*

Strana 14. *Denis*, deputovaný z ostrovů Hierejských, znatel Slovanských literatur, mocně přispěl svou přímluvou ku zřízení stolice Slovanské v Paříži. Nyní tam literaturu Slovanskou přednáší *Mickiewicz*, na universitě Vratislavské učí *Čelakovský*, na lyceum Berlínském *Cibulský*. — *Posávané*, Ilyři, na řece Sávě.

Strana 16. *Babihůra*, *Roháč a Magůra*, vrchy v Tatrech Slovenských.

Strana 18. *Zasávím* rozumí se zde Bosna, Hercegovina a dále Bulhary. — *Dušan*, slavný cár Srbský. — *Kosovo pole*, veliká rovina, kde Srbové a Uhři r. 1389 a 1447 od Turků poraženi byli.

Připomenutí. Čteny *aj*, *ej*, *oj*, *uj* považují se zde za dvojhlásky, protože se jako dvojhlásky vyslovují.

Redakční poznámky k druhému vydání.

Pokud u nás pravopis a interpunkce budou různými spisovateli psány po způsobech různých, bude snad záhodno i žádoucno, aby v *Národní bibliotéce* zejmena u zesnulých spisovatelů dle možnosti šetřeno bylo způsobů psaní, jakých tito užívali.

To se stalo také zde. *Varito a lyra* má zde celkem jazykovou podobu tu, v nížto vyšlo ve vydání prvém, z r. 1843. Pouze několik změn tu učiněno z důvodů samozřejmých, a sice místo forem *jih*, *pychati*, *upěti*, *utěcha*, *měnavý*, *žihavý*, *pivo*, pak místo nadpisů *Báje o Holubu a Sokolu* a *Hory a Bory* položeny formy: *jih*, *pýchati*, *úpěti*, *útěcha*, *měnavý*, *žíhavý*, *pivo*, *Báje o holubu a sokolu*, *Hory a bory*. Kde v prvém vydání zůstala dvojí podoba téhož slova (*usta* i *ústa*, *zíma* i *zima*, *ozívati* i *ozývati*, *tíše* i *tiše*, *utíchovati* i *utichovati*), tam zavedena pravopisní podoba nyní zobecnělá, avšak s výminkou básní časoměrných, v nichžto z ohledů prosodických ponechána prvotní orthografie spisovatelova.

Opravy tiskových chyb.

Na str.	10.	v. ř	21.	stůj	*nezakaluj*	místo	*nezkaluj*.
„ „	16	„ „	5.	„	*si*	„	*jsi*.
„ „	24.	„ „	24.	„	*zimy*	„	*zímy*.
„ „	27.	„ „	2.	má státi (výminečně)	*Utěcha*	místo	*Útěcha*.

PÁNA

BOHUSLAVA HASIŠTEJNSKÉHO

Z LOBKOVIC

VĚK

A

SPISY VYBRANÉ.

Ku památce slavnému českému pánu,

panu

BOHUSLAVU Z LOBKOVIC,

a ke cti

osvíceným dědicům jména i slávy jeho,

jasným knížatům z Lobkovic

se vší uctivostí obětuje

vydavatel.

Slovo k laskavému čtenáři.

Pána Bohuslava staršího Hasištejnského z Lobkovic nazývá vysoce o jazyk náš zasloužilý spisovatel Historie literatury české, Josef Jungmann, chloubou národu našeho a nejpěknějším duchem, jejž kdy zplodila země česká. Souvěcí učení, naši i cizokrajané, jmenují ho jednohlasně vůdcem osvícenosti věku svého. Památku jeho oživil za dnů našich znatel klassické literatury, slovútný doktor lékarství, rytíř Jan de Carro. Na pobídnutí jeho skvěje se na Mlýnských lázních Karlovarských latinská óda Bohuslavova na tyto světoslavné Vary, vrytá zlatými písmenami do černého mramoru; ta též do všech evropejských, ano i do některých východních jazyků přeložená, čítá se nyní po celém vzdělaném světě. Tak pozorným učiněn na díla velikého Lobkovice, počal jsem od r. 1828 bedlivěji je prohlížeti, a našed v nich ke všemu spanilému a ušlechtilému planouti lásku, neváhal jsem uvázati se

ku překládání zvláště těch, ve kterých povaha osoby a věku jeho živěji se obrazuje. Zde tedy podávám milým krajanům krátce navržený Bohuslavův životopis a jádro z jeho latinských listů a básní, žádaje, aby za jaký taký příspěvek ku poznání věku málo posud oceněného laskavě přijaty byly.

V Kováni dne 19. Března 1836.

Pána

Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic

V Ě K.

1.

Bohuslavovo narození a cvičení. Řehoř Pražský. Beroald. Petr Schot.

V kraji Žateckém, asi hodinu cesty od Kadaně, spatřují se podnes ostatky zbořeného ve třídcítileté válce hradu Hasištejna, bývalého sídla starších pánů z Lobkovic, kteří se po něm Hasištejnskými nazývali. Udatný Mikuláš z Lobkovic dobyl ho r. 1418 na odbojném panu Plavenském, a dostal jej od krále Václava II. za 4000 kop grošů Pražských, vydaných na potřeby válečné. Darování to potvrdili králové Sigmund a Ladislav dědicům Mikulášovým. Tak se stal Hasištejn kolébkou slavného Bohuslava I., syna pána Mikuláše II. Hasištejnského z Lobkovic, a Žofie Plichtovny z Žerotína, která orla Žerotínského do štítu Lobkoviců přenesla.

Pro nedostatek rodinných památek určiti se bezpečně nedá ani den ani rok jeho narození. Z listu k Adelmannovi, kdež se Bohuslav šedinami svých vlasů honosí, Balbin zavíral, že asi v šedesátém roce věku svého sešel, i klade tudíž narození jeho na rok 1450. Faustin Procházka ale důvodněji odkládá je na r. 1462, odvolávaje se na hymnu r. 1492 skládanou, kdež básník sebe za třídcíti-

letého vydává. (V. bás. Jindřichovi z Olšan v. 98.) *) Nemá sice básnické oučtování to samo sebou jistoty mathematické; než nález ten důmyslného Procházky podporován jest také listem k Janovi Šlechtovi, kdež Bohuslav připomíná, že do Bononie přišel (r. 1477), jsa ještě výrostek — adolescentulus —, kterýmžto vyjádřením patnáctiletí vhodně se doličuje.

O jeho prvním domácím vychování téměř ničeho nevíme. Sám jediné vyznává, že za pacholetství ku pití z kalicha, to jest ke straně pod obojí sveden byl, kým, neudávaje. (V. bás.: Svatým čtrnácti Pomocníkům po vykonaných cestách.) V dětinství ztrativ již otce, a brzy po něm také matku, pod poručenství odevzdán byl bezpochyby někomu ze příbuzenstva, snad ujci svému panu Janu Hasištejnskému na Kadani a Přísečnici, který r. 1468 s p. Waitminarem a se Žateckými vytáhl proti křížovníkům Německým. (Palackého Let. Čeští str. 193.)

Na vysokých školách Pražských počalo sice již tehdáž pěkné umění zotavovati se ode dlouhé úhony, a to nejvíce původem mistra Řehoře Pražského, který až přes r. 1484 Virgilia a jiné klassiky s velikým prospěchem vykládal: než bohužel, nesnášelivost doktorů pod obojí rozkvětu vysokého učení Pražského od té doby překážela, ode které se usnešení stalo, že nikdo hodnosti doktorské oučasten býti nemá, kdoby se přísahou dříve byl nezavázal, hájiti a rozšiřovati články strany pod obojí. Za

*) Na básně neb i na listy Bohuslavovy v tomto svém díle podané poukazuje Vinařický v prvním vydání z r. 1836 stránkami, na kterých tam jsou vytištěny; poněvadž ale v nynějším druhém vydání tento životopisný úvod tiskne se dříve než listy a básně, musily zde místo stránek býti položeny nápisy básní nebo číslice listů.

tou jediné příčinou množství Čechů staré církvi oddaných, nenalezše doma svobody u provozování své staré víry, nuceny býti se viděli vyjížděti na učení do zemí cizích. Dle domnění Balbinova nabyl Bohuslav své první vzdělání ve Štrasburku, odkudž r. 1477 se odebral do Bononie. Zde na rozvinutí ducha jeho, jak se podobá, nejvíce působil slavný professor literatury Římské, Filip Beroald, který některé spisy svým Českým žákům obětoval. Jeho pozdnější úmrtí (r. 1505) Bohuslav oslavil hrobovým nápisem. (V. bás. Na hrob Filippovi Beroaldovi.) Literatuře Řecké učil se dle Mitisa pod Antoniem Britonienským.

Dobré tovařistvo na Bohuslava též velmi šťastně oučinkovalo. K rovnému cíli naměřená snaha, souhlasný cit, a smysl stejně spanilý spojily jej s Petrem Schotem, synem senátora Štrasburského. Ten dříve již v Paříži bakalářem svobodných umění učiněn, mladšího soudruha po domácku ve skládání veršů cvičil. S ním čítaje Bohuslav staré klassiky ohnivě zamiloval umění básnické, a neunaveným jich zpytováním pojal jejich zmužilosti ducha, a stálým cvičením osobil si pak onen jádrný sloh, pro který mužové nejučenější neostýchali se prosu i verše jeho po boku stavěti dílům staroklassickým. Jakou tito dva jinochové již v Bononii na sebe obraceli pozornost a jakou naději o sobě vzbuzovali, vysvítá z toho, co k jejich pochvale bezpochyby jeden z učitelů napsal:

Jedna obou jest láska; jeden v pilnosti druhého
Přestihuje; láskou ctnosti obadva planou.
V tom velebí zdobu Germánů Bononie slavná,
Svou ve druhém spatří osvětu země Čechů
Jak mile otcovské tyto osvícence uhlédá
Město a kraj, i hned přestane všecka neřest.

Lid by to byl všech šťastnější, jak v úrodě půdy,
Tak pro činů velikost ve zbrani vyvedených;
Snadno by vítěznou překonal i Achillovu slávu,
Kdež Bohuslav s Petrem by spolu vévodili.

Z Bononie odešel r. 1481 do Ferrary, kdež v bytu a pod dohledem kněze Ladislava Vesprimského zároveň s Oldřichem z Lichtenštejna učil se Římskému a církevnímu právu. Vypuklý zde mor r. 1482 i jeho živobytí hrozil nebezpečenstvím. (V. List. I. 3.) Potěšen pak návštěvou milovaného Petra Schota, z Říma domů se vracujícího, běh akademický asi r. 1484 dokončil, a dosáhnuv hodnosti doktorské v Římském i církevním právu, projížděl ještě jiná města Vlaská, a přišed konečně r. 1485 do Štrasburku, v radnici veřejnou chvalořečí vtip a ctnosti svého milého Petra horoucně poroučel. Na cestě té po březích Rejna složil bezpochyby onu znamenitou báseň na vynalezení děl a tisku. (V. bás. Na vynalezení děl a tisku.)

2.

Vlastenecké smejšlení mladého Bohuslava. — Hospodaření na Hasištejně. — Bohuslav u dvora. — Viktorin ze Všehrd. — Oldřich z Lichtenštejnu.

Již jako dítě slýchal Bohuslav o rozdvojení krajanů u víře za dnů otců svých; slýchal o přežalostných následcích tohoto rozpadnutí národu sebou samým; slýchal o fanatických obhájcích kalicha, rušivších napořád památky víry, umění i slávy národní; slýchal o krutém

prolévání krve vlastenské ve dlouhých rozbrojích a válkách; ano sám vídal patrné stopy spousty vlasti na zříceninách velebných někdy chrámů, na rumech spálených klášterů se všemi skvostnými poklady staré učenosti; spatřoval ourodné krajiny obrácené v pustá lada; spatřoval města obchodem někdy kvetoucí obořená a obyvatelů téměř prázdná; a co nejvíce zarmucovalo jej, pozoroval s pohrdáním ušlechtilých umění a se svévolí u víře růsti zdivočení mravů v celém národu. (Básn. Bernardovi Adelmannovi.) Srdce jinochova týkala se každá příhoda ve vlasti. Jak se divil povaze nehodami nepřemoženého krále Jiřího z Poděbrad (List XXIII.), a velikomyslné vlídnosti krále Vladislava (List XIX.), tak rovněž horlil proti krutosti a úskokům Matiáše Uherského (Bás. Matiáš Korvin, král Uherský). Sedmnáctiletý jinoch s uraženou hrdostí národní projevil nevoli svou nad neslavně učiněným mírem mezi Vladislavem a Matiášem (Básn. Na mír r. 1479 s Uhry uzavřený); vždy se kalila mysl jeho, kdykoliv o různicech mezi stavy Českými, svobody osobní často na ujmu druhých rozšiřovati usilujícími, o častých krvavých bouřkách po městech, a o ustavičných nátiscích, kterými strana stranu stíhala, zprávy ho docházely. Když r. 1482 ve Ferraře mor zuřil a městu Benátčané vpádem nepřátelským hrozili, dvadcítiletý Bohuslav přítele Petra Schota tklivě ujišťoval, že „na všecky tyto nehody raději se dívá, než aby očitým byl svědkem zkázy vlasti své.“

Pokojnější doba se však do Čech vraceti zdála, když v Září r. 1484 král Vladislav s Pražany se smluviv, z Hory Kutny na den sv. Michala do Prahy přijel. Praha přivítala krále s nevídanou slávou. O rok později vrátil se také Bohuslav do utišené vlasti na svůj Hasištejn, a ujav dědictví otcovské, hleděl bedlivě všecko v pořádek

uvésti. Pomocí Jana Pibry, úředníka u zemských desk, opatřil sobě také nástroje k vyměřování polí a lesů. Hospodaření své Petrovi Schotovi takto popisuje: „Nyní, co mi nikdá nevonělo, sedlačím; odděluji a vykazuji šafářům práce; sčítávám příjem a vydání; najímám žence, sekáče, vinaře, ovčáky, skotáky; dohlížím, nevysychají-li luka nezavlažovaná; nepodařilo-li se osení opozděným oráním, vláčením, pletím; nařizuji, aby se vinice v čas klestily, okopávaly a smítaly. Teď skutečně nahlížím, že jsem nadarmo nečítal Katonovy, Varonovy a jiné spisy o hospodářství. Ale nesměj se mi; opravdu nacházím, co onen také pravil, že totiž lid selský nad míru jest dobromyslný, ano kdybys nyní přijda uzřel mne, kterak se co bedlivý hospodář mezi svými Tityry a Korydony zatáčím, zajisté bysi zvolal:

> Ó třikrát blažení, pokavádž své výhody znáte
> Rolníci!

a co dále zpívá výtečný ten a bohem nadšený básník. I buď jak buď! nezdráhal bych se při tom, ačkoli někdy obtížném, ale beztrampotném živobytí stráviti věk svůj: než na mne čeká onen valný a vlnobitný vír na dvoře královském, k jehožto přeplavení sám víš, jak mnoho vtipu, výmluvnosti, a přede vším jak mnoho štěstí potřebí jest.“

Nenadálé nevole zevnitřní hrozily r. 1486 zrušiti pokoj země. Knížata říšská opominula pozvati našeho Vladislava k volení Římského krále. Považováno to za povrhování korunou českou; i strojena válka na říši. (List II.) Bohuslav též chystal se ke komonstvu královskému. Dověděv se o tom Schot, psal jemu: „Aj, co slyším? strojíš se, prý, do boje? K čemu pro Bůh? Dou-

fáš-li býti šťastnějším ve zbroji, než M. Cicero, jehožto jsi následovník?

> Dobře se nesnáší, ni nebydlí s Kalliopou Mars
> Pod jednímto krovem!“

I prohlásil se ohnivě Bohuslav, hotovým býti také umříti za vlast, kdyby smrtí svou měl vykoupiti bývalou slávu její. Než onano válka skutečně nevypukla. Omluvní revers knížat říšských upokojil mírného Vladislava. Zatím již přišel Bohuslav ke dvoru. Schot nazývá jej r. 1486 arcikancléřem království Českého — snad místokancléřem; neb nejvyšším kancléřem byl tehdáž Jan ze Šellenberku — a r. 1488 sekretářem královským; i svědčí, že Bohuslav sobě dokonalé důvěry a přízně královy získal. Na konci r. 1489 nalezáme ho ještě v Praze, a sice v důvěrném zacházení s Viktorinem Chrudimským ze Všehrd, mistrem svobodných umění, výmluvným právníkem, jehožto Devatery knihy o právích, soudech a dskách země České vzácnou památkou i ozdobou literatury naší zůstávají. Jemu tehdáž Bohuslav připsal svou satyru na mravy Čechů. (List III. Báseň: Žaloba svatému Václavu na mravy Čechův.)

V ty doby došlo jej také návěští o povýšení na biskupství Tridentské bývalého soudruha jeho ve studiích, Oldřicha z Lichtenštejna. Těšil se z toho Bohuslav, že přítele milého postavena viděl na místo, kde nejenom světlo ducha, vtipu a věhlasu na jevo dáti, ale také mnoshým k ochraně a spáse býti může, a přeje mu k dosažení této hodnosti štěstí, důstojné své smejšlení o povolání takovém projevil, dokládaje: „Neobávám se, žebys ty, vzore všeho umění a ctnosti, jinák se zachoval, než jak na důstojenství, ku kterému povolán jsi, sluší. Neb jestli jsa mládenec a v domácnosti, kdeby tvému mla-

dému věku ledacos bylo se promíjelo, a všecko snadno ukryti bylo se dalo, vždy počestně a bezouhonně živ byl: tím více lze se toho nadíti, an jsi starším se stal, an pohledy a oči všech na tebe obráceny jsou, tak že ani slova, ani jediný čin utajen býti nemůže. Vyhlašuje-li tedy Pláto takové obce za šťastné, v kterých jsou buď knížata mudrci, neb mudrcové knížaty, jisté za šťastné pokládati se budou Tridenčané pod berlou tvou, ješto nejen moudrosti, ku poznání toho, co ctnost požaduje, ale také oumyslu a vůle k vykonání do sebe máš."

3.

Jízdy do světa: Lva z Rožmitála, Bohuslava a Jana staršího Hasištejnského.

Za věku Bohuslavova jízdy do zemí cizích v oblibu vešly, zvláště u panstva. Pan Lev z Rožmitála na Blatné, bratr Johanny, krále Jiřího Poděbradského manželky, projel mezi r. 1465—1467 Německou říš, Angličany, Francouzy, Portugaly, Španěhely a Vlachy. Pan Lev vykonal jízdu svou obyčejem bohatého a statečného pána. Ctěn u dvorů knížat a králů, byl všady oučasten všelikých rytířských zábav a kratochvilí. Svou ušlechtilou spůsobilostí získal sobě i švakru svému královskému přízeň a vážnost, a národu Českému čest. Navrátil se do vlasti ozdobený Anglickým řádem báthským a Španělskými de la Banda a Naší Milé Paní. Řádem báthským také jeho průvodčí Hanuš z Kolovrat, muž neobyčejné síly a obratnosti, Burián, Fradner, Pětipeský a Miroš poctěni byli. *)

*) Šašek z Mezihoře, rytíř Český a průvodce pana Lva, zaznamenal všecko, co se pánu na cestě znamenitého přiho-

Za jiným oumyslem odebral se náš pan Bohuslav na východ. Jakou cenu on poutím do světa přičítal, patrno z listu k Adelmannovi, po Francii cestujícímu: „Dosléchám," píše mu, „že jsi z náchylnosti k uměním do Gallie odešel: i chválím vysoce oumysl tvůj; nemůžemeť zajisté těch málo dob nám zde na světě popřáných lépe užiti. Neb jestli se kupci z pouhé naděje zisku do nejzazších končin země ubírají, a dobrovolně-li všecky nesnáze a nebezpečenství podnikají: proč bychom my se mnedle odstrašiti dávali od pohledávání pokladů nade všecky pozemské nejskvostnějších? Mámeť před sebou příklady nejslavnějších mužů, kteří k vůli moudrosti všecky poněkud vzdělané a známé národy navštěvovali."

Prahnulť Bohuslav poznati cizí krajiny, mravy, zákony a zřízení vzdálených národů; k východu pak jej zvláště vábila touha, aby města a krajiny ve starých klassicích na slovo vzaté, o nichž od dětinství tak mnoho slavného slýchal, sám očitě spatřil. Za tou pohnútkou vydal se na jaře r. 1490 na cestu do Vlach. V Benátkách stoupil ku konci Května na moře, a plavil se do Syrie a Palestiny; navštíviv Jerusalém, prošel Arabii, Egypt až po Kairo, a přišed v Listopadu do Alexandrie, odploul na lodi Genueské do Chiosu. Chtěl z Arabie proniknouti až do východní Indie; odstrašen ale kupci Benátskými, ujišťujícími ho, že země ta našincům přístupna není, upustil od oumyslu svého. Na plavbě do vlasti Homérovy zahnala ho bouře od ostrovů Karpatských až k Cypru. Přeplaviv se pak do Malé Asie navštívil Smyrnu, Efes a jiná města znamenitá; pak se

dílo. Stanislav Pavlovský přeložil to do latiny r 1577; Německy tuto cestu obšírněji vydal Horký r. 1824; Český originál posud se nikdež nevynašel.

dostal Archipelagem v Dubnu r. 1491 do Peloponesu, kdež v Modonu pobyv, do Sicilie odploul, a spatřiv Aetnu, do Afriky ke zříceninám Karthaginy putoval. Z Tunetu do Kalabrie se přeplaviv, cestu k domovu nastoupil. Dne 11. Srpna r. 1491 dorazil do Benátek, kdež ho smutné návěští o smrti Petra Schota, kanovníka Štrasburského, očekávalo. Odtud přinesl Viktorinovi ze Všehrd list; nemoha mu ho však osobně doručiti, poslal mu jej po Mouřenínu, kterého, jak se zdá, v Egyptě do služby přijal.

Z poutí těch přivezl mnoho vzácných památek staré vzdělanosti, bohatý poklad knih, k jejichžto zakoupení nižádného nákladu nelitoval. Z Egypta přinešený koflík ze dřeva ebenového daroval později Janovi Šlechtovi s tímto přípisem:

Šlechto, Foebova čest, Minervy slávo,
V dar ode druha já milého
Z končin Aethiopů k tobě přicházím,
Černou se znaje k vlasti barvou;
Žádám, bys mne přijal milostně.

Příklad Bohuslavův vybídnul také bratra jeho, pana Jana staršího Hasištejnského z Lobkovic a na Kadani, s panem Jetřichem z Gutštejna navštíviti boží hrob a jiná svatá místa. Ačkoliv že tato pouť nejvíce z pobožného oumyslu před se vzata byla, všímal sobě pán všeho, co se mu kde znamenitějšího nahodilo, plodin zemských, živností, obchodu, měst, památek, vzácností, obyčejů národních, zřízení obcí a j. v.; i pozůstavil nám písemné paměti cesty své jazykem Českým. *) Možná že na tomto

*) Čelakovský vydal je r. 1834 ve Včele České pod názvem původním: „Putování vysoce urozeného pána, pana Jana z Lobkovic a na Hasištejně l. P. 1493 do Jerusaléma vyko-

popsání sám také Bohuslav nějakého podílu měl. Slibovalť alespoň panu Janovi z Šellenberku o tom, co viděl, doma obšírněji vypravovati. (List IV. a V.) V hymnu o svatých čtrnácti pomocnících (Báseň: Svatým čtrnácti Pomocníkům) krátce vytknul příhody své na této pouti.

O cestách Bohuslavových Jiří Fabricius toto vhodně napsal r. 1563 k Matouši Kolínskému: „Mnozí knížecí a královští vyslancové díl světa prošli, opatření ochranou a zbožím od těch, kterým své služby propůjčovali: než tento váš krajan, nespokojen projeti Evropu, i do Asie proniknul, a na břehy Africké se pustil, na své vlastní útraty a s nastavením života vlastního. A toho neučinil z marné všetečnosti aneb honosnosti, ale aby rozmnožil svou bibliothéku, aby uvedl do vlasti mistry starodávné moudrosti, a krajanům posud nepovědomé spisovatele Řecké a Latinské učinil známé.“

4.

Bohuslav k Olomúckému biskupství požádán; od papeže však nepotvrzen. — Stanislav Turzo.

Mezi tím co Bohuslav na východě putoval, biskupská stolice v Olomúci se uprázdnila. Učený a rovně pobožný biskup Olomúcký a spolu Varadínský, Jan z Prost-

---

nané.“ Týž pán Jan z Lobkovic zůstavil po sobě dobře česky psané mravné naučení synu svému, které se v rukopisu od r. 1504 v Roudnickém archivu nachází, pod nápisem: „Urozený pán Jan z Lobkovic a z Hasištejna dal tuto synu svému panu Jaroslavovi správu a naučení v tom, co činiti a co nechati, a kterak se a pokud v čem zachovati má, sepsati.“

nice, vysoce vážený od králů, Uherského Matiáše i Českého Vladislava, složil se sebe všecka důstojenství a vstoupil do řehole sv. Františka, chtěje v tiché pobožnosti ztráviti ostatek živobytí svého. Biskupství Varadínské bylo brzy důstojným opatřeno správcem. Kapitula Olomúcká také přistoupila k novému volení. Pochvalná pověst o učenosti a ctnostech Bohuslavových, jakož i také poroučení samého krále Vladislava, i přímluva mocného pána pod obojí, Ctibora Tovačovského z Cimburka, hejtmana markrabství Moravského, naklonila kanovníky, že Bohuslava jednohlasně za biskupa zvolili. Nebyl sice posavád ani knězem, ale měl do sebe všecky vlastnosti výborného preláta. Oldřich z Lichtenštejna, biskup Tridentský, poroučeje ho v Prosinci 1490 kardinálovi Ostienskému Julianovi, takové svědectví o něm vydává: „Dověděv se, že k biskupství Olomúckému požádán jest Český pán, Bohuslav z Hasištejna, bratr Jana Hasištejnského, který nedávno poselství vykonal u našeho svatého otce Innocencia, za povinnost kladu sobě, dle zásluhy a k obecnému užitku církve Boží, Vaší Velebnosti poručeti muže, jehož jsme se oba ve Ferraře znáti naučili, pod jednou střechou přátelsky s ním přebývajíce. Pocházíť dle vědomí mého netoliko z rodu vysokého a z tétéž vlasti, ale mimo mnohé zevnitřní tělesné přednosti jest on také muž velmi učený, latině a řečtině výmluvný řečník, filosof, právník a v písmech svatých dobře zběhlý. Podobně sobě také mnoho ctností osobil; jest mírný, střídmý, zdrželivý, světskému zboží neoddaný, stydlivý, čistotný, tak že se ani nejmenší náklonnosti k nedovoleným rozkoším u něho najíti nedá.“ —

Zpráva o zvolení tom došla Bohuslava v Srpnu r. 1491 v Benátkách. S jak mírným úmyslem ji přijal, vysvítá

ze slov, která psal tehdáž Štěpánovi Pisonovi: „Potěšilo mne," dí, „povolání k důstojenství biskupskému zvláště proto, že oč jiní dychtivě se ucházejí, mně ochotně obětováno. Než lekám se velice břemene úřadu toho, vědom jsa nedostatečnosti své, a že neztrávil jsem mladý věk svůj, jak by se na budoucího biskupa bylo slušelo. Nad to nejen všedními vadami porušen, ale spolu nesčíslnými bludy nakažen jest onen lid, tak že kdybychom všickni snahu svou spojili, sotva bychom tomu pomoci mohli. Důvěřuji se však milosti Boží, která lichou světa opatrnost zahanbujíc, mdlým a nedospělým pomoci propůjčuje.

Než Římský dvůr osoboval sobě tehdáž právo k osazování všech biskupství, jejichžto poslední správcové v řeholi jakoukoli byli vstoupili. Volení tedy kapituly Olomúcké za neplatné prohlášeno, a za biskupa Olomúckého od papeže jmenován kardinál Ardicino della Porta, biskup Allaterský. Kapitula hájila sice práva svého k volení; nepořídila však ničeho ani u papeže Innocencia VIII. ani u Alexandra VI., který po smrti Ardicinově biskupství Olomúcké synovi sestřinu, kardinálovi Janu Borgiovi, arcibiskupu Montrealskému, zadal. Učiněné výpovědi nezměnila ani přímluva císaře Fridricha IV., ani žádost krále Vladislava, ani opětovaná důtklivým perem Bohuslavovým vyhotovená prosba kapituly Olomúcké. (List X.) Zvolení Bohuslava nedošlo papežského potvrzení.

V tomto nekonečném vyjednávání choval se Bohuslav, jakoby se ho ta věc ani netýkala. Stálé odklady mily mu ovšem nebyly, ne sice žeby po hodnosti té příliš byl toužil, ale že sobě již jistého ustanovení žádal, aby věděl, k čemu by se konečně hotoviti a kam své myšlénky obraceti měl. Uslyšev tedy, že poslové kapituly

Olomúcké z Říma se již navrátili, žádal na děkanu, aby mu o pořízení jejich věděti dal, dokládaje, že „ke všemu připraven jest, a měla-li by jejich dřevnější k němu náchylnost poněkud ochábnouti, žeby bez jejich dobré vůle nechtěl býti biskupem, i kdyby ho to jediného prstem zaklepnutí státi mělo.“ Dověděv se posléz, že žádost kapituly o potvrzení jeho v Římě byla oslyšena, nechtěl více na ně dorážeti, alebrž osud svůj stejnou myslí snášel, a nedbaje všelikých pomluv lidských, jednání své v listu k Janu z Domoslavic (XII) vítězně ospravedlnil.

Po odřeknutí se Bohuslavově zvolila kapitula Olomúcká (r. 1497) učeného Poláka, Stanislava Turza, za biskupa, který nastoupiv cestu do Říma, právo kapituly k volení svobodnému s dobrým prospěchem ohájil. Kardinál Borgias dobrovolně se biskupství Olomúckého odřeknul, a papež udělil Stanislavovi žádaného potvrzení.

5.

Jednání o sjednocení se Čechů s církví. — Spor s Viktorinem. — Bohuslavova snažnost o to sjednocení. — Svědectví Jelenského.

K moři vlnobitnému nenevhodně připodobnil Bohuslav tehdejší stav Česko-moravské církve. Posavád stála strana pod obojí proti straně Římské; obě své zvláštní sjezdy mívaly; jedna druhou, kde možná, utiskovala. Povolný Vladislav nechtěje uraziti žádné, vždy na příhodnější dobu čekal, kdy by se ty různice odstraniti daly. Již na sjezdu Pražském r. 1483 o smíření před králem

jednáno, ničeho však nepořízeno; konečně na sněmě pánův Českých a Moravských r. 1494 o suchých dnech postních na tom zůstáno, aby král na papeži legáta s plnomocenstvím požádal, kterýby vedle smluv sboru Basilejského neboli kompaktát srovnáni to ku konci přivésti měl.

Skutečně vyjeli pak M. Jíra z Tejna, M. Jakub a M. Prokop kancléř Staroměstský k legátu papežskému do Budína. Jak mile Bohuslava došla zpráva, že se Pražané konečně smířiti chtějí se stolicí Římskou, vyjevil on vroucí potěšení své nad tímto dávno a vůbec žádaným předsevzetím. (List XI.) Sliboval sobě z toho sjednocení mnoho prospěchů vlasti, a zvláště pak zvelebení hlavního města Prahy: znaje však měnivé a odporné povahy lidské, při plesání svém nezatajil bázně, aby šlechetný oumysl vůdců tohoto smíru pletichami odjinad překažen a zmařen nebyl. Než kde nejméně se nadál, nalezl odpor.

Viktorin Kornel ze Všehrd, od r. 1493 místopisař království Českého, a Bohuslav náš byli od několika let důvěrní přátelé. Jeden druhému spisy své sděloval; jeden druhého ctil a miloval. Oba rovněž u krajanů pro učenost nadobyčejnou vysoce váženi byli. Neznámý latinský literátor z toho věku vhodně o nich poznamenal:

Světlo u nás první Bohuslav, a druhé to je Kornel:
Hvězdy také jsme druzí: nám ale světlo chybí.

Spřízněné tyto druhy, oblíbené miláčky Mus, rozdvojilo po hříchu rozličné smejšlení o řádech církevních. Bohuslav velebil v listech i básních jednatele smíru se stolicí Římskou; naopak horoucí kališník Viktorin na ně

i na papeže latinský paškvil složil. Vida tak Bohuslav nejvřelejší žádost mysli své převrácenou a zlehčenou, na celé duši raněným se cítil: pročež Viktorina v listu k Janovi z Domoslavic nešetrně pokáral: ten pak zapíraje se býti původem té satyry, žádal Bohuslava o navrácení vlastního rukopisu svého, od něho ale odpověď dostal: „Náleží-li to skládání Tobě, nehněvej se, pakli Tebou rozdrážděn, Tobě jsem odpověděl: patří-li ale jinému, jak mne přemluviti usiluješ, nechť na sebe to potahuje, kdokoliv toho skladatel jest.“ — Spor to mezi učenými neneobyčejný, vždy ale politování hodný. —

Tímto příkořím nedal se však Bohuslav odstrašiti od přimlouvání se k uvedení ve svornost obou stran, i užil k tomu každé příležitosti.

Když král Vladislav po sedmiletém obývání v Uhřích v únoru r. 1497 opět jednou do Čech přijel, ode všech stran hrnuly se k němu žádosti a žaloby. Strana pod obojí stěžovala sobě, že ji Římští kaceřují; strana pod jednou toužila naopak, že ji kališníci proti starým smlouvám ve službách Božích překážky činí, zádušní zboží uchvacují, řeholníky vypuzují, a je ku podávání pod obojí přinucují. Každá strana měla své hlavy a přímluvčí. Mezi katolíky vynikal nad jiné Bohuslav. Výmluvným perem vyobrazil králi ve zvláštním přípisu (list XIX) zlehčený stav náboženství, bezpráví duchovenstvu činěné, a žádal s ušlechtilou přímostí, aby se král k ochraně víry a církve a k zachování obecného pořádku zákonních prostředků proti veřejným prostopášnostem uchopiti ráčil.

O to samé přimlouval se u správce království českého, Petra z Rosenberku. Tklivě jemu mimo jiné

psal*): „Jak oud od těla uťatý musí i hníti i červy hmyzděti: tak i my, když jsme oddělivše se od obecné církve, přijímání z kalicha chtivěji, nežli slušné bylo, ujali, hned jsme hynouti počali, a pod zástěrou kalicha v tisíc jiných bludův jsme upadli; kteříž bludové budou-li Tvou pilností a bedlivostí díl strestáni, díl vyhubeni, co bude nad Tebe šťastnějšího? — Zdá se mi, že vím myšlení tvá tajná, totiž že ty se nedomníváš, by Tobě příležélo o to péči míti, protože nejsi knězem a že duchovním přísluší služby Boží. Ale mníš, žeť jest Tobě na tom dosti, když za Tvého hejtmanství nic se nestane proti právům lidským a proti pokoji země. Ale i pokoj v tak veliké rozličnosti náboženství s těžkem kdy pevný a stálý býti může. Neradímť já tobě pokoje rušiti; neb jest nejutěšenější věc pokoj, ale než se oč pokusíš, máš vyzvěděti obecního lidu vůli a uchlácholiti nějakým obyčejem opatrným srdce jejich, a k tomu mysl některých těch, kteří chtí obecní dobré zachovati, k sobě přivinouti. Musíš také k nim v sněmích mluviti ty řeči, kteréžby více přízeň k nim Tvou a milost otcovskou, nežli pýchu a nenávist ukazovaly. Neb ta lékarství, kteráž tvrdé šíje spíše skloňují, nežli zlomují, mnohem jsou bezpečnější i snadnější. A přihodí se potom snad toto, že ješto by ti válkou nemohli býti přemoženi, rozumem budou podmaněni. I sami kališníci jiná nakažení neméně než my mají v ohyzdnosti a hrozí se jich, kteréžto kališníky já hyzdím, však tak, že je v něčem chválím. Hyzdím pro toto, že jako traňk sice zdravý, v jiný čas a na jiném místě přijatý k záhubě se obra-

*) V. Bohuslava z Lobkovic list panu Petrovi z Rosenberku. V Praze 1816. V arcibiskupské tiskárně. Str. 69.

cuje: tak z kalicha pití jedem neposlušenství nakažené musí býti smrtedlné; chválím pak proto, že majíce na takovém z kalicha pití dost, nic jiného proti náboženství křesťanskému nečiní. Ty kališníky oněmi starými sněmu Basilejského smlouvami, nebo jinými, kteréžby mohly býti trpíny, pode jho církve uvedené připojíš-li, bude toto, což se přihází ve válce, že dobuda nejohraženější a nejpevnější města strany, ostatní potom snadno bude dobyti.“ —

S jakým ale úmyslem o to spojení stran usiloval, svědčí*) Řehoř Hrubý z Jelení, který, ačkoliv byl pod obojí, na onen list ku pánu Petrovi z Rosenberka ukázav, pana Bohuslava „dobré paměti“ chválí, že „k onomu srovnání pánům Římské strany radil, jsa své vlasti milovník nemalý a boje se za ni, aby skrze to nebo pro to nebezpečenství nebyla někdy zkažena.“

Nebylo snadno, zvolna rozvázati uzel těchto rozepří. Strana pod obojí nebyla spokojena se starými smlouvami sněmu Basilejského, i sáhala dále na jiné řády a na právomocnost církevní: Řím pak pro nezdržení ze strany Čechů starých kompaktát, dokonce je vyzdvihnul. Rostoucí odpor a nenávist mezi stranama skončily se posléz ouplným Čechů od obecné církve odpadnutím! za tím spěchalo rozdvojení politického mínění a po něm záhuba národního života Čechů. Jak důvodné bylo bolestné předzvídání osvíceného Bohuslava, ukázaly smutné události v první polovici sedmnáctého století. (Básně: Zkáza vlasti, Na bouřlivá města, Časté sněmování a Nářeky básníkovy.)

*) Ve předmluvě své k hádání M. Václava Píseckého o přijímání těla a krve Kristovy pod spůsobou obojí. Rkp. kr. Praž. bibl. XVII. D. 38.

6.

Politické a vlastenecké smýšlení Bohuslavovo. — List ku pánu Petrovi z Rosenberku.

Po navrácení se do vlasti s poutí po východě byl by se pan Bohuslav bezpochyby opět ke dvoru odebral: zdržovalo jej ale dílem obývání královo v Uhřích, a zvláště zmíněné povolání k biskupství Olomúckému. Nemoha ale pro nerozhodnutí věcí svých osobně sloužiti králi a vlasti, činil to spisy svými. Za tím oumyslem podal dotčený již přípis ke králi Vladislavovi (List XIX) a jiný ku pánu Petrovi z Rosenberka, jejž král do Uher odjížděje za správce království Českého ustanovil. Spis ten, z něhož nahoře výjimek již podán, zavírá v sobě celé téměř politické a patriotické vyznání Bohuslavovo. Pročež k dokonalejšímu označení povahy jeho, krátce alespoň se ho dotknouti zde náleží.

Osvědčiv Bohuslav na počátku svou ku pánu Petrovi ode mladosti přízeň, a osobiv sobě z té dávné známosti k němu práva ku přátelskému, důvěrnému napomenutí, úmysl svůj mu projevuje. Žádaje jemu a skrze něho vlasti prospěti, radu mu dává, kterak by měl v těch nebezpečných časech zemi českou spravovati. Poukázav na ta nebezpečenství za příčinou zlehčeného náboženství, samomilenství a rozmařilosti panstva, tajných spolků nespokojeného rytířstva a náchylnosti městského i sedlského lidu k bouřkám, nahlíží veliké nesnáze ve správě takového království. Pročež nabízí jej k bedlivosti ne-

ustálé, a prosí, aby nesnázím všelikým se podrobil z lásky k vlasti a k Bohu.

Již mu pak před oči staví k následování spanilé příklady moudrých, opatrných a spravedlivých panovníků a vladařů, i ukazuje, kterak by měl prozřetelně dohlížeti a kárati přečinění podřízených ouředníků a soudců, a předkládati dobré muže urozenějším a bohatším, jsou-li zlí bohatší a urozenější, a radí mu k opatrnému volení rad a přátel bohabojných a nepochlebných. Potom nabízí ho, aby v popravách zločinů vždycky býval náchylnější k milosrdenství nežli k ukrutnosti, dokládaje, že mnohem lépe jest vinného pustiti bez pomsty, nežli nevinného odsouditi; i varuje ho před hněvivostí a pýchou ani pro bohatství a urození, ani pro vtip a učenost. Mimo jiné jsou zde tato slova vysoce urozeného spisovatele paměti hodná: „Zda nám urození dá hrdost? Ale Pláto píše, že jsou i králové z nevolníků anebo ze služebníků, i služebníci z králů pošli, a v knihách Nasonových Ulysses, kníže Řecké, nemní, by měl rod a pradědové, a jiné věci, kterýchž jsme sami neučinili, naši slouti. A snad proto máme býti od jiných snášíni, že těm, jejichžto se skutky chlubíme, druhdy jsme k hanbě, a tak jsme živi, že ač jsou znamenití byli muži předkové naši, však naším bláznovstvím bývají učiněni neznamenitými? Aniž já o tom pochybuji, kdyby předkům našim dáno bylo na vůli, žeby oni mnohé, kteréž nyní jako neznámé a neurozené potupujeme, nám předložili, a chtěli by tomu raději, aby od nich byli splozeni.“

Dále chce, aby byl pravdomluvný, ničehož nesliboval, čehožby nebo nechtěl nebo nemohl splniti, ani pak obojetných a neotevřených odpovědí nevydával, i rovněž se rozkoší a neskrovnosti varoval, následuje předků na-

šich, starých Čechů, „jichžto mužnost všickni okolní národové i chválili i jí se divili, a kteří nemohli jsou ani prací býti přemoženi, ani hladem, ani žízní, ani horkem a zimou unaveni.“ —

Coby pak správce země o pomluvách lidských držeti měl, ukazuje, mimo jiné, těmito slovy: „Vím já, že jest to lidu obecního přirození, že nebo slouží nebo svobodou přílišnou bují, svobodu pak tu, kteráž jest prostřední, sotva může snésti. A když jeden každý to, cožkoli v zemi této jest, vtipem svým vyměřuje, všickni o těch, kteříž je spravují, druhdy nepravé věci i smýšlejí i mluví. Dobří zajisté všickni býti můžeme, ale aby o nás dobré bylo domnění, to jest na soudu a vůli jiných. Aby pak kdo nás buďto haněním popudil, buďto ze žertu pravdou dotkl, nemáme proto mníti, že jest provinil proti naší vážnosti. Neb v svobodné zemi svobodní musejí býti jazykové. Pročež jestli by Tě někdy ukrutným, hrdým nazývali, a že jsi svých přes spravedlnost pilen, pravili, nemáš se proto rmoutiti anebo hněvati. Dosti na tom měj, jsi-li tak živ, že ničímž takovým spravedlivě nemůže žádný dotýkati Tebe.“ —

Potom jej zbuzuje k štědrosti, „z kteréž,“ jak praví, „vyvýšení muži jako z dluhu upomínáni bývají. Aniž jest která jednak jiná ctnost, ježtoby byla u velikém štěstí chvalitebnější, než štědrost. Neb kdo pro svůj lid, nebo za své poddané těla a života svého se opovažuje, tomu také jest spravedlivé, kdyžby toho bylo potřebí, i statku svého nelitovati.“

Dotýkaje se pak času válečného, prohlašuje se ve smyslu Ciceronově: „K pokoji, když by žádného v sobě neměl oukladu, vždycky se má raditi; ale když čas a

nouze jiné věci jako z práva chce, má býti bojováno rukou, a máme se smrti radší opovážiti, nežli v neslušnost a službu nebo v nesvobodu upadnouti. Protož ani válek, jsou-li spravedlivé, nemáme se liknovati. — Než ukrutenství, lakomství, neskrovná žádost, a jiné věci takové, jenž pokolení lidské ustavičnými porážkami trápí, ve válce hodně se hyzdí a viní. Ješto kdyby bez těch věcí nemohla býti válka, pravil bych i já, že nemá se váleti, a měl bych za to, že lépe by bylo všecko trpěti, nežli by se něco zlého učinilo. — Ale jestliže kdy zemskému dobrému, nebo někomu z obyvatelův země bylo od cizozemcův uškozeno, hodné jest, aby se všeho prvé zkusilo, aby nám bez prolévání krve za to dosti učiněno bylo, proto že netoliko jsou rozličné a nejisté válek příhody, ale také pro toto, že takové věci smlouvou dobrého muže srovnalé více přísluší křesťanské tichosti. Když pak by byla tak veliká našich nepřátelův neustupnost, žeby nic spravedlivého a pokojného přijíti nechtěli, tepruv má se s velikou myslí váleti, a to ne tak pro pomstu, jako pro toto, abychom snáze stálého a ustavičného pokoje dojíti mohli.“

Čině jej konečně pozorna na potřebnou kázeň vojenskou, připomíná, „že předkové naši, kteří jsou panství své od jezera Pasovského až za korytanské hory rozšířili, toho, že mezi národy půlnočními za nejstatečnější a nejbojovnější ode všech jmíni byli, nedošli jsou chytrostí nebo silou, ale kázní, kterážto kázeň když jest byla porušena, všecko se počalo bořiti a rušiti.“ — Protož Petra napomíná, když buďto on neb kdožkoli jiný nad vojskem bude hejtmaniti, aby neuvodil vojákův v rozpustilost hověním, a od nich přízně s ujmou své vzácnosti nedobýval. —

Pověděv tak, coby v pokoji a ve válce mělo činěno býti, a uznávaje, že pojednou všecko nemůže býti opatřeno, ukazuje jen ještě na ty neduhy, kterýmž nejdříve měly se napravovati, a sice na velikou v lichvení svobodu, marnotratnost mladého panstva, a svévoli v náboženství; i žádá, aby tyto neřesti zvláštními zákony zastaveny byly. Posléz pana Petra k důvěře v pomoc Boží a všech dobrých povzbudiv, důstojně končí: „Statek, urození, moc, vtip, vzácnost a jiné mnohé takové věci nejsou Tobě pro toto od Boha dány, aby rozkošem sloužil, nebo aby této minulé a velmi krátké chvály dobýval, ale aby poníženým a tichým křivdy činiti nedal, zlým odpíral a pro zachování vlasti, pro zvelebení obecního dobrého a pro oné věčné velebnosti slávu ustavičně bděl.“

Uvážíce pilněji pravidla zde pronešená, ctíti musíme ušlechtilou, vlídnou, velikomyslnou povahu spisovatelovu. Určil pak Bohuslav přípis ten, jak z jeho vlastních slov*) patrno, k veřejnosti, a z té příčiny jej také česky psal; neb obmýšlel napomínati jím i jiných pánův, z nichž mnozí latinou málo neb nic se neobírali, ano někteří jí dokonce pohrdali, jejím ctitelům a zvelebovatelům co směšným pedantům se posmívajíce.

*) V listu ku pánu Petrovi z Rosenberku praví: „Ne Tobě, Petře, ty věci se píší; neb jsem nic takového o Tobě neslyšel, ale že toto mé psaní, jakéž jest koli, snad i jiným do rukou přijde, kteříž rozkoše za jedinký nebo za největší života užitek mají, zdálo mi se, abych je v Tvé osobě, jakož jsem již pověděl, napomenul.“ —

7.

Probuzení literatury. — Literární společnosti. — Bohuslav v Uhřích a ve Vídni. — Balbus. — Stav literatury na vysokých školách Pražských. — Bohuslav vychvaluje České řečníky, haní nechutný překlad svých básní.

Před zuřivými Turky, do Evropy úsilně se tlačícími, uteklo se mnoho učených Řeků do Vlach a přineslo s sebou zbytky staré vzdělanosti hellenské. Z Italie se rozšiřovala známost a obliba pěkné staré literatury do půlnočních krajin. U nás již za věku Jiřího z Poděbrad jsou listy z kanceláře královské vyšlé důkazové chuti vytřelejší. Ve škole slovútného mistra Řehoře Pražského učili se již od roku 1462 mladí Čechové znáti vzory staroklassické. Rovněž také v Uhřích rozněcovati se počínala láska ku pěkným uměním od té doby, co znamenitý básník a řečník, Janus Pannonius, rozený Slovan, Jana Vítéze, biskupa Varadinského, synovec a slavného Battisty Guarina žák, z Itálie r. 1460 do Uher se navrátiv, brzy potom biskupem Pětikostelským učiněn a ke dvoru krále Matiáše povolán byl. Král Vladislav rovně sobě vážil učených, a ke službám dvorským jich povolával. U dvora Budínského žil také biskup Vesprymský Vítěz, hlava literární společnosti Vídenské, založené od latinského básníka toho věku velmi proslaveného, Konráda Celtesa. V tomto spolku stáli také učení přátelé Bohuslavovi, a královští sekretáři, Jan Šlechta ze Všehrd,

a Augustin Olomúcký. Oudové sdělovali sobě vespolek knihy, scházeli se časem k literárním zábavám a kratochvílem, čítali vespolek své práce aneb posílali jich vzdálenějším ku přátelskému posouzení. Takovýchto spolků literárních bylo tehdáž v říši německé několik. Jedna z nich, Vitenberská, zvolila po smrti Matiáše Lupina našeho Bohuslava za svého náčelníka.

Není ku pravdě nepodobno, že se p. Bohuslav již v létě r. 1497 se dvorem krále Vladislava do Budína odebral. O jeho tehdáž tam pobytí a zaměstnání nemáme sice žádných zpráv určitých, nalezáme jej ale v Květnu r. 1499 na zpáteční cestě k domovu ve Vídni. Konrád Celtes daroval ho tam svými spisy. (List XXIV.) Tamtéž poznal Hieronyma Balba, Vlacha nad míru vzdělaného. Byl on dříve v Paříži, potom ve Vídni svobodných umění professorem, konečně pak původem Šlechtovým do Prahy povolán, dílem veřejně, dílem soukromí pěkné literatuře učil, načež užívaje plat jak ode krále Vladislava, tak ode svých posluchačů, nemalého jmění sobě vyzískal. Nejvyšší kancléř Jan ze Šellenberka odevzdal mu syna svého k vycvičení. Bohuslav také důvěrně s ním zacházel a přátelsky jej podporoval. Neb rád vídal okolo sebe učené a rozmlouvati s nimi o všelikých předmětech umění a věd bývala jeho rozkoš. O takové besedě dává nám Řehoř Jelenský zprávu *): „Byl jsem jednú, vypravuje, u večeře toho pána, jsa od něho pozván skrze pana Jindřicha Hrušovského, kdež i Balbus, Vlach učený, byl; a když jsú o ony i ony věci učené rozmlúvání a hádky mezi sebú oni dva měli: tehdy, i k tomuto přišli, a téměř to

*) Ve výkladu svém k hádání M. Vác. Píseckého o přijímání p. o. z. Rkps. kr. Pr. bibl. XVII. D. 38.

oba zavřeli, ač jeden z nich toužc, že ti všickni noví doktoři od několika set let mnohem jsú více logice nežli theologii prospěli, a že větší různici nežli svornost takovým svým psaním mezi křesťany uvedli. A k tomu jsem já pokud mohl rozuměti a vedlé své známosti přimluvil, přistupuje k takovému jich uzavření.“ —

Rejdištěm takové sofistiky a theologické polemiky byly tehdáž vysoké školy Pražské. Kathedry i kazatelny ozývaly se vůbec jalovými a náruživými hádkami. Fanatismus doktorů theologických pod obojí překážel souhlasnému zvelebování věd. Strany u víře rozdvojily i duševní sílu národu Českého. Valdenští pohrdali na prosto vším vyšším vzděláním. Stálá ctitelkyně pěkného umění, jak víru Římskou sám pod obojí M. Vavřinec Třebonský nazval, *) byla vypuzena z vysokých škol Pražských. Bývalou jejich slávu nemohla jediná zachovati strana pod obojí. Řečnictví právní vesele ale prokvítalo. Bohuslav vychvaluje znamenitou výmluvnost právníků Českých; v listech Českých Jana Šlechty nacházel ozdobnosti řečí klassických; i velebil sněmovní přímluvy nejv. kancléře Jana z Šellenberku pro zvláštní jazyka čistotu, jádrnost, lahodu a hojnost (L. XVIII); ve svých básních slaví často výmluvnost řečníků Českých, na př. pana Ctibora Tovačovského z Cimburka, Jana z Roupova, Vilíma z Pernštejna, Alše místokomorníka u zemských desk a j.

O to však v bídnějším stavu vězelo básnictví České. Slýchání téměř jen ohlasové divoké Taboriady, aneb posměšné písně na papeže a mnichy. Hádky o víře také veršem se vedly. Málo který zpěv duchovní vybřednul

*) Liber Decanorum Facultatis philosophicae univ. Prag. II. p. 240.

z tohoto kalu rozumu i srdce. Pěkné národní básnictví odkvětlo dobou Kralodvorského rukopisu. Na místo jadrné síly vstoupily nechutné důvtipnůstky, na místo ušlechtilé prostoty a vážné důstojnosti vstoupila churavá mdloba a sprostácká chudoba myšlének. Jalových slov podobné echo byl rým. Překlady z latiny bývaly neméně matné. Jediný distichon rozvodňoval se v šesteru Českých, ledabylo rýmovaných a sotva počtem syllab odměřených veršíků. Takové skládání nemohlo po chuti býti mužům, jejichžto ucho navyklo slýchati umělé zpěvy klassické Músy. Proto také není divu, že na nejápného Českého překladače svých latinských básní Bohuslav těmi slovy se rozhorlil:

Národním jazykem kdosi vykládal moje básně;
Lid jich teď čítá, panstvo i vládykové.
Já se na dílo zlobím toho dvouhnátého oslíka.
A vtip a Músy své k záhubě odsuzuji.
Neb tlumačem takovým i Marónova pozbude síly
Řeč i veleslavný náhle utichne Homér;
Ústa Demosthenova znémějí s Cicerónem; Ulyssa
I sladká kmeta řeč Nestora matna bude.
Aj tím překladačem slavené naše básně severních
Po krajinách divně spotvořené hlaholí.
Nechtěj více, probůh, syrový sprostáku, na žeň mou
Brousiti srp; jelikož tobě my nepsali nic.
Proč, čeho nejsi mocen, nerozumně do díla se dáváš,
Proč matností svou práci jiného kazíš?
Lépe hodíš se, věříš-li mi, ke pluhu zakřivenému,
A hnojených ulehlou brázditi půdu rolí,
Než lyru tlouci lepou, a naší se obírati Músou,
Neb něco v Parnasském skládati rozměření.

Zanedbání a řídkého tehdáž ještě všímání sobě pěkných umění u nás ve svých básních začasté ostře nabíral p. Bohuslav, chtěje krajany ze sna probuditi k činnějšímu usilování. (Básně Jeronýmovi Balbovi a Balbovi Bohu-

slav.) Znalť on, že se Čechům nikoli vtipu, ale přičinlivosti nedostává; vědělť a uměl také mnoho více, než aby se byl tím již upokojil, co se posud ve vlasti ku prospěchu umění bylo stalo; nebyl z počtu těch, kteří všecko domácí nad oblohu velebíce, také k vadám svého národu slepi bývají; všeho spanilého ve vlasti sobě vážil, neřestem ale, kdekoli a u kohokoli se mu projevily, nikdy neprominul. Za tou příčinou ani Balbus neušel jeho pokárání. Jeho úlisnost a lakota po penězích dávno se mu již nelíbila; jak mile ale na něm shledáno bylo, že k neslýchané v Čechách nepravosti mládež zavádí, odvrátil také Bohuslav od něho svou přízeň, maje za to, že umění toliko s neúhonnými mravy spojeno spravedlivé cti zasluhuje. I pokáral ho tímto epigramem:

On k nám Músy přived i Lykurgovo zákonodárství,
Z Cekropie mudrcův i spolu z Ausonie;
Jestli mu líbo, přiveď z Faru nám i z Arábie mistry:
Svých jediné ať k nám nepřivodí nemravů.
Buďme si lid sprostý, nezběhlý v zákoně, právech:
Jen-li neřesti jeho prosti a prázdni budem!

8.

Bohuslav opět ve službě dvorské. — Zadání Vladislavského biskupství. — Nouze u dvora krále Vladislava. — Bohuslav opouští Budín.

Od jara r. 1501 hleděli přátelé Bohuslavovi dvorští odporoučením a přímluvami u krále pomoci mu k biskupství Vratislavskému, a když později zadáno bylo, ke koadjutorství do Vladislavi v Polště. On sám ale vznesl

jakékoliv budoucí povolání své na pokynutí královo. (List XXVII. a XXVIII.) Dvě cesty se mu tehdáž k ouřadům otvíraly, jedna k duchovnímu důstojenství, druhá ke službě dvorské. V té neurčitosti psal Janovi Šlechtovi (Mit. poem. pag. 307):

V rozpaku jest duše má všeliké pro příhody, a vždy
Ještě čeká, což o nich psáti mi, Šlechto, budeš;
V rozpaku jest, dosaváde ničím že neřízena stánku
Nespatřuje, do něhož má by se přihnala loď.
Dej rady rozdělené duši, nebť onemocnělo srdce
Mé těžkým péčí utlačené břemenem.
Díš-li ale, všeliká trpěním že se náhoda zmůže,
Smyslu a důvtipu též mému to dosti bude.

Konečně v Září r. 1501 ke dvoru povolán (List XX. a XXI.) byl by již na počátku r. 1502 do Budína se vydal, kdyby nebezpečné rozepře mezi panstvem, rytířstvem a městy o třetí hlas na sněmích, o kladení do desk, vaření piva a o jiných kusech krále samého z Uher do Čech vyjeti byly nevybídnuly. Vladislavovi ale nepodařilo se přátelsky smluviti nesvorné stavy. Obdržev sice na sněmě obecním o suchých dnech postních svolení ku peněžité pomoci na Turky, učinil výpověď o těch různicích; vida ale jeviti se nespokojenost měšťanstva, rozsudek ten opět při sobě zůstavil, a hned po veliké noci z Prahy do Uher se obrátil. Bohuslav za ním odjel v Květnu. Ledva se však v Budíně uhostil, již mu bylo tam odstonati proměnu povětří.

Jaký ale ouřad na sobě měl, byl-li buď po p. Burianu z Guthštejna královské komory České mistrem, aneb po p. Albrechtovi Libštejnském z Kolovrat hofmistrem královského Českého dvoru, těžko rozhodnouti. Není ale-

spoň známo, kdo tyto ouřady v ten čas zastával. Na všechen způsob byl on ozdobou panstva, které majíc v čele krále Vladislava z Budína vyjelo, aby nevěstu královskou Annu princezku z Foix, příbuznou králi Francouzskému i Španělskému, uvítalo.

K radovánkám svatebním složil mimo jiné slovútný básník Španělský Petr — tuším Don Pedro Lopez de Agala, velikokancléř království Kastilského — báseň obětovanou královským manželům. V odměnný obdar poslal Vladislav básníkovi skvostný kus čínského aksamítu, a p. Bohuslavovi velel, aby dar ten nějakým přípisem metrickým doprovodil. Což Bohuslav takto způsobil:

To, cos odeslal, výborný básníku, mi ondy
Skládání, bylo mé mysli nade vše milé.
Foebova trůnu je dostojna tvoje Múza milostná,
S Parnasských jakoby k nám byla sešla luhův.
Právě, jakým zpěvem oslavoval velikýto Homéros
Krále Odyssa a choť Penelopéu jeho:
Tak nejinák s milenou mne druží tvůj, Petře velebný,
Vtip ke hvězdovitým povznesl až k nebesům.
Vládneme nad Dunajem, nad národy vládneme, chladných
Jenž bytují po březích modrotokého Labe.
Rozličné jazykem nám lidstvo co králi klaní se;
Množství též našeho žezla bojí se plemen.
V své moci mám několik zlata hřiven; dosti bohatstva,
Mám domy ze mramoru, roucha zlatohlavová:
Nás ale nad to těší učeného ty prozpěvy věštce,
A skvostnou písní že jsme tak oslaveni.
Ač bych rád, nemohu slušných ti vzdávati díků,
Nenalezám hodnou odměnu zásluhy tvé.
Neb nehynoucí jest, čím nás daruješ, co my máme
Však hyne a několik ledva trvá to hodin.
Předc ale dar nějaký věnuje ti: co sebral Eojský
Dělník prý v hájích, kdež vlna roste sama.
Dar ten rovněž ober, s osudem daru tvému nerovným;
Roucho zetlí Čínské; po věky Múza živa.

O působení páně Bohuslavově při dvoře málo nám povědomo. Básně jeho projevují, že v radě dvorské krále zbuzoval k samostatnějšímu sobě počínání, varuje ho před následky přílišné dobroty a nevčasné shovívavosti. Slabý ale, a čím starší, tím nesmělejší Vladislav nebyl dokonce s to ukázati na sobě v těchto bouřlivých časech nevyhnutelně potřebnou v úmysle a jednání pevnost a ostražitost. Jsa nad míru dobrý a svědomitý, cizím spíše než svým lepším spravoval se smyslem. I znelíbilo se pak Bohuslavovi živobytí dvorské (L. XXII.), a nemoha déle se dívati na hrdé a zavilé dvořanů některých sobě počínání, a vida, že pro pletichy všelikých stran ničímž neprospívá k obecnému dobrému vlasti své, opustil po roce Budín. Pro nedostatek pokladu královského, skoro vždy prázdného, několik let ještě čekati musel, než mu služba jeho vyplacena byla. Tuto nouzi u dvora Vladislava líčí list Jana Šlechty, dne 20. Června r. 1503 z Budína k Bohuslavovi vypravený: „Blahoslavím Tebe," píše Šlechta, „že jsi se nesnázím služby dvorské aneb vlastněji bídě naší časně vyvinul, a ku pokojnému živobytu domácímu a k ušlechtilým zábavám literárním navrátil. My zde, jak obyčejně, mezi hromadami zlata a stříbra s králem bídu a nouzi třeme, a jak se podobá, ještě déle ji snášeti budeme. Neb jestli Jeho Milost věcí svých lépe neopatří, obávám se opravdu, že za příčinou rozmáhajících se a vždy tužeji dotírajících na nás nesnází toto království opustiti a s králem jinam se odebrati budeme přinuceni. Na sněmu, který tyto dni dosti hlučný byl, o svých věcech dočista ničeho nejednal, ani čeho nařídil, ačkoli nechtěl-li by o sebe samého, alespoň o svou choť a budoucí rodinu více pečovati by měl. Do očí mluveno těm, kteří věci a záležitosti Jeho Milosti vždy matou a kazí,

u přítomnosti Jeho Jasnosti samé, ano všecko svědky dokázáno, co podtají kují. Mohl jich tehdáž spravedlivě pokárati a strestati; ale ni úst neotevřel, a tak sněm se rozešel.“

V témž listu Šlechta také o osazení biskupství Vladislavského návěští dává. Poslední totiž biskup tamnější s papežským a královským přivolením sekretáře krále Polského za koadjutora přijal, a ten po smrti jeho na tu stolici biskupskou dosednul. „Nevím,“ dokládá pak Šlechta, „jakým protivným osudem se stává, že ve tvých záležitostech nikdy svému slovu dostáti nemůžeme. Ale snad opatrnost Boží, které jediné všecko napřed povědomo jest, nahlížejíc, žeby z toho, co jsme Tobě žádali, kdybys byl toho skutkem dosáhnul, něco zlého vyplynouti mělo, na jiného to raději, než na Tebe bezúhonného, obrátiti a vzložiti ustanovila. Tomu-li tak, podejme to všecko na dobrolíbeznou vůli Boží.“ —

Bohuslav dospěl tehdáž ke třetímu a čtyřidcátému roku; i umínil sobě ostatek živobytu ztráviti v tiché domácnosti, a vyplniti spolu žádost synovce svého Sigismunda z Lobkovic, přivítavšího jej tehdáž na Hasištejn těmito srdečnými slovy:

Vítej nám, větší duše částko naší, ty jedinká
Péče a náděje, tyť ozdoba mého žití!
Často se mé pro tvé nehody trápívalo srdce,
A množství cedilo slz oko obrosené.
Ondy tebou na vodách vlnobitná zmítala bouře,
K Asii a k Lybii když na lodi jsi plynul.
An cokoliv té země obor spanilého a ten svět
Výtečného chová, poznati byls uzavřel.
Krále Uherského slavný teď dvůr již opustiv —
Neb věhlasností Nestora ty překonáš —

Ke vlastním obytům jednou jsi se předce obrátil,
Na svůj Hasištejn Músami proslavený.
Jen již u nás pobudiž, ano navždy, Bohuslave, zůstaň,
Zůstaň u nás, a celý dům bude obradován!
Což je ti do královského dvora? Což ti do knížat?
Co v krajinách vždy cizích prospěchu tobě podá?
Či vlastní rodinou pohrdáš a hrady zděděnými,
Jichžto ve poklidném obleku říditi máš?
Šťastně zavítej nám, a blahý po všecka ta léta
Zde, zde, drahý, vlastní říši, Bohuslave, řiď! —

9.

Sídlo Bohuslavovo, hrad Hasištejn. — Okolí. — Vychovancové. — Cvičení. — Bibliothéka. — Učené příbuzenstvo. — Komonstvo. — Zábavy.

Pozůstalé zbytky hradu Hasištejna jsou patrné ještě důkazy prostrannosti a pevnosti bývalého sídla Bohuslavova. Mezi několika znamenitě vysokými a vesele zelenajícími se chlumy pnou se tyto šedé zříceniny na velmi příkrém pahoru, jehožto skalnaté stěny příroda nedostupným hradištěm učinila. Oubočí pohorní pokryto jest húštinou buků a lísek. V údolí teď leží huté železné; podlé nich vede nyní dosti pohodlná cesta vzhůru k sesuté bráně do předhradí. V pravo zde vyniká z lesa 50 střevíců vysoká a někdy stavbami obklíčená věž. Zbořeniny v levo bývaly, jak se podobá, hospodářská stavení. Podále přichází se k jihozápadnímu kraji obdélného hřebenu horního, a přes dva ze skal vyhloubené příkopy vchází se do parkánu. Ještě nyní 40 střevíců vysoké hradby, založené na kolmo utesaných žulových skalách, obrubují

znamenitou prostoru bývalého zámku, do něhož přístup hájívalo patero bran. Kromě zachovalé ještě 60 střevíců vysoké strážnice a jedné nižší zakulacené a dvou čtverohranných bašt a části kaply všecky jiné stavby rozkotány a rumem zasuty jsou. Vysoké buky a jedle metají stín na hroby hlučných někdy síní a chodeb. Vyhlídka s výše té spanilá jest a k jihovýchodu nesmírná. V rozmanité směsici leží tady před okem pozorovatelovým dědiny, háje, luka, pole a luhy křivolakou Ohří protékané. *)

Toto pěkné a veselé okolí pokládal Bohuslav za své Tempe. Vítalť on vychovatele svých synovců, učeného Sturna, na Hasištejn těmito živými slovy:

Vítejž, hoste milý, chladivého-li Tempe si žádáš,
A stinných hájů, a pramenů studených. —
Pohleď, jak zeleným se šatí tady půda kobercem:
Zde stromoví klene krov obroseným lučinám.
Slyš, jak tu ztraceném hrdlička po soudruhu kvílí;
Daulická tady též vlastovice šveholí.
Onde i onde lesů se pnou k nebes obloze houště;
Tam vysoký s větrem dub hovoří těkavým.
Po straně této živí jezero všeliké druhy rybstva:
Šupinaté plynutém plémě po proudě plová.
I kdyby přívalná měla bouřiti hvězda a ledný
Hrád by ty báně šlehal, bezpeč u nás pobudeš.
Lev tady Africký neplení příbytky dědinné,
Ni skřiveným divoký klem se nesápe kanec.
Vzdálena jest odtud válečná hrůza; hadími
Zde vlasy nikde krutá netřese Tisifone.
Za zvuky trub polních, za bitevních třeskoty bubnů,
Zní jen písně u nás a struny líbohlasé.
A spíš líchotivé dotknou zde se dívky tě lokty,
Než by dravá nějaká šelma ti uškodila.

*) Popis ten podán jest dle laskavě mi poskytnuté zprávy od p. Karla Brandla, c. k. cestovního ouředníka v Doksách, pilného popisovatele Českých starých hradů.

Bohuslav byl posud a zůstal až do konce svého svobodným. Dříve jej povolání k duchovnímu stavu, a později jeho takořka výhradní oddanost literárním zábavám od zasnoubení se zdržovaly. Zdáloť se mu, že péče a starosti se stavem manželským spojené duchu nedopouštějí svobodně se oddati mudrckému zpytování. (Ep. pag. 58.) Nemaje však svých, vychovával p. Bohuslav syny příbuzných, a sice Sigmunda a Mikuláše z Lobkovic. S nimi spolu učiti dal Fridricha Knoblocha a Volfganga z Kadaně, a Jana Schmidla z Chebu.

Dům pánův podobal se malé akademii. Nescházelo na Hasištejně všelikých potřeb k vycvičení. V mathematickém kabinetu nacházely se mapy, astrolábia, koule zemská i nebeská, a všeliké jiné nářadí hvězdářské. (Ep. Ap. ep. 17; Ep. p. 99, 105, 107, 110, 134, 147.) Pán opatřiti si hleděl každý nový umělecký vynálezek. Ani přírodovna (naturální kabinet) zde nechyběla. K jejímu rozmnožení, jak víme (Ep Ap. ep. 17.), pán od Adelmanna nově oznámený druh štírů sobě vyžádal.

Největší však ozdoba Hasištejna byla bibliothéka. Bohuslav nelitoval nákladu, kdekoli se čeho vzácného dopíditi mohl. Jediný starý manuskript spisů Platonových koupil v Medioláně za 1000 dukátů. Práva země České s jinými pamětnostmi od Václava Baština z Libouše, místosudí dvorského, za jakoukoli cenu opatřiti sobě žádal. Jan v Hofu, páni Fuggarové v Augsburku, Cherubini z řehole menších bratrů v Benátkách, a Řek Aristobolos v Krétě byli v zakupování a opatřování kněh stálí páně Bohuslavovi jednatelé. Rovněž učení přátelé jeho Šlechta a Adelmann ledva mu dosti kněh opatřiti postačili. Když se jednou Adelmann ostýchavě omlouval, že mu snad někdy po druhé tytéž knihy zasílá, odpověděl

mu Bohuslav, aby proto v zakupování kněh nebyl tesklivý. „Mám přátely," jsou vlastní slova jeho, „kterým takové knihy (duplikáty) darem dáti mohu." Více kněh než klenotů míti za užitečnější a šlechetnější soudil. Dle svědectví Jiřího Fabricia bibliothéka Hasištejnská v celé Německé říši tehdáž za nejvzácnější a nejbohatší jmína byla. V poslední vůli ustanovil Bohuslav, aby vždy nejučenějšímu z Lobkoviců k ochraně svěřena byla, i odkázal ještě znamenitou summu peněz, z jejichžto ouroků vždy nové knihy kupovati se měly.

Příklad Bohuslavův působil i na jeho vychovance; i tito počítali slávu učenosti k ozdobě muže urozeného. Mikuláš z Lobkovic, první dědic bibliothéky Hasištejnské, byl veliký příznivec učených. Sigismund dožádán od akademie Vitenberské neváhal přijíti na sebe správu její; i odvezl tam ku potřebě učených 700 kněh z bibliothéky Hasištejnské, které ale později nazpět přivezené dílem v zámku Chomutovském shořely, dílem kolleji Jesuitské darované od zbouřených protestantů r. 1593 rozsápány byly. — Bohuslav Felix Hasištejnský, pán na Chomutově a Líčkově, slovútný rada tří císařův († 1583), aby synu svému, Bohuslavovi II., příklad staršího jmenovce před oči postavil, daroval mu prsten po Bohuslavu I. zděděný, aby kolikrátkoli naň se podívá, pomněl na ctnosti a slávu předka svého. — Týž pak Bohuslav II. navštíviv akademii Vitenberskou také za rektora jejího zvolen byl; později do Vlach a Francouz se odebral, odkudž více se nenavrátil. S ním a bratrem jeho Valdemarem vymřela větev Hasištejnská pánů z Lobkovic.

I samo komonstvo pánovo podobným duchem nadšeno bylo. Panoš Bohuslavův, rytíř Jindřich Hrušovský od pacholetství na Hasištejně vychovaný, velikou sobě

získal povědomost pěkné literatury, i uměl z paměti mnoho básní Bohuslavových. — Nevšední vycvičenost svého pilného a poctivého písaře Lukáše († 1505.) vychvaloval sám pán, a vysílal jej často k důvěrnému vyřízení všelikých záležitostí k učeným přátelům svým. — Ve službě pánově byl také František Tachovský, bakalář svobodných umění, jejž později na faru dosazeného velmi ochotně administratorovi arcibiskupství Pražského, M. Ambroži Chrtovi z Plzně, a kanovníkům Pražským poroučel. — Neméně přimlouval se pán za své ostatní domácí známé i poddané, kdekoli toho potřeba žádala.

Časem se p. Bohuslav vyrážel honbou aneb čížbou; nic mu ale nešlo nad zábavy učené: studování, básnění a dopisování svým učeným přátelům. Posláno-li mu odněkud nových kněh, všeho jiného se sprostiv, několik dní po sobě dychtivě je prohlížeje ztrávil. Jedenkráte přišli sluhové do bibliotheky za ním, zvěstovat mu, že jelen blízko hradu větří, tak žeby jej z okna zastřeliti mohl; pán ale všecek zamyšlený: „Nechte mne na pokoji, já jiných nevyrovnaných rozkoší teď okušuji," horlivě odpověděl.

Vlídná jeho povaha přávala také lidu kratochvíl a radovánek, i díval se někdy na taneční kolo jejich (Ep. Ap. 17.); ano vytknul nám takovýto sedlský ples několika verši, a sice, jak se podobá, průvod svatební padesátiletých manželů, jejž jakožto příspěvek k národním starým obyčejům zde klademe:

Ondyno ples veselý sedlské viděli jsme čeládky.
Zkvětlou u dvora pod lípou s outlými jonáci
Děvčaty tancovali. Viasy učesané maje a v cop
Zapletené, první nalitou nesl nádobu vínem
Vůdce plesu; stařeček letitý důstojně za ním se

Bral manželkou doprovozen. Za starci mladistvá
Ostatní po dvou chasa následujíc podupává
Často nohou; vejská, že se téměř otřásaly hvězdy.
Ten s čepicí zelenou, a oděn strakaté do kazajky,
Líbě se usmíval na milenku; druhý za klobouček
Péro kohoutí sobě připiav, svou dívku do vejšky
Vyhazoval, a jiný do kola svou dvorně zatáčel. —

10.

Kadaňští. — Královic Ludvík. — Pikardité. — Marta z Boskovic. — Různice mezi stavy. — Bohuslavova smrt, povaha, hrob.

Domácí blaho Bohuslavovo kalily jen zevnitřní děje a příhody. V tom čase obecného téměř zahořčení měst proti pánům a rytířstvu vzniklo také nedorozumění mezi bratrem jeho, Janem starším, a městem Kadaní. Pán chtěl, aby se synu jeho slibem věrnosti zavázalo. Kadaňští se zdráhali. Král tehdáž povolil pánu na dostavení a utvrzení zámku Kadaňského 600 kop: než ohražování takové bylo by nedůvěru měšťanstva ještě zvýšilo. Obávalo se totiž nenadálého nátisku, v čerstvé paměti majíc, co se sousedním Loketským nedávno přihodilo. K ubezpečení bratra svého přimlouval se tedy p. Bohuslav po svých přátelích u dvora, aby Jeho královská Milost oběma stranám za příčinou zbrojení se sousedních knížat Saských lépe se ohraditi rozkázala. Král ale prodléval vyplniti tuto žádost pánům Hasištejnským, ano ze dlouhého mlčení Budínských přátel a z páně Bohuslavova častého sobě stýskání na soky a pomluvače u dvora (L XXXVIII.) vysvítá, že tyto žádosti pánům Hasištejnským křivě byly vykládány, jakoby zamýšleli cosi podobného pánům Šlikům,

kteří se právě tehdáž od koruny České odtrhli a Sasům pod ochranu poddali. Tito ale již opět r. 1506 obnovivše poddanost koruně České s měšťany Loketskými a jejich many se smířili. Poznenáhla se také spor onen mezi pánem Janem starším z Lobkovic a městem Kadaní beze všech rozbrojů a škod vyrovnal. V Září r. 1506 dal již alespoň p. Bohuslav Kadaňským, kteří se ke králi do Uher jeti strojili, poručovací listy s sebou.

V Uhřích ale vždy klesala moc a vážnost Vladislavova. Stavové Uherští osnovali všeliké pikle a pletichy, majíce v oumyslu zrušiti smlouvy s císařem Maximiliánem učiněné z ohledu posloupnosti. Císař tedy k zastání práv svých do Uher vojensky vtrhnul a u Prešpurku se položil. Spiklí netroufajíce sobě odolati jemu počali rokovati. V tom se 1. Července 1506 narodil králi Vladislavovi syn Ludvík. Šťastná tato událost odklidila všeliké překážky. Nad narozením dědice královského zaplesala také Músa Bohuslavova, ale hned opět zatruchlila nad úmrtím heroické matky mladého královice. (Básně: O Ludvíku, synu králově narozeném, Skonání královny Anny a Žalozpěv o smrti královny Anny.)

V čas moru (l. 1507 do hromnic 1518) opatřil se Bohuslav pomocí Adelmannovou ochrannými léky od Jana Lachnera, a ve zdraví se zachoval. Více ale než to nebezpečenství znepokojoval ho mor mravní ve vlasti, novoty u víře, veřejná prostopášnost a nešetření zákonů obecních. (Listy XXIX, XXXIV, XXXV, XL.) Sekta Pikarditů, za Jiřího z Poděbrad potlačená, rozšiřovala se tím rychleji za panování mdlého Vladislava a v novocení stále pokračovala. Páni Krajířové, páni z Postupic, Křinečtí, Rychnovští a j. byli v Čechách; páni z Cimburku, z Kounic, z Boskovic, z Lomnice a z Žerotína

byli na Moravě hlavní a veřejní zborů bratrských ochráncové. Vladislav vydal konečně r. 1504 přísný rozkaz na ně. Než mimo jiné ujala se bratrů šlechtična Moravská, Marta z Boskovic, a sepsavši latinskou obranu jejich králi podala. Pro to míšení se té slečny do theologických a církevních záležitostí rozhorlený Bohuslav odkázal pannu Martu k tichým povinnostem domácím, nepřestával ale toužiti na nebezpečné tyto potržky a na nedbu pastýřů duchovních. — Neméně se rmoutil, kdykoli na smutné příběhy ve Vlaších a v Říši vzpomněl. (List. XXXII, XXXV, XXXVI.) Ještě tklivější bývaly jeho nářky nade stálými mezi stavy nevolemi a různicemi, nad pýchou jedněch, nad bujností a spurností druhých, nad soběctvím všech. Každý stál jen o rozšíření svých práv a svobod, o užitek a prospěch osobní: povinnosti k obecenstvu a ochrana slabých málo komu na mysli ležely. Bouřky v lidu, vraždy, pálení dědin a měst zobyčejnély. Jediný rytíř Jiří Kopidlanský ze msty proti Pražanům, že jeho bratra pro vraždu učiněnou na místě utratili, bez počtu dědin a měst spálil, lidí osekával a vraždil. Pražané se rovně na rytíři mstili. Panstvo i rytířstvo dívalo se pokojně těmto prostopášnostem; nejedni podtají podporovali zpupného vraha a paliče. Na rozkazy nepřítomného v zemi krále málo se dbalo. Sněmy byly sice časté, ale bouřlivé; nesvorní stavové málokdy k čemu vůbec prospěšnému se usnésti mohli. Tesklivý proto velmi Bohuslav obával se navrácení časů Žižkovských a zkázy celého království, i zoškliviv sobě stranné, neupřímné a ošemetné jednání stavů mezi sebou, posléz ani na sněmy více nejezdil. Jen ještě o korunování ledva tříletého Ludvíka, (11. Března 1509) králi svou úctu u dvora skládal. Odstraniv se pak docela ode hluku velikého světa,

za úkol sobě položil spisování historických památek vlasti své. V tom zaměstknání jej dne 11. Listopadu 1510 smrt překvapila.

Sličná byla postava Bohuslavova. V oku jeho obrážela se spanilá duše; vysoké čelo dodávalo obličeji důstojné vážnosti; v celé tváři jevila se vlídná přívětivost; výmluvné rty prozrazovaly hojnost a jasnotu jeho pomyslů. Outlý cit, jemné srdce, ohnivá fantasie, pronikavý vtip, zdravý soud, pevná vůle a smysl vesměs ušlechtilý byly jmění osvíceného ducha jeho. Umění, vlast a ctnost, tato spanilá trojice, dělily se o celou jeho bytost. Komu to tré svato bylo, snadno sobě získal přízeň jeho. Osobním toliko zásluhám přičítaje cenu, urozenství pokládal jedině za podnět k následování šlechetných a slavných předků. Známosti ducha svého rozšiřovati byla jeho rozkoš: od dobrých a vzdělaných milováno býti, jeho sláva. V obcování byl nepřetvářený, v mravech neúhonný, mírnosti šetrný. Učených štědrý byl podpůrce, poddaných vlídný pán. Ouřadů a důstojenství ctižádostivě nehledal; nikdy se ale od služby vlasti a církve neoddaloval. Vlast upřímně miloval a o slávu její horlil: k vadám krajanů však očí nikdy nezavíral. Věren církvi obecné, hájil zákony její proti nepovolaným odpůrcům: neřest a nekázeň, kdekoli je našel, nešetřiv ani osoby ani stavu, přísně káral. Nehody vlastní velikou myslí snášeti uměl: strasti obecní pohybovaly jeho ušlechtilou duší. Bohuslav byl velký muž!

Tělo jeho pochováno bylo v rodinné kryptě v Přísečnici. Věrný jeho přítel Jan Šlechta ze Všehrd složil mu latině takový nápis na hrob:

Kdo jsi koli, kdo to čísti budeš, věz tento že kámen
Nevzhledný skrývá kosti Bohuslavovy,
Jenž Českého jsa živ veliká byl národu sláva,
Ozdoba vlastenské šlechty a perla její.
Neb cokoli kdy Athény a Řím učený byl učíval,
Ve smyslné vše to on paměti pevně choval.
Vtip jeho i mravové i rodu vznešeného slovútnost
U něho zárovnou míru a váhu měly.
Ont Asie krajiny, dalekéto na východu země,
A sluncem spraženou v Africe půdu viděl,
I mnoho měst a království v Evropě projížděl;
Nesnází okusil moc po zemích a vodách.
A když nescestných sputoval tady na světě sídel,
Zasloužil pak i tvůj spatřiti, Kriste, domov.
Tamto ho nábožnost a ctnost, tam víra ho vedla:
Bezbožných děsivé hrůza propasti čeká.

11.

Svědectví o učenosti Bohuslavově. — Přehled, sbírky a vydání jeho spisů.

Jméno pána Bohuslava z Lobkovic slaveno bylo jak od souvěkých, tak od pozdnějších. Učený opat Trithem uznal p. Bohuslava již r. 1494 za znamenitého řečníka a básníka, i připodobnil ho k Pliniovi Druhému. Martin Polich z Mellerstadtu, doktor v lékařství, právech i theologii, psal o něm r. 1495, že vtipem všecky své spoluvěké přesáhá. Jeronym Balbus jistil, že se mu ledva jeden neb druhý, aby neřekl nikdo ze Vlachů vyrovná. Jindřich Bebellius vyznal, že šťastně postíhnul klassiky staré. David Chitraeus velebil jej nade všecky pěkné duchy po celé Říši. Ullrich z Huten svědčil, že mu všickni spoluvěcí básníci palmu přiříknuli ve zpěvu heroickém.

Professor v Lipsku, Volfgang Plick, přestav vykládati Virgilia, spisy Lobkovicovy svým žákům přednášeti počal.

Z našinců souvěkých Viktorin Kornel ze Všehrd, když byl již z Bohuslavova přátelství vyšel, uznával jej za historika pravdy milovného, a za básníka ze všech toho věku největšího. Jan Šlechta pravil, že jeho všestrannou učeností vlast i v cizině slávy došla. S podobnou chválou mluví o něm Řehoř i Sigmund Jelenský, Augustin Olomúcký, Roderik Dúbravský, Valentin Meziřický a jiní. — Než my sami na krátko ke spisům jeho prohlédněme.

Větší díl jeho básní ke klassickým přičísti se může. Jeho popisy a obrazy jsou živé a vážné; jeho epigram prostý, nehledaný; jeho ekloga Virgiliovská; jeho list básnicky vřelý; jeho elegie tklivá, satyra plná svatého hněvu. Vyzvání knížat Evropských proti Turkům jest nevyrovnaný vzor plamenné poetické výmluvnosti. Kritika novější za jedinou vadu mu pokládá husté užívání mythologie a časté připomínání starobylých dějů Římských a Řeckých. Bohatý vtip jeho nepotřeboval těchto šperků. Z té příčiny, kde příliš nahromaděny byly, v překladu Českém některé se vypustily.

Jeho listovní prósa jest jadrná, světlá, plynná, nezřídka i hojná a ozdobná. Řeč o Petru Schottu má ovšem ledakde obecnosti; vyvedení však prvotního toho díla tři a dvacítiletého řečníka vždy pochvaly zasluhuje. Mistrovská práce jest ale přípis ke králi Vladislavovi. (List XIX.)

Za delšího živobytí byl by se p. Bohuslav také co historik proslavil. Charakteristika p. Jana z Šellenberka (L. XVIII.) a popis Prahy (L. XXIII.) svědčí o jeho povolání k dějepisectví. Želíme ztráty jeho ovšem nedokonané kroniky království Českého. Zachované spisy jeho

podávají mnoho světla i barev k vytknutí historického obrazu věku jeho.

V ethickém pojednání „O bídě lidské“ líčí přirozené i mravní nehody, kterým lidstvo ve všelikém věku i stavu podrobeno jest, a dovodiv tak, že v tomto životě pravé a stálé blaho ani pohledáváno, ani nalezeno býti nemůže, poukazuje na největší cíl člověka — nesmrtedlnost, ku které toliko ctností dospěti možná. Mnoho jest ve spisu tom různých obrazů a vhodných příkladů, jejichžto sestavení skladatelovu náramnou v dějinách zběhlost vyjevuje. Spis ten má v základní idei mnoho podobnosti s Labyrintem světa; i zdá se, že Komenský jej před očima měl. — V pojednání „o lakomství“ mnohými příklady dovozuje, že po bohatství moudrému dychtiti nesluší. Zlomek o blaženosti skoro tentýž záměr má.

Ve mnohých listech vyjevuje svou theologickou učenost, důkladnou známost dogmat a zákonů církevních. Bohuslav byl nepřítel sofistických důvtipnůstek v theologii: že ale někde prudká a proti osobám zaměřená horlivost jeho jindy vždy mírnou a čistě bohomyslnou povahu zakalila, dá se toliko z rovně prudkého outoku odpůrců jeho pochopiti.

Český přípis ku pánu Petrovi z Rosenberku ukazuje nám p. Bohuslava jako důmyslného i opatrného politika. Pravidla tam pronešená důstojna jsou osvíceného muže v onom a snad v každém věku.

Práce své zvláště básnické Bohuslav toliko nejdůvěrnějším přátelům zasílal, do veřejnosti jich podati vždy se zdráhaje. Něco jich sebral Jan Pibra. Sbírka jeho přišla později do nehodných rukou; mnoho listů z ní vyřezáno, a k zalepování oken spotřebováno. Ostatky Fridrich z Vildštejna za korec žita vykoupiv, Mitisovi

půjčil. Kam se od něho poděly, nepovědomo. — Starobylý a snad také souvěký rukopis Krumlovský, nyní v král. bibliothéce Pražské (I. D. 3.) obsahuje mimo některé listy a básně Bohuslavovy také popis Prahy (List XXIII.) a list k Janovi z Domaslavic (List XI.), které se v Mitisově sbírce nenalezají.

Nejbedlivější sbíratel spisů Bohuslavových byl Sturnus. Chystal se je r. 1511 vydati a králi Vladislavovi připsati. Za neznámými však příčinami ke skutku to nepřivedeno. Sbírky Sturnovy dopídil se bezpochyby v Annaberku v Sasích Jiří Fabricius, rektor gymnasium v Mišni, a z ní nejprvé tiskem vydal „Vyzvání Evropských knížat proti Turkům“ u bratra svého tiskaře v Štrasburku. Ostatní básně a listy sdělil po Matouši Kolínském Tomáši Mitisovi.

Nákladem pana Hodějovského vydal pak Mitis nejprvé prosaické spisy Bohuslavovy pod titulem: Viri incomparabilis ac D. D. Bohuslai Hassensteinii Lucubrationes Oratoriae. His addita sunt collecta per Thomam Mitem diversorum elogia D. Bohuslai vitam concernentia. Pragae excudebant Thomas Mitis et Joannes Caper. A. D. 1563. V citátech našich naznačeno vydání to písmeny L. O. Zde se nachází: 1. opusculum de miseria humana, 2. libellus de avaritia, 3. oratio pro Petro Schotto, 4. fragmentum de felicitate, 5. fragmenta Epistolarum Lib. V. Na tyto listy odkazováno znamením prostým Ep.

Sedm let později vyšly básně Bohuslavovy ve dvou odděleních, a sice: Illustris ac generosi D. D. Bohuslai Hassensteinii a Lobkovic Farrago Poëmatum in ordinem digestorum ac editorum per Thomam Mitem Nymburgenum. Pragae excudebat Georgius Melantrichus ab Aventino A. 1570. — II. Generosi Baronis, Poëtae oratorisque

excellentis D. Bohuslai Hassisteinii a Lobkovic J. U. D. Appendix Poëmatum editorum a Thoma Mite Nymburgeno. Addita sunt elogia plurimorum in D. Bohuslaum unacum indice librorum bibliothecae Hassensteiniae. Pragae excudebat Joannes Gitczinius 1570. — V citátech znamenáno toto obojí oddělení prostě: Mit. pag.

K těm přistoupil ještě dodatek: Viri illustris et magnifici D. D. Bohuslai Hassisteinii a Lobkovic etc. Nova Epistolarum Appendix, conquisita et edita per Thomam Mitem Nymburgenum. Pragae excudebant haeredes Joannis Gitczinii. 1570. Dodatek ten citován znamením Ap. Ep. Přidaný počet znamená číslo psaní. V originálu ani strany ani psaní sama číslem nejsou znamenána.

Litujeme, že v těchto vydáních nebylo lepšího pořádku šetřeno, a že do nich množství omylných dat chronologických se vloudilo. Někdy není ani rok udán, čehož tedy teprvé z pozorování jiných trudně domysliti se bylo.*)

Český list páně Bohuslavův ku pánu Petrovi z Rosenberka vydán jest z rukopisu kr. bibliothéky (Sig. XVII. D. 38.) od p. Jana Zimmermanna r. 1848 v tiskárně arcibiskupské v Praze. Rukopis ten patřil původně Řehoři Hrubému z Jelení. Zavírá v sobě sbírku mravních politických a theologicko-polemických spisů, přeložených i původních. List Bohuslavův přijal tam Jelenský, aby dále proti nelibé mu tam výpovědi o přijímání pod obojí odpor položil.

*) V prvním vydání podotýká tu Vinařický ještě, že tyto nedostatky byly příčinou, z nížto také do jeho překladu na sedmi místech chyby v chronologii přešly, které teprvé po opětovaném prohlednutí vytištěného již celku jsouce zpozorovány, zde, ve Věku pana Bohuslava, opraveny byly.

V nynějším vydání jsou tyto opravy vykonány na svých místech.

Ke svým Latinským listům připojoval p. Bohuslav častěji také přípisy České (Ep. lib. II. Fol. 79; Ep. lib. III. Fol. 104); ty však a bezpochyby i jiné České jeho listy ke ztracení přišly. Taková ztráta nám ovšem divna býti nemůže, rozpomeneme-li se na obecný los literatury naší; na nohsledy Táboritů patnáctého a šestnáctého věku pod obojí; na Švédy, a na Koniáše sedmnáctého a osmnáctého století pod jednou; a vůbec na kazisvěty a odrodilce starého i nového věku.

My však vážme sobě jakékoli památky ducha jeho. I latině psávaje, psal on srdcem Českým rozňatým láskou k vlasti, kterouž při něm i sami odpůrcové vždy velebili.

Pána

Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic

LISTY.

I. Petrovi Schottovi Štrasburskému.

Z nemoci vyniknuv, omlouvá své řídké dopisování.

(L. O. p v. 50.)

Chtěl jsem Tobě obšírněji psáti; obklíčen ale nesnázemi všelikými, k ničemu se nemám. Není dosti, že na nás Benátčané válku strojí, ale i mor po městě zuří: a předce na to raději se dívám, než abych očitým byl svědkem zkázy své vlasti.

Troje psaní jsem od tebe dostal; ve všech se dozvěděti žádáš, zdali na živě jsem. Měj krátkou na ně odpověď:

Živ jsem, ale smrt závistná skoro již mi nepřála
Mého žití: bohorodná však nedopustila máti,
Bych zemský ten obyt zanechal a schránu tu svléknul,
Až pláčem duše má vadných zde by pozbyla ouhon.
Již mě nelítostná živiti smrt nechtěla déle:
Jen královna, které se klaní moře, země a hvězdy,
Jen ta milosti plná pomocí mi přispěla rychlou,
An nebohý k jezerům podzemním a k řece vroucí
Jsem chystal se do mrákotné ustoupiti říše.

Co jiného bych psáti měl, nevím; nevěda, zdali Tebe dojde list přítomný, jejž na zdařbůh do Bononie vypra-

vuji. Od té doby, co Daniel mne opustil, nemohl jsem se doptati, kdoby k Tobě jíti se odhodlal. Pročež, soudíš-li z řídkého dopisování, že jsem na Tebe zapomenul, mýlíš se, jelikož (ať se přísněji nevyjádřím) odsuzuješ mne bez vyslyšení. Petr spěchá, a nedá mi více psáti. Zdráv buď! Jako kdy jindy — i po tu dobu jsme svoji. Uhlédám Tebe dříve, než si pomyslíš.

(Ve Feráře) d. 20. Května 1482. Posílám Tobě dvé nožů, a kommentár k Hesiodu.

II. Bernhardovi Adelmannovi.

Píše o přípravách k válce proti knížatům říšským, a svém oumyslu odebrati se ke dvoru. (R. 1486.)

(L. O. p. 62).

Co se u nás děje, z pověsti, tuším, již Tobě povědomo. Strojíme se do pole na knížata Německá, protože nám znamenité učinili pohanění, proti starodávným obyčejům nepovolavše krále našeho k volení nového císaře. Ku spravedlivé pomstě naší vynajdou se také králové Uherský a Polský, onen z jakéhosi proti Německému národu přirozeného záští, tento z otcovské příchylnosti slibuje nám hojné pomoci. Vypravili jsme také posly ku králi Francouzskému i Anglickému, by je k válce proti Maximiliánu popudili, aby na dvou stranách zaneprázdněn mdleji odporoval; a nepovede-li se nám po vůli, s Turky a s Tatary spojiti se hotovi jsme. Ó kéžby mi dáno bylo hovořiti s Tebou o těch věcech, a vedlé oblíbeného zvyku obapolným se přením o větší mých-li či tvých krajanů

udatnosti ukracovati sobě chvíli! Kolikráte bych se na verš ten odvolával:

Aj kteraká ubohým Laurentům nastane vražda!

vyčítaje zbití a zapuzení Vašich vojsk a naopak starou naši vítězoslávu, žeby celá Tvá výmluvnost ani ceknouti nesměla!

To noviny, nyní domácnosti.

Viz pak — onen Tvůj Bohuslav, který klidu a pokoje jedině posud žádostiv, na patě Parnassa a Helikona ve chládku se skrýval, zaslepen dýmem marného důstojenství, svévolně pouští se nyní na vlnobitné moře trampot a péčí, ke dvoru — toť královskému, kamž odejíti dosavád byl váhal. Než, upřímně řečeno, nepudí mne k oumyslu tomu ctižádost, ale spíše láska k vlasti, za niž bych umříti si volil, kdyby smrtí mou vykoupena měla býti minulá sláva její. Leč hájením jí dle síly své proti těm, kdož jsou její a spolu Boží nepřátelé, více bohdá prospěji, než abych sešedivěl obíraje se stále s pěknými vědami a umělostmi, které jen tehdáž ceny do sebe mají, pomáhají-li poněkud k rozšíření obecného dobra. Prozatím to Ti oznamuji; přihodí-li se opět něco zvláštního, neopominu zpraviti Tebe, jak mile dopadnu někoho ze známých Tvých. Zdráv buď, a brzy mi piš, co asi dělá náš, jako ve snách pohřížený N.

III. Viktorinovi ze Všehrd.

(F. P. p. 194.)

Satyru jsem ondyno složil na mravy krajanů, ač mimo obyčej satyriků vyzýváním svatého Václava jsem

počal. Báseň tu Tobě připisuji, jakožto svému důvěrnému příteli a milovníku pěkných umění. Ostatně nedávej jí u veřejnost; neb není taková, aby co Minerva Fidiášova na odiv vystavena býti měla. Zavírát v sobě mnoho, coby mnozí zle sobě svědomi na sebe potahovali. Nejmenuji sice žádného, a tudyž by nikdo mi proto hněven býti nesměl, leda že by se dříve, jak říkáme, samochtě veřejně zpovídal. Neméně se ostýchám pokrytého podezření těch, kterýchž uraziti není radno. Neohlížím se ale na soud chátry; neb jak pochvalou sprostáků zpyšněti, tak pomluvou jejich zarmucovati se dáti, za stejně pošetilé mám. Tebou jedině se spokojuji; pochvalu i domluvu Tvou milerád přijmu, věda, že jedna i druhá ze smyslu přátelského pochází. Zdráv buď!

Dáno v domě vlastním, dne 31. Prosince 1489.

IV. P. Janovi ze Šellenberku, kancléři království Českého.

Vypisuje cesty své. (R. 1490. 5. Listop.)
(E. A. 14.)

Z Alexandrie Tobě píši; neb neukojen Palaestinou a Jerusalémem, putoval jsem také do Egypta až ku pověstnému městu, za starodávna Memfis, nyní Kairo řečenému. Mnoho znamenitého se v těch zemích nachází; ale kdožby vše to mohl jediným listem zahrnouti? Doma bohdá, oustně to někdy budu vypravovati. Alexandria bývala druhdy velmi slavná a sídlo králův Egyptských; podnes je nejhlavnějším tržištěm u Středozemního moře. Zboží sem dovážejí z Indie, z Arabie a z Aethiopie, a

odtud je převážejí do našich krajin. Za paměti otcův našich Petr, král na Cypru, dobyl Alexandrie; když pak ale nesčíslný počet nepřátelského vojska proti němu vyšel, nedočekal jich, než pobořiv a popleniv město s velikou kořistí domů se vrátil. —

Našed zde kupeckou loď z Genuy, hodlám se vézti k ostrovům Cykladským, k oužině Hellespontu, zříceninám Troje, do Konstantinopole a k jiným na slovo vzatým městům, kterých spatřiti nad míru se těším, od dětinství o nich povídati slýchávaje. Mnozí se mi ovšem vysmívati budou: já však nenahlížím, proč bych se styděti měl následovati těch, kdož raději cizích krajin, mravů a obyčejů, zákonů a zřízení vzdálených národů poznati prahnuli, než aby doma v rozmařilé zahálce hnili. Uznáváš-li sám jediný to za dobré, nedbám soudu jiných: bloudím-li ale v tom vedlé zdání Tvého, hotov jsem na jediné slovo Tvé změniti oumysl svůj. Zdráv buď, ochrano má, a s tebou náš pan Půta.

Douška. Doručitel tohoto listu, vzácný Polák z Krakova, doprovázel mne po celé té cestě. Poroučím ho Tobě, ano vděk mi bude, pozná-li, že to mé poroučení mu bylo užitečno.

V. Štěpánu Pisonovi.

Užitek a rozkoše poutí. R. 1491, 16. Dubna na lodi u Modonu.

(L. O. p. 65.)

Poslední list poslal jsem Tobě z Alexandrie. Odtud ploul jsem na lodi Genueské do Chiosu. Na plavbě té

blížíce se již k ostrovu Karpatu, zahnáni jsme byli bouří nazpět až k Cypru, coby asi 40 tisíc honů vynášelo. Za tu však nehodu získal jsem alespoň výhled na pomoří Cilicie, Pamfilie a Lycie; i mnoho jsem zvěděl, co mi dříve nebylo povědomo. Plavili jsme se nedaleko Patma, slovútné zjevením sv. Jana, a nedaleko ostrovů Koos a Sámos, z nichžto na tomto se Pythagoras, na onom Hippokrates narodil. Výspa Chios, kolébkou a hrobem Homérovým se honosíc, plodí spolu nejlepší mastyx. Přeplaviv se pak do Malé Asie, nynějších Turek, navštívil jsem Smyrnu, Thyatiru, Efes a Sibyllou slovútné Erythry. Naproti Smyrně leží ostrov Lesbos, otčina Theofrastova i Sapfina. Potom vezl jsem se mezi Cyklady a Sporady, a sice nedaleko Dély, Páry, Ikary, Andry, Tenedy, Gyary, Serify a jiných více, kterýchby vyčítati mně snadno, Tobě ale čísti mrzuto bylo; posléz přistanuli jsme u Modona, města na Peloponésu, a odtud bude-li možná, poplovu s pomocí Boží do Libye, kdež Tunét (Tunis) vévodí, město druhdy malé, a u Livia i Polybia ledva jmenované, nyní ale mezi všemi městy v půlnoční Africe nejslavnější. Podál něho leží rumy Karthaginy, pro jejichžto spatření se zvláště na tu cestu vydávám. Navrátě se pak opět do Modonu, přes Peloponés a přes Attiku do Boeocie poputuji, kdež na Parnassu a Helikonu, čeho jsem dříve ani vtipem ani pilností získati nemohl, k výmluvnosti totiž básnické dospěti doufám. Odtud se do Konstantinopole, Bithynie, a přes Hellespont do krajin Trojanských podívati a posléz přes Benátka domů se vrátiti hodlám.

Aj co myslíš, jakého nyní ovoce ze studií svých nabývám, s jakou chutí básním, s jakým potěšením na starobylé děje vzpomínám? Žádné zajisté zboží, žádné důstojenství, žádné domácí radovánky nemohou přirovnány

býti k rozkoši, kterou nyní z poznání tolikerých národů každého dne čerpám! Což ty mi ovšem za pravdu dáš: jsouť ale, kdož to vedlé smyslu svého vykládati budou.

Zdráv buď!

P. S. Svou bibliothéku Tobě poroučím; chraň ji ode vší škody, zvláště od molíků; nad to mi po ten čas nic milejšího neučiníš. Pozdravuji Christanna Pedika, Jana u zemských desk, a Viktorina ze Všehrd.

VI. Dru. Janovi Kaisersberkovi, kanovníku Štrasburskému.

Zvěstuje mu úmrtí Busnerovo, průvodce a druha svého po cestách. R. 1492. dd. v úterý po narození B. P.

(L. O. p. 63.)

Smutnou novinu zvěstuji Tobě, velebný Otče. Můj milý Fridrich Busner, který v domě mém několik let přebýval, a se mnou po zemích a vodách putoval, v Pánu zesnul na den narození Blahoslavené Panny.

Tato ztráta tím více mne rmoutí, že jsem jej nemohl zdravého odevzdati matce jeho, paní výborné, která se domejšlela, že její syn dobře u mne schován jest. Kdož ale může se protiviti vůli Boží a soudům jeho nezpytatelným? — Dříve ho trápila studená zimnice, která když se více rozmáhala, učinil, co na křesťana sluší. Zotavil se pak opět, ano i všeho nebezpečenství znikati se zdál: než brzy na to upadl v těžší nemoc, kterou vida ho nad míru sklíčeného, pro kněze jsem poslal, od něhož sv. olejem pomazán tak tiše a klidné skonal, že nikoliv umírati ale zesnouti se zdál. Poprvé za svého živobytí byl

jsem u lůžka umírajícího, pláče a vzlykaje, an jsem se pojednou zbavena viděl dobrého a věrného společníka. Nezahojila se ještě rána, zasazená mi úmrtím božného Petra Schotta, jehožto laskavá ochota tak v duši mé tkví a tkvíti bude, že každou dobu žalosti a hoře útěchu mi podá jedině na něho zpomenutí: a hle nová jí nasledovala strast! Dvojí tato nehoda učí mne pominulosti věcí vezdejších. Oba sice, jak se důvěřuji, ve spolku blahoslavených odplatu za své ctnosti přijali: nicméně však nemohu se obrániti zármutku a hoři, ano píšícímu to slzy nadarmo zadržované líce mi zatékají.

VII. P. Viktorinovi Chrudimskému ze Všehrd.

Vyjevuje smejšlení své o důstojenstvích vůbec, a zvlášť o jemu podávaném biskupství Olomúckém. Ex Bulsavia (?) 1492. V úterý po sv. Šimoně a Judě.

(E. A. 6.)

Dnes mi odevzdán byl od Tebe list. Dychtivě jsem jej četl, a vděčně poznal Tvou nezměněnou ke mně přízeň a lásku. Zvěděti žádáš mé nynější smejšlení; tedy poslyš. Když o věci té první zmínka učiněna, byl jsem v nejzazších světa končinách; i po svém do vlasti se navrácení choval jsem se tak, že jsem nedychtě po takovém důstojenství, jím také nepohrdal, a ke všemu tedy připraven očekával, jakkolivěk se věc ta skončí. Pokládají mi to sice za zlé skoro všickni přátelé moji: než já se nespouštím svého úmyslu, nechtěje oknem, anobrž dveřmi vejíti do ovčince Páně. I neukazuj mi na ty, kdož se o takové hodnosti po jakýchkoli cestách křivých — rov-

ných ucházejí: buďtež oni kdokolivěk, mne však nepřivedou, abych je sobě za vzor a příklad svého jednání obral, žádaje býti raději dobrým a zachovalým, nežli možným a ctěným. Tomu-li v skutku tak, snadno poznáš, nejsa, tuším, povahy mé docela nepovědom. Ostatně padni co padni v Olomouci, povinován budu vždy jak mnohým pánům Moravským, tak zvláště p. Ctiborovi, který, nebyv mi ničím zavázán ani se mnou spřízněn, nicméně pokud na něm bylo, přede všemi jinými mne k takové hodnosti povýšiti usiloval; ano tak velice jsem povděčen jemu, že každé příležitosti milerád se uchopím, kde bych mu ku prospěchu aneb ku poctivosti jeho něčím posloužiti mohl.

Psal bych více, ale posel Tvůj pospíchaje, ledva půl hodiny ku psaní mi propůjčil. Zdráv buď!

VIII. Témuž.

Žádá, aby přiloženou odpověď p. Ctiborovi na list jeho přívětivý s příležitostí odeslal.

(E. A. 7.)

Pan Ctibor, jejž nevím, vladařem-li čili správcem markrabství Moravského — hejtman slovo cizí jest — nazývati mám, psal mi ondy nad míru přívětivě. Žes Ty toho původem, nepochybuji. I vzdal jsem mu díky, jak jsem nejlépe uměl, dokládaje spolu, aby vesměs neověřil Viktorinovi o Bohuslavu svědčícímu, jelikož zaslepen přízní a láskou takové věci prohlašuje, seč Bohuslav nikdý býti nemůže. Psaní to posílám Tobě s prosbou, abys je p. Ctiborovi odeslal, jak mile se někoho, kdoby na Moravu putoval, doptáš. Zdráv buď!

IX. Kapitule Olomúcké.

Vzdává díky, že jej zvolili za biskupa. R. 1493, 28. Května.
(E. A. 4.)

Vyslaní ke mně oudové kapitoly Vaší zpravili mne o Vašnostině přízni a náklonnosti, a kterako jste mne svorným hlasem za biskupa zvoliti ráčili. Začež Vašnostem neskonalé díky vzdávám; neb nemohu netěšiti se z důvěry od mužů tak vážných mi projevené. Kéž bych jen splniti mohl očekávání Vašností, a zachovati se tak, jaká by má vůle byla! Těžký zajisté podniknu ouřad, k němuž síla má nedostačí. Nebyv dříve žákem, stávám se mistrem, a nenaučiv se spravovati sebe, jiné spravovati mám: spoléhaje však na pomoc Boží, která neopouští důvěřujícího se v ni, podrobím břemeni tomu šíje své, a odevzdám lodičku svou moři zcela mi nepovědomému. Na Vašnostech ale záležeti bude dokonati, co jste počali, a sice podporováním jednání mého radou i skutkem. Zdrávi buďte! Ostatku vyzvíte těmi, kteréž jste vyslali ke mně.

X. Papeži Alexandru VI.

Žádost kapituly Olomúcké o potvrzení Bohuslava za biskupa.
(E. A. 1.)

Již dávno, Otče svatý, pozorna učinili jsme nejjasnějšího krále a pána svého na nehody církve naší, o čemž i Jeho Milost král zpraviti ráčil Svatost Tvou: a předce

dosavád se nestalo, čím bychom proti hrozící nám škodě opatřeni byli. Bloudímeť jako ovce bez pastýře, odevzdáni všelikým vlků dravých útokům.

I lítotě nám velice, čeho jsme se dočekali; líto a žalostnotě nám, že více na neslušné vnukání jiných, nežli na prosby naše spravedlivé ohledu bráno, a že spíše vyslyšení docházejí, kdož se po vlně shánějí, nežli kteří vyhledávají prospěchu ovcí. Neb čeho medle jiného se domejšleti zbývá? — Kapitola Olomúcká za biskupa zvolila Bohuslava z Lobkovic a na Hasištejně; zvolení jeho ochotně uznati ráčil Jeho Milost král; urozenstvo i lid jiného sobě nežádají: a přece Svatost Tvá nepotvrdivši jej, jinému zadala toto biskupství. Však ještě více věcí přimlouvá se za nás. Věříme sice rádi, že jest pan kardinál Montreálský muž výborný a slavný: než přece není, jakýby se nám za biskupa podati měl. Neb k jakému asi nám bude užitku a prospěchu? Zdaliž seděti bude v čele rady naší, a souditi právo stranám, an přebývaje v Římě snad nikdá nespatří biskupství svého? Zdaliž moci bude zamezovati a potlačovati vznikající mezi námi bludy u víře, doví-li se toliko dle pověsti o pramenech a původech jejich? — Než Bohuslav mezi námi zrozen a vychován jest, a jestli za kterou, tedy zvláště za tou příčinou a tím jistěji u vážnosti se zachová co biskup, čím ochotněji a vděčněji byl přijat od lidu, a čímž raději i my poneseme břemen, vedlé ouřadu jeho nám uložených. A což? přišlo-li před časy tak mnoho statků záduších násilně do rukou cizích: má-li při novém vypuknutí různic aneboli války, což u nás nic neobyčejného, ostatek přijíti také ku ztracení? Tak se posléze stane, že bude-li jediné stran šetřeno, celé to biskupství zahyne k veliké naší i stolice Římské škodě. Či bude nás moci chrániti

pan kardinál Montreálský, nemaje zde sluh, ani přátel, ani jednotníkův? A snad vylučovati a vyvrhovati bude násilníky z lůna církve? jakoby častou již nebylo známo zkušeností, že onen druh lidí střel takových málo si všímá.

Bezděky to píšeme, Otče svatý, aniž pak se zpouzeti chceme, aneb vinu dávati Svatosti Tvé, vědouce, jakou na zemi moc má náměstník Páně: než toužíme jediné na ty, kdož namluvili Svatosti Tvé, co se právu i slušnosti zprotivuje; kteří více milují zlato, než víru Kristovu; kteří, ukojena-li jen jejich po cti a zlatě lakota, svou i jiných duši zahynouti bez rozmyslu dopouštějí; těch a takových v ošklivosti a nenávisti máme, i netoliko my, ale tuším i Bůh sám neskonalý.

Pročež, Otče svatý, nemohouce osobně, v duchu alespoň padáme u posvátných nohou Tvých, úpěnlivě prosíce, abys jmenovaného Bohuslava milostivě nám za biskupa potvrditi ráčil. K tomu pohni Svatost Tvou zpomenutí na slavného císaře Fridricha, který muže toho písemně Tobě poroučel; pohni Tebe nejjasnější král a pán náš, nejupřímnější syn církve svaté, jenž dávno již toho srdečně sobě žádá; pohni Tebe spravedlivá prosba naše, ješto jsme mezi tolikerými nátisky vždy stálí setrvali v poslušenství stolice Římské. I račiž považiti Svatost Tvá, jak nebezpečno každé prodlení. Bezpráví se veřejně páše; svobody církve se utiskují; mravy se porušují; duchovní i světští prostopášně si počínají; nesčíslní bludové se rozmáhají a nesmírný počet duší hrne se ku propasti, an není, kdožby ouřad pastýrský opatrně a vážně zastával. Vyslyšením ale žádosti naší nejlépe opatří Svatost Tvá spasení duší našich: setrvá-li ale na zámyslu svém, žádáme alespoň, aby, cokoliv z toho pojde, nebylo přičteno nám. —

XI. Janovi z Domaslavic.

Bohuslav vyjevuje své potěšení nad zprávou, že Pražané se stolicí Římskou u víře se srovnati hodlají. Ex Bulsama (?), (1494). (L. O. p. 143.)

Co se po mnohá léta ani lahozením ani vyhrožováním vymoci nedalo, nyní, jak se za jisto praví, z dobré vůle k místu přijíti má: páni Pražané totiž a celá obec do lůna církve se navrátiti hodlají; i již prý se vypravují poslové do Říma, kteří všecko, oč mezi nimi a stolicí apoštolskou rozepře byla, papeži k rozsouzení podati mají. Raduji se nad míru, anobrž nechápi velikost radosti své! Neb může-li býti kdo tak nevděčen vlasti své, jenžby se z obrácení tak slavného města, hlavy země České a ozdoby říše z celého srdce neradoval? Není pochyby, že dle příkladu Pražan také ostatní města lépe se rozmyslí; ano zdá se mi, jakobych za jakousi záclonou navraceti se opět viděl onyno časy přeblažené, jací pod císařem Karlem bývali, když do tohoto kvetoucího města všickni sousední národové putovali, jelikož mimo ně nebylo v půlnočních krajinách učení slavnějšího, aniže obchodu živějšího. Za dnů našich ovšem se od vrchu slávy daleko uchýlilo: než nadíti se smíme, že co Karlem způsobeno, to samé moudrostí a setrvalostí našeho krále a pána k cíli bude dovedeno, pokud jen Pražané, k sobě přišedše, nejen obecní, ale spolu církevní správu vedlé jeho žádosti a přičinění zříditi si dopustí, jaký oumysl nyní patrně na jevo dávají. Prahnu nevýslovnou žádostí, aby podniknutí tak blaho-

dějné, a obecným počaté usnešením, co nejdříve utěšeného a každému pravému ctiteli vlasti žádaného dosáhlo konce! Rozvažují-li ale obyčej nezkušeného množství, každým větru zavanutím sem a tam se klátícího, obávám se, aby onen starý vrah svými chytrostmi nepřekazil a nezrušil i toto předsevzetí. Neboť nalezají se lidé, kdož ctností vynikati nemohouce, zkažením jiných k bohatství a hodnostem přijíti doufají. Takoví ke všeličemu lid navozují, u jedněch rozsívajíce nedůvodné podezření, druhých kojíce nadějí novot. Předzvídajíť, že, bude-li vše smířeno a utišeno, vášně jejich nebudou míti více průchodu; pročež bouřky a různice počínají, aby v převrácené obci dosáhli, čehož v zachovalé a dobře spořádané dojíti nemohou. Ku potvrzení toho není potřebí uváděti příklady z letopisův Řeckých, Římských a jiných cizích národův; Praha jediná takových na zbyt podá. Pročež nepředejde-li se záhubným obmyslům takovým vší možnou péčí a opatrností, vyvedení záměru toho — ač bych nerád zde chtěl prorokovati, — žádati spíše než doufati se dává.

Ovšem původové podniknutí toho, ač mi neznámí, zdají se mi nemálo připovídati. Neb cokoli posud počali, nemá do sebe nic nejapného a vahavého, ale svědčí o jejich opravdové vůli, neunavené snažnosti, vážné a šlechetné mysli, a vroucí u víře horlivosti. Doufám tedy, že i dále bdíti budou v čas náhlící se bouře, obrátíce všecku svou péči a mysl k vyvedení toho svatého skutku; i přispěje jim pomocí svou Pán, pro jehožto čest a slávu vydávají se v nehody a nenávist u lidí bezbožných. Ó jaká pak bude jejich u Boha neskonalého, jaká u lidí dobře a šlechetně smejšlejících zásluha? záslužno-li jest vyvésti z bludu jediného člověka, čím více, vyvede-li se z něho celý národ? Slavno-li jest, vybaviti vlast ze jha násilného:

mnohem slavnější býti musí udušení zárodu a semene nesvornosti, a napravení porušených a převrácených mravů. Sláva jejich nebude Čechy obmezena, ale rozšíří se po zemích, přeletí moře, a velebena bude jazyky a spisy národů všech; i potomstvo slaviti bude ctnost, ano žádný věk nevyhladí památku jejich!

A co medle dím o samé Praze? Neklame-li mě smysl můj, brzy dojde zvelebení utěšeného. Naděje té poskytuje mi sličné její položení, zdravé povětří, a nadbyt všech k obživě potřebných věcí. Obchodem zlidnatí, a navštěvována bude mládeží po umění dychtící. Bude-li chtíti kdo buď u vojště, buď v radě učiniti se znamenitým, pospěje ku Praze, mistryni těchto umění. Sousední knížata a národové, těšící se z roztržek našich, opět se báti a v poctivosti nás míti budou. Přestane záští a zastaralá kyselost; nebude jeden druhého kaceřovati; alebrž všickni vespolek jedné matky synové, v jedné kolébce t. j. církvi vychováni, pod stejným zákonem a právem živi budeme. Zdráv buď!

XII. Témuž.

Omlouvá své smýšlení o důstojenstvích církevních. (R. 1497?)

(Ms. c. r. bibl. Prag. I. D. 3.)

Žehráš, prý, na zadání biskupství Olomúckého z lásky, tuším, ke mně, za nehodu pokládaje, že se mimo nadání a domnění všech jinému dostala stolice ta. I snad se obáváš také obojetných pomluv mezi lidmi. Každý ovšem dle smyslu svého bude si to vykládati; onen viniti mne

z nejapnosti, že jsem po celý čas tak živ byl, jakoby mi Pán Bůh ve snách všecko ustrojiti měl; jiný mou hrdost valchovati, že jsem, jen u sebe samého moudrosti pohledávaje, proti obyčeji mnoha znamenitých a slavných mužů veliké štěstí z ruky pustil; ostatním se viděti bude, jakobych příbuzným svým, ješto by rádi v rodu svém biskupa měli, na poctivosti byl ujmu učinil; a nevím, co všecko vtip jednomu každému více naskytne. Pomluvami takovými skoro bych podlé mi vrozené povahy pohrdati měl, ani se pak očišťovati láji porušené, která, cokoliv se obyčejům jejím nepodobá, i byť sebe lepší bylo, k mysli nikdy nepřipouští; však ale že i Ty, příteli mi vysoce vážený, nad tím se zastavuješ, vyjevím Tobě smýšlení své, a na ten způsob snad i jiným dosti učiním, kterýmž se poněkud zneklíbilo jednání mé.

Domýšlím se do poctivosti Tvé, že, ačkoli povýšení mé toužebně žádáš, nechtěl bys předce, abych se čehosi vášnivého, nepravého neboli nestydatého dopustil: alebrž ceně sám nad všeliké zboží a důstojenství ctnost, která jediná dle uznání nejmoudřejších mužů život lidský opravdu blaží, zajisté také očekáváš, abych se i já tak zachoval. Neukazuje samostatného ducha, kdož se na jediné pokynutí nezkušené láje, která málo kdy přímý a neporušený o věcech vydává soud, od pravidel počestnosti uchyluje.

Jestliže tomu tak, již mi za vyhranou dáš. Neb čeho medle jsem se dočinil, coby mi právě za zlé položeno býti mělo? Ať vystoupí tito utrhači moji, a veřejně pronesou, co pokoutně si do ucha pošeptávají, aby mi nebylo odňato právo k hájení a očištění sebe. Arcit měl jsem všady obcházeti, u nohou se plížiti, paty líbati, slibovati všem hory doly, a čeho zachovalostí života dosíci nemožno, úplatky o to se pokoušeti. Aj, kdybys Ty mne

k takovým hanebnostem pobízel, na věky bych se s Tebou rozloučil, ano výhost dal přátelství Tvému, jenž toliko mezi dobrými a ctnosti milovnými ostati může. Však ukážeš-li mi na veliký počet těch, kteří se jednák po přímých, jednák po křivých cestách k církevním důstojenstvím dotírají: odpovím, že neznám cesty jiné kromě veřejné a zjevné; že vedlé rady Pythagorejských, ano vedlé rady Páně za bezpečnější mám, následovati těch, kdož se v církvi naší co hvězdy jakési stkvějí, a z nichž se nikdo do úřadu biskupského nevlíchotil, ani vetřel, anobrž každý se ho co těžkého břemena ostýchal. V starém zákoně dí Mojžíš: „Kdo jsem já, abych šel k Faraonovi, a abych vyvedl syny Israelské z Egypta?“ — A Jeremiáš: „Ach panovníče Hospodine, aj neumím mluviti.“ — Na počátku církve evangelista Marek palec prý sobě ufal, aby knězem učiněn býti nemohl. Řehoř Nasianský, i Ambrož za biskupy zvoleni byvše, na outěk se dali, a tento druhý dal, podlé svědectví Paulina, biskupa Nolanského, do domu svého uvésti podezřelé ženiny, aby tím přízeň lidu Mediolánského od sebe odvrátil. Augustin i Gregorius Romanus touží, že se jim násilí stalo; Bernardin Senenský opovrhnul biskupstvím po třikráte mu podávaným, a nedávno ještě nesmírným důchodům biskupství Varadinského kněz Jan poklid klášterní předložil. Za těmito vůdci já raději zblouditi volím, než abych se snášel s těmi, kdož světské zboží nad nebeské staví; ačkoliv není do mne nestydatosti, abych se k oněm přirovnával. Neb jestliže tito takořka z kolébky vybraní bojovníci Páně úřadů takových se ostýchali: čeho ode mne se nadíti bylo, an jsem ani ku prvotinám stavu duchovního nedospěl?

Mohl bych zde také připomenouti žalostného skonání

nesčíslných biskupův, kteří ne dveřmi, alebrž oknem vstoupili do ovčince Páně: než jediným toliko příkladem, a sice domácím spokojím se. Strachkvas, syn knížete Boleslava, pohrdal dříve biskupstvím Pražským, později ale tak dychtivě o ně se ucházel, až jeho žádost bratrovou přízní byla vyplněna. Když ale při svěcení mezi dvěma biskupoma ležel, zachvácen zlým duchem duši vypustil. Aj pošetilé bylo by po činu stejném neděsiti se stejného konce!

Než pozoruj, jak stálí jsou moji káratelé. Kdyby ode mne někdo žádal, abych mu buď mramorovou sochu vytesal, aneb cosi z kovu ulil, já pak, že nejsem sošník ani slévač, jemu odpověděl: chválili by mne všickni, že čeho neumím, neuměti se vyznávám: nyní však, že jsem se k úřadu biskupskému, k umění ze všech nejvyššímu a nejtěžšímu nedostatečným býti prohlásil, zemi a moře povykem naplňují, a Bůh ví z jakého přečinění mne viní. Od pacholetství, dí, obíráš se vědami; snadnos tedy mohl se naučiti zastávati úřad biskupův, k čemuž podlé rozdílu provinilých potřebí jednák vlídnou, jednák přísnou bráti na sebe tvář, právě jako lékařové podlé povahy neduhův nemocným léky předpisují. Což medle jiného odpovím na to, leč, že čítaje všech téměř národů kroniky, dobře sice vím, jakými chytrostmi vojvodové zaháněli vojska nepřátelská, jakými dobývali měst, jakými lahodnými řečmi krotívali zpouru zbouřených bojovníkův: než kdyby mne král v čelo vojska postavil, kdožby bojoval pod mou správou? kdožby se mně nevysmál? kdožby mne nepřipodobnil onomu Formionovi, který nevídaje bojiště, ni táboru, Hannibala, vojvodu nejzkušenějšího, pravidlům vojenským učiti chtěl? — Již tedy nenabývá-li se umění válečné ze knih, alebrž ze zkušení a cvičení: kterak

medle se opovažují snižovati a zamítati správu duchovní, jakoby se beze všeho přičinění a bdění ve stínu a ve snách někomu dostati mohla; leč žeby snad nepříteli neviditelnému, tisícerým způsobem škoditi mohoucímu, snáze bylo odolati, než člověku smrtedlnému; aneb žeby horší bylo poražení vojska, nežli věčná záhuba velikého počtu duší! Mnohem moudřeji smýšlel Pythagoras, an k umění o správě zemské naposledy vedl žáky své ve všech jiných vědách dokonale již vycvičené. Spatřoval-t velemoudrý muž tam takových nebezpečenství, že neradil nikomu vrhnouti se do nich, leč mužům ku přemožení jich dostatečným. A což rozpomeneme-li se, že biskupové za dnů těch skoro žádné vážnosti nemají u nás? Neb může-li co vážno býti v takové mravů porušenosti? Bludy u víře každodenně se rozmáhají, církvi statky se odtrhují, lichva veřejně se páše, v cizoložstvu dopadeni spravují obce; a to vše nedá se ani ztrpěti bez pohromy duše, ani kárati bez popuzeni na sebe všech. K tomu všemu jsou biskupové zanešeni tak rozličnými věcmi, že se nikdy svým pastýrským povinnostem svobodně oddati nemohou. Neb již tak daleko došlo, že duchovních péčí jiným svěřují, věcí světských sami sobě zůstavujíce. Hledíť svého hospodářství, docházejí ke dvoru knížat, žijí v ustavičném hluku a nepokoji, ano i zbroj nosívají. Nad čímž bych se opravdu neurážel, kdyby to ku prospěchu jakémukoli směřovalo. Vímť sice, že po mnoha starostech do říše nebeské přicházeti máme, a že nikdo za vítěze uznán nebývá, leč kdo udatně byl bojoval: ale vím také, že všecko takové pachtování samo se maří a k ničemu nevede. Daremným ale a až do zemdlení se namáháním ploditi sobě záští, jest, jak praví někdo, největší pošetilost. Sám Pláto zdráhal se Cirenejským založiti zákony,

domnívaje se, žeby jich pro porušenost mravů svých nikdy nešetřili, a stoický mudrc Zeno neradí uvázati se ve správu zemskou v časech nebezpečných; i jsou, kdož doličují, že sám Spasitel náš zázrak učiniti odepřel, kdeby bez prospěchu byl ostal.

Ale dí mi někdo: „Ty-li důstojenství takové a biskupy samé hyzditi, a takou nepravostí poškvrňovati se smíš?“ Nikoliv! alebrž za nejvejš ctihodné je pokládám, věda, že jsou duchovní otcové naši a náměstkové apoštolův. Neb i Pavel biskupství výbornou věcí nazývá. Ostatně čije-li kdo do sebe, coby od biskupa požadoval, nezrazuji, ano pobízím jej, aby moha býti mnohým ku spasení, úřad ten na sebe přijal. Já ale, křehkosti sobě povědom, nejnižší stav za nejbezpečnější pokládám, rozpomínaje se na toho mládence, který se dle zprávy Hieronymovy, starci, jehožto radou se od biskupského úřadu odstrašiti dal, po smrti zjevil, a díky vzdával, dokládaje, žeby zajisté byl odsouzen, kdyby ono biskupství byl na sebe přijal. Táže-li se ale někdo, proč hned na počátku jsem se neodřekl této okluzké hodnosti? I věz, že po celý ten čas nenajde se u mne nejmenší stopy dychtivého o ni se ucházení, čehož mi všickni známí moji dosvědčí; že jsem se jí ale hned zprvu nevyhýbal, stalo se jediné z vůle starších. A však jestliže Isaiáš, volán Hospodinem, říci směl: „Aj pošli mne;“ jestliže Jonáš trestu zasloužil, k Ninivetským, kam veleno mu, odejíti meškaje; i já nepokládám si ani za nečest, ani za poklések, a čítaje, kterak i Káto druhdy s prázdnou odešel, a kterak i za našeho věku mnoho králův a knížat po rozšíření říše své dychtících naděje oklamala: nezdá se mi na zlehčení mé, že se jinému dostala stolice Olomúcká. Zle by ovšem bylo, kdyby Morava na mně jediném spoléhala; než já

těším a raduji se, že nalezen správce, kterýby se vydal na to vlnobitné moře, po němž se lid onen zmítá, jakož se i Pedaretus radoval, že vlast jeho tři sta jiných sebe lepších vychovala; a volno-li mi svobodně se vyjádřiti: volím raději, aby se potomstvo divilo, proč se Bohuslavu nedostalo biskupství, nežli proč se mnohému dostává. Zdráv buď!

XIII. Janu, svému příteli.

O povolání k stavu kněžskému.

(L. O. p. 56.)

Několikkráte jsem již slyšel, že knězem býti chceš. Posud oumyslu tvého nehaním, ani nechválím, jelikož buď pochvala buď hana této věci z následků teprvé vyplývá. Ovšem povedeš-li čistý, spravedlivý a bohabojný život, a nespustíš-li se ctnosti a poctivosti, za hodného tě budu míti jména i důstojenství kněžského: měl-li by se však oddati lakotě a smilstvu, viděl bych raději, abys ve světě zůstal, poněvadž u člověka obecného poklésky takové se spíše co křehkosti lidské považují, a tak přísně se neposuzují. Důstojenství kněžské vzácné zajisté jest, a každému žádoucí: a předce sv. Marek evangelista se ho tak oddaloval, že, aby se knězem státi nemohl, palec prý sobě utal. Nyní ale trou se mnozí k tomu, a čeho ctností dojíti nemohou, hanebným ouplatkem dosíci hledí. Děje se věru tak, a že nelhu, Bůh i lidé jsou mi svědkové, a tak úřad ustanovený ke spasení osídlem se stává. Než řekl by někdo, že tupím otce duchovní. Netupím. Pán sám praví: Kdobykoli vložil ruku na pluh, a ohlížel se zpět,

není schopen ke správě Boží. Mnoho mládenců ve světě žilo tak střízlivě, čistě a zdrženlivě, že vzorem stydlivosti a svatosti býti se zdáli; po vysvěcení ale kypěli hněvem, vřeli lakomstvím, nadýmali se pýchou, a žádostem svým hověli tak, že se více lidem nepodobali, a nejen sebe samých, ale i nesmírné množství jiných ke zkáze přiváděli; co však nejhorší bylo, nechtěli se napomínati dáti, a pokáral-li kdo převrácené živobytí jejich, za úhlavního nepřítele ho měli. I nelahoď sobě, že nyní o zboží nedbáš, a chlipného zápalu u sebe necítíš. Těm také, o kterých jsem zde zmínku učinil, tak se zdálo: však nejpevněji státi se domýšlejíce, klesali. Neb takové jsou vraha lidského zálohy, ouskoky a podvody: na čas tají zbraně své, aby na nás tím mocněji uhodil; nemučí lakotou, nepálí chlipností, ano byl-li by v povaze naší k tomu zárod, dříve jej dusí a krotí, i k řeholnímu a duchovnímu stavu ponouká: pak teprvé, když se bezpečnými býti domníváme, mimo nadání a se vší mocí nás přepadá, a jestli dříve kradmo, nyní zjevně na nás útokem žene. Předstírá očím půvaby světa, k nimž se navrátiti více nelze; předkládá nepohodu chudoby, aby k lakomství ponoukal; láká vnadami ženské krásy, když k manželství přistoupiti již není volno. Odtud vzniká neklid mysli, a tesknost, a posléze zoufání, když nemožno více udusiti, ani skrotiti, ani ukojiti vášní svých; odtud pochází čisté víry odpadání, Bohem a lidmi pohrdání, a páchání skutků nejohavnějších, tak žeby takovým lépe bývalo, kdyby se byli na hospodářství oddali, ženu pojali, o děti péči měli, a neskrotné chtíče své v mezech lože manželského ukojovali.

Nepíši toho však, abych tě od stavu duchovního odstrašoval: okazuji toliko nehody na cestě, kterou nastoupiti hodláš, abys po ní opatrněji kráčel, a sílu svou

dříve zkoušel, postačuje-li k pouti takové. I vím, co se mi zde namítati může, že totiž nikdo na sebe samého, ale na Boha spoléhati má, který důvěřujících se mu neopouští a pokorným propůjčuje milost. Však sám také v evangelium mluvě o panicích, kteří dobrovolně zůstali panici pro království Boží, dokládá: „Slova toho nechápají všickni, jediné kterým dáno od Otce.“ Pročež obávám se, aby nepokoušel Boha, kdoby, ač mu dle slova Páně nebylo dáno od Otce, průvodce nastoupil tuto cestu. Také neradím tobě, aby nyní hned v manželství vstoupil; neb ten stav mnoho také obtíží a nepohodlí má. Však ten i onen zvolili sobě mužové velicí, tak že, kdybys příkladů k následování ode mne žádal, počet ženatých i neženatých skoro stejný by byl. Opatrnému ale přisluší všeho cíl a konec ohledati a před oči stavěti, aby, jak Cicero dí, říci někdy nemusel: „Nenadál jsem se toho!“ Zdráv buď!

XIV. Mistru Janu Paškovi, kancléři Starého města Pražského.

Poroučí mu Jana Šmidla v učení jazyku Českému.

(L. O. p. 149.)

Jodok Šmidl, zámožný a vážený měšťan Chebský, rád by svého syna Jana u tebe v bytu viděl k naučení se jazyku našemu; domnívaje se, že na mou přímluvu něco dáš, žádal mne, abych tobě ho poroučel. Slíbil jsem to; neb miluji Jodoka a Jana, zvláště, že byl v domě mém od pacholetství vychován a cvičen. Mějž tedy, pro-

sím, jinocha toho na nejvejš sobě poručena, a přijmi ho laskavě, zacházeje s ním veď a vzdělej ho tak, aby nesklamala nás naděje, kterouž do něho máme, a on se pak učinil hodným dědictví někdy mu dopadnoucího. Tím způsobíš netoliko mně, ale i otci a ujcovi jeho veliký vděk, i všickni pak všemožně se vynasnažíme, abychom se u kterékoli bohdá příležitosti, jak nejlépe budeme moci, Tobě odsloužili. Zdráv buď! Na Hasištejně 12. Ledna.

XV. Mistru Martinovi z Mellerštadtu.

Horlí proti Konrádovi N. (Celtesovi?), osobovavšímu si jeho básně.

(L. O. p. 97.)

Konrád N., Tvůj, jak dosléchám, důvěrný přítel, nedávno se i o mé přátelství žádostivě ucházel, čehož, jsa náchylen ke každému pěkných umění milovnému, jej jsem také oučastna učinil, ačkoli dříve jsem dokonce ho neznal. Domnívaje se, že upřímně po přízni mé dychtí, a že co v ústech, také v srdci nosí, k vůli nového se s ním seznámení pochválil jsem jeho nechutné a syrové verše více, než patřilo, a to prostomluvou i veršem. Za tu však ochotu ničemník ten se mi tak odsloužil, že básně mnou skládané na své jméno tisknouti dal, a jim tak nejapnou slátaninu v čelo postavil, která na první pohled vyzradila, že sice vůli, způsobilosti ale ku kradení nemá. Ovšem kdybych věděl, že to ze zlosti aneb ze záští učinil, těžce bych nesl tuto jeho nestydatost, než není tomu tak; neb dvounohý ten oslík prací mou jediné vážnosti u svých žáků sobě získati chtěl. Útrpnost tedy spíše s ním mám,

než abych naň se jitřil, a popuzenou žluč ku pomstě utlačuji; není hoden, abych střely vtipu svého naň zahazoval. Živi on tedy, a vypínej a chlub se do sytosti mezi svými žáčky, a připisuj sobě nejen Řehoře Tiferna, jejž rovně oloupil, ale i Virgiliovy a Homérovy básně, nedostojí mi více k rozhorlení. Ostatně leží-li Tobě, jakožto příteli, na srdci jméno a pověst jeho, napomeň ho, aby podruhé se vystříhal podobné lehkosti a neosoboval sobě cti jiných; neb snadno by na někoho popudlivějšího uhodil, jenžby nestydatost jeho vašemu gymnasium veřejně udal, a jako kdosi Stesichora k obrácení písničky přinutil. Měj se dobře!

XVI. Janu Pibrovi.

Horlí na jalové posouzení spisu svého: O bídě lidské.

(E. A. ep. 40.)

Pravíš mi, že spísek můj o bídě lidské posuzovače našel. Kdyby byl takový, jehožto soud šetrnosti by zasluhoval, snesl bych jej; neb nedomnívám se, žebych nikde nebyl poklesnul, což i lidem nejučenějším nezřídka se stává: lépe však byl by ten můj dobrý přítel učinil, kdyby byl mně samému psal, a upřímně okázal, co se mu nepodařené býti zdá; i byl bych pak jakékoli poblouzení své poznal, a jemu povděčen byl: nyní ale všelijakými oklikami se vrtí, a coby se mu nelíbilo, nikde světle na jevo nedává, tak že mi volnost k obraně odňata jest. Přál bych tedy, aby raději outok svůj později opětoval, než aby se domníval, že mu vděčen býti mám: i ucítí pak věru, že i ruka naše důtek se chápati umí, a že se

zápasu učeného také nebojíme, zatáčevše se v něm skoro od dětinství. Nerád to píši, a zadržuji nakypělou žluč: nepřestane-li ale, donucen budu opakovati něco ze svých starých studií, a naučím toho nového Aristarcha, že ačkoli na prácech cizích své mhouravé oči ostřiti umí, ve svých krtkem se býti prozrazuje, a že mu v ničemž, leda v drzosti a nestydatosti neustoupím. Měj se dobře!

XVII. Mistru Prokopovi, písaři Starého města Pražského.

Žádá jej o staré kroniky a letopisy.

(E. A. ep. 31.)

Nad míru miluji starobylosti vůbec, zvláště pak známosti o příhodách, jenžto se udály někdy ve vlasti naší, která kolikráte vnitřními různicemi rozbouřená, mnoho slavného jak v poli tak doma vyvodila. Takovýchto kronik a letopisův dopíditi se doufám pomocí Tvou, a prosím, abys tuto mou dychtivost jak možná ukojil. I nemohu vypraviti Tobě, jaký vděk mi tím způsobíš. Ostatek vyloží Tobě můj Filip Hanšburský. Zdráv buď!

XVIII. Christannovi Pedikovi.

Líčí povahu p. Jana z Šellenberku, kancléře království Českého.

(L. O. p. v. 58.)

V rozmluvách o vlasti zaslechl jsem začasté, kterak lidé někteří nad míru velebí časů minulých, chválíce dědy

naše, kterak doma i v poli slynuli, a naopak hyzdíce věk náš, jakoby nevyvodil ani jediného muže výtečného a znamenitého. Nemohu sice nechváliti jejich uctivou šetrnost k věku starému: že však na časy naše tak tvrdě touží, bojím se, aby spíše na mravech jejich, než na povaze věku toho nelpěla vina. Abych pak pominul jiných bez počtu, kteří vedlé dokonalosti své nejsou menší ctihodných předkův našich: což medle ku poctivosti, slávě a vznešenosti nedostává se kancléři království Českého, Janu Šellenberskému? Postava jeho je vznešená, a jakousi zvláštní velebnost jeví jeho tvář; a co Cicero ušlechtilým mravům přičítá, nachází se u něho, svrchovaná totiž přísnost spojená s vlídností svrchovanou. Vtip jeho ostrý jest, a paměť věrná ve všem, cokoli kdy slýchal, vídal a čítal, a výmluvnost taková, jakébych se u našinců ani nenadál. Nad řeč jeho nic není vážnějšího, nic není sličnějšího, nic ozdobnějšího, nic hojnějšího. Kolikkrátkoli jej slýchám, zdá se mi, jakobych Ulyssa slyšel, jehožto v mluvení líbeznost ku pozimním sněhům Homér připodobňoval. Tak se k věcem myšlénky, k myšlénkám slova podobají, a všecko mu tak nenuceně plyne, jakby toho kdokoliv jiný s největší snahou nedovedl. Jestli provádí řeč, ani Řekům ani Latinikům neustoupíme, a to jak v čistotě a lahodě, tak i v hojnosti řeči, a sice v hojnosti takové, která ani přesycení ani omrzení neplodí. Kdož medle, počne-li on mluviti, neobává se, aby brzo nepřestal? Tak podivnou slova jeho do sebe mají váhu a víru. Přímluvu-li učiní na sněmu, všickni mu napřed již přivolují, a z tak znamenitého počtu věhlasných a slavných mužů neodporuje mu nikdo, i nemyslí, žeby se co prospěšnějšího obci ponavrhnouti dalo. Bez něho se nikteraká věc důležitá nevyjednává; v soudu zemském

slovo jeho za důkaz platí. To působí jeho správné, bezouhonné, lsti a klamu prázdné živobytí. A takové ctnosti předce jej neučinily pyšného ni nádherného. Přístup k němu je snadný, rozmluva přívětivá; ani nevčasný příchod, ani dotíravé prosby k nevrlosti ho nepopuzují; i není u něho, jak u mnohých bývá, onano lícoměrná ochota, která pod barvou dobrotivosti více slibuje, než plniti míní a může. Cokoli praví a připovídá, jisto jest, jakoby dle vyjádření básnického z úst Apollinových bylo to vyšlo. Takovým obyčejem získal sobě rovnou u všech stavů vážnost; všickni ho milují; koho on přízní daří, za šťastného se pokládá, a to vším právem, neboť on dokonalostí svou i nad samou závistí vítězí. Ondyno utrhal mu prý jakýsi mladík: než drzosti té lidé se tak smáli, jako když Thersites Achilla k souboji vyvolal. — Krátce to jsem o Janu Tobě poznamenal, ačkoli sám ctnost a dokonalost jeho znáš; i neměl jsem oumyslu chváliti jej, ano zde ku chválení místa není, alebrž zahanbiti chtěl jsem těch, kteří věku našemu příliš porokujíce, smejšlením svým málo se od onoho Timona liší, kterého nenávistníkem člověčenstva nazýváme. Zdráv buď!

XIX. Nejjasnějšímu knížeti a panu Vladislavovi II., Uherskému a Českému králi.

Velebí Vladislavovu vlídnost a vzbuzuje jej, aby ochranou náboženství a stavu duchovního zásluhy své o vlast dovršil.

L. P. 1497 dne 22. Dubna.

(A. E. ad L. O.)

Cokoliv zde Milosti Tvé, králi a pane můj, o věcech píši, dotýkajících se nejvíce poctivosti a slávy jména

Tvého, milostivým račiž vážiti smyslem, a mne proto neviniti z dotíravé všetečnosti, jelikož nechť bych v jiných stránkách mnohým, u věrnosti a poslušenství k Tobě nikomu zajisté neustupuji: anobrž o to věrnějším nad jiné býti se pokládám, čím méně se ostychám přijíti raději s něčím nevhod, než zatajovati, coby přede vším sloužilo ke cti a slávě Tvé. Totéž samé mnozí se mnou rovně cítí, ale jak říkáme, ústa stoulí, buď že za nepatrné to ku přednešení Tobě považují, aneb že vyhledávajíce vlastního zisku a prospěchu, nechtí, abys dověděl se, čímby jejich lakotě po slávě a zboží přítrž byla učiněna. Já však těch vášní docela sobě nevědom, ku práci této snadno jsem přistoupil, neobávaje se, žebych nevhodným kdesi slovem prohřešiti se mohl pr ti Velebnosti Tvé, an jsi těm, kdož životu Tvému ouklady strojili, podlé vlídné povahy své odpustiti neváhal. Nerač se ale domejšleti, žebych zde něčeho ukazovati chtěl, co vedlé výtečné moudrosti své sám nenahlížíš; než toliko jeden z nás ustavičně s lidem obecním zacházeje, slýchá častěji, co se málo kdy k uším knížat dostává, jednák že se mezi rozličnými lidmi také rozličné rozprávky vedou, a jednák že v soukromí ústa volněji se rozvazují. Dověděti se ale čehosi takového, nebylo by Tobě snad nevděčno. Mnozíť ze starobylých králů v podezření majíce neustálé lichocení dvořanů svých, v oděvu sprostém chodívali po ulicích a náměstích a zachycujíce, co se o nich vůbec rozprávělo, ledačeho se dozvídali, nestydíce se upustiti něco z velebnosti své, jediné aby se stávali opatrnějšími a moudřejšími. To samé já po bezpečnější cestě Tobě přináším, podrobě se každému pokání, pakli bys tuto jediného slova lstivého našel. Milostivě tedy rač vyslechnouti mne, jednoho z věrných poddaných svých. Neveduť

já při svou, ale při obecenstva a vlasti, která tolika nepominutými zavázána Tobě dobrodiními Tebe se ne tak co krále a pána bojí, alebrž otce nejlaskavějšího v Tobě pozná, ctí, miluje a velebí.

Než vidělo se mi opodále začíti, jednák aby, o čem psáti hodlám, světlejší bylo, jednák abysi poznal ze zkušenosti vlastní, jak lidomilá a žádoucí jest vláda spravedlivá a zákonů šetrná. Outlý mládenec jsi byl, přijímaje správu této země; všecko bylo u nás viklavé a nejisté, dověrného a bezpečného nic. Vně hrozila Tobě válka, doma ouklady; mnozí opouštěli Tebe, nebyla-li služba jejich každodenními dary uplacena.

Litovali Tebe všickni sousední národové, vidouce Tebe obklíčena tolikerými nesnázemi; ano za zlé pokládali otci Tvému Kazimírovi, že vydal syna tak mladého a naděje plného na takové vlnobití. Neobyčejnou ale věku mladému opatrností, rovnou v nehodách jako v štěstí, velikomyslností a stálostí přemohl jsi všeliké outoky nepřátel, i vyváznul z oukladů domácích. Knížata obyčejně ku konci a ne hned na počátku panování sobě chvály a zásluh dobývají. Tak po mnohých válkách měšťanských, po přeukrutném lidí odsuzování a vraždění mírnějším stal se Caesar Augustus; rovněž i Konstantin po hojném krve prolévání proměnil se v pána bohabojného. Tys ale vlády se tak ujal, že již v prvopočátku jsme nabyli zjevných důkazů, jak spravedlivě a šlechetně živ budeš, dojda věku usedlejšího. Snadný byl k Tobě přístup, i v nečas přicházejících jsi neodbýval. Mluvilo-li se kde o Tobě svobodněji neb lehkovážněji, pohrdal jsi tím, a nechtěls toho věděti raději, než se mstíti za to, ano i drzím žádostem a takovým, kteréby povahu nejvlídnější popudily, buď jsi povoloval aneb jich tak ukojil,

že nikdo na Tebe s týskati si příčiny neměl. V nedostatku pokladu svého nikdás na jmění cizí nesáhl, vdov neutiskoval, sirotků neloupil, ano brž následovals nejednou M. Antonina, příjmím filosofa, o němž povídají, že v podobné příhodě raději nábytek vlastní prodával, než aby mimo řád někomu více břemen nakládal. Po skončení přežalostné války, která mnoho krve stála Tebe i nepřítele, učiniv smlouvu s Matiášem, obrátil jsi zřetel svůj ku potřebám obecným, a zřídil přede vším soud zemský, kterýmby všem ku spravedlnosti bylo pomáháno. Nevole mezi panským a rytírským stavem když poznovu vypuknouti a mnoho škod v zemi spůsobiti hrozily, utišil jsi; roty loupežné, znepokojující celé kraje, do čistas vyplenil; lidi novot žádostivé krotil jsi buď výstrahou, buď pohrůžkami; láji zbroji a bitvám navyklou, k různicem a násilím hotovou uvedl jsi ku vzdělávání polí a pokojnému živobytí, a jestliže zboží v časech válečných proti právu odcizené pravým vlastníkům bez velikého odporu navráceno býti nemohlo: obě strany alespoň opatrně a moudře jsi smířil, že žádná skrácenou býti se necítila Odtud znamenitá se rozhlásila sláva Tvá u národů veškerých; knížata sousední, lehce Tebe dříve váživše, nyní přízeň a společenství Tvé touženě žádají; panstvo, rozmyslivši se lépe, ku každému pokynutí Tvému ochotným se ukazuje. Nebývalé jakési osvícení vzešlo a věk od básníkův zlatým nazývaný zavítal k nám.

Mimo nadání ale přetrhly blaho to nové nevole, vzniklé mezi Tebou a Matiášem. Nedalť se ukojiti tento bojovný duch; an pokořiv Rakušany a baže již také po vládě říše Německé, na Čechy, jenž se mu k dosažení záměru jeho nejplatnějšími býti zdáli, mysl obrátil, neohlížeje se, jakýmbykoli způsobem jich sobě naklonil.

Porušiv tedy veliký počet obyvatelstva buď zlatem, aneb nesmírnými přípověďmi, takového strachu Tvým věrným nahnal, že se vůbec domnívali, jakoby po Tobě již veta bylo, a to ne bez důvodu, ano se mnoho spiklo proti Tobě i z těch, kterés důstojenstvím a zbožím nadal a důvěry své oučastnými učinil. Než bděl nad tebou neskonalý Hospodin, a povýšiv Tebe dříve na vrch slávy světské, nedal Tobě zahynouti lstí lidskou. Právě když bylo vše již nastrojeno k vyvedení skutku ohavného, Matiáš smrtí zachvácen dovodil, jak marni jsou zámyslové lidí smrtelných. Tehdáž volno bylo Tobě zuřiti proti vinným, volno pomstiti se nade zrádci, a odstrašiti jiné podobného podniknutí proti posvátnému životu Tvému: ale neráčil jsi zapomenouti se nad vrozenou sobě vlídností, domnívaje se, že dosti jest, odpravením málokterých okázati ostatním, coby rovněž byli zasloužili. Aj, tu Tvou milostivost velebiti budou věkové příští! Ovšem že mnozí jiní jinák smejšlejí, obávajíce se, aby Tvá přílišná dobrota nebyla ke Tvé i vlasti záhubě; já však nemohu nechváliti skutků vlídných a milostivých, k jakémubykoli vedli konci, véda, že mnozí králové v příhodách podobných přísností ničeho nepořizujíce, po nastoupení cesty mírnější lépe sobě poradili.

Však to Tvé velikoduší nezůstalo bez odměny. Neb odkud medle přišlo, že bohaté království Uherské dostalo se Tobě? Snad pro sousedstvo? — V sousedstvu byl také Maximilián, o němž se tak dobře nadíti dalo, že mu připadne císařství Německé, jako Tobě země Česká. Aneb výtečnost rodu? nad nějž ovšem, nevím jestli který ve světě slovútnější, leda bychom k bájkám utíkali a věřili těm, kteří praotce svého v Homérových básních nalezají, jakový byl za paměti otcův našich Filip, vévoda Medio-

lánský, jenž Aeneáše od básníkův na slovo vzatého mezi předky své počítal, aneb onen, který M. Valeria Korvina za původa svého urození vydával. Těmto nenepodobni jsou někteří z kronikářů našich, dovozujíce původ Čechů až ku pověstné věži Babylonské, kde se první zmatení jazyků státi mělo. Takové tretky nezasluhují vážného vyvrácení, ale spíše úsměchu a vypískání. Však Ty po meči pocházíš od Kazimíra, Vladislava a Vitolda; po přeslici od Alberta, Sigmunda a Karla; dále ještě rod Tvůj vyvozovati a slíditi po Tvých pradědech a prapradědech, není úmyslu mého. Měj si sprostý lid urozenství za něco skvostného, i nechť bych také já nejinák soudil: jsouť ale, kdož je bedlivěji a přísněji váží, za cosi zvláště výborného hrubě nepokládají. Ale tomu buď jakkolivěk, vznešeného urozenství Tvého i bratr Tvůj Albert byl účasten, byl mladší a silnější, a tudíž ku snášení prací a břemen královských zdáti se mohl podstatnějším. Na to však nehleděli páni Uherští. Něco jiného získalo Tobě srdce jejich; něco, pravím, zvláštního učinilo Tebe národu tomu milým a žádoucím. Nikdoť si nestěžoval, že Tebou křivě odsouzen anebo proti právu skrácen byl; a pakli se komu, jak nezřídka bývá, něco nelíbilo: přesvědčen o povaze Tvé, nikoliv Tobě, ale okolnímu dvořanstvu to připisoval. Poznavše, s jakou jsi mírností, správností a zachovalostí života svého spravoval naši vlast Českou, soudili jediného Tebe ze všech za nejhodnějšího, jehožtoby ctnosti svěřili sebe se vším zbožím, a za jehožto panování by doufati mohli zotaviti se po jhu nesnesitelném. Stalo se to snad i řízením Božím, abys bránil a ohájil Uhry od národův, po krvi křesťanské prahnoucích, a pomstil přežalostné zahynutí ujce svého krále Vladislava, jejž za víru pravou udatně bojujícího zabili tito barbarové.

Mnozí lidé se diví, žes tolikerých zemí dobyl beze všeho násilí a krve prolití; diví se počtu národů poddaných žezlu Tvému; velebí Tvou široko daleko rozlehlou říši: já však věci mnohem vzácnější a podivnější u Tebe spatřuji. Uhry a Čechy hubily se náramnou válkou; domácí různice zmítaly církví i obcí, luhy se plenily, dědiny pálily, města bořila; nebylo bázně před zákonem, nebylo spravedlnosti ni ochrany utištěným: a vše tos uklidil, pokoj upevnil, oba národy bojovné, a vždy více války než pokoje žádostivé, učil jsi podrobovati se zákonu.

Zhola to připomínám, bez okolků a líčení, ale již bojím se, abych k nevrlosti Tebe nepopudil. Známť povahy Tvé; dobré čině nedbáš, dobře-li se o Tobě mluví, maje za to, že lépe jest, chválu zasluhovati, než marně chválenu býti; i byl bych toho pominul, kdyby jinam nesměřovalo. Nabylit jsme Tebou my Čechové nesčíslných dobrodiní, čehož kdybychom veřejně a upřímo nevyznávali, všeho citu a smyslu dříve bychom se zbaviti musili. Neb že v pokoji živi jsme, že práva otců našich moci a volného průchodu mají, že sláva naše, skoro docela kleslá opět se zmáhá a zdvíhá: Tobě jedinému dlužni jsme a vděčni. Leč smíme-li hřešiti na dobrotu Tvou, více ještě žádáme. Nevykořeníš-li docela všech zárodů nehod našich, a neuhasíš-li jiskry k novým zápalům pod popelem tlící, obávám se, aby předešlé strasti nepřikvapily na nás. Neb stalo-li by se, čehož ale Bůh uchovej, žebys vykročil z tohoto světa: lze-li pak se nadíti, že nástupce Tvůj roven bude Tobě v ctnostech? Žádáme tedy a doufáme, že co Tebou počato, Tebou také bude dokonáno; ani bys pak sobě nezískal slávy dokonalého a výborného knížete, zanechaje kteroukoli částku správy obecní neopatřenou. Rač ale slyšeti, kam to cílí; neb

již beze všech okolkův k věci samé přistupuji, abych ukojil dávné očekávání Tvé.

Obrať oči, králi Vladislave, na říši svou, a bedlivě obezři veškeré řády zemské. Panský a rytířský stav radují se z ouplné svobody; měšťané užívají svých výhrad a práv; i opovrženému mezi křesťany pokolení židovskému nebývá již ubližováno: jediné duchovenstvo a náboženství, nevím, jakým vichrům a bouřím vystaveno jest — náboženství, dím, kteréby dle práva nade vše jiné váženo býti mělo. Tomuto výteční mužové Mojžíš, Noe, Abraham, Božským naplněni duchem, největší úctu přikazovali; k tomuto vedli děti a čeledi své. Dokavád zachovávali služby Boží a obyčeje předkův, u prostřed národů nepřátelských nepřemoženi zůstávali králové Judští: jak mile se ale k cizím uchylovali modlám, zajímáni a do poroby voděni bývali. Víru svatí mučedlníci netoliko půvabům a rozkoším tělesným, ale i životu předkládali. Pohanští mudrcové Pláto a Aristoteles rozdílně sice o jiných částkách správy obecní smejšleli, náboženství ale nade všecko oba souhlasně vážili; ano nestává obce, kteráby se bez něho byla zvelebila. Mohl bych to ztvrditi příklady nesčíslnými, ale nechci světlo naše staviti vedlé mrákoty pohanské. To tedy také Tebou budiž chráněno, a po tolikerých bouřích a vlnobitích uvedeno v přístav bezpečný a stálý. Zmítať se posavád porouchané a rozviklané, a podléhá všemu bezpráví, a to poněkud na ujmu jména Tvého. Račiž mi prominouti slovo to, jakož jsi promíjel začasté těm, kdož Tebe hanami a útržkami urazili. Neb což medle prospěje nám, žijeme-li bezpečně a pokojně, a ztrávíme-li bez bázně věk svůj, když lepší naše částka, duše, v nebezpečenství potrvá? Nejednáno již u nás jediné o tělo a krev Páně, o svátostech tajem-

ství plných, nezamítáno toliko poslušenství papeže Římského, což ovšem zlá nákaza, ale v mravech tak porušených ještě snesitelná: než z pramene téhož mnohem horší a ohavnější neřesti den ke dni vynikají, a po celé zemi se roztékají tak, že se mi Česká země zdá splavištěm býti všech nepravostí. Jedni pohrdají největším tajemstvím večeře Páně; druzí duše s těly hynouti praví: jiní nebes i pekel zapírají. K víře nepodobno, že se to děje za Tebe, za krále tak nábožného: a předce tak jest, pohříchu k veliké vlasti i Tvé ouhoně! —

Mejlíť se velice, kdož se domnívají, že nic takového k obecní správě nepatří, an každý ke své škodě o náboženství zle smejšlí. Neb nahodí-li se takovému člověku kdes jinde lepších prospěchů, jak medle Tobě věren zůstane, a přísahu zachová, věří-li, že křivopřísežník i neznaboh s nábožným stejného konce dojde? Jak se zdrží zločinů, loupeží, podvodů a úskoků, pokládá-li za smyšlénku, cokoliv o trestech na věčnosti povídáno? Pomine neporušenost soudů, pomine víra svědků; všecko stane se prodajným, pojde řád obecní, a vše se takořka ve spoušť obrátí.

Velikých milostí propůjčil Tobě Bůh. On Tě stvořil, on Tebe vykoupil krví nejnevinnější; on Tebe představil mocným královstvím; on Tě vytrhl z nehod nesčíslných; on Tě učinil lidu milým; slovem, on Tebe nadal všelikým na světě zbožím. Vzdávej mu tedy poněkud alespoň díky své, a staraje se po dlouhý čas o věci zemské a minoucí, prohlédni také k nebeským a věčným. Nemysli pak, že tím podnikneš cosi nebývalého a knížat nedůstojného. Činili totéž dávno před Tebou Valentinián, Gracián a Honorius; ano kacířství Ariovo, Sabelliovo a mnoho jiných potržek v církví nebylo tak

vážností papežů, jako mocí Římských císařův vykořeněno. Karel Veliký celou Germanii mořem, Labem a Dunajem obmezenou k víře naší připojil, podobně otec a děd Tvůj Litvany, oddané modlám a tisícerým pověrám, ku Kristu obrátil. Tak ondy Ferdinand Arragonský, mezi všemi králi jediný ve ctnostech Tobě rovný, nejkrásnější krajinu v Hispanii, Baetiku, osm set let jarmo Arabův nosivší, křesťanům navrátil. Nikomu také letopisové neporokují více, jako těm, kteří stále věcmi vezdejšími byvše zaneprázdněni, nebeských zanedbávali. Takovouto skvrnou kdyby se byl Václav, pro netečnou váhavost Římského trůnu zbavený, nepokálel: lépe by zajisté stály věci naše. Mohl za císaře Heraklia křivý prorok Mahomet potlačen, a liché učení jeho mohlo vyvráceno býti dříve, než se zakořenilo: získaje však dosti času, nejdříve Arabie se zmocnil, pak Egypt a Syrii sobě podmaniv, po Africe i Asii, ano po celém světě svou morovinu rozšířil, k veliké haně mocnosti Římské. Mnohem více uškodila víře katolické nejapnost Herakliova, než Neronovo, Domitianovo, Severovo, a Diokletianovo zuřivé ukrutenství. Neb tím církev jako zlato ohněm zkoušena i očištěna byla: pro onu ale křesťanstvu v meze jediného dílu světa sevřenému stále hrozí žalostné zahubení. Neméně moudře učinili Ondřej a Béla, na jejichžto stolec dosedl jsi nyní, překazivše u vzniku samém zámysl Uhrův, k modlám se navrátiti strojivších. — Vyčetl jsem Tobě knížata dobrá i zlá. Kterých následovati chceš, volno Tobě. Coby však šlechetnějšího a slavnějšího bylo, každý vyrozumí. I nebyla oněchno moc, podstata a přízeň u sousedů větší, nežli jest Tvá. Uhry Tebe poslouchají; v Polště kraluje bratr Tvůj; Německá říše Tebe návidí; máš vůdce a bojovníky ve vítězstvích sestaralé. Nicméně ale velice bych,

tušim, bloudil a pošetile jednal, radě Tobě, aby na to jediné spoléhal. Pro sečtění lidu svého David uvalil druhdy na sebe hněv Boží; a snad všecka podniknutí Sigmunda, děda Tvého, marná byla, jedině že nad míru své moci důvěřoval. Pročež bych žádal, abys nikoliv ze ctižádosti aneb ze kterékoli jiné vášně, ale raději z horlivosti pro víru k takovému skutku se stroje, všecku svou naději na Boha vzkládal, jenž pomocí svou dařiv Tebe, vyhledávavšího dříve prospěchy časné, tím méně opustí Tebe pracujícího pro čest a slávu jeho, jelikož i bez Tebe snadno by mu bylo, opatřiti církev svou. S pomocí jeho přes moře Rudé, přes valné pouště, a prostředkem vojsk nepřátelských provedl Mojžíš lid Israelský; s pomocí jeho Sangar radlicí šest set, Samson čelistí osličí tisíc mužů pobil; duchem jeho nadšen Jonátas, provázen zbrojnošem jediným náramné zástupy Filistinských dílem porazil, dílem k outěku donutil. Císař Theodosius k válce se stroje proti Eugeniovi tyranu, nehledě tak zbraně a mečů, jako modliteb a postů, došel pak vítězství takového, že se zdálo, jakoby řízením Božským i větrové po straně jeho byli stáli. Není umdlena nyní moc Boží, aniže skrácena ruka jeho, ledaže odvrácena pro hříchy naše: ale podá ji nám opět, jak mile se jen sami k němu obrátíme.

V neduzích nebezpečných lékařové předpisují prudkých léků, a pro vyhojení jediného oudu celé tělo soutrpným činívají. Nechci ale k boji pobízeti, anebo raditi k ukrutnostem. Nekochám se ve vraždách, ani v plenění vlasti. Vím, že Faliskové, válkou nepřemoženi, ale pohnuti šlechetností Kamillovou, poddali se Římanům. Sám Pyrrhus vyznal, že panství své více Kyneášové výmluvnosti, nežli meči svému děkuje. Dosti bude, pakli na tu stránku také svůj zřetel obrátíš; ostatní poradu

přinese čas, a jak dí Máro, měnivého věku změněný běh. Mnoho jisté ponavrhnou Tobě rádcové Tvoji, kteří pracovavše s Tebou u věcech nejdůležitějších, nebudou moci nenahlížeti, čehožby zde přede vším potřebí bylo. Nevidí se mi ale, abys všechny bez rozdílu ku potazu tomu připouštěl. Jsouť mnozí, kteří o své toliko stojíce, nedbají, kam se vlast a náboženství podéje, jen když sami a děti jejich moci a slávy docházejí; takoví v čas obecného zmatku pro sebe lovíce, míru a pokoje nenávidí. Anobrž dle zdání mého obráni budtež ku potazu tomu jedině, kdož nábožně živi jsouce, odměnu prací svých v nebi pohledávají, kdož věříce, že Bůh někdy souditi bude činy jejich, pevnou tuto a stálou víru nejenom slovy, ale také pokud křehkost lidská dopouští, skutky projevují. Takový jest Jan Tvůj Šellenberský, slavnýto muž, králi Vladislave, a pakli pověsti, hlasu obecnému a přesvědčení mému co věřiti jest, muž přehorlivý o slávu Tvou, muž vlasti milovný, a netoliko vtipem a věhlasností, ale také zachovalými mravy ctihodný. Takových bez počtu jest i jiných; neb ku politování bys byl, kdyby všecko jediným Janem stálo. Podlé rady těch se řídě, nezabloudíš. Já pak jedině toho ještě připomínám. Jakože loď beze správce tone a vojsko bez vůdce se rozprchá: tak i náboženství hynouti počne, nepomůžeš-li stavu duchovnímu k bývalé poctivosti. Patrno to mimo jiné z toho, čeho jsme během skoro osmdesáti let zakoušeli. Zajisto není národu tak zdivočilého a surového, kterýby neměl vykonavatelův služeb posvátných Ale nebylo by konce u vyčítání těch, kteří proti všemu právu statky zádušní jsou opanovali: než, nechci se nyní v zápas dávati a popouzeti na sebe nenávist, kterébych odolati s to nebyl. Odvolávají se ovšem na plnomocenství královské; než nemohou-li krá-

lové ani mně ani komukoli jinému odníti jmění: nenahlížím, odkud k tomu nabyli práva, co Bohu jest zasvěceno. Žes i Ty na počátku svého panování dopouštěl něco takového, není mi divu; připisuji to více časům oněm, nežli smyslu Tvému. I nechť jiní knížat takových do nebe vyvyšují; nechť chudobu Páně i apoštolův stále v ústech nosí; nechť ukazují na pýchu, lakotu a rozmařilost duchovníků; nechť jako Pláto z ideální obce své vypovídal básníky, onino sluhy Páně jakožto zcela zbytečné vyobcují; nechť, což důvody nemohou, nepravostmi jiných ospravedlňují: nikdy předce mne k domnění nepřivedou, že pošetile činili králové Štěpán, Ladislav, Ottokar a Karel, zakládajíce a nadávajíce bohatě tolikero chrámů, klášterů a stolic biskupských. Těch toliko jmenoval jsem, že předkové Tvoji byli; neb kdybych do říše Německé, Francouzské, Anglické a Španielské nahlídnouti, a všecky Ottony, Jindřichy, Ludvíky, Richardy, Eduardy, Alfonsy a Ferdinandy uváděti chtěl, meze listu bych přestupoval. I bylo by zbytečno, Tebe tím déle zaneprazdňovati, an i bez mého upamatování vše dobře víš, a vlastní přesvědčen jsi zkušeností, že Tobě a království Uherskému službu nemenší magnátův prokazovali praelátové.

Nuže tedy, předobrý králi! kníže ze všech nyní živoucích ne-li mocí, ctností alespoň nejprvnější! započni skutek ten prospěšný, nejspanilejší ze všech Tebou posud podniknutých. Smiluj se nad touto zemí, která Tě mladičkého v lůno své přijavši, kojila takořka mlékem svým. K tomu Tě pobídněte rumy chrámů a klášterů tolikerých; pobídni Tebe osud kněží a řeholníků, rozptýlených jako ovce bez pastýře; pobídniž Tebe lid hlízou tisícerých bludův nakažený! Vytrhni jej z poroby vraha lidského pokolení; navrať syny marnotratné mateři církvi!

To králové i všickni křesťanští národové žádají; o to papež s předůstojným zborem kardinálským snažně prosí; to poněkud sv. Václav Tobě ukládá, na jehožto snad přímluvu toho věku jsi dožil, aby k bývalé slávě opět dopomohl církvi, od něho uvedené! To jediné ještě připoj k velikým činům v poli a doma Tebou vykonaným, a velebiti budou cvičení i nevzdělaní jazykové jméno Tvé! Učiň, aby plesali anjelé, radujíce se z obrácení hříšníka jediného více, nežli z devadesáti devíti spravedlivých, a tak dojdeš nejvýtečnější zde na světě slávy, a po skončení pouti vezdejší v sídlech nebešťanů blaženosti neskonalé.

XX. Králi Vladislavovi.

Žádá o zvýšení podávaného platu. D. 16. Září (1501).

(L. O p. 85.)

Jednal se mnou pan kancléř, abych se do počtu dvořanů k. Milosti Tvé připsati dal, a za službu mi obětoval tisíc zlatých. Děkuji pokorně, a raduji se nad míru, že od k. Milosti ochotně mi podáváno, po čem mnozí dychtivě baží.

Toliko plat se mi o něco malý a nedostatečný býti zdá; pročež bych o zvýšení prosil. Neb jestli mi přisluší všecko vykonati, cobykoliv k. Milost velela, opatřiti také račiž, abych poctivě u dvoru Milosti Tvé živ býti mohl. A však nic přílišného ani neobyčejného nežádám, toliko aby se mi k dotčené službě ještě dvě sté zlatých přidalo. Dosáhnu-li toho, bude mi dosti na ten čas, a tak Milostí Tvou opatřen vystačiti doufám: nemohlo-li

by však, oč žádám, povoleno býti, půjdu nicméně, kamkoliv mi pán a král můj pokyne, jemuž se celý poroučím a odávám.

XXI. Janovi Šlechtovi, kr. sekretáři.

Návěští dává, že žádal o zvýšení služby, a že hotov jest odebrati se ke dvoru.
D. 4. Října (1501).
(L. O. p. 83.)

Od pána Tvého ondyno do Prahy povolán, žádostivě jsem vyslechl podání královo. Vše se mi líbilo, kromě plat, který se mi malý a k budoucím outratám nedostatečný býti zdá, a mnohem menší jest, než jsi mi v listu svém napověděl, jaký se vůbec dvořanům dává. Žádal jsem tedy, aby mi byl zvýšen; což když mi, nemaje bezpochyby moci k tomu, nepřipovídal, řekl jsem, že se ještě rozmyslím, a po několika dnech vypravil jsem naň list, jehožto přepis Tobě tady zděluji. Na Tebe tedy vzkládám, aby se jedno z obojího stalo, buď aby se mi jen plat, aneb s platem i počet koní rozmnožil, a sice k desíti koním aby se mi ještě dva, a ke tisíci zlatých dvě stě přidaly. Než nechť bych i něčcho nedosáhl, neopru se vůli králově, a větrům odevzdaje plachty lodí své, z bezpečného přístavu spustím se na valné moře, a Tobě, všeho toho hlavnímu původu, všecky své příští pohody i nehody přičtu. Měj se dobře!

XXII. Bernardovi Adelmannovi, kanovníku Eichštadtskému.

Popisuje život u dvora krále Vladislava II. V Budíně 1. Srpna (1502).

(L. O. p. v. 95.)

Dlouho Tvůj list se potuloval, an 11. Května vypraven, teprvé 26. Července v Budíně mne našel, a sice ve zdraví nehrubě dobrém. Neb málokterý z našinců zdejší povětří snésti může. Děkuješ mi, a já věru nevím, zač bych tako skvostných díků zasluhoval: ano kdybychom obapolné služby své na vážkách sobě odvažovali, moje by ledva sté části Tvojich dosáhly. — Alkorán jsem ještě nespatřil; nevědělť Jan z Hofu, má-li jej přímo sem aneb do Čech poslati.

Co se mne dotýká, zatáčím se tady mezi samými dvořany, skvostným šarlatem oděnými; klaním se a klaní se mně; usmívám se, a usmívají se na mne. Pokud mi to po chuti, snadno uhodneš; málo zajisté, co by mne těšilo, zde nalezám. Světští páchnou zde vesměs plachou národu svého povahou; povrchu líchotivi, v srdci jsou plni lsti a klamu. Duchovní častěji o pozemských než o nebeských pokladech mluvívají; jména krasotinek častěji než jména svatých z úst vypouštějí; s Plautem a Virgiliem se více než s Evangelisty obírají, a bedliveji se doptávají po spisech Epikurových než po papežských zákonech. — Král pak sám nad míru dobrý a spravedlivý jest; než přinucen bývá nezřídka cizím spíše, než svým se spravovati smyslem, a vystříhaje se jednoho druhu

nespravedlnosti, aby totiž nikomu neublížil, z bázlivosti upadá do jiného, an bezpráví jiným činěné nezastavuje. Vede nyní válku proti Turkům, a nedávno díl vojska jejich porazil; než obávám se, aby větším jeho výpravám občanské rozbroje nepřekážely; neboť praeláti a páni na urputnost a svévoli nižšího urozenstva velice touží; toto zase na hrdost a prostopášnost oněch žehrá, a k obraně se zapisuje, kdyby jim ublíženo býti mělo. Obě pak strany krále všelijak sobě nakloniti usilují. Vše to, kam se nachýlí, nevím.

Posléze známo Tobě činím, co jediné v Uhřích mne těší, že zde nacházím několika pěkného umění milovných a všestranně učených mužů, s nimižto rozmlouvati a zacházeti největší jest moje rozkoš. Zdráv buď, můj dobrý Bernarde!

XXIII. Christannovi.

Popisuje Prahu a mravy obyvatelů. (1502.)

(Cornova 459.)

O položení Prahy a mravech obyvatelů jejích psáti jsem Tobě připověděl, o městě velikém a slavném nade všecka jiná v říši Německé. Založila ji Libuša, Karmentě Římské podobná; neb ve smyšlénkách i naše starobylost jiným národům neustoupí. Dělí se vůbec na tři části, Staré, Nové a Menší město. Menší ode tří stran ohraženo jest návrším, révami osázeným; na jednom spatřuje se hrad, nynější sídlo králů našich. Východní stranu svlažuje Vltava, řeka lidu našemu na slovo vzatá. Dříve teče přímo k půlnoci, pak se ale k východu obracujíc,

dvě části Starého města ohrnuje, až pak asi čtyři mile ode Prahy u Mělníka s Labem se smíší.

K východu rovina objímá Starou Prahu a poněkud i Nové město, které se k onomu od pořičí podále až ke Vyšehradu táhne, jsouc jednak přívrším, jednak Vltavou obklíčeno.

Vyšehrad býval slavný hrad, a znamenitá království našeho ozdoba. Přemysl založil jej, nedada ovšem a tehdáž ani dáti mu nemoha podoby, jakéby se věk náš co diviti měl. Teprv Vratislav, první z vévod našich na královské důstojenství povýšen, ohradil jej valnými zdmi, a ozdobně jej přestavěl, ano i tím se nespokojiv, vyzdvihl tamže chrám sv. Petra, a tak bohatě nadal, že z jeho záduší tři sta kněží, každý vedlé důstojenství svého, slušně všemi potřebami opatřeni býti mohli. Všem skoro Vratislavovým nástupcům býval Vyšehrad sídlem, až posléz, setrvaje u věrnosti králi a spolu císaři Sigmundovi v prvním povstání sekty Viklefovské, od Pražanů ostře obehnán a dobyt byl. S náramným sice vojskem Sigmund ku pomoci přišel obleženým; nenadále však Pražany přepaden, po ztrátě velikého množství svých sám ledva ujel, Pražané pak Vyšehrad opanovavše, jej rozkotali. Nedaleko stojí kaple sv. Pankracia, kdež odpočívají těla pánů v bitvě té zahynulých.

Pod Vyšehradem počíná se Nové město, bývalé předměstí Staré Prahy. Král Karel hradbami je opatřiv, městem učinil a obyvatele nadal mnohými svobodami. Mimo to založil kláštery sv. Karla, sv. Kateřiny, a jejž Slovanským nazýváme, a jiných více, kteréž Novému městu bývaly k nemalé ozdobě, za časů ale našich z většího dílu pobořeny jsou. V kapli Božího těla ukazovalo se za Karlova panování kopí, kterýmž bok Spasitelův proboden byl,

jeho nesešívaná sukně a mnoho jiných věcí toho druhu, kterých potom v časech nepokojných císař Sigmund do Norimberka zavézti dal.

Stará Praha neustoupí žádnému městu ani vzhledem zdravého povětří a hojnosti potravy, ani vzhledem lidnatosti a nákladných stavení. Radní dům podobá se vážným kmetům, do něho se scházejícím. I kollej Karlova stavení jest výtečné, rovněž i chrám blahoslavené Panny před Tejnem; a však také kostel sv. Jakuba, i ostatní do časů našich pozůstalí nejsou k zavržení, ačkoli že jich nejvíce toliko ze zřícenin poznáváme. Neboť před sedmdesáti léty vzniknul u nás, Žižkovým prý návodem, mimo jiné i tento blud, žeby se kostely bez rozmyslu a napořád rušiti měly, ježto by pošetilé bylo, velebnost Boží, naplňující nebe i zemi, ohražovati zděmi chrámovými. Mnoho ještě jiných znamenitých obecných i osobních stavení mělo by zde vyčteno býti, čehož ale, nechtěje obšírným býti, pomíjím. Dějepisu velice milovný Aeneas Silvius v kronice své o zemi České praví, že Praha není chatrnější města Florencie; kteréžto svědectví tím více váhy do sebe má, an pochází od Vlacha, o slávu vlasti své nad míru horlivého.

Starou Prahu s Menší spojuje most, z kamene čtverhranného stavěný a na obou koncích věží ozdobený. Menší Praha za mé paměti ještě téměř celá obořená, nelíbého podívání poskytovala; obyvatelé nuzní nejpodlejších provozovali živností, tak že skoro ani městem jmenována býti nezasluhovala: nyní však za krále Vladislava zponenáhla se zdvíhá, a není pochyby, že, nevznikuou-li poznovu různice, měšťanstvo i k ouhlednějším domům i k mohovitosti si brzo pomůže.

Nad Malou Prahou strmí Hradčany, znamenité široko

dalekо rozhlášeným chrámem sv. Víta, kdež se chovají ostatky mnoha svatých, zvláště pak tělo prvního zakladatele sv. Václava. S předností metropolitskou spojovali arcibiskupové Pražští také důstojenství stálých legátův. Na Hradčanech stojí též kaple všech svatých, mnoha křivými přísahami pověstná, a rovněž klášter panenský, svatému Jiří zasvěcený, jejž prý již Vratislav, otec sv. Václava, založil, i sám pak královský hrad, který, ač za starodávna skvostně vystaven, časem ale vedlé běhu všech věcí pozemských sešel, a téměř ku spadnutí se chýlil. Král Vladislav obehnal jej posléz hradbami, příkopy a nával y náramné velikosti, a dostavuje ho nyní z kamene tesaného, ozdobuje malbami, slovem takový naň vede náklad, že tuším za málo let s děly téhož způsobu v Evropě nejslavnějšími o závod půjde.

Takové jest položení Prahy: obyvatelstvo ale břichu slouží, a nad jídlo a pití neznajíc ničehož na světě žádostnějšího, střídmost za hřích pokládá. Na prodej-li jest, co hrdlo ráčí, žádná cena není dosti vysoká. Za opilství málo se stydí, jelikož i na veřejných ulicích pivajíce, jak mile jeden, hned i druzí korbel do rukou brávají. Obyčeji tomu nemohl se dosti vynasmáti Burgský (Gurecký?) biskup a legát sněmu Basilejského Fridrich, řka, že se diví povaze těch lidí, kterých, jak mile se jednomu píti zachce, hned spolu všech žízeň popadá. V pivnicích rozprávkami i povídkami chvíli sobě ukracují, činíce to v hospodách, co Vlaši v lazebnách činívají. Každý, co se mu podobá, za jisto vypravuje, a co sám smyslil, povídá, jakoby od jiného byl slyšel. K cizím jsou přívětivi, toliko Němcův nenávidí. majíce je za protivníky smýšlení svého u víře. Ženy jejich jsou spanilotvárné, stydlivé, nejvíce tělnaté a plnoňádré, jakoby se byly

v Meroi narodily; řeč jejich jest lahodná, oči půvabné; u přítomnosti manželů jich obejmouti dovoleno, políbiti ale za znamení nestydatosti bráno. Obojí pleť k rozkoším náchylna jest, a meze střídmosti překročivši, snadno se jim oddává. — —

V náboženství panuje zde svévole náramná; k jakékoli se přiznávati víře nikomu nebráněno. Neb abych pominul Viklefitů a Pikardů, jsou, kdož Ježíše Krista, Spasitele našeho, Bohem býti upírají; jiní že duše naše s tělem hyne, praví; druzí že v každé víře spasení dojíti lze, dovozují; někteří dokonce nebe i peklo za smyšlénky vydávají. Podobných zdání bez počtu naschvál pomíjím. A to vše nejenom soukromí smejšleti, ale i veřejně kázati volno. Starci a pacholíkové, mužové i ženy o víru se hádajíce, písmo vykládají, ač se tomu nikdy neučili. Každá sekta na světlo vyšlá náchylníkův nachází. Takovátě u nich po novotách dychtivost!

Srdnatí jsou, a hrdě o sobě smejšlejí, jakoby se jim žádný sousední národ v udatnosti nevyrovnal. Snadno se bouří, a bouřiti počavše, nedají se tak lehce uchlácholiti; těkají, kamkoli je pohání vztek a zuřivost, ani výstraze nedávajíce místa. Po prvé za Václava, po druhé za Sigmunda ztekše radní dům, všech, kdož tam byli, buď mečem zahladili, aneb okny vyházeli. To též učinili za paměti naší pod králem Vladislavem, tak že někomu žádati konšelský ouřad v Praze nyní tolik jest, jako zlořečiti jemu. S tím ještě nespokojeni vybili domy židův, zloupili kláštery, a z města vypudili řeholníky i všecken vesměs lid k církvi Římské se přiznávající. Za příčinou zavraždění městské rady a Uhrův velice se rozhorlil Vladislav, a veliký díl panstva i každý správný měšťan zošklivili sobě počínání prostopášné luzy: nicméně však ne-

následovala ni pomsta ni oprava tohoto bezpraví. Neb kdož by medle mohl opraviti zločiny rozjitřené láje? zvláště, an se našli, kdož onen skutek netoliko vymlouvali, alebrž i zastávali, pravíce, že onino nevím co proti obci zamýšleli; naříknutí to ztvrzovali nestydatými smyšlénkami; vinili mrtvé očistiti se nemohoucí, a jakoby již nebylo dosti zbaviti jich životů, i poctivé jméno jejich zlehčiti usilovali. Nesmyslné a nezkušené množství tím se ovšem přemluviti dalo: povážliví ale v dobré paměti zachovali minulé bezouhonné a správné živobytí zavražděných a poslední slova umírajících, kterými svědomi ještě sobě nevinu svou a poctivost osvědčovali.

Vtipem dosti ostrým příroda lid ten nadala; rozmařilost ale a zahálčivost jej otupuje, tak že z tolika tisíců umělců mechanických nikoho nenajdeš zvláště výtečného. Leč právníků jejich výmluvnost jadrná jest a hojná.

Kroj starých Pražan docela z obyčeje vyšel; nyní odpoly Německý, odpoly Uherský jest; neb od obou těch národů něčeho sobě vypůjčují: ostatně však, jako celá jejich povaha, stálý není, a téměř každého roku se měnívá. Jediná čuba, oděv z Peršan pocházející, svůj starodávný způsob zachovala, ješto se ke lněnému, nejvíce nyní nošenému šatstvu nejlépe hodí. Předkové jejich snášeli sice zimu i parno, žízeň a hlad, a síla jejich dotrvala v nesnázích všelikých: našinci ale každodenním kvasením, rozkošnictvím a zahálčivostí tak zemdleli, že jim již netoliko zbraň, ale i šat obtížen bývá.

Zřídka se v městě tom přihází, by kdo na hrdle trestán byl. Neb návodem kněží svých domnívají se, že nesluší usmrcovati člověka i nejohavnějšího: jakoby Hospodin nebyl přikázal Mojžíšovi nedopouštěti zločincům

živu býti na zemi! A mohou-li dokázati aneb jen přiličiti svědectvím písma svatého, ovšem zle vyloženého, že se u nás něco nepodobá obyčejům starokřesťanským: hned radostí poskakují, jakoby všecky ctitele pravověrného učení uměním a svatostí byli již překonali; i uchopují se toho, co nejpevnějšího štítu sekty své, plesajíce, že se něčeho dopídili, čím stolici Římskou z nejapnosti a nevšímavosti viniti a kárati mohou. Odtud pochází, že, aby si pochvalnou pověst o svých mravech získali, mnohé věci, kterých my lehce vážíme, oni za nesnesitelné, a co my za těžké přečinění máme, oni za všední pokládají. Bořiti kostely, rušiti obrazy svatých, hejřiti ve dne i v noci v hospodách, to maličkosti: nositi ale zobaté střevíce a hlavu si věncem oviječi, ej to nesmírné u nich nepravosti!

Za Karlova panování byla Praha nejslavnější tržiště v říši, a po celé Evropě slynula. Všeliké umění ušlechtilé květlo; kláštery panenské i mužské se zakládaly: všech řádů a řeholí oudové nalezali zde byty své; právo u domácích i cizích mělo žádaný průchod: po Karlově ale zesnutí za kralování Václavova netoliko Prahy, ale i celého království stav se změnil a převrátil. Nesčíslných vznikalo stran u víře, jejichžto stopy se posud zachovaly. Žižka, o němž výše zmínka učiněna, napořád se hnal po kořistech. Táborští, Sirotci a Orebští plenili všecko mečem a ohněm. Kněžstvo Nejvyššího ze země vypovídáno, aneb dokonce mordováno; statky zádušní, jakoby nikomu nepatřily, kýmkoli loupeny a uchvacovány; anobrž i královské zboží a důchody v bouřce té do rukou cizích se dostávaly. Všelijak sice snažili se králové naši Albert a Sigmund těmto neřestem učiniti přítrž: než marné bylo všecko jejich namáhání. Ladislav byl by se

neméně horlivým v hájení víry katolické prokázal, kdyby v kvetoucím věku jedem jak se praví, nebyl otráven. Po něm dostala se koruna Jiřímu, jednomu z pánů našich, muži doma i na poli slavnému, ač církvi Římské nevelmi příznivému. Papež Pavel zbavil jej důstojenství královského, a ku potupě jeho nabádal některé pány, aby Matiáše Uherského zvolili za Českého krále, k čemuž i císař Fridrich své přivolení dal. Ačkoli pak opuštěn od veliké části poddaných svých, předce nepozbyl srdce Jiří, a s Matiášem za dlouhý čas více či méně šťastné vedl války. Po smrti krále Jiřího, když Matiáš otevřenou cestu do Čech míti se domejšlel, proti mysli a žádosti jeho Vladislav, Kazimíra, krále Polského syn, pod jehož ochranou nyní v pokoji spočíváme, za krále byl zvolen. Dlouho se však s Matiášem o Český trůn potýkal, až posléz mír mezi sebou učinili za těmito výminkami, aby se oba králi Českými psali, Čechy však aby Vladislavovi připadly, ostatní ale země ku koruně České patřící aby se Matiášovi dostaly, po jeho pak smrti od koruny Uherské za čtyřikráte sto tisíc zlatých vyměněny byly.

Ačkoliv to k oumyslu mému nečelí, vidělo se mi předce v krátkosti toho podotknouti, aby kdokoli to čísti bude, světleji poznal, s jakého stupně slávy a poctivosti jsme klesli, chtěvše lépe všemu rozuměti, než slušelo, a předloživše zisk osobní prospěchu obecnému. Ale dosti o tom; neb nehodlám kroniku psáti, ač by bráněno nebylo, jak mile se od toho šumotu dvorského k tiché domácnosti navrátím; več bych se i proto rád uvázal, an mnozí kronikáři ovšem bájkami naplnili příběhy předků našich. Jiní, ať nedím v historii, ano i v latině samé nezběhlí, pustivše se do té práce, hned na počátku omdlévali, a ukázali potomstvu nejapnost svou, která by jinák

skryta byla zůstala. Aeneas Silvius první z přespolních bedlivěji sice o nás něco sepsal, a podlé vzdělanosti své dílo to sličněji upravil: než krátkosti příliš šetřiv, mnoho znamenitého vypustil, a některé věci, abych se jinák nepronesl, nazdařbůh přijal, co svým časem okáži. Nicméně vděkem povinni jsme muži tomu, že děje naše ve známost uvodil národům cizím.

XXIV. Janu Šlechtovi, král. sekretáři.

O seznámení se s Hieronymem Balbem a Konradem Celtem. Ve Vídni 9. Května 1499.

(E. A. e. 19.)

Přijel jsem do Vídně, náramně zmítán, ne sice na vlnách mořských, ale na obarveném voze. Ode přítele Tvého Hieronyma Balba byl jsem tak laskavě přijat a baven, že nevím, přívětivější-li jest, čili učenější. Za to jsem mu velice vděčen, a s celým srdcem oddán. Tobě pak neskonalých díků vzdávám, že jsi mě seznámil s mužem tak vysoce učeným, což mi tuším bude ku prospěchu nemalému. Navštívil mne také Konrad Celtes, muž neneučený, než, upřímně řečeno, ani mírností ani učeností Hieronymovi podobný. Daroval mi několiko svých spisů vydaných, a spůsobil alespoň, že jsem, zapomenuv na starou křivdu, vlídně k němu se měl. Odloučení od Vás nahraženo mi poněkud, an jsem zde také našel několiko milovníkův pěkných umění. Připomínám toho, věda, že se z toho zaraduješ. Zdráv buď, a pomni na opatření těch spisův, o které jsem Tebe žádal. Druhům a domácím Tvým pozdravení vzkazuji.

XXV. Témuž.

Po osvědčení své lásky k němu, zmiňuje se o Petrovi Schottovi, vynáší své zdání o válce proti Turku, a žádá o poslání některých knih. 14. Září 1499.

(E A. e. 18.)

Po svém z Uher se navrácení dostal jsem od Tebe dva listy; na první jsem Ti již odpověděl, na druhý nyní odpovídám. Znaje Tvou přívětivou povahu, nedivím se, že také přívětivě píšeš, následuje dobrého hospodáře, jenž z dobrého srdce podobně věci dobré pronáší. I těším se více, že jsem od Tebe, muže tak vzácného, než od kohokoli jiného milován; ano za šťastného se proto pokládám, i nebude mi žel, o závod v přátelství s Tebou jíti, jelikož v závodu tom netoliko vítězství, ale i zápas již samý něco šlechetného jest.

V listu svém dotýkáš Petra Schotta: věz tedy, že byl muž znamenitý, zběhlý v zákonech posvátných i světských, ctitel pěkných umění, a víře a ctnosti tak oddaný, že se našemu věku ani nepodobal. Již v Bononii se mnou, tehdáž ještě výrostkem, přátelsky zacházel; jeden druhému obapolně jsme zdělovali své básnické okusy; i domů se navrátivše, dopisovali jsme sobě: listy naše osvědčovaly však více obapolnou lásku, než aby ozdobností slohu vynikaly. Pročež ustaň vychvalovati takové tretky; neb mi náhodou z pera vyplynuly, a k vydání dokonce určeny nejsou, zapáchajíce načitě prachem školním: nepřestaneš-li ale předce, pomyslím sobě, že se mi Jan Šlechta spíše vysmívá, než aby se z lásky ke mně u věci tak patrné klamal.

Cos mi psal o přípravách Turkových po zemi a moři, zvěděl jsem již ondyno z listů jiných přátel svých; i nevím, co k tomu říci. Ovšem nic dobrého nepředzvídám; pročež bych přál, aby knížata naše již ze sna procítnuli, a ne-li na vždy, alespoň na čas zanechajíce domácího rocení a rozmařilé zahálky, s mocí sjednocenou udeřili na obecného nepřítele. Neb se opravdu obávám, aby tato jejich nedba, ať nedím zpozdilost, nebyla někdy snad ku zkáze celého křesťanstva. Neb dobude-li Turek Korcyry, na věky zavřeny budou zátoky Adriatického moře obchodu našemu, a nejzpupnější tyran provozovati bude po celém tom moři vůli svou; ano nejen, jak píšeš, plavba naše tam zničena, alebrž Apulie, Kalabrie a celé to pomoří Vlaské, za starodávna Velkou Graecií nazvané, uběhne v největší nebezpečenství. Pročež ač já vždy klidu a pokoje bývám žádostivější: než toto liché příměří s nepřátely učiněné se mi dokonce nelíbí; anobrž za bezpečnější a křesťanstvu užitečnější mám zjevnou válku, než nejistý a na zvůli těch divochů založený mír. To bys měl vedlé ouřadu svého králi častěji připomínati. — Zdalis mi co ze žádaných knih objednal, nemohl jsem vyrozuměti z listu Tvého. Čekám posavád Origena de principiis, epigrammata Jana Pannonia, kroniku Antonia Bonfina a Latinský rukopis do král. bibliotheky půjčený. Z Němec poslán mi ondyno Arator; oslavuje skutky apoštolské ve verších; chceš-li, dám Ti jej opsati; neb není tuším posud vytištěn. I nezapomeň mi oznámiti, kdy svatbu slaviti hodláš. Zdráv buď!

XXVI. Témuž.

Děkuje za jeho přátelské smejšlení a pečování; omlouvá skrovně svou nedostatečnost k důstojenství biskupskému, a žádá jej o poslání knih připovězených. (Tento list zdá se býti psán r. 1500.)

(L. O. p. 74.)

Rád bych Tobě, přemilý Šlechto, výtečnými slovy díky vzdával, ale přemožen jsem velikostí lásky Tvé, a snad méně vděčnosti do sebe cítím, než by dobrota Tvá zasluhovala, an ani mdlé vděky své vhodně vyjádřiti s to nejsem. Uzavřel jsem sice již dávno, oč každý moudrý usiluje, chovati se totiž vždy stejně, nepýchati ve štěstí a nermoutiti se v nehodách: tys ale svým listem mou celou filosofii tak v niveč uvedl, že jako bleskem omráčen a zmámen, kam se obrátiti nevím. To však nebeř, jakobych nemírně kdy toužil po důstojenstvích, kterých mi dohoditi usiluješ. Vímť, že jsou pominoucí a okamžitá, a všelikým nesnázím a změnám podrobená; i vím, že každý rozumný jich za oslazené hořkosti považuje. Nicméně však nad míru mi lahodí Tvá péče o mé povýšení a zvelebení. Neb kdyby se Tobě smejšlení a jednání mé nelíbilo, kdybysi mou jakouž takou zběhlost v uměních za nedůstojnou pozoru svého považoval: zajisté bysi byl mne se neujímal a neuvaloval na sebe záští jiných, a zvláště mocného soka mého. Z kterého mi drahocenného mínění Tvého tak se raduji, že nevím, coby se mi ještě k blaženosti nedostávalo.

Než dovol, Jene rozmilý, abych svlékna kandidát-

ství, na několik okamžení v počet volitelův vstoupil. Domníváš-li se, že to k lepšímu bude církvi Vratislavské, přistupuji k hlasu Tvému: dokonce bych ale nechtěl, abys k její újmě o mou osobu se zasazoval. Neb není-li radno, učiniti koho správcem velikého korábu nákladního, kdo nejmenší loďku ještě nespravoval: nevím, proč by se na přízeň osobní ohled bráti měl tam, kdež na obec a náboženství tolikeré strasti dotírají. Zajisté kdybychom se o vlastní byty a životy potýkati měli, dlouho bys a pečlivě přemejšlel, kohobys vůdcem v tažení tom ustanovil. Aj, jak mnohem větší opatrnosti užívati potřebí, kde s vrahem nastává boj, jenž ne statky, ale duše naše zahubiti hrozí. Nevím věru, kterak se domejšleti můžeš, že umění mé k břemeni takovému postačuje. Skrovné zajisté jest, nezkušené a takořka bezdušné; a tedy v budoucím ouřadování málo také prospěšné. Plachého koně svěřil bys také, tuším, raději zkušenému jezdci, než nedoučenci, nechť by byl pročetl všecky Řecké a Latinské spisy o jezdeckém umění. K tomu tedy sám již prohlídej: já svým Šlechtou veden, nebudu se báti nižádných záloh nepřátelských. To na Tvůj v materském jazyku psaný list.

Nyní odpovídám na druhý, kde se omlouváš, jakobych byl Tě z nedbalosti vinil v zábavách literních. Přijímám omluvu Tvou, a co jsem psal, považuj za žert a nikoliv za domluvu. Neb o ničem více přesvědčen nejsem, jak o Tvé povaze a pilnosti. Divím se ale, že ani o spisu „*Περὶ ἀρχῶν*“, ani o rukopisu, který mi z královské bibliotheky vydán býti má, zmínky nečiníš. Odpusť mé dotíravosti, požádám-li Tě, abys o to péči měl. O Ptoloméovi řeckém se nezmiňuji, abych se dotíravým nezdál: vyprosíš-li mi ho ale na královské Milosti, bude jakobys

mi statek daroval. Tvého mikrokosmu jsem ještě nespatřil; nemohu tedy o něm souditi: prohlédaje však ke Šlechtově vzdělanosti a vtipu, neobávám se, aby se skladatel zaň styděti příčiny měl. Měj se dobře, miláčku můj, a buď ujištěn, že na Šlechtovo přátelství nikdy nezapomenu, i jakýbykoli konec měla Tvá péče o mne.

XXVII. Témuž.

Přátelé chtěli pomoci Bohuslavovi k biskupské stolici Vratislavské. Bohuslav prohlašuje se býti volným k ouřadu duchovnímu i k službě u dvora, k čemukoliby byl povolán. V Kadani 1. Dubna 1501.

(E. A. e. 21.)

Ačkoliv že list Tvůj v jazyku materském psán byl: skvěl se nicméně Řecké a Latinské řeči ozdobností. Již tím jsem nad míru potěšen byl, a k tomu ještě, žes mi zvěstoval noviny nenadálé. Vímť, jak mnoho povinen jsem nejjasnějšímu králi, a rovněž původci věci té Sigmundovi Kurzbachovi, Augustinu a Tobě. Posavád jsem se sice neucházel o důstojenství duchovní, ale také se nezdráhal přijíti jich: i dosavád neměním svého úmyslu, i jsem ke všemu hotov. Bude-li se tedy všecko pořádně díti, a uzná-li mne Jeho Milost král za schopného k ouřadu buď světskému, buď duchovnímu, bude mi to sloužiti k rozkoši a potěšení. Na Tobě však leží, starati se, aby ta snažnost o mne do větru nebyla, neb chci raději, abyste nepočínali, cožby nedalo se ku konci přivésti. —

Ptáš-li se ale, chtěl-li bych nastoupiti službu u dvora?

Tos mohl poznati již z rozmluv našich v Budíně. Opatříte-li mi tam slušné místo, nevěděl bych, proč bych váhal na čas dvorskému odevzdati se proudu: měl-li bych ale nedostatek a nouzi tříti, jako mnozí z vašich dvořanů, nechtěl bych se vytrhnouti ze zábavy literní. Žádal bych u př., aby se mi počet koní na dvanácte zvýšil. Než zůstavuji všecko Tvému uznání. Učiň to jediné, a na každé Tvé pokynutí dostavím se. Ostatek doloží Tobě Jindřich. Zdráv buď, milý Šlechto, se vší čeledí svou!

XXVIII. Témuž.

Po neoučinném rozmlouvání s panem Janem z Šellenberku, nejvyšším kancléřem království Českého, předzvídá, že Šlechtova péče o jeho povýšení marna bude. Dán 24. Června 1501.

(L. O. p. 77.)

Na minulém sněmu v Praze rozmlouval jsem s pánem Tvým o několika osobních věcech soukromě. Laskavě mě přijal a jako vždy jindy ke mně ochotně se měl. Očekával jsem, že sám se zmíní. o čems mi psal; než nedotknul se toho ani slovem. Já dále nedoléhal; toliko na druhý den mimo jiné jsem prohodil (a sice na Balbovo ústní se prohlášení, že Ty tomu chceš), kterak jsem ze psaní Tvých vyrozuměl, co se opět k mému zvelebení strojí; a že jsem pak Tobě odepsal, abys ve všem jeho radou a vedením se spravoval; a posléze jsem se ptal, zdali ten list můj viděl? — Pravil, že ho sice

neviděl, ale o čemsi takovém že slyšel; pak ani slova více, jakoby oněměl. Balbus mi sice domlouval, abych mu ty věci obšírněji rozložil, a o jeho pomoc a ochranu žádal: než nemožno mi spustiti se svého předešlého smejšlení a jednání. Kam se to všecko uchýlí, nevím; tuším ale, že vynasnažení Tvé zase do větru bude: leč myslíš-li, že se věc ta podaří, měhoděk pokračuj a počínej sobě, jak se ode Tvé přátelské mysli nadíti dá; předzvídáš-li ale jiného skončení, upusť raději, prosím, než abych proto do hub lidských přijíti měl. To se rozumí nejen o stolici Vratislavské, ale také o službě u dvora. Zdráv buď!

XXIX. Témuž.

O nepokoji ve vlasti a zištnosti ouředníků zemských a nevyplacené své službě, a t. d. D. 11. Května 1503.

Jsi-li zdráv, těším se: i já v dosti dobrém zdraví do vlasti se navrátil, což, pokud mi známa Tvá ke mně láska, i Tobě milo bude. Příhody na cestě odporné i libé Lukáš Tobě vypraví: co se však u nás děje, nemohu Tobě bez veliké bolesti vypsati. Kromě pahrbků, hájů a dědin, kde jsem narozen a vychován, coby mne těšilo ve vlasti, nenalezám. Loupeže se den ke dni rozmáhají; různice nesčíslné vypukují; stavové na se vrčí; a nepopustí-li páni něco od práva svého, města chopí se zbraně. Nepřátel nejen domácích ale i přespolních máme se co báti. S Albertem Bavorským, s Filippem Reinským, a s Fridrichem Braniborským, nevypukla-li již, vypuknouti alespoň válka hrozí. Sasové zbrojí se zjevně; a čím váhavěji počínají, tím déle, tuším, dotrvají

Nejvyšší ouředníci naši, ku poroučení hotovi, k upokojeni rozepří domácích liknavi jsou, a co nejhoršího, jednák zastaralé záští proti sobě chovajíce, jen potud se snášejí, pokud jejich osobní užitek žádá, jednák rozkoším a lakotě oddáni, svými dosti častými schůzkami a sjezdy žádné pomoci obecenstvu nezjednávají. Přítel náš, který se nedávno do rady městské dostal, posud se nezměnil; vedlé povahy své o mnoho více se pokouší, než vyvésti s to jest; všickni téměř naň sobě stěžují, a ze svéhlavosti ho viní. Slovem, doma ni v zápolí nic není utišeného, a není naděje, že lépe bude; pročež vlasti své nic dobrého nepředpovídám, a raději bych se, nedím, mezi Maďary, ale mezi Garamanty a Hindy viděl. I připomínám sobě často Senekovu průpověď: „Před válkou strach horší jest války samé.“

Naděje má k vyplacení mé služby se rozplynula, proč, dovíš se z listu Pana Plavenského k Jeho k. Milosti. Co Tobě Lukáš povídati bude, věř, jakobych sám Tobě povídal; a dále také, jako posavád, věcí mých Tobě svěřených, bedlivě šetři, čím předešlé zásluhy o mne nad míru rozmnožíš. Zdráv buď a poručena mne učiň důstojnému biskupu Varadinskému, a Vesprymskému, panu Labskému a příteli mému Filippovi Morovi.

XXX. Janu Pibrovi.

O korunování Ludvíka za krále Uherského, a o jednotě obcí Pražských. Na Hasištejně, 5. Září 1507.

(Ep. 126.)

Nuže jsi opět, jakýs býval. Psals mi velmi přívětivě, a čím další bylo tvoje mlčení, tím milejší mi byl

tento důkaz tvého přátelského upamatování. Zdáloť se mi, žes buď zesnul, aneb že již nedbáš, živ-li jsem čili mrtev, ač jsem ti jindy milý býval a vzácný. Ostatně obsah listu Tvého, abych upřímě mluvil, dílem byl potěšitedlný, dílem tesklivý. Že mladičký královic korunováním v Uhřích své dědictví pojistil a upevnil, raduji se velmi; neb tak zmařeni budou zámyslové těch, kteří pro rozšíření své vlády božská i lidská práva rušiti se neostýchají. Otec také bude nad míru potěšen, za živobytí ještě vida velebný znak na hlavě syna svého. I neohlížím se na ty, kdož na měnivou povahu lidu, a nestálost panského i městského stavu stále ukazujíce, vždy jen Ladislava v ústech mají. Pošetilé jest smýšleti sobě daremných péčí, a strašiti se věcmi, které se tak snadno nepřiházejí.

Co ale píšeš o Pražanech, že se sjednotili, a sice že obě obce jednu radu a právo mají, nemohu pochváliti, obávaje se, aby z toho pramene nevypuklo nové zanícení nejen panstvu ale i celé zemi záhubné. Než není divu, že cos takového denně se děje při této naší netečnosti, ač ji někteří pochlebníci velikomyslností a dobrotivostí nazývají. Mimo jiné císař Fridrich, téhož jmene první, odbůjné město Mediolán obořil, a obyvatele, aby k odboji zemdleli, na šestero tříd rozdělil: my však Prahu tolikráte bouřlivou a nevím s kterým králem dobře smejšlející na místě abychom moci její oslabili, aneb dokonce zrušili, v jednu mocnější obec se spojiti dopouštíme. Tolikerými příhodami jsme se posud nenaučili znáti, coby nám a krajinám koruně naší poddaným zvláště užitečno bylo. Leč buď neznám povahy Pražan, aneb tato jejich jednota nesvorná shrne se na hlavy původů, a mnoho krve ještě proleje. Zanechme ale vše to Božskému opa-

tření, které, jak kdo zasluhuje, brzy nad národy knížata buď lenivá buď zuřivá usazuje, brzy zase proti králům, vedlé zákona Božího nekráčejícím nezkušené množství zaněcuje, a zpupné a odbojné činí. Zdráv buď!

XXXI. Bernardovi Adelmannovi, kanovniku Eichštadtskému.

O povolání k veřejným ouřadům. Na Hasištejně d. 12. Května 1507.

(L. O. pv. 122.)

Žes byl od biskupa svého s poselstvím vypraven na sněm do Kostnice, těší mne; i doufám, že jednání Tvé nebylo bez prospěchu; neb znám Tvé schopnosti a snaženství, a vím, jak mnoho vážnosti u všech dobrých získalo Tobě bezouhonné živobytí. Nebylo Tobě však potřebí se omlouvati, že jsi službu veřejnou pohodě domácí předložil. Neb nenarodili jsme se, jak Pláto dí, jediné sami sobě, než života našeho část osobuje si vlast a přátelé. Mnozíť velicí mužové opouštěli literární zábavy, a uvazovali se v podobný ouřad. Neb komuž není známo, kterak onino tří vyslanci Athénští výmluvností svou pozor celého národu Římského na sebe obrátili, a kterak Anaximes, snažný zpytatel přírody, vypraven ku králi Alexandru, jediným vhodným a obmyslným slovem otčinu od záhuby osvobodil? Pláto také naprosto nevyučoval, ale opustiv akademii, do Sicilie se přeplavil, a Diona učinil tím, čím sám byl, a porušené mravy Dionysiovy vedlé možnosti své k dobrému vedl a napravoval. Sám pak rozmařilý Epikur dovoluje moudrým, veřejné ouřady na se přijíti v čas potřeby. Na počátku sv. církve učen-

níci Páně putovali raději ke všem národům, a hlásali učení mistra svého, než aby se v Jerusalémě bavili hádáním o čtyřech rájských řekách, a podobnými tretkami, jakovými naše theologické školy, lidu nevděk, přeplněny jsou; ano kdyby si byli na prostranných pouštích zalibovali, nasledujíce Antonia neb Makaria — kterých ale proto hyzditi nemíním, — křesťanská víra nebyla by se zajisté tak ujala, a tolikých letorostí a větví nebyla by vyvodila.

Než nevytýkej mi mé vlastní nynější živobytí. Ovšem od mladosti své cenil jsem nade všecko svobodu literátskou: než nikdy jsem se tak nezapomenul, abych stádce naše, pod střechou a v stínu se kochající, za rovné pokládal těm, kdož obce spravují. Neb nemohli bychom ani požívati žádného pohodlí, kdyby nás oněchno péče a moc od bezpráví a zločinstva nechránila. Pročež sluší nám na jiných alespoň velebiti zásluhy, kterých sami sobě získati si netroufáme. Ovšem pak i lidé churaví a méně schopnostmi opatření lépe by učinili, kdyby se k veřejným ouřadům nedotírali, k jejichžto vedení síla jejich nestačí. Z příčiny té Sokrates od právnictví odvrátil Efora, uznávaje ho za spůsobilejšího ke spisování památek historických, nežli k vedení soudů. Tobě ale, ještos dokonalým zdravím, zvláštním vtipem a věhlasností nadán, a v tom věku, který k rokování nejlépe se hodí, ani by tuším neslušelo, kdybys do knih se zahrabaje, k obecnému užitku ničeho z nich nevyvozoval. Podlé mého zdání dobře tedy učinil Tvůj pan biskup, vypraviv Tebe k místu, kdež sílu ducha i vtipu svého zkoušeti můžeš; i blahoslavím biskupství Eichštadtské, že Tobě zastávání a opatření svých záležitostí bylo svěřilo.

V krátkosti jsem se toho zmíniti chtěl, nemoha se

zdržeti, říci Tobě s Tvým dovolením, že v tom jediné se mi třeštiti zdáš, píše mi, že s potřeštěnými třeštíš; jelikož jsi se spíše co lékař k nemocným dostal, abys léčil neduhy jejich. Zapověděls mi také psáti o věcech literárních; pročež jsem se raději tohoto uchopil mezi námi neobyčejného dopisování způsobu, než abych dokonce mlčel. Zdráv buď, můj rozmilý Bernarde, a zprav mne o snešeních sjezdu Kostnického.

XXXII. Bernardovi Adelmannovi.

Horlí proti bojovnosti a politickým zámyslům papeže Julia II. Na Hasištejně 14. Června 1507.

(L. O. p. 124.)

Ač jsi, tuším, z Kostnice domů posud neodjel, zdálo se mi předce zapotřebí dříve ještě zvěstovati Tobě dostalou se k nám pověsť podivnou o věcech nevídaných a neslýchaných. Římský papež se prý patrně k Francouzům nachyluje; neb netoliko proti obyčeji všech dobrých a ctnostných správců církve k straně jejich bije, alebrž i tuto poslední září císařství Římského říši odníti a k Francouzům přenésti usiluje. To věru se mi všecky hanebnosti daleko převyšovati zdá. Neb kterému národu papežové Římští tak mnoho co děkovati mají, jako Německému? čí medle pomocí nabyla jejich moc i vzniku i vzrůstu? Odejmi jim nadání Ottonů, Jindřichů a Rudolfů, a nezbude jim panství nade čtyřmi jitry, leč by se kdo uchopiti chtěl oné povědomé, ale také již ode všech znatelův letopisů jednohlasně zavržené bájky o darování

Konstantinovu. A který národ býval náboženější, papežům oddanější, a jejich církevní kázně šetrnější? Zajisté nejen nespravedlivé, alebrž, smím-li, jak přísloví dí, ústa proti nebi pozdvihnouti, i nesmyslné bylo by, dobré zlým odpláceti. Já ovšem, kochaje se jedině v poklidném živobytí a literárních zábavách, a nevycházeje na veřejnost bez potřeby, málo sice dbám, černý-li je císař čili bílý: nicméně však vedlé mé oddanosti víře křesťanské nemohu býti beze strachu a ouzkosti, obávaje se, aby jiskra ta, aneb raději, jelikož zde o vyšších věcech jednáno, aby podpal ten nespůsobil zanícení, kteréby se papeži budoucími z těžka dalo uhasiti. Neb od té doby, co ze příčin spravedlivých a vůbec známých odňata byla Řekům vláda v Itálii, vznikalo to veliké potržení mezi Řeky a Latiníky, které posléz celý východ za sebou potáhlo, zvláště když císařové Byzantští pomstiti chtíce domnělou křivdu povýšením svého patriarchy, vše ku zkáze církve Římské strojiti počali. Než stav nynějších Řeků, Syrů, Ormínů, Iberů a jim sousedních národů zdá se mi žalostnější více proto, že pověrám, než že Turkům slouží. Němci ale jsou mnohem pevnější a stálejší u víře, aby se s lehkými Řeky na váhu klásti měli. Pročež jestli tento zženilý, a jak někdo praví, ke slovům více než ke skutkům ochotný národ, uražen byv takových bouří natropil: co myslíš medle, že učiní našinci tím opovržením rozjitřeni, a vedlé přirození svého k zuřivosti náchylní a zvyklí raději zbraní nežli řečí hájiti práv svých? I knížata naše, za ublížení svému důstojenství to položíce, neodřeknou se tak lehce této přednosti dobyté nebezpečným namáháním a prolitou krví předků svých. Ovšem kdož se po přímých a křivých cestách k vyšším stupňům dotírají, chtíce těchto proměn k zisku svému užiti, pa-

peže nabízeti budou, aby nedopouštěl ztenčení moci své, a třeba i klatbami dokonal zámysl počatý. Tak se zdá, že na celou říši se nyní valí onano strast, pod níž moje vlast dávno již úpěla. Ó kdyby teď Pius (II.) oživěl, Pius pravím, onen z dobrých papežův poslední: jak by mu k mysli bylo, vidoucímu, kterakou hanu uvaluje nástupce jeho na vzácný mu druhdy a slavný národ? — Těžce jsme nesli ondyno, když Alexander (VI.) celou Itálii zbraní pobuřoval, a očekávali jsme, že po jeho smrti všecko se opět utiší a poddá: než Julius ten nejen že po celé Itálii nových různic rozsívá, ale také Gallii a Germanii v ně zaplésti obmejšlí, tak že se podobá, jakoby za papeže jsa zvolen jméno Julius proto jediné byl přijal, aby dříve již dal na vyrozuměnou, že se raději o slávu Julia Caesara, než o pokoru Petrovu pokoušeti bude. Nepíši toho sice bez rozhorlení, Ty však to k dobré stránce obrať, a zprav mne co nejdříve, zdali čeho buď doufati, aneboli se obávati máme. Zdráv buď, můj Bernarde!

XXXIII. Augustinu Olomúckému, doktoru v obojích právech.

Chválí jeho prvotiny básnické.

(L. O. p. v. 69.)

Přečetl jsem Tvých spisků, rozmilý Augustine, z části heroickým, z části elegickým veršem psaných, i kochal jsem se nad míru ve vtipu Tvém. Nemáš do sebe nic podlého, všedního a zobecnělého: ale sám sebe, nevím jak, převyšuješ tak, že nesnadno k rozhodnutí, které dílo

se Tobě lépe podařilo. Brzy tragickou vážností kráčíš, brzy, kde věc toho žádá, jemně se rozplýváš; kdekoli boje opěváš, zdálo se mi, jakobych na bojišti byl; kde láskou pohráváš, ničeho neznám outlejšího, sličnějšího, spanilejšího. Nemysli však, že to z pochlebenství píši, jestli koho, tedy lichotníků nenávidím a jimi pohrdám; i vím, že Tobě jak pravda milá, tak přetváření a neupřímnost odporna jest. Platím-li však u Tebe něco, nedopusť, prosím, aby schopnosti Tvé v prachu zetlely, aneb jinák ochabnuly. Velice bych se mejliti musel, jestliže co nejdříve něčeho nevyvedeš, coby se učeným Vlachům po boku postaviti smělo. Neb jsou-li prvotiny takové, čehož medle jest se od Tebe nadíti, až věkem dospěješ a cvičením dále ještě se vzděláš? I vímť sice, že mnozí se domnívají, jakoby kromě Vlach nikde jinde slavných učenců se nenacházelo. S těmi však že stejného nejsem smejšlení, příčina jest dílem množství Francouzů a Španielů, kteří ve všelikém způsobu lidského umění slynou, jednák Ty Augustine sám, ježtos prvními pokusy svými patrně dokázal, že se nikoli vtipu, ale přičinění našincům posaváde nedostávalo. Zdráv buď!

XXXIV. Bernardovi Adelmannovi.

Žaluje s Bernardem na mravy krajanů svých, a kvílí nad hynoucí slávou milované vlasti. Z Hasištejna 20. října 1507.

(L. O. p. v. 128.)

V psaní svém, před několika dni k Tobě vypraveném, stýskal jsem sobě, že mi tak drahný čas ničehož nepíšeš, když mimo nadání doručeny mi byly od Tebe

dva listy najednou, plné důkazů oddanosti, přívětivosti a lásky. Mimo to potěšil jsem se jimi, dověděv se netoliko, co mi nejžádanější bylo, o šťastném Tvém z Kostnice do vlasti se navrácení, ale také o jiných věcech příjemných neméně, jak užitečných.

Než oddán své vlasti také kvílíš, milý Bernarde, nade strastmi jejími. Každému člověku dobrému vlast nade všecko drahá jest. Za vlast mužové nejvznešenější smrt podniknouti neváhali, a tuto ctnost velebí v dějinách svých všickni národové. Vhodně však a sličně způsoby Němců popisuje, naše spolu jsi ač bezděky popisoval, tak že čtoucímu se mi zdálo, jakobych ve zrcadle jakémsi spatřoval i naše mravy a běhy vyobrazené. Nám také hrozí rozbroje obecné, a následky jejich zpousta, zkáza a vyhubení, neb cokoliv mocné vyvracuje říše, útokem se na nás přivalilo. Náramná jest hrdost, náramná pánů našich mezi sebou nenávist; cokoliv u jiných spatřujeme, nám samým odňato býti se zdá. K víře nepodobná mezi všemi stavy panuje nesvornost. Časté míváme sněmy, a neustanovujeme předce ničeho, co by vlasti přispívalo. Chlipnost a rozkoše naše neznají mezí; i nesnadno rozhodnouti, větší-li u nás lakota, čili útrativost, jelikož, jak básník dí,

Rozmařilou kupujem za požitky a činže si rozkoš;
Příjmů nejvyšší cíl jest, utráceti příjmy.

Darům a úplatkům tak se poddáváme, že u nás ničehož není neprodajného. Mír a svornost v ústech nám stále zní, a nerušíme-li jich v každém okamžení, alespoň nevelmi o ně dbáme. A co se náboženství dotýče, již jsme toho se dočkali, že mnozí držíce se Diagorova a Theodorova učení, nebe i peklo zapírají, to samé v ústech nosíce, co Filo, aneb kdo jiný toho spisu původ jest,

jako ze smyslů bezbožných pošlé uvádí, „že z ničehož se nezrodivše, budou opět, jakoby se byli nenarodili.“ A této morové hlíze nikdo nejde vstříc. Duchovní, jenžby život svůj měli nastaviti za spasení duší, stulují ústa, bojíce se více těch, kdo život vezdejší odníti mohou, než Boha, ač do záhuby věčné uvrhuje, a rozpalují se mnohem více na osobitele statků svých, než na původy bludův a pověr. Tito by však ještě omluvy zasluhovali, jelikož u nás nejsou u vážnosti. Světští pak lidé, v zahálce a rozkošech tlíce, jsou buď spokojeni stavem nynějším, aneb se po zboží a hodnostech tak dychtivě shánějí, že opovrhujíce všemi k Bohu a lidstvu povinnostmi, ničehož takového k srdci sobě nepřipouštějí. Král sám, jehožto bohabojnost oslavují a zvelebují všickni národové křesťanští, buď věkem chladnější učiněn k takovému podniknutí, aneb omrzalý mravů našich, takový život vede v Uhřích, jakoby mrtvice jej byla zasáhla.

Z čehož snadno Tobě poznati, jaktě mi k mysli, mezi takovým lidem živoucímu. Druhdy když pod Ottony, Jindřichy a Fridrichy Germanie květla, a mohovitosti odevšad přibývalo, platily Čechy za nejznamenitější částku říše vaší: nyní když země vaše klesají, my spolu klesáme a hyneme, za Assyrskými, Medy, Peršany, Macedonskými a Římany nový potomstvu podávajíce důkaz, jak pomíjejí říše lidské; ačkoli že osud náš o to je horší, že netoliko zboží a statky, ale i duše naše v největším vězí nebezpečenství. Pročež kolikrátkoli se čeho o nehodách těch doslejchám, aneb na ně hledím, více jest mi s Heraklitem do pláče, než s Demokritem do smíchu, i ačkoli jsem proti všem osudu střelám ostražena se býti domníval, strastmi vlasti své uděšen, velmi se zkormucuji, a nebylo by divu, kdybych se hoři dokonce poddal.

Chtěl jsem poplakati si s Tebou, milý Bernarde; neb jak vředové po vypuštění hnisu a taloviny méně bolí, i strázně duchovní, odhalené mezi přátely poněkud se utišují. Zdráv buď!

XXXV. Témuž.

Těší přítele nábožného v nehodách církvi hrozících. Z Hasištejna 6. Prosince 1507.

(L. O. p. 131.)

Vyrozuměl jsem z listu Tvého, že rmoutě se pro mravy lidí bezbožných, velmi se bojíš o církev svatou. To mi není vděk, ale nábožná Tvá mysl se mi líbí. Než co činiti? Mám-li léku přikládati na tu bolest, sám jak jsem ondy Ti psal, v podobném hoři postaven, čili s Tebou raději slzy prolévati, abychom, když jinák nemožná, pláčem si poněkud zármutku ulevovali? Neb chvalitebno-li a čestno, pohnutu býti pro nehody vlasti a rodičů: mnohem chvalitebněji bude, hořekovati nade strastmi církve, ano již tak daleko došlo, že od paty až do hlavy ochuravěla. Ale buď co buď, onen nemohl mejliti se, který pravil: „Petře, modlil jsem se za Tebe, aby nezahynula víra Tvá," a sv. Hilarius dí: „že církev právě tehdáž vítězí, když raněna, a se zvelebuje, když opuštěna bývá." Zajisté když ji tolikero nátisků a bludarství přemoci posud nemohlo, i věku našeho porušenost ji nezkazí. Chceme-li však uznati pravdu, k dobrému našemu se děje, že Otec nejdobrotivější, ač hněván tolikerými nepravostmi, neodjímá nám milosrdenství svého, alebrž jako děti nezvedené káraje, chce, abychom raději k sobě přišli,

než zahynuli. Neb jako železo neužívané rzí stráveno bývá: i lidé, nebývají-li dohánění častěji metlou, nesetrvají v povinnosti. Kéžbychom tolikými nehodami poučeni se napravili! Než nevím, proč vždy raději Faraona, než Davida a Pavla následujeme, a místo ode jedné ctnosti k druhé, od ouhony k ouhoně pospícháme, tak že jest k obávání, aby strasti kvapící na nás nebyly spíše počátek pomsty Boží, než lékové hříchů našich. Zdráv buď, srdce moje!

XXXVI. Témuž.

Píše o nezdařené válce s Benátčany a o nestálosti slávy světské, a upomíná jej o připovězené knihy. Z Hasištejna 23. Dubna 1508. (L. O. p. v. 136.)

Že tak znamenité vojsko říšské od Benátčan beze vší ztráty nepřátel, a takořka zázrakem poraženo bylo, nepříjemno mi jest, a tím ještě nepříjemněji, že císař tou porážkou jakoby ohromen a poděšen strachem, aby nepřítel Tridentu a sousedních měst před očima jeho nedobyl, do prostřed Německé říše ne bez ujmy slávy své ustoupil. Pro tak malou nehodu neměl by hned pozbyti srdce, an ode mládí na vojně býval; i nebylo také opatrné, mimo válku s Francouzi, kterým jediným sotně by bylo odolati, počíti ještě druhou s Benátčany, a popuditi na sebe obec, bohatstvím a mocí nyní nade vše jiné květoucí. Když druhdy v čas války Římanů s Puny Filip král Macedonský ke straně druhých se nachyloval, Římané tím uraženi, nevrlost svou nedali na sobě znáti,

ale odložili pomstu na čas, až bezpečně na Macedonské do pole táhnouti mohli: my však strašáky a pohrůžkami všeho dovésti sobě troufajíce, na místě abychom nepřátely, jak možná, rozdvojili a rozdrobili, dle smyslů našich takořka naschvál je sjednocujeme, a to tuším z žádné jiné příčiny, leč že se nám poctivěji býti zdá, od spojeného, než od jednotného nepřítele býti přemoženu. Aj, onino vítězní orlové, pod jejichžto perutěmi obor země se třásával, tak pohříchu ochabnuli, že se jim skoro již vrány posmívají, a jméno jejich druhdy až do nejzazších světa končin velebené, u samých domácích v opovržení vchází.

Nic naprosto na světě není stálého, a co se na nejvejš upevněné a mocné zdá, v okamžení klesá. Mnoho takového věk náš viděl. S knížetství svržen Ludvík Sforza; království Neapolské dříve od Francouzů, pak od Španielů téměř bez bitvy dobyto; z Florencie Mediči, z Bononie Bentivoli vypuzeni; Genua, někdy Africe i Asii strašná, podmaněna, a abychom my od osudu společného vyjmuti nebyli, před málo ještě léty dvě knížata zaplítavše celou Německou říš v strany a rozbroje, zahynuli pak, a za outraty vynaložené na tolikeré boje vydobyli sobě kletbu chudiny utištěné. Z těchto nových běhů učiti se můžeme, jak dalece věřiti lze blaženosti pozemské a štěstí libezně se na nás usmívajícímu. Než zanechajíce lkání toho, snášejme osud svůj, a co nám odňato a uchváceno býti může, za nic pokládajíce, dychtěme po slávě a zboží, kterých ani vrah ani zloděj nám odníti nemůže.

O věcech literárních nepíši; neb vždy to samé opakovati mne mrzí: a snad u takovém nepokoji v Němcích a Vlaších také obchod s knihami vázne. Však se postaráš, nelze-li Tobě mou, jak pravíš, nenasytnou dychtivost po knihách docela naplniti, ji poněkud alespoň upo-

kojiti. Očekávám přede vším onyno spisy, o kterých jsi se nejposléze zmínil, a listy, o nichž jsem Tobě již dávno psal, že mi scházejí. Zdráv buď, můj milovaný Bernarde, a piš mi, co se v říši anebo ve Vlaších přihodilo.

XXXVII. Témuž.

Líčí zevnitřní povahu krále Vladislava; pak zprávu dává o slavném korunování tříletého syna jeho Ludvíka; odstraňuje Bernardovu rozpačitost v nakupování kněh; a vymlouvá své zábavy literární. Na Hasištejně 28. Března 1509.

(L. O. p. 156.)

Pobyl jsem tyto dni v Praze, skládaje úctu a služby své králi, jenž ondyno z Uher se k nám navrátil. Tvář jeho zdá se mi proměněna; stále zamyšlený chodí, více tesknému než vážnému na sobě znáti dávaje; což, tuším, není oučinek věku — neb nedosáhl posud šest a padesáti let — ale spíše následek péčí a starostí, jelikož ve válečných a nepokojných časech celé téměř živobytí ztrávil: i nedá se tak snadno určiti, stalo-li se to oučinkem vrtkavého a na povahu lidskou velmi působícího štěstí, anebo vinou jeho vlastní; an ve přílišné vlídnosti a dobrotě slávu hledaje, sebe sám i říš svou do velikých nehod častěji uvrhoval.

Došel jsem také k synu královu; ležel právě v kolébce přikryt peřinkou zlatem vyšívanou. Povaha jeho se mi líbí; když jsem se přibližoval, podával mi ochotně ruku. I podoba těla a znakové tváře jeho cosi zname-

nitého připovídati se mi zdají, což ovšem spíše doufati než chváliti se dá. Neb měkkým vychováním, přílišnou rozmařilostí, a stále pochlebním lahozením se nejen pacholata, ale nezřídka i věk usedlejší a mocnější převracuje. Ač sice slova teprvé na polo vyráží, korunovali jsme jej nicméně za krále, podlé příkladu, ať nedím pošetilosti jiných národův. K té slavnosti se nejen páni Čeští a Moravští, ale také knížata Slezská a několik biskupů sešlo, a službu vykonávalo. Kníže Tvůj, markrabě Fridrich držel nemluvně, hlavní osobu toho divadla, na rukou. I byl slavně u nás přijat, a po několika dní hostinsky častován, a znamenitými dary ctěn s chotí a s rodinou; poněvadž ale stále k jedné straně rozkmotřených pánů našich bije, a nedbaje výstrahy od přátel mu dané, do cizích věcí bez potřeby se míchá, urazil mnohých slovútnějších z nás; čím se stalo, že odjíždějícího skrovné komonstvo provázelo.

O koruně, kterou králové naši skrze téměř pět set let korunováni bývají, ničehož Tobě psáti nemohu; nevímť, coby na ní zvláštního bylo. Poseta jest ovšem bohatými safíry, hyacinty, rubíny a perlami, a od našinců nad míru ceněna; an jak obyčejno, každý své chválí a velebí.

Mimo to viděl jsem podobiznu Spasitelovu sv. Veronice odevzdanou, kterou naše panstvo i lid za vzácnější má, než samu Římskou. K tomu cíli vymyšlena tato báje. Karel toho jména čtvrtý, císař a spolu král náš, když prý byl v Římě, vyžádal sobě od papeže, Urbana Pátého, aby mu ku potěšení půjčil obraz ten na několik dní: zatím ale jednomu z malířů svých vyhotoviti dal jiný podobný, jejž potom Urbanovi na místě pravého navrátil, původní ale k nám zavezl. Ku potvrzení toho odvolávají

se na jakési písmo, zlatou pečetí Karlovou opatřené. Já se však tím omámiti nedám; i nechť by opravdu byl onen původní Římský, málo bych naň držel, vystříhaje a štítě se podlé příkladu církve sv všech takových nepodobností. Toho mi nedosvědčí ni Karel, aniže Innocenc III., na jehožto slovo v Římě mnoho ukazováno, co odpůrcům víry naší ku vysmívání se nám příčiny poskytuje. Byl sice muž znamenitý, v písmě sv. vycvičený, a svatostí a zachovalostí života slovútný: v létopisech ale dokonce nezběhlý, tak že zprávy jeho učenějším usmání vyluzují.

Mohl bych ještě povídati Tobě o zlatých oděncích, kolbách, turnajích, a podobných kratochvílech: věda však, že Tobě po chuti není, pomíjím toho raději, jelikož Ty nedbaje takového světáctva, již na tom zde podotčeném a napovězeném více než vylíčeném, až příliš dosti míti budeš.

Nyní na poslední list Tvůj odpovídám, kde se, posílaje mi několiko kněh, obšírnými slovy omlouváš, že mi někdy stejných kupuješ. Můj milý Bernarde, každá zásilka Tvá vděk mi přichází; i nevím, smáti-li se mám spíše, čili vděčen býti té Tvé zbytečné rozpačitosti; ano kdybych Tě neznal, smál bych se ovšem. Nejednáš podlé úmluvy; neb tisíckráte jsem Ti dal na vyrozuměnou, čím se spravovati máš, a předce myslíš, jakobysi mušku slonovi podával. Posavád jsi vždy opatrně sobě počínal; i budoucně, co se věcí mých týče, o nic zavaditi nebudeš moci. Pozbudiž tedy této péče, a neděs se nadarmo, kde není čeho se ostýchati. Co se Vilibalda Pirkhamera dotýče, učiním vedlé rady Tvé; i již jsem Janovi do Hofu o tom psal; neb muži zcela neznámému poprvé psáti, a hned mu něco ukládati, poněkud nezdvořilé se mi býti zdálo.

Na konci pak listu Tvého napomínáš mne, abych na místě zabývání se s uměním světským raději čtením písem sv. se zanášel. Vděk mi to velmi, a patrným důkazem Tvého upřímného, svatého a křesťanského přátelství. Než jestli mne již za mládí vědám oddanému a vnadami starých básníků a řečníků očarovanému, nikdy nenapadlo, hledati v nich pravidla života a mravů: tím méně jest se co báti, žebych si, šedivěti již počínaje, více růží, lilií, a chladících židel, nežli bohatých klasů, ourodných olív a hroznatého réví vážil. Však nejen v náboženství a v mravech, ale i v zpytování přirozených věcí spravuji se raději školou Pařížskou, než Athénskými filosofy, a více sobě zakládám na Albertu, než na Senekovi a Pliniovi: navracuji-li se ale ke starým studiím, nečiním toho ze zvláštní jakési obliby, ale raději proto, abych naprosto nezapomněl, čemu jsem se z mládí s velikou snažností učil. Zdráv buď!

XXXVIII. Augustinovi Olomúckému.

O pomluvačích u dvora.

(L. O. p. 138.)

Mnoho bych tobě povídati měl, rozmilý Augustine: než nesměje toho svěřiti listu, nařídil jsem Františkovi důvěrnému svému, aby o tom Tebe ústně zpravil. Příkoří velmi trpké a bolestné děje se nám, nakloněno-li ucho královo nadýmačům tak, že obžalovaných bez oslyšení odsuzují. Cožby bylo ovšem netoliko proti právu, alebrž i proti povaze královské a obyčejům bývalým. Mnozí ustavičně změn všelikých zamýšlejí, záhubné rozbroje zaněcují, a zákony vlasti dokonce zamítají, a nicméně po-

výšení a zvelebení docházeji: my pak, kteří jsme od prvopočátku na straně královské věrně stáli, a k ochraně jeho tisícerým jsme se vydávali nápastím, a žádných úmluv ku převrácení obecného řádu nebývali ani původové ani účastníci, za své mírné chování, za svou nevinu a věrnost té odměny docházíme, že se věří nejpodlejším sokům černícím nás. Co zde Tobě ne bez horlení píši, od Františka šířeji se dověš. Na Tobě záleží, abych proti takové prostopášnosti právem a zákony obecnými ohražen byl. Svědomí mé mi dosvědčuje, že vedlé dosavádního mého se chování nezasluhuji tak nenáviděn a opovržen býti. František Ti dopoví ostatní, což prosím šetrně k mysli připusť, a opatři, jakkoli se Tvé lásce viděti bude. Zdráv buď!

XXXIX. Janu Pibrovi.

Chválí opatrnost jeho ve psaní listů.
Na Hasištejně 27. Prosince 1509.
(L. O. p. 110.)

Chytrý jsi, a protože se do všech míst a časů hoditi umíš, také hodný člověk. Neb poněvadž dle běhu nynějšího každému volno jest, víru všelijak přetřepávati, ale ani slovem dotknouti se těch, kteří seno na roby nabírají: píšeš raději o svaté Anéšce, než o povaze vznešenců našich. Výborný-tě Tvůj vtip! Vynašels umění, kterým dosti mi činíš, neurážeje těch, jenžtoby náhodou Tvůj list zadrželi. Počínej si tak dále. Mileji mi, abys psal o čemkoli, než abys docela oněměl. A však spísek mi poslaný veliké mi spůsobil potěšení; neb zavírá v sobě mnoho pěkných příkladů pobožnosti, ctnosti, a vůbec

cokoli ku vzdělání mravů a správě života přispívá. Kéžby také dívky naše za vzor sobě položily raději tuto svatou pannu, než aby se rozmařilostí, pýchou, a mužskou takořka nestydatostí vyznamenávaly! Ale snad až mužští následovati budou sv. Václava, i pěkná pleť neopomine, co jí přísluší. Píšeš mi, abych ke cti té světice chvalozpěv rozměrem sapfickým vyhotovil: jak mile po chvíli míti budu, vůli Tvou vyplním. Zdráv buď!

XL. Témuž.

Žehrá na ploditele záští a nevolí, na ochablou mezi pány lásku k vlasti, na rušitele zákonů a pokoje, na konci zvěstuje noviny ze Španiel o výpravě proti Marokanům.

Na Hasištejně 24. Ledna (1510?)

(L. O. p. 152.)

Ačkoli že mne všelijaké noviny z Prahy docházejí po známých, čas po čase mne navštěvujících, však listy tvoje mi o všem, co se tam děje, zprávy poskytují nejsvětlejší. Než při čtení těšil jsem se, i rmoutil. Míloť mi bylo, žes mi psal: nemílo, že stalo, o čem píšeš. Neb rozšíří-li se plamen ten, a vypukne-li najednou potajné záští mezi stavy našimi v různice veřejné: obávám se, aby celé to království ku zkáze přivedeno nebylo, a jak přísloví praví, když se páni rvou, aby poddaní vlasů k tomu půjčiti nemusili. I není se čeho jiného nadíti, leč že z takového záští a nevole války, vraždy, zpouště, loupeže a všecky ostatní následky porušených mravů na nás přikvapí. Výborně sice vůbec rozmlouváme; chválíme spravedlnost, velebíme víru a ctnost: nevinu do nebe

pozdvihujeme; zákon a slušnost na jazyku stále nosíme, a vše to tak skvostnými slovy pronášíme, žeby se zdáti mohlo, jakobychom byli štítové obce: než nevím, jak se stává, že pod barvou Katónů nazvíce Katilinové bývame. Kdož medle jest mezi námi, jenžby, nedím, krev svou vyliti, ale jen dosti malou částku jmění svého vlasti obětovati hotov byl? a kdožby na opak na zříceninách jejích se povýšiti a panovati nechtěl? A předce nečiníme povinností pánů. Poroučeti se nám líbí, chrániti ale poddaných nedbáme. Jaká ta naše láska k vlasti, z toho lze poznati, že soudů zemských pohrdačové, sněmovních snešení rušitelé, loupežníkův ochránci a přechovavatelé nejen veřejně mezi námi chodí, ale i lidi bezouhonné tejrati sobě dovolují; a vše to předce mlčením pomíjejíce, zánětu se rozplozujícímu dále růsti dopouštíme. Odtud pochází, že se v té obecné nekázni každý prostopášník domnívá, jakoby mu vše bylo dovoleno. Mnozí pak ještě zastávají a chrání takových Božského i lidského práva rušitelův, ano vychloubají se, že vtipem, výmluvností a slovútností svou i bohaprázdné a nálezem všech stavů odsouzené zločince osvobozovati umějí.

Kdož mnedle nevidí, kam se uchýlí to ctižádostivé nejedněch usilování, aby se jen ku správě zemské dotřeli? Jako loď, na nížto se v čas vlnobití plavci hádají, kdoby správcem jejím býti měl, konečně utonouti musí: tak i to úsilné dychtění po místech předních obci nemůže býti prospěšné. Na důkaz ale, žeby tak zle posud nebylo, jako zde maluji, nepřipomínej mi nikdo starý Řím a ostatní obce, které podobným neduhem byly nakaženy. Jak ony rocením a nesvorností svých náčelníkův ku zkáze přivedeny byly: tak, neopatříme-li se lépe, nám se také a tím spíše stane, čím méně s to jsme, co se Římanům na čas

podařilo, rozsáhlou mocí zastaviti záhubu svou. Pakli se ale po příkladech v cizině ohlížíme: proč raději o to se nepokoušíme, čím království vzrůstu a zvelebení docházejí, než čím se hubí a hynou?

Takový je stav království našeho, a předce mi mnozí vytýkají, že na sněmy nejezdím. Však vedlé mého zdání lépe jest, v učemné zahálce život ztráviti, než, jak říkáme, s vlky výti; i žádal bych sobě, abych, by možná bylo, ani také nezasléchal, nač se dívati nechci. Alespoň bych snad pokojnější mysli byl, a tolikráte zápasiti nemusel s bolestí traplivou, kterou mi klesání vlasti každodenně působí.

Tady máš smejšlení mé o věcech domácích: nyní o něčem přespolním, o čem mne přede čtyřmi dny ze Španiel zpráva došla. Emanuel, král Portugalský, drží již po několiko let čtyry města Afrikanská v moci své; s tím ale vedlé povahy lidské nespokojen, umyslil sobě opanovati ještě více měst krále Marokanského neboli Fečanského během válečným. Čil to Mouřenín; i sehnav asi padesáte tisíc lidu překazil úmysl Emanuelův, a mimo nadání zmocnil se Portugalského města, Arsilie, a naprosto všecky obyvately pobyl, nešetřiv věku ani pohlaví; nyní pak tamější tvrz dobývá, která, že na příkru položena, a dobře ohražena jest, a po moři potřebnou spíží zásobena býti může, outokům nepřátelským snad na čas odolá, zvláště pak že se ku pomoci jí král Portugalský a Španielský s valným loďstvem do Afriky přeplavili. S Marokanským spojili se ale ještě čtyři jiní králové ze vnitřní a zadní Afriky, a jak pověst udává, tři sta tisíců lidí ozbrojili. Zdráv buď, a piš mi brzo, chceš-li, abych Tobě opět psal.

Chvalozpěv o sv. Anéšce spolu Tobě posílám.

Pána

Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic

BÁSNĚ.

*) Bernardovi Adelmannovi.

(Mitis str. 32.)

Verše, kterés, jasná své ozdobo vlasti, mi poslal,
Se rtů sladkomluvých splývaly Aonidek.
Žel jen, o čem zpíváš, že nedůstojno vtipu tvého,
An slavnou velebíš mne nebohého lyrou.
Tak nikoliv Thersít, ale moudrý z Ithaky král a
Zbožný Aenéas býti měl oslavován.
Proč raději statných neslavil jsi reků, nebo Troji
Plápol, aneb, co zlaté rouno převezia, lodí?
Pakli šerý se věk ti nelíbí: skutky praotcův
Vážnější byli by ke zpěvu předmětové.
Neb co šedá líčí pověst o Sejánu, i národ
Náš povolal na trůn vojvodu od popluží.
I statných na tisíce reků zde, — tak určil osudný
Los, — děvčí ve krutém souboji padlo rukou.
My brannou pravicí zpurné Lombardy přemohli,
Že hned císařovu právu se podrobili.
Vítězoslavný náš Otokar veda válku s Rudolfem,
Oukladnou ocelí kles na bojišti proklán.

*) Hvězdičkou znamenané básně jsou v překladu skrácené.

Ohněm též vy nedávno žravým zpleněné Olomúcké
Hradby, krví posavád rdíte se Václavovou.
Co řku o tobě, Jene? zploditel tvůj, národu hrůza
Vlaského, vlaskou lstí a zradou zahynul;
Tys po něm Alpy přešel, i Dunaj tvé prapory uzřel;
I studený tebe Rejn vítěze ohlašoval.
Ans ale Franků vlast a příbuzné meze hájil,
Anglické chrabrý prohnalo bok ti kopí.
Žezla po tobě Karel se chopil, jenž jak za Saturna
Bývaly druhdy, zlaté k nám časy byl přivodil.
Syn jej následoval zděděného trůnu nehodný,
An svůj slávyplný skálel ohyzdami rod.
Oddán Bacchu a rozmařilé Venuši, slavenému
Marsovi ni spanilé Palladě pocty nedal,
A svá v neslavné protrávil léta zahálce;
Národ náš i cizí knížata láli jemu.
Tehdy celý lítých potvor, jež peklo vylíhlo,
Náhle se sem do našich přihnalo hejno krajův.
Tehdy opustila nás se ctností pravda i víra;
A zlata více byla vážena vůbec ocel.
V plápolu svítila města pořád; blízký užasínal
Sas, vida často krví zarděno téci Labe.
Tam bylo zříti kopí, tady meč, cep a sudlici hroznou,
Tu slyšeti strašné zázvuky polnic a trub.
Žeň ležela zpleněná; rolník od radlice zahnán:
Bodláčím živná lichvila prsť a trním.
Rozvlčenou plodná vinice všady bujněla révou,
Často i po zvyklém toužila darmo noži.
Nikdo plachých jelenů v kladená nepoháněl osídla,
Nikdo také nedbal vábiti ptáky na lep.
Rozmetané sem a tam po lesích tlely mrtviny lidské;
Kdež byla města prvé, pokryla tráva rumy.

Stáda volů, krav a koz do svých odháněly doupat
Loupežní z chlévů Herkulových Kakové.
Matka syny plakala, děti otce, milenka milence,
A zletilí na krutý toužili los kmetové.
Nic nepravím o kopí, Maďarů jímž vojvoda máchal,
Nic o bojích, co s ním otčina vedla moje,
O chrámích zbořených, o domech se zmíniti nechci,
Jenž byly zasvěceny svrchovanému Bohu. —
Pakli se polnic a bitvy lekáš: věk tobě nynější
Ke hře Sofoklejské zásoby dosti podá.
Ten stíná hlavu bezvinnému, jakéto nebývá
Leč zákeřníkům určeno odpravení.
Tam ten pána zradil, s tváří ale vší viny prázdnou
Jak z pavučin strojenou zákona moc protrhal.
V soudu lakomci sedí; za koláče se právo prodává:
Statky a rod nazbyt věhlasu tobě dadí.
Ten dí: Cožkoliby kdo činil, toho Bůh že nešetří, —
Neznaboh! — a svět ten náhoda že spravuje;
Peklo i sídlo nebes že je bájka vymyšlena od bab:
Jak mile umře tělo, všecko že umřelo s ním.
Čím koho sen těkavý nebo zápal vína nadechne,
Hned neomylným to článkem u víře zovou.
Uzdu i kmet i jinoch vášním dle libosti popouští,
A svou mrzkostí zjevně se ještě chlubí.
Ženština, ježto hoví žádosti kochánkově každé,
Stejně o čest se dělí, Pénelopéo, s tebou.
Ten v penězích se kochá; ten ve kratochvílech a kostkách,
Ten svou nejsladší z číše pije blaženost.
Ten jitří se na lid hůř, nežli tyranstvo Sicilské;
Pomsta kypí v tom, onen zas hyne po cti lačen.
I zbývá mnoho ještě, čehož kdo vyčítati míní,
Růže po Paestanských sčítati počne sadech.

Však i o královo bezživotí se hrálo nedávno:
Přeběda, kam lidská smí se vypustiti zlost!
Jsou živi ještě, kteří meč a dýku si chystali ostrou,
Ňádra svatá zlostnou chtíce probůsti rukou.
Živť, jenž na starší čin pod kuklí pokrytého
Škůdce se rozpomenuv, k vlasti vydal se na pout!
Druh se pak odvážil jedorodnou zjednati žábu —
Svrchovaný Bože, což blesku ku pomstě nemáš?
Ach, pod nevlídným zrození dědové naši pásmem
Ovšem Dalmatskou druhdy opustili vlast,
A kde se již zírá Lykaónská od moře hvězda,
V tu stranu neblažená sídla si ustavili.
Mírnějších sem nepronikla hvězd záře milostná;
An boha války ta jest a Smrtonošova říš! —
To chci abys vážnou pokusil se vylíčiti básní,
Tou k nebesům vyneseš otčiny slávu a čest.
Ať na bojišti potom zahyneš nebo blínem otráven,
Tvé předc po zhynutí zůstane jméno živo.
Všecko mizí tady na světě, kromě co Músy milostné
Z podzemní vyvodí hlouby a ze tmy čiré. — —

U hrobu císaře Římského a krále Českého Karla.

(Mitis str. 31.)

Caesarovo i Přemyslovo žezlo co druhdy držíval,
Důstojnou svatyni stavěti dal tu Karel.
Vítězná co jeho pravice v boji mohla, to lidný
Pád zkusil, i Vlaští cítili národové,
I sněhové Alpští, ramena prudkého i Rejna,
Též širocí Dunaje modrotokého břehy.
V bezvadných se mravech jeho srdce jevívalo čacké:
Věhlasnost jeho nám zákonové velebí.

Jestli na války hledíš, Macedonské vůdce i Punské,
A snad Julia by Caesara byl překonal.
V míru-li jej spatřuješ, povaha přísného Katóna,
Římských Fabriciů ctnosti mu ustupují.
Sídlo milé Músám i hradů mnoho stavěl i chrámů,
A vznešeným zvelebil biskupa ozdobením.
Však ani císarské očelí, ani skutky počestné
Vyrvati mocného smrti nemohly reka.
Neb žádnému Sudička neodpouští; i nemůže
Smrtedlník lakomých zdloužiti nitku bohyň.
Vetchá loď zletilého Charóna neustane nikdá
Podzemním jezerem hýbati sem se a tam.
Co ptákův nebe oblétá, co proudy Pelórské
Ryb, co včel zplozuje v létě Hyméta vrchol:
Tolikeré lidskému rodu smrt pohromy chystá;
Tolikerou v stínů říši chodí se branou.
Než, Čechové, co nebráněno Vám, za ty zásluhy o vlast
Proste Boha, věčnou slávu by Karlovi dal.

Na hrob krále Ladislava.

(Mitis str. 87.)

Kdožkoli sem do toho slavného chrámu přicházíš,
Svůj, žádám, zaraziž u hrobu mého kročej.
Pohleď, jak do malé mne Ladislava zamknuli urny,
Ač mne co pána prvé ctívalo panstva tolik.
Národy Pannonské spravoval jsem i Labsko udatné,
I chladným lučiny proplavené Dunajem.
Smím-li ohlásiti rod, vznešený a neméně slovútný
Mých otcův byl kmen, jak děda Juliova.

Již měla mi dcera krále Galův zasnoubena býti,
A měla dáti mi pak závazek otci milý;
Již divoký se třásl Turek, ano Graecia slavná
Plésala již, brzo že z jarma ji vysvobodím:
Naděje marna byla! ve mladistvém já věku zesnul;
Ten tělu hrob, duši mé hvězdy uchystaly byt.

Utrhači.

(Mit. str. 190.)

Závistníku, dokudž mne hadí tvůj zub bude hrýzti?
Plésám; ke cti mi jest tobě nelíbiti se.
Z vlasti se pryč stěhuje, kdo počestným zůstati žádá,
Pakli ve vlasti svou nelze ochrániti čest.

Na hrob Filippovi Beroaldovi.

(Mit. str. 97.)

Co kryje ten kámen? — Beroalda články Filippa.
Kdož byl on? — Ozdoba byl Féba i Kastalidek.
Zjev: jeho vlast? Slavná ve právu Bonónie. — A ctnost
Muže jaká? — Vyšší ten světa neznal obor.
I rci, jaký jeho byl vtip? — O tom složené spisy svědčí.
A umění? — Velicí důkaz učenci toho.
Kdož jej do hrobu sem položil? — Cvičená jím mládež,
Smutný svého osud mistra bolestně želíc.
Čím se těší? — Slavná že svět o Filippovi pověst
Prošla celý, a že duch má nade hvězdami byt.

Touha po Petru Schottovi, do Říma putujícím.

(Mit. str. 53.)

Již se do Říma ubíraje, Schott spěje k Tibery proudům.
A snad nikdy se mi spatřiti více nedá.
Plač se mnou nebe, outrpné politujte mě hvězdy,
Kvěl nad mou nehodou též moře rozbujené!
Tak hojnými se perlami slz pozalévaly tváře,
Když mi rodička milá ze světa jíti měla.
Ondy milých ode bratrů byl jsem odloučen, a posléz
Teď se ode mne trhá mé polovička duše.
Théseu což Herkul, co Pyládovi býval Orestes,
Nisu co Evryalos: mně Schot opravdu to byl.
Příhodo vždycky mi nevlídná, ach, pověz alespoň,
Co, zrádná, mne také od Schota odlučuješ?
Snad proto jen já poznati měl cenu přítele svého,
Bych mi daného ztrativ, pak o to více želel?
Dost-li není, domu otcovského žes, ach! mne zbavivši.
Též to usoudila mi z vlasti vypovězení?
Zdaž se neostýcháš zrušiti sladkého mi vazbu
Přátelství, a krutý ztížiti ještě osud?
Kdož mi nyní se podá, koho rovné úmysly vábí,
Parnasské komu by chutnalo ovlažení?
Kdož nebohému satyr a kothurnů temno vyjasní?
Kdož bude elegie čítáť a létopisy?
S Parnassu dvojitého musím stěhovať se pahrbku,
Féba vypovězenec i zboru Pieridek.
Odhazuji zvučné varyto, lyru, citharu, housle;
Věštci nelíbí se Klio ni Kalliope.

Všecko němo zde, jak u studeného Strúmena ústí,
Když v černou Orfej Plútovu říši se bral,
Tak mohl jen druha svého Achill oplakávati úmor,
Násilně Trojským zahubeného mečem.

Karlotě.

(Mit. str. 181.)

Že vždy a jen jedinou tebe oslavují moje písně,
Žef sama jen jediná k sobě vineš duši mou,
Růženné nečiní to ni líce ni postava sličná,
Tvých jediná to mravů krása a šlechta činí.

Na vynalezení děl a tisku.

(Mit. str. 247.)

Jestliže válkami čest se dobývá, vtip-li Minervin
Pocty a pochvaly zasluhuje; Karthágy-li odboj,
Sparty-li vojvodové velicí, mocní-li se Římští
Caesarové k slovu ještě berou, chrabrou si dobyvše
Věčné slávy rukou; je-li živ dosaváde Homéros,
Podivení-li hoden jemu rovný v zásluze Máro;
Vychvalují-li se ústa Demosthenova; velebí-li
Nám podnes pověst výmluvné herny Athénské,
Ač ruka jich divoká zbořila; přebdíme-li rádi
Noci celé, zpytujíc učení velikého Platóna,
Nežli bychom chropali, nebo hrdlo prolévali vínem:
Kdož lidu mnedle na Rejně siném vzdá odměnu slušnou?
Jenž k válkám přičinil, co ni sám nevymyslil Epéos,
Dardanského koně stavitel, moudrý ani Chírón,
Důmyslný ani Sicilian, jenž bydla dědinná
Svým vtipem obhajoval, a všem Římského se vůdce

Vysmíval hrozbám? Silných co tisícero ledva
Mohlo paží, co beran valný, stroj jindy bořící,
To s rachotem nebe bouřícího nyní z mědi nástroj
Rozmítá, městské věže, bašty a ohrady bourá,
A králův byty otřásá; vyvrací tvrze pevné,
A svým ohromuje hrozoplodným národy řváním.
Tak jisté ani Gradivos velikého Homéra,
Ni Stentor neřičel; takového ni sám nevydává
Praskotu hrom; jeho dýmu vlnám jsou ledva podobni
Černošedí mrakové. Smrtinosný jak mile zápal
Zeň vyletí, naručest podolí i pahor se otřásá;
Země se rozpukuje; sama pak nebes obloha pevná
Se chvěje, skot se na pastvě plaší, i zvířata lesní.
Právě jako kdy na zem by se řítily báně nebeské
A spolu Cyklopové soptícím házeli ohněm:
Ustrašený dobytek rozptýlen různě pobíhá;
Skrejše lidé hledají. — Navraťte Symandovi pomník,
Zevsu, Diáně nocívládné chrámiska navraťte,
Též pyramídy Faru: ulité dělo ledva desátý
Z nich vyrazí kámen, sesují se a ve mžiku pojde
Práce roků tolikých. Snes na hromadu všech odevšad
Dávného světa děl a braní, s jakovými se vedly
Marsovy za starodávna boje: meče, helmy, pavézy,
Oštěpy ohrotěné Macedův, spružné luky Parthův,
Zbrojstvo Latínů, válečné spolu nástroje Grájův,
Též kosaté vozy, jichž Peršan na bojiště uvádí,
A praky, jimiž umí Baleár rozrážeti vítr,
I hromné do bitev voděné v Indostaně zvíře;
A vše to pak srovnej s děly objevenými domyslem
Germánského lidu: jak písek marmoru, ovce
Podkovaným komoňům, zářící hvězdy měsíci:
Rovně tak ustoupí, kdykoliv by svedla se bitva,

Těmto dělům všeliké starodávních nástroje vůdcův;
A kdyby víry vrahův nebylo a hrotův Mahometských,
Křesťanským krajinám zhoubných a pak utlačujících
Lid nebohý tyranův divokých: Světovládce nebeský
Jisté dávno by byl těch slévače děl lidomorných
Svým bleskem hromovým v nejhlubší peklo uvrhnul,
Jak smyšlený učinil Zevs Salmonéovi druhdy. —

Rejn ale nespokojen takovouto stvůru zavésti
K válečným potřebám, knihy též tisknouti učil nás
S Palladinou pomocí; což Evandrova máti, ni moudrý
Z Tyru vypovězenec, věštné ni Cefissovy dcerky,
Což ani sám neznal Tegeejský pravnuk Atlantův,
Ni kdo mořem vedl rozděleným Israélovo plémě
Obřezané. Všude již je známa Platónova moudrost;
Již po celém světě rozšířen jsa tisíci otisky
Stkví se Aristoteles; již o vrchním mudruje dobru
Ženština; okresy hvězd, hluboká okeána širého
Tůň, podobu všelikou stvořující prášky tenoučké,
Rozměry Pythagora, i stíny Thaléta pijákům
K rozprávkám slouží učeným. Lukána mladý zná
Vejrostek, ba zahanbuje těch, kdož verše kujíce,
Nehty hryzou nebo lebku drbí; i Tibullu se rovná,
A slušnou položen jsa na váhu Katullovi ledva
Ustoupí. Rozplítáním všech v zákoně uzlů
Baldem též učeným každý již kout se ozývá.
Řečníkův pominu v mudrování zámot, i mrákot
Temných osvěcených logikou; ani o vědě zbožných
Nezmíním otcův, vyloživších ve čtveru částek
Zákon Hospodinův a učících smyslu tajemství.
Ctíme-li dobrotivých nálezkyň olívy a orby,
Ctíme-li sázeče rév, nálezce slavíme-li lékův,

Jenž naše rány hojí, a chrání mdlou těla sílu,
A vzdorují náhlému moru; kterakou takovému
Stavěti dáš, mládež smyslná, umělci památku,
Jenž, cokoliv se dělo světa od prvního počátku,
Nám na světlo vydal? jenž oslavu vojvod a králů
Po světě rozhlásil, a vojenská práva i městská
Sebral, a léčících zrostlin květ i šťávu okázal,
Jichžto zasílá z dálky Arab, Egyptan i Hindus,
Čím se posud tajilo v knížkách hojičů tovaryšstvo
Závistné; jenž nám nezcestné končiny země,
Dráhu a běh též slunce ukázal, a přemnoho slavných
Důvtipu děl zachoval, jichžby snad později vetchost
Zahladila? — Neb dvojrameného vynález odejmi
Rejna, a již koho teď po celém světě rozneseného
Čítáš, v nešvarném prachu tlíti Ovidia uzříš;
Ústa molův jej hrýzti budou a jiný nemilostný
Písmožravých červíků rod, a tolik zbude tobě
Z Fabiusa, co ho k obvinutí neposloužilo myrrhy,
Neb co k obálce kadidla ho již neztrávily kápě.
Buď k obalům neboli k perutím šípů smrtinosných
Poslouží Cicero, a dokonce pak ohni neujde
V sousedství hlupců holenou se pleší honosících,
Zbor-li jejich uzná, že příliš rozmařilými
Nábožným na urážku duším sluch básněmi lechtá.
Než k čemu těch připomínám, jichžto se chrániti káže
Víra naše, jakoby sladkým za medem kryli tajný
Jed? — Ukrytý by tlel v prachu národu Dalmatského
Sláva otec Jarolím, vzácný jejž vínek ovíjel
Znalce tří jazykův; i by zvetšela Afriky chlouba;
Zpráchnivěl, medovou jehož ústa přetíkala slastí,
Kněz by onen Adamantský, jenž nejdříve se pustil
Přes moře neznámé, by skrejše Božího otevřel

Zákona. Teď zdařilý ale Rejna siného vynález
A vtip důmyslný muže Germanského to vůbec
Ze tmy vyňal. Již přáno je nám zde nacházeti pastvy
Nadzemské; již volno nebeskou sytiti mannou
Touhu ducha; trapnou duše žízeň ukájeti Božským
Volno je nektarem! Aj co všecky my můžeme rovněž
Po květných šťávu spasonosnou ssáti paloucích!
Neb k nám Insubrů se blíží biskup a sláva
Akvinských vznáší se, pudíc světa mrákoty, vzhůru
Až k nebesům. S ním Béda přelétá poušť učenosti
Povětrnými komoňmi vezen, a v Pavlu tajemství
Nestíhlých posud objevuje, a se pak, věci zemské
Objednav, k obytům anjelským vzhůru vynáší,
I mnoho ještě jiných, jichž může-li někdo vyčísti,
Sečte také skoty Sarmatův, ratolesti Lycejské,
Sečte u nás dušemorných svodníkův; klasy sečte
V Gargarském okolí; vypočítá, Tempe co trávy,
Co sněhu míval Urál, a co mívala Média toulův.

Již tedy národové, na patě kdož Kalpy bydlíte,
Ježto Arar pijete, Rutupinské skály držíte,
A v Thúli světa nejzazším se živíte na konci;
Rovněž i vy, kdo v lesích Kaledonských své stany máte,
I z Trebie kdo si ochlazení, či z Tibry nosíte,
Neb Kalabrů brázdíte rolí a na Réna malého
Neb na březích Padských réví klestíte kosířem;
Hladkobradí Ligurů vnukové, Henetů vy potomci,
A spolu jichž zahubil skoro věk, vy plémě slovútných
Hellénův, předkův že vašich Germania díla
Ze tmy šeré vyňala, vzdejtež Germanii díky,
Pakli na srdci leží vám vlastní spása a Músy,
Čest a památka dědův a praotcův oslava dávná!

Váleční i vy národové, jež Sáva Panonská
Neb Polabí zrodilo studené, i vy Cimbři bojovní,
Též vy, jejichžto vlaží skotoživné pastviny Visla,
Posléz pak pod medvědicí co bydlíce severní,
Pověčným jste uvykli mrazům: krvavých-li ve válkách
Rozkoš a čest a svou nejvyšší slávu hledáte:
Nálezce střeliva hromového velebte a slavte!
Strůjce i tisku lyrou zvelebujte vy Múzy milenci,
Jak vaše vás Euterpe či Fébus Apollo pobádá.
Tváře jeho slonokost podobuj, jeho obraz Apelles
Uměle vytkni, mramor mu vydejte Paroské,
Kov poskytni Korinth, a práci Lysippovo dláto!
Tartézských hledaní na lodích, zvelebujte ho Indi,
A kdož po stromoví samorostlou vlnu česáte,
Slavte ho Arabové! Že však ani kraj světa veškeren
Důstojnou s to není jemu odměnu dáti: alespoň
Oumysl povděčný chvalnou projevujte mu písní!

Zkáza vlasti.

(Mit. str 285.)

Aj co kazí naši vlast? nesvorné jednoty pánů.
Což naše práva ruší? zlehčena váha jejich.
Což naši sílu hubí? stálá tato panstva nestálost.
Což nám statky mrhá? útrativá lakomost.
Což nám smysly mate? mudrování panstva nemoudré.
Ach to samé valnou zvrátilo vládu Řeků!

Na mír r. 1479. s Uhry uzavřený.

(Mit. str. 285.)

Národy sousední co přemáhala druhdy ve válkách,
Sousedním se nyní poddala země mečům;
Za zlato mír co cizím dosaváde prodávala vůdcům,
Již sama teď kupuje za zlato sobě pokoj.

Na hrob Hanuše z Kolovrat.

Umř. 1483.

(Mit. str. 298.)

V posvátné zemi té pochován je Hanuš Kolovratský,
Chrámu tvého probošt, Víte blahoslavený!
O Pražskou církev mnoho let vedl péči co pastýř,
An vlastního byla správce posud zbavena.
Mírností vážnou spravoval žákovstvo mladistvé,
Římské víře věren do smrti své setrval.
Co věku zub ztrávil v tom chrámu, on objevil opět:
Teď jeho nad mohylou palte kadidlo libé.

Na hrob Jaroslava z Boskovic.

(Mit. str. 94.)

Kdož jsi koliv, poutníče, pohleď, jakovouto památku
Má tady ze slavných Boskoviců Jaroslav.
Na sněmu věhlasný řečník, v boji rek byl udatný,
Vlasti i svého rodu ozdoba byl veliká.
Bezvinného mečem dal stíť samovládce nevlídný,
Brat věrný pochoval bratra milého tělo.

Žaloba svatému Václavu na mravy Čechův, r. 1489.

(Mit. str. 11.)

Otče blahoslavený, jenž vlasti jsi žezlo držíval,
Vzhlédni na nás, pokavádž v obytech tebe ještě nebeských
Láska jaká k tomu národu víže, jemuž jsi dědičným
Druhdy velel právem; nezbývát ochrany žádné
Nám nebohým v nehodách vezdejších, krom tebe, pevná
Kotvice plavby naší! Ukrutné nás sice války
Ni krvaví mečové nehubí, ani Mars neděsí nás
Lebkou chocholatou; kladeném již v ohni, jak ondy,
Města neplápolají; bezpečně na pastvině tučné
Brav sem a tam bloudí; ze polí bezpečně si rolník
Ourodu odváží; žádný v lesní neobývá
Houštině zákeřník, nijaká nás nouze nesouží;
Dost obilí role, dosti vinohrady nám daly vína;
Stáda pasou se v luzích; ve vodách ryb valně se hemží;
Zpívání ptactva s bukotem zvěře v háji se každém
Rozléhá; ani hlíza krutá, aniže smrtonosnou
Nakvašený vzduch tráveninou naše oudy nemrtví;
I zcela nás moru sousedního ušetřila rána.
Máme i sílu jarou; zmužilá prsa máme, mohoucí
Snést nehodu všelikou: duch, duch jen nesnesitelným
Pod nepravostí lká břemenem; neb k vlasti hynoucí
Láska mizí. Ze šlechty není, kdoby věrně se obce
Zastával. Již dosti na tom, v zlatohlav-li a šarlat
Oblečeni kráčíme a větřiti pláštěm umíme;
Že vroucí žaludek skvostnými kojíme bažanty
A Kretským vínem; že sluhův obklíčeni hejnem
Stále těkáme, a přívětivé všem tváře jevíme,
Nechť by pekelný jed pokryté utajívalo srdce.

Rozkoš a po cti liché bažení všady vládne; počestný
Mrav i stud pominul; příbuzná čistotě pravda
Vrátila se k nebesům. Vášní kam nás žene zápal,
Tam se hrnem. Libujem si a máme za pravdu, co marný
Blud nebo pravdě Boží odporná pověra káže,
Div že divé svátosti na jižním Nilu vyniklé
Též nezavítaly k nám! Skvostný strojiti kvas umíme,
Alcinous moudrého jakým byl poctil Ulyssa,
Neb Trojskému jaký krásná Aenéovi Dido
Upravila. Jídáme tiší, dokavád břicho ještě
Vínem nepřekypí; pak, pak v hovor ústa se náhle
Rozvazují. Nečekejž ale od nás rozmluvy čestné;
Jakby se rozbujené zběři mohla utišiti bouře,
Jakby se v uzdu jala; kterak otčiny sláva by opět
Zdvihla se ke slávě dřevní, a jaký asi zákon
Prospíval by lidu: hovoří o křivých slibech, o lsti,
A kterakou úlisností ukonejšiti dá se
Žen povaha; kdy jaké slovo dal, než děvčinu objal
Namluvenou poprvé; kolikráte za jednu to páchal
Noc, a jakých spanilí jeho družci prováděli kouskův;
Jak veliké ve schráni chová zlata zamčeno břímě. —
I měhoděk, v labutím, bídníci, kochejte se lůžku;
Purpurová líbejte, dokad vám líbo jen, ústa;
Rozmařilých provozujte kratochvil a úklady dívkám
Čiňtež a rozkochaní ke chlipným viňte se ňádrům;
Rozkoše pijte nové napořád! Co by ráčilo mlsné
Hrdlo, plodiž moře, země, plodiž vám obloha jasná;
Bezvinných utlačujte, a svými se pyšněte otci
A pradědy; však nastane čas, takové kdy veselky
V pláč a naříkání promění černého Averna
Král a sudí. — Věru byl by radou takovéhoto kmetstva
Rozšířil Otokar svou od moře až k moři vládu?

Byl by on Alpy přešel, a právo a zákony Vlaským
Předpisoval městům? Ale prstem ráději ústa
Zavru; neboť kdy jazyk svévolný pravdu povídá,
Tejlem jej trhají. Od ptáka tak Oebalského
Příjmě nabyv, soudí, jenž rovně co druhdy Orestes
Vzteklicemi stíhán, nemilostných zápředy sester
Již vyplnil. — Však i lid mravy panstva se řídě, ubíhá
V bezpráví stejné. Přisahat neprávě a kouti
Šalby, to žert; vlasy pak vonnými potírati mastmi,
Toť rozkoš; dlouhé při lichých noci tráviti kostkách,
Zábava urozených! Starodávné již již utuchly
Významy slov; moudrému šibal, šetřivému již odňal
Jméno u nás lakomec; slavného zamítati Říma
Svátky, to jest učenost, a padouchů stříci se, pejcha;
Kdož lichotiť se umí, ten za zdvořilého vyhlášen
A veleben. A by pak nezdálo se, že lhu, i příklad
Měj zde našich nemravů. Zceněnou ženu vlastní
Někdo prodal za zlatých pět set; ač dlouho živil se
Při dvoru královském; i kupec takovéto se mrzké
Koupě hoden vynašel. Ale ten, tážeš-li se, člověk
Skutku nyní lituje? Ba chlubí se a zásluhy předkův
Rozkládá, a hlavou hází, jakoby k jeho vůli
Všecko bylo stvořeno, co kolem světa rozlit ohromný
Objímá oceán. Než vizme, že Bůh v nebi vládne,
Že zde život svatokrádežní již trestu dochází,
Ten důkaz patrný, an náčelník urozenstva,
Jméno jehož s takovou téměř se ozývalo někdy
Vážností, jako tvé, za jehož teď vlády blahého
Míru požívá vlast, s vrchu nejvyšší cti a slávy
Se skácel; kmetové i lid oklamaný pohrdá tím
Dobrodruhem těžkým. Bez dohledu různě se toulá
Panstvo mladé a hledá daleko své rozkoše bujné.

A zlatem otvírá přístup si k nestydatostem,
A plesy rozmařilé dary nesmírnými vyplácí.
Neb kdo viděl posavád, aby slušnou ženštiny žádost
Se spokojit dala mírou? Pejcha i pompa se šíří.
Viz toto hejno služebníků! viz oděv bohatými
Perlami jak posetý a ty obliby Sardanapalské!
Opravdu hltavé požeradlo to by zlatonosný
Paktol, aniž co plavý v tůň morskou vlíkne Hydaspes,
Též i na Taj bohatý nasytit s to nebyl! — Takový-li
Muž bude chránit obec, či se k tobě přidá, Katilíno?
Ó rci, komu v těle nezkažená dosaváde obíhá
Krev, komuže cvičením delším ostrého domyslu
Dáno hledět ve budoucí čas: zda nenajde-li tento
Rozbroje žádoucí družců, jež lichvami rovněž
Byl vyssál věřitel? Hle jeden takový ze veřejných
Smilníkův, již dávno hoden, aby čas ho zadávil,
Choť má roztomilou, zcela Pénelopéi podobnou,
Neb té, Tarkvinské jenž svrhnula s otcova trůnu:
Než volnou divokým on vášním pouštěje uzdu
Po straně lásky hledá; žádného se kouta hanebník
Neštítí; jakovákolivěk nahodí se mu sukně,
Jest mu milá; a celé pak Arábie vůněmi páchna:
Hej sluhové, zařiďí, sedlejte mi vrance; pobízíť
Thais, abych nedlel ve její pospíšiti náruč
Půvabnou, dokavád tu není, kdo naší by radosti
V cestě byl! — Oč žeby sám třeštivci takému se zasmál
Krassus a chřípě neobvyklým potřásl si chechtem!
Mého dle soudu ničímž ta paní by se nestala vinnou,
Povzbuzena kdyby tím chotě nevěrného těkáním
Rovně také slastí Ladiných se okoušeti jinde
Odváživši, měrou odplácela manželu stejnou.
A však lehčeji tento hřeší: než onenno prodajce

Manželky proti lidstvu ukrutněji, nežli severní
Zuří medvědice; jako nic tomu lotru vidí se
Stíti člověka dáti mečem, proto že trochu více
Mu v kamnech zatopil. Že to smyšleno námi, nemysli:
Ondy to tak učinil. — S pozorem však potřeba, Múso.
Přes tuto plouti propasť; voda uplynulá zavolána
Býti nemůže zpět. Vetchá učenosti, již ustaň
O Diomédu, neb usmrcení u Pelúsie krále
Vypravovať; my také již skutky konáme koturnů
Důstojné. Štěstí, že mu ještě Nerónovu vládu
Los nepodal; tomuto vzteklivci celého by Říma
Šíje nepostačily. Raději však píseň obrátím;
Ještě jiných nazbyt zde vyčítati máme neřestí,
Ježto na vlast hanobu svozují. Po celém světě vyslán
Byl, kdo, nedím, alebrž volený ode vládyk a pánů,
Ondy posel, dřív k císaři, pak po druhé zase k otci
Tvému, Vladislave náš; posléz aby úmluvu zřídil
S králem Pannonským: ten však, komu té cti podáno,
Jižto by mírnější na bozích sobě nikdo nežádal,
Div že k nám nepřišel nohama skoro pouze bosýma,
Však pejchou otrhánek ten samu pejchu převýší;
Nikdo roven mu není, ba samého Prométhea čítá
Svého rodu pradědem: sama tak Niobé Sipylejská,
Hodno-li jen věřiti starodávné báji a Músám,
Pyšna jak on nebyla; nicméně všecky probíhá
Chrámy, a prosbami a sliby nesčetnými trmácí
Stále nebe. Po všech, bídníku, co prospěje tobě
Lízati prach kaplách, co pěstí v ňádra se bíti,
Obživu-li skracuješ nuznému, robot-li a činží
Nesmírných jemu ukládáš, k nebesům-li se díváš
S tváří nádhernou, mrzkostí neznaje vlastních? —
Dotknu jenom, manželkama že dvěma někdo nedávno

Zákon a právo rušil lidské, a sňatku nového
Žádostiv, starší roztrhnout vazby neváhal.
Kdos, komu náleželo to pokárati, čistil a chválil
Ještě zločin takový. Však i Nejvyššímu co někdy
Nábožní dědové byli oddali za věku svého,
Teď loupí vnukové. I není prý mstitele více
Tam na nebi, proto že hromovým vinníky by bleskem
Zachvacoval. Smyšlen jest ovšem očistec i peklo
Kněžmi a nábožníky, kterým jen touha po zisku
Vnukala bájky tyto: Epikur nám pravdu povídá,
Že smrti podrobená duše jak tělo rovněž umírá. —
Aj taková jediné zůstává útěcha mrzkým
Neznabohům! Naděje k života příštího radostem
Prost myslí zločinec, že není mu co báti se někdy
Pomstícího Sudí; v nebesích že není bytnosti
Svrchované; že svět bez zákona různě se hýbe:
Smí tedy též, jako líbo mu, svou vždy prováděti vůli.
I zpytují první světa nesmírného počátek
A směsici pravěkou; nač upevněna obloha jasná,
Kdež lidská se rodí duše, kamž potom opět uchází:
Než kteraký příštího Sudí bude obličej, a kdy
Obživená těla nádherné své hrobky opustí,
Jak bude trestati Pán zlosyny, kdež on odměnu chystá
Ctnostných dostojnou; jaková Římskému je dána
Biskupu moc, a jakých zachováno ve víře tajemství:
Toť pacholisko na rozcestích, toť i děvka nejápná,
Kmet to blbý, a zubů zbavená již valchuje babka.
Tím stalo se, hroznů že tolik na Metymně neroste,
Jak mnoho má — nespít nejkrutší vrah člověčenstva —
Rozdílných stran víra u nás. — Aj právě co loďka
Veslaře pozbavená morskými se přívaly zmítá;
Odporným divocí vichrové zahnavše ji váním

Uchvacují: my podobně beze vší rozvahy různě
Se zmítáme, ani vědomi, proč na světě dlíme,
Což naše spása, jaká ctnostným je zaslíbena sláva,
Ký všeho cíl a konec. — Ó přispěj již, otče milostný,
Nám na pomoc! aj lid svěřený tvé ochraně již již
Pospíchá ku propasti; hrozíť jemu záhuba náhlá,
Jestliže rychle se neslituješ, a s báně nebeské
Pekla již otvořený jícen, polknouti hrozící
Naše drahé duše, závorami známými nezamkneš.

Matiáš Korvin, král Uherský, umř. r. 1490.

(Mit. str. 76.)

Já Matiáš zde ležím, nádherný vůdce vojínů.
Mocnářům dobrým k výstraze já zde ležím.
Dříve neměl jsem dost na Uherské koruny blesku:
Teď mne vězí hranice k podpalu přistrojená.
V kryptě ležím, nebohý! bujará zbraň dle mne zahálí,
Odvážné k divoké umdlely bitvě ruce.
Aj před mou pravicí statné se třásly Rakousy,
Jak mile po městech zazněla polnice má.
Mého se národové velemocní bávali vojska,
Mého za vojvodění neplenil Uhry Turek.
Jáť donutil ho mocí, za Dunaj ustoupiti valný,
Pevnou mi zvlněné bývaly proudy zemí.
Ozbrojeným divokou poděsil jsem zběř tu vojínem:
Nikdo nebyl, kohobych já se děsil byl a bál
Stále se vítězné štěstí usmívalo na mne,
Troufal jsem si i lid podmaniti Priamův.
Království slavná Matiášovo poznala vojstvo;
Jméno moje v kronikách zaznamenáno stojí.

Věk-li nový nezrodil, porodí moje války Marony,
Vtipu nedostatkům přispěje sláva činů.
Aj za reka mne si vol, básník budeš, Aule slovútný,
Tím vážnému budeš, Marku, Marónu roveň.
Však co chvála taká, co mi prospěla sláva vojenská,
Sláva že tak veliké vojvody jsem pokořil?
Již truchlivým jsou sarkofagem moje zakryty kosti,
Má na trůnu leží ovdovělém koruna.
Sám kdyby ke mně přišel léků nálezce Apollo,
Nikde neroste bylin, můj coby zmohly neduh;
Sám Podalirius, objednán mi z vlasti Danajských,
Léku by již nenašel k mému pouzdravení.
Uplynulý mi věk z Machaónů nikdo nevrátí.
Blah, kdož lékarské skříně nepotřebuje!
Smrt kdyby či stříbrem či zlatem se upláceti mohla,
Sluncí bych mnoho set byl na pozemsku viděl!
„Což lékař ti platen?“ přísná se pak ozvala Klótho,
„Dlouho jsi tu k bouřkám národy povzbuzoval.“
Ta stříbrem ni zlatem se nedá obměkčiti leskným,
Od nikoho přísná nevzala ještě darův.
Proč tehdáž se mi královského nedostalo žezla,
Proč tehdáž koruna mou hlavu nezdobila,
Kdyžto vraním věkem oblažené oplývalo lidstvo,
Když s nebe ještě nebyl kradmo uloupen oheň!
Odvážná dlouhý věk onen světu odňala bujnost,
A smrti náhlící nastala hrůza lidem,
Jak mile Japetovic dostal se k báni nebeské
Tvou pomocí, učená Pallado, podporován,
A přines odnesenou s nebe na svět jiskru sluneční,
A v lidský ji tvor vpustiti rychle se jal.
Bystrohledý oklamán pomocí prutu, pozdě Apollo
Uzřel, oheň že jeho smrtedlníci mají.

Rána tudíž morová i stáří vzniknulo teskné,
I mstící neduhů zbor lidi bíti počal.
Nešťastník o cizí stoje věk sám sobě ukrátil!
Než nevrací se voda zpět, co již uplynula.
Bezvinným lidem ukrutný jsem býval a přísný,
Ctnost i právo bytům se vždy vyhýbaly mým.
Lehkověrých králů já důvěru prostosrdečnou
S pospěchem útajným často jsem obluzoval.
Úkladné bylo srdce, nejistá pečeti platnost;
Nesplnila s pravicí ústa ni srdce slibův.
Záští rozsévač, nepřítel pravdy, milovník
Úskoku odsouzen do propasti pekel.
Merkurius hrozivý, sprovodiv mne do temnice věčné,
K rozkošným krajinám ráje přijíti nedá.
Zde smutné jen stíny duší, Plútóna tu krále
Hroznějšího vidím nad hlavu Gorgoninu.
Potvora tam psohlavá ostříhá bránu pekelnou,
Ozbrojená plamenem tamže Megaera těká.
Naproti mně Plúto s hradu mrákotného přichází
A svou všecku čeleď do sněmu rychle volá.
Hýbaje ústy a potvorné rozvíraje hrdlo,
Rozpráví třesavým k svému komonstvu hlasem:
„Hoj pospěšte honem, s vámi spolu Lítice kvapte;
S hůry bojů ploditel, vizte, se přibližuje!
Statných množstvo reků do stínů říše posílal,
Správné a ctnostné občany meč jeho bil.
Vítězní mocnáři děsívali jeho se vojska,
Nezmoženým městům úžas a hrůza byl on.
Nuže tedy druhové obvyklou sílu sebeřte,
A strašlivému vstříc Marsovu poďte synu!“ —
Ledva že pošmúrném to dohoukal na dvoře Plúto,
Hned hotují plameny; hned meče nabrušují.

Oštěpy ozbrojené rachotí spolu veškero peklo;
Hroznými zvuky trub se třese půda kolem.
Máchající plamenem se pluk hrne blíže a blíže,
Ohromný proniká oblohu tento hukot.
Zbor divoký hlaholí mezi tím: „Nuže již-li přicházíš,
Dozrálý k mučení k nám lidobijce krutý?“ —
Stíny hrdin z okolí povolávaje vládce pekelný,
Přítomnou prstem mou duši označuje.
Bez prodlení sbíhá Trojského se národu sláva,
A hle podává mi svých pravic učaděných.
Zde truchliv meškám uvržen v muky nesnesitelné,
Nepřítel si nyní posměchy ze mne tropí.
Ač moje dítě voláš, ruce outlé a hlasy měkké
Ač k nebi pozdvihuješ, můj nenalezneš obyt!
Z podzemních stínů mne zpět nevymůže ni Orfej,
Do věčné zavřen temnice jsem nebohý!
Aj hrob nádherný svým kostím připravoval jsem;
Kámen kosti kryje: mou duši peklo chová.
Každý pak, kdo tu přijda, bude prohlížeti kryptu,
Horliv řekne: „Krutý již, lidohoubce, leží!“ —
Štíhlí zpěvci vy jen s čely věncemi ozdobenými,
Zvučnými slavtež písněmi jméno moje!
Ač v popel obrácen, živ zůstanu s vámi; učiňtež
V podzemních bych já neutonul kalužích.
Zpívejtež: „Matiáš zde leží po celém světě slavný;
Mlád jedenáctou byv schvácen Olympiadou.“

Na hrob králi Kazimírovi Polskému: umř. r. 1491.

(Mit. str. 92.)

Král králův zplozenec, bratr a ploditel zase králů
V této spí mohyle král Kazimír pochován.

Na hrob Fridricha Busnera; umř. 1492.

(Mit. str. 96.)

Jenž se mnou Syrii a Libycké písčiny vroucí,
Nil i Arábii též palmorodou jsi viděl,
Fridrichu roztomilý, tady jsem tě smrtí mi žalostnou
Odtrženého v tom hrobě malém pochoval.

Na vary Karlovy.

(Mit. str. 179.)

Proude předůstojný Helikonských oslavy pěvkyň,
Odkud tobě ta vláha vřelá, nebo vyskakující
Síry ano k podivu spolu vápna živého ty žíly?
Zdažli oheň, v Sikulů krajinách jenž Aetnu popouzí
Též to dělá? čili sousedství snad výhně pekelné
Tvé vody ohřívá? Ustuptež vy břehy Bájské,
I prameni vznešený Anténorského Timáva,
Ty spolu, jenž vynikáš nejbližší Rénu sinému
Oslavený zdroji nejnáboženějšího ze králů
Karla hrobem. Jakové tady víry vzhůru vypouští!
Viz jak rozmanitou kamení tam oličeno barvou,
Kamkoliv odplývá! Takovýmito barvami ledva
Duha se zastkvívá. Blaho po věky prejšti se, vřídlo
Posvátné, a budiž rodu lidskému zdravonosné!
Starcovi sílu vracuj; stydlivé učaruj tady panně
Tváře milostnější; hoj všecky bolesti a každý
Lidstva neduh; veselejší vrať se do otčiny lůna,
Kdožkolivěk potopí do toků tvých oudy chorobné!

Svatým čtrnácti Pomocníkům po vykonaných cestách, r. 1492.

(Mit. str. 63.)

Vám duchové na počet dvakráte sedm, tyto verše,
Rozměrně složená vám slova zasvěcuji,
Zpěv věnuji skrovný; neb čím mimo písně nebeským
Může duchům lidský vzdávati díky jazyk?
Chráněn vámi Dunaj přeploul jsem i Páda řečiště,
Též vody kristalové vážnotoké Trebie.
Na vrcholích Alpů Inské vrchoviště jsem uzřel.
Insubrů, Ligurů sídla i Řím slavený;
I dvojité doliny, kde se Narnia zírati dává,
Vůkol níž plodnou Umber olívu chová.
Dojda pak, Alfeovou kde vládne Florencie Písou,
A kdež kalnotoký Arn luka zavlažuje,
Apenniny hrdé uzřel jsem a to prameniště,
Jenž luhy Lydické zátoky svými rosí.
I skrovným učenou jsme Bonónii Rénem i krásné
Spatřili tréhranatou oplavené zdi řekou.
Athesi pak valnou, slavné Anténora město,
Též to co příjmí své od Venetů zdědilo.
Illyrských na vodách jsem ploul, ječivém po Timávu,
Pak po vlnách, co tepou končiny Dalmacie.
Národy Pélopské seznal jsem, i výspu Fejáků,
Dulišského také hrdiny sídlo malé.
Též moře jsem spatřil, což ovíjí Krétu a Idu,
I větrný to Rodýz, i břehy Cypriiny.
Rozlehlé Syrské roviny, vlažné toky Níla,
Kdežto ve morskou tůň sedmi se proudy hrne;

Palmorodou jsem Arábii uzřel, i Memfisu pyšnou
Zpoušť, i Alexandrem ohrady vystavené,
Karpatskou moře tůň zuřicí též Patmos a Sámos,
Lesbos a rovně Chios, ostrovy vínorodé,
Smyrnu také, kde se Maeander luhy obrošenými
Proplétá, slavné dílo to Amazonek.
Aegejských ve vodách jsem uhlédal Cyklady různé,
Naxos a mramorový Páros a Ikarii,
Mykónu příkrou, i tě otčino Foebova, Délos,
Gyaru i tvé též skály Cytéro malá!
Sicilský vrch Eryx, i horoucí plápoly Aetny,
Město Saturnovy dle pojmenováno kosy.
K Cinyfským Syrtám, i do Afrického Tunétu
Jsem došel a k Tyrské někdy Didóny bytům,
A k pomezím Kalabrů, i do rozkošného Tarentu,
I kde dělá Krétský brázdy a líhy oráč.
A v tolikých nehodách já předce bez ouhony ostal,
Po hrozbách tolikých rozvlněného moře
Živ jsem a zdráv; ve prsou občerstvena síla se hýbe,
I své rozmilené vlasti palouky vidím.
Spatřuji žádoucí ty pahorky a přátely dobré,
Žádoucí zase již vlasti po půdě chodím.
Zuřící metané lodi mé neublížila bouře,
Vztek neublížil jí vichřice rozjařené.
I zběři loupežné jsem ušel na plavbě i jízdě
I všelikým léčkám k záhubě mé kladeným.
Neb co mohou proti vám smrti podrobení lidodravci,
Což vyvedou proti té ochraně vámi dané?
I mnohokrát Boreáš i krutější nad Boreáše
Jih bílé našeho plachty korábu trhal;
Zdálo se nám, jednák že dosáhala báně nebeské,
Jednák podzemních loď že dopadla jezer.

Nad náhlým tonutím blednoucí žasnuli plavci,
Správce korábu rozum, paměť i cestu tratil.
Ledva tu dím: „Vy pomozte, Boží rekové!“ hned ukrotnul
Vztek Boreův; skalinám šťastně se vyhnula loď.
Vy jste z rukou mne dravých Arabů po kořisti bažících
Tam na Pelúsinských mocně vytrhli vodách.
Obvyklou pomocí jste, co přes moře nesla mne, loďku
Nad vírem patrným chránili od ztonutí.
Nezmíním toho srázu, který již mou hlavu tisknul.
Příkré Mínosovo kde brody má pomoří.
A kdy neobvyklých pokrmů jsem z nouze požíval.
Jichžto nemoh žaludek jindy zažíti slabý —
Často ni vína se nám ni Božího nedostalo dárku;
Byl‘ utržen nám jak dítěti prs mateřin —:
Nezmořila předc nás hlavnička ni zimnice horká.
Ouplavice černá útrobu neprolila.
A zpomenouti-li mám těch vroucích v Libyi písčin
A sluncem blízkým tamže luhů zpražených?
Veškero to snesl jsem; tak vy jste, tak On to nařídil.
On, dle jehož kynutí hvězdy se pohybují.
Sláva i čest buď vám, vyvolenci Boží! Mimo poctu
Což pak vám nebozí můžeme dáti lidé?
S nic my jiného bychom nebyli, smrti otroci bídni.
Ni světa tento celý, kdež byty máme, obor.
Ačkoli se vždy jazyk, kdy počínám, náhle zaráží,
A vtipu žíla tělem potlačená vysychá:
Předc ale dřív tygrů Hyrkánie, Sába kadidla,
Tempé trav, listí přestane míti Atos;
Dříve Sever bude sázeti palmy a v zimě diviť se
Bude mrazům; se Syrem Pers bude píti Dunaj:
Než mysl má dlužných vám vzdávati ustane díků,
Než vaše dobrodiní z paměti vyjde mojí.

Vy jste mi bezpečný byli přístav a kotva korábu:
Buďte po vešken čas dále ochranci moji.
Dále mi ještě, milenci Boží, to-li žádati volno,
Klidný neklidném na světě přejte obyt.
Již jsem dosti roků zde ztrávil a přemnoho velmi
Jsem zakusil po zemích, na zvlněných i vodách,
Nezmítán tolikráte mořem, jako vášněmi svými.
Šestkráte pěti let na světě jsem se bavil.
Již mi pokoj v domovu stálém zjednejte a poklid;
Zjednejte sladkou ke studiím pohodu.
Ját nebažím zlata po hromadách, po bohatstvu ni marném,
Já ni perel, ni drahých chrýsolitův nehledám.
Má to není žádost panovat nade Géty a Baktry,
Ve jhu držeť pevném Indy neb Aethiopy.
Tužte jiní si po tom, jimž poklidu sláva nedává,
A kdokoliv věčné chválenu býti baží.
Ctnostna-li jen dotrvá duše, a lsti a podvodu prázdná,
A všeho bezpráví prosto moje svědomí:
Následovat-li mi volno bude Sokratův a Platónů,
Volno-li obětovat Fébu a Pieridám:
Poklidný zde život já rád beze slávy dokončím,
Panstvu i rolníkům rovně nepovědomý.

Viktorinovi ze Všehrd.

(Mit. str. 164.)

Výmluvnost květná vznešenou Démosthenu někdy
A spolu vlasti jeho získala slávu a čest.
Slávu takou odňal mu Latinský Cicero, ještě
Národní jako bůh ctěn byl a oslavován.
Tvým vedením do krajin krasořečnost přišla severních,
Vlasti naší vznešená osvěto, pejcho a čest!

Aonské děvy již zanechavše vrchol Helikóna,
Pierským Polabí předložily pramenům.
Bakch k bujarým připojil se mužům, ke dlouhovlasému
Národu krásovlasí sám již Apollo přišel.
Andeského zpěvem, ano Grajské věštce neméně,
Viktorine, nyní tvým jsme přemohli duchem.

O Janu z Domaslavic.

(Mit. str. 109.)

Básník a Anděl.

B. Kam se letět chystáš? A. Do nebe. B. Proč? A. Na světě bydla
Pro mne není. B. Zůstaň. A. Rci, kdež obývati mám?
B. Znáš Jana? A. Jej neznal bych? B. Ten je beze lsti a šalby.
A. Tak jest. B. Srdce jeho svato je. A. Pravdu mluvíš.
B. V něm se usaď. A. Usadím. B. Důstojno je pod jeho srdcem
Sídlo tebe. A. Milerád tvé uposlechnu rady.

Jindřich z Olšan a Bohuslav.

(Mit. str. 112.)

J. Pro vlast a pro Boží zákon zemříti je sladko.
B. Častěji pověra má zákona též podobu.
J. Z matky prsou jsem ssal tuto víru. B. Není rodičů vždy
Jistá pouť. J. Rodičům vzdávati poctu sluší.
B. Čest větší patří Bohu dávati. J. Kdož to zapírá?
B. Bůh nástupce také Petrova ctíti velí.

Jindřichovi z Olšan.

(Mit. str. 186.)

Věz, že i já přemluven svodníků řečmi lichými
Ten tvůj druhdy kalich velebíval a hájil: ale však
Lépe nyní poučen, prvního apoštola víru
Vyznávám. Ó pohni tebou, prositebně tě žádám,
Příklad můj, a slovům spasonosným sluch nezavírej!

O pánu Ctiboru z Cimburka a z Tovačova. zemřelém r. 1494.

(Mit. str. 297.)

S Juppiterem teď pospolitý byt má Ctibor, opjat
Pouty s Jovem v mutné mrákotě Orka sedí.
Proň nebe jest zavříno; neboť bez Petrovy loďky
Ke blaženým obytům nikdo se nepřeplaví.
Vlast líbou jeho výmluvnost velebívala druhdy:
Teď hromem omráčen v úžasu trna mlčí.
Nikdá již Římskou nechtěl by urážeti církev.
A svátostmi Boží pravdy by nepohrdal.
Teď by chtěl Římského se biskupa poddati kázni.
A čemu Kristomilů víra pobožně učí.
Nic jemu platna není skloněná teď s šíjemi pejcha.
Ni hlava k zářící obloze pozdvižená.
Vizte již on Flegethontejské chasy stal se kořistí:
Na věky konce jeho trestu ni muk nebude.
Tak toho Pán kárá, kdo Božímu se zákonu rouhal,
A svým zámyslům jedno se důvěřoval.

Modlitba.

(Mit. str. 112.)

Nejvyšší nebe, země i morské hloubiny vládce,
Buď pomocen mi, prosím, a zpěvy řiď moje sám.
Řiď a spravuj slova má, a jazyk se z bázně třesoucí
K pochvale víry a tvých hvězdovitých obytů.
Což nikdá slovo v čas, ni hravý vtip, hrozbami přísná
Řeč nedovedla, prosím, písně doveďte moje.
Brav bludný poznej již stáj pastýře pravého,
Syn marnotratný k otcovu vrať se domu!

Žalozpěv o smrti Jana Zajíce z Hasenburku. † 1495.

(Mit. str. 82.)

Vizte lidé, marná jimž po zlatě, po cti a chvále
Toužebnost pokoje v noci ni ve dne nedá,
Vizte na jak chatrné každého pozemčana sláva
Nitce visí: aj dnes pevna, se zejtra trhá.
Ozdoba vlasti naší a mohútná podpora říše,
Slavný vůdce bojů, pejcha vojenstva i čest,
Výborný to mravů vzor, a jasné na sněmu slunce,
Jan zde nelítostnou nám zahuben Moranou.
Ó běda nám, jaková tady zrak náš mrákota tíží,
A v jakových zde tmách žijeme zaslepeni!
Vezdejší k čemu nám pohody? k čemu ouřady pyšné?
Sídonskou k čemu nám barveno roucho rukou?
Což nám platno, bychom půlnočních zmohli Britannův.
Zmohli na západě Taj, v jihu Arabsko celé?
Cožkoliv objímá nebes obloha, všecko hubí smrt.
Všecko jejímu trvá zákonu podrobeno.

Hedbáví Čínů, ani Panchajského kadidla
Zápachy, perlorodé zábřehy Taprobany.
Klénoty, jež na Erythrejském Hind písku nalézá,
Ustřižené nemohou zdloužiti přádlo Sudic.
Ledva že půl kdo ušel vezdejší pouti, umírá.
Víceletou jediná jen doba práci maří.
An se tu po statcích sháníme, po mastech a dívkách:
Smrt škaredá se tichou přikrade náhle nohou.
Tať jinocha vraždí, výrostka mladého nešetří,
Tať lící nedbá růžemi prokvetalých.
Výmluvné s matnými, chudé s bohatými družívá,
Sprostáka s mudrcem spojuje důmyslným.
Hektor syn Priamův v boji býval někdy slovútný,
Syn Eakův, i vnuk též na bojišti slynul;
Král Macedónie svou po celém světě roznesl slávu;
Hannibal Ausonské vojnami říše děsil.
Semiramis krásná Assyrské stavěla město,
Cýrus zámožné Médy do jarma uved.
O Scipiónech obou, o Kamillově slávě mlčíme,
Též Kuriů pominem i jmena Fabriciů.
Caesara nástupců, Pontského i krále vypouštím,
Též tě na Aegyptském zahrabaného břehu.
Poznal Aristoteles vše tajemství země i tůně,
A cokoliv lidský důmysl chápe a duch.
Líběji nežli labuť mroucí pěl věštec Achillův,
I skalinou varyto hýbalo Orfeovo.
Slavnějšího-li cos Taenarskou bývalo nad choť?
A kdo ctnostnější byl nade Hippolyta?
Aj ti všickni mlčí co stín, a snad za tu dávnou
Slávu nyní těžké snášeti tresty musí.
Náš ale Jan milován byl a vážen u šlechty i krále.
Žezlu jehož slouží Ister i rovně Labe.

Ač mnoho velmi mocen byl a mil takovémuto pánu,
Však nikdá neužil své moci k ujmě jiných.
Pakli na rod a dědův na dráhnou třídu se tážeš,
Dávnověkostí dům Assarakův překoná.
Jasno mu veždy čelo, mravové jeho bývali vážní:
Se rtů výmluvných splývala slast a lepost.
Rozjařeného lidu vznikající zpouru a rozbroj
Řeč jeho věhlasná častěji ukrotila.
Ku králům kterakýmkoli vyslán, k oučelu veždy
Žádoucímu jejich úmysl nakloňoval.
Byl spravedliv, nepravosti nepřítel a práce milovník.
A všelikým pohrdal rozmařilosti druhem.
Náchylný ke chudým, všem dobrým záštita pevná,
I přísný býval mstitel a záhuba zlých.
Ni skvostní králů darové dvořenínovu věrnost
Nezrušili, ni tvé půvaby, lásko lichá.
Trávícím závisti jedem nesinavěly líce;
Z úst jeho pravdomluvých šalba nevyšla ni lež.
Pýchy hrdé vždy se oddaloval, ač bádalo často
Jej štěstí a stav zdvíhati výše čelo.
Ovšem snadno není statkům nezadávati srdce,
Dle zlata Kroesusem a smyslu dle býti Numou.
Přítel příteli byl věrný, co Heraklovi býval
Paeonovic a Thesej, Aenei Hyrtakovic.
Býval i výtečný vzor a pouhé pravdy milovník,
A předc násilnou smrt ho zasáhla rukou.
Neb nejmoudřejší všeho míra stvůrce a původ
Nechtěl neskonalý člověku dáti život.
Nechtěl, aby cokoliv pod září Luny se hýbe,
Věčně blahý na zemi svůj vyhledávalo byt. —
A kdež jest jeho mysli lepost? kdež pohledy vlídné?
Kdež nad Hyblejský med slova sladkotoká?

Tak spanile květe růže, fialka i mák, dokaváde
Ještě rosou skrápí jitro lupénky jejich:
Ledva ale v morskou pohrouží hloubi se slunce,
Rovně co dým ta jejich ozdoba náhle mizí.
Jestli ne dříve, mělas teď alespoň tvou smrtonosnou
Odtrhnouti ruku, Klótho neuprošená.
Což je ti platno, že ovdovilas naše práva, a vůdce
Soudů odňala nám tím jeho odtržením?
Proč takovou jsi ranou zarmoutila panstvo i národ?
Hyrkanské překonáš ty věru tygry zlobou.
Matky kojenců ty zbavuješ, chotě od chotě loučíš:
Outlým odnímáš otce šedého dětem.
Ač ale nejkrutší nad medvědici jsi krutější,
Furie ač ti samy ve vzteku ustupují:
Neskonalé předc nevyhubíš Jana jméno a slávu,
Musy pokudž jediné chrániti slávu mohou.
Čisty dokudž potekou s vrchu Aonského potůčky,
A spojený dokavád s Bakchem Apollo bude:
Živ je Aristídes, živy jsou i ctnosti Katónů,
I Grájů velicí, Říma i vojvodové.
Sláva také Janova potrvá, dokavád bude jasný
Od strany východní slunce zaváděti den.
Neb nečeká, v peřeje pohrouženu býti pekelné,
Naň svatoloupících odměna neznabohův:
Než k nebesům lepší jeho částka vznesla se krásným.
By věčný tamo nad hvězdami našla obyt.
Tam se nedostává, kdo krev lidu byl zde proléval.
Ni kdo předkládal ctnosti bohatstvo liché.
Leč kdo se utlačených zde ujímal vdov a sirotkův,
A proti mocnějším práva jich obhajoval.
Tak jako Eustachius a Jiří drakobojce udatný,
Mauric a Věnceslav vojvoda vlasti naší:

V spolku jejich skvěje Jan se, nebeským světlem ozářen,
Vazby těla zbavený duch jeho pleše nyní,
Mládce budiž neb kmet, jakovou on skutkem ukázal
Ctnost, zamiluj, a Boží pravdu a víru pravou.
Toť jisté dokaváde budeš tady na světě dlíti,
Vážným a, věř mi, všem učiní tě milým.
Po smrti pak tebe doprovodí ku stánku Božímu,
A k nebesům hvězdným cestu okáže pravou.

Koruna Česká Uherské 1495.

(Mit. str. 155.)

Krále mi, sestro, navrať; neb já nepřepustila navždy
Jej tobě; mým dědinám krále mi, sestro, navrať!
V té při tě já přemohu. Proč mnedle, nepřízniva sestro,
Sestry své starší právo si osobuješ?
Mým byltě on, an ledva počal se dotýkati větví;
Žezlo panovnické já jemu dříve dala.
Krále mi, sestro, navrať! sice počne se bouřiti lid můj;
K odboji a strašlivé válce se již hotoví.
Aj k čemu jej zdržuješ tak dlouho co zavězeného?
Dlužna bylas jej již dávno propustiti nám.
Krále mi, sestro, navrať! za to po věky říše panovník
Byzantské i divý lid jeho boj se tebe.
Násilná nesužuj nikdá tebe králova zvůle,
Tvých žádný Matiáš netkni se více hrdel.

Na příští krále Vladislava do Čech, r. 1497.

(Mit. str. 176.)

Jdou hlasové, žes, jak mile háj se v nově olistí,
Vlastenský náš kraj spatřiti ustanovil.

Plešeme, žádoucí, aby již to zavítalo slunce,
Ježto by nám vlídnou krále ukázalo tvář.
Lid nebohý o to jen žádá a nebešťany vzývá,
O to prosí tebe též panstvo a vládykové.
Toť lidu touha vřelá; ubohá vdova sobě to žádá,
A s pláčem spíná k obloze často ruce.
Jak lékař stonavému je mil, jejž zimnice trápí,
Jak metanému mořem vděk je korábu tišeň:
Osmahlým žencům husté jak stíny se líbí,
Jak draha jest dědičná chýška vypovězeným:
Tak nejinák bude již veselit se i šlechta i národ
Tvým to, Vladislave náš, návratem obradován.

Janovi Šlechtovi.

(Mit. str. 113.)

Jednomu purpurový šat a valné statky se líbí
A skvostné v obytech nádoby mramorových;
Rod vznešený a třída dědů dráhná, a na Pádu
Neb Dunaji dobytá sláva druhého těší;
V mocné síle hledá a v půvabné těla kráse,
A v rychlosti nohou chválu a slávu třetí;
Leč jediný ty mravům vzdělaným a šlechtě duchovní
A zbožné dáváš, Šlechto, předek povaze.

O Janu Šlechtovi.

(Mit. str. 113.)

Bezprávím a lstí lidskou zarmoucena šlechta
Nazpět se k nebesům vrátila, báje praví:
Šlechtu však našeho s vrchních navštívila sídel,
Umroucího by jej vnesla s sebou do nebe.

Témuž.

(Mit. str. 165.)

Aby se báně nebes nezřítily, Atlasu mdlému
Svých půjčil mocných Herkules ondy plecí:
Než aby národové ke zkáze nepřišli Polabští,
Tys jediný právům svou hlavu podstavoval.
Lid mylnou onomu přiřknul za to poctu nebešťan:
Jistější Jana za hvězdami sláva čeká.

O témž.

(Mit. str. 155.)

Kdožbykoliv Jana Šlechty hleděl vypočítati chvály.
Dříve vypočti, kolik na světě písku je zrn.

Stanislav Polský.

(Mit. str. 28.)

Kdož je nový ten host? Mavors-li tu podstatu lidskou
Obléknul? čili ozbrojená Tritonka panenská
Smysly krátkozraké mámí? neboli všemohútný
Alceovic smrtné na sebe vzal poznovu oudy?
Pravda-li, Pýthagoras co učí? čili sám Hromovládce
Svou osobu zde tají? Takovéť paže jen u nebešťan
Se spatřují, nikoliv u lidí, ani síla podobná.
Skákati líbí-liž se o závod, člověka prudce
Létati uhlédáš, a spružným nésti se větrem,
Na perutích co pták. Neb dá-li se zápasivého

Do běhu, aj zelené osení, nedotýkaje vršků,
On přeběhne, i hloub jezera, nezahýbaje kláskem,
Ni vláhou pěnivou. Takovátě nohou jeho křepkost!
Pakli mu líbo hodit kamenem, coby sotva tři mohli.
Sám pozdvihne jeden, a silou takovou jím mrští,
Žeť se zdá, jakoby Balearským jedno kaménkem
Pohrával. Pravice, Fryžského jež ondy přemohla
Hektora, ustoupí s dubovým mu na kolbě kopištěm.
Oebalští bratrové vyhnou se, na pěsti-li vyzve
Je v souboj. Grajská přihrnou-li se vojska na Troju.
Dejž, osude, toho vojvodu jí: v boji padne zajisté
Atreovic, a zkázu v opak bude trpěti Řecko.
Hájeno jím bohaté Římskými praporci i město
Sídonské pohrdá; jím bráněn i sedmeru vůdcův
Hrad Kadmův odolá; ano sám s vysokého Olympa
Zevs uteče, takovým hrdinou věk jestli se vrátí
Titanský, i plamen bude pak ve kovárně Sicilské
Darmo syčet. Přestaň, starodávná líčiti pověst
Jásona, jenžto prvý moře Skytického prorážel
Zátoky; Théseovu oslavívati přestaň udatnost,
I toho, jenžto protal potvorné šíje Medúse.
Místo Ulyssa, aneb Dioméda a Nestora, píseň
Maeonská zni o něm; Aenéi, Maróna Músо,
Předlož jej; nechaje s Pompéjem Caesara válku.
Slav ho, Lukáne, a věz, Helikonský zdroj bude proudem
Stékati hojnějším; Dircejský rozzelená se
Pěkněji háj; učené děvy Aonské veselejší
Sváděti tance budou, bobkem své skráně Apollo
Okrášliv, přičeše vlasy a struny dotknuty palcem
Líběji zníti budou: Ledový toho nad muže slávou
Zaplesej, Severe; neboť on jest národu tvého
Ozdoba, sláva i čest! — Milován tedy buď, ctěn a vážen

Ten tvůj rek Stanislav, dokavád bude na vzchodě slunce
Dávati zář spanilou; dokavád studený v moře černé
Nestane téci Dunaj; dokavád bude Hindus opálen
Neznámých na břehách dalekého přebývati Ganga.

O táboru Budínském.

(Mit. str. 254.)

Z otcovského domu kdy jsem odjeti ondy se chystal,
Tímto se ke mně jala Kalliopéa hlasem:
Což pohřichu děláš? proč, nevděčníku, opouštíš
Vlast a milé domova přívětivého luhy?
Kam se ženeš? do Budína-li? viz tvoje obliba, knížky
Zpět tvůj naměřený úmysl obracují.
Což do trub, krvavé, básníku, co tobě do bitvy?
Což pak týče se tě vojna Vladislavova?
Vládni si on Dunajem, a panuj nad národy svými.
A s Byzantinským se v poli měř tyranem.
A slavné Athény připoj zas k víře Latinské,
A zbav potlačené jarma krutého Řeky:
Ty v klidu přívětivém se kochej; mezi sestrami mými
Ke hlaholům jemným své varito probuzuj.
Ovšem meč poneseš, smyčcem pohrávati zvyklý!
Tamto perem nikoliv, tam ruka vládne kopím.
Tam těžkou čelo lebku nosí, zde nosívaje vínek;
Mdlým oudům zvyklé tam klidu lůžko nedá.
Ze snů líbezných vytrhou tebe třeskoty bubnů,
A hrůzozvučivá polnice dech zatají.
Tam žízeň nehasí obvyklá číše; domácí
Stůl pokrmem chutným tam nekojí žaludek.
A když svou odloží Tataré zbraň a přestane válka,
A Muhametánský vládce odepne si meč:

U prostřed lidu žíti budeš, komu Fébova hudba,
Spíle a žert veselý Aonidek nevoní.
Tam pejšek pohrdá povahou mírnosti milovnou!
Tam hubená závist pomluvy jedno kuje.
Ten potupí tvou přívětivost, potupí mravy klidné,
Sám by se vejš vyšinul, lstí připraví tě o čest.
Muže-li neurazíš, popudíš ženu, ježto by ráda,
Bys ne ctnost, alebrž nestydatost liboval.
Běžděky tam vzteklé uslyšíš lání a bezuzdné
Rouhání se Bohu a vznešenému nebi.
Tam lidem odporným nucené budeš úklony lháti,
Jež směšnými posud hejsky a blázny zoveš.
Ke všemu usměmavých neumíš-li vylíčiti tváří:
Hlupců tobě hrubých slouha i služka nadá.
Cožkoli tam se kutí, vše musí pochváliti každý,
Kdož v takových žádá tráviti věk besedách.
Neb-li tě zisk vábí, a ta křehká sláva pokouší,
U dvora velpánům sloužiti purpurovým?
Často po hříchu musí tam zlým ustoupiti dobří,
Krassus více platí nad chuda Fabricia.
Všecko vidíš za peníze prodajné; tam k vysokému
Místu vodí mocných jen slovo uplacené.
Aj takový-li by tobě se zisk a ta líbila sláva? —
Cnost-li dědů dávná tobě na srdci leží,
Proměniž úmysl nakloněný! neb jak těla oudům
Zmije, takou zkázou dvůr duši vyhrožuje:
Jak v morskou řeky tůň se ženou, tak rovně do těchto
Nádherných sídel se všeliká tře neřest.
K zábavě teď se naší obracím a ku práci libostné:
Té zcela, příteli můj, tam se odříci musíš.
Tam nebudeš moci čísti žele spanilého Tibulla,
Tamže s Aristotelem vésti nedá se hovor.

Počneš-li zpytovat lepoty vznešeného Maróna,
Zběř opilá tě divým náhle vytrhne hlukem.
Proč tedy náš učený Helikón teď opustiti hodláš?
Co zdivočilče tebe pryč odejíti pudí?
Stydno-li tobě, že Parnasská té kojívala žídla,
Líto-li tobě, že čas s námi jsi darmo mařil?
Již-li Horác nechuten, i druzí-li ti mistři nechutni?
A z druha věrného zběh-li a zrádce budeš?
A však Pannonský kterako k duhu půjde ti vítr?
Ten množství bujarých tvých umořil krajanů.
Ze všeho, což do Uher doprovázelo krále, komonstva.
Šest nebo pět jediných ještě na živě trvá.
Mor zahubil jich víc než líté bitvy a vraždy;
Lítěji než meče tam zuřila hlíza krutá.
Jestliže tobě milá ducha zábava, mil-li ti poklid,
A mravy nezkažené jsou-li ti ještě mily:
Od toho rychle upusť oumyslu slepého, varuj se!
Pod sladkým zde medem, věř mi, že jed se tají. —
Domluvila. Zaražen jsem stál jako bleskem omráčen,
Stud moje líce polil, zarděna blednula tvář.

O Sigismundovi z Lobkovic.

(Mit. str. 273.)

Po knížkách-li se více Sigismund, nežli po kostkách
Ptáti bude: slavný pak z něho pojde Homér.

Sturnovi.

(Mit. str. 285.)

Rozdílní smyslové, rozdílné jsou mravy lidské,
I způsob života na světě je všeliký.

Tento zlatem krk, onen hlavu šlechtí: Sturne, ty prostým
Vínkem Apollinovým skráně si ozdobuješ.
Ten napořád by ve víně ploval; ze studnice jedno
Bellerofontejské chutna je tobě voda.
Tento zajíce honí: ty hledíš moudrosti dojíti;
Těm je milá Nemesis: Sturnovi Kalliopé.
Poklady ten hromadí, do truhel zlata hřívny zavírá:
Sturne, jenom knihy jsou klénoty tobě drahé.
Zářící za to hvězdy budou tvé sídlo, oněchno
Za Kocytem pohltí potvora trétlamatá.
V paměti povděčné zachová tě potomstvo budoucí,
Jména jejich stráví hladovitý věku zub.

Zaneprázdněný básník.

Sturnovi.

(Mit. str. 139.)

Dávno že již veršů nijakých jsem tobě neposlal,
Básníkem líným, Sturne, mě rychle zoveš.
Patř jen, jak mi šafář oznámiti právě přichází,
K senoseči mnoho ruk louka že potřebuje;
Patř, jak žito dozrávající k srpu zakřivenému
Všeckny zanímá mé smysly a péči celou.
A k tomu ještě na blízku divá zbraň Marsova chrastí,
Lyru tichou chraplavá polnice přehlukuje.
Jakže, prosím, můj Sturne milý, zatopen těmi proudy
Foebovi obětovat, a pěti písně mohu?
V nesnázích takovýchto oněměla Músa Maróna,
Maeončan zletilý, Náso podobně mlčel.

Odsuzovat nechtěj a viniť z lenivosti starého
Soudruha; zasloužíť, bys jemu to prominul.
Jak mile však tito přívalové poněkud poutichnou,
Pošle ti básně: ale dříve ty pošli mu svých.

O Jeronýmovi Balbovi.

(Mit. str. 167.)

Že zde v našich dědinách teď obývá Pallas a Foebus,
Pláto mudrc, veliký rovněž Aristoteles,
A spolu s Fabriciem Brutus a bez ouhony Káto,
Zákonodárce Solón, zákonodárce Lykurg:
Balbovi to vše dlužíme; jejich moudrost, řeč a básně
On první přinesl k národu na Polabí.

Jeronýmovi Balbovi.

(Mit. str. 54.)

Balbe Teramnejskému roven v moudrosti Lykurgu,
Kastalských pramenů, Balbe, ty slávo a čest!
Což počneš tu s lidem na břehách Labe chladnotokého,
Což počneš na siném, Balbe milý, Dunaji?
Hetrurské podolí jsi opustil, onento Italský
Ráj a Neapolské oslavené pomoří,
A k Severu mrazivému, k ledům odebral jsi se věčným:
Tráviti-li zde život chceš v surovosti naší?
Kdož pak u nás ucha náchylného propůjčuje Músám?
Kdož na tvé zde bude ptáti se básně a vtip?
Kdož cítí Římské řeči důstojnou moc a váhu?
Kdo zde diví se lepým zpěvce Homéra hlasům?

Augustína odejmi a Šlechtu a Šlechtovy družce,
Hned hájům a řekám zpívati pouze budeš.
Z vlasti vypovězený k Tomitánům stále žalostným
Toužíval básník Náso po vlasti hlasem:
Ty zde žiješ v krajinách divočejších nad Tomitánské;
Neb neznámoť u nás družstvo Apollinovo.
Neb-li myslíš, jako Amfión neb z Thrácie Orfej
Skály a zvěř luznou vábiti k sobě lyrou?
Nad skalinu tvrdší ale jest toto plémě: navyklé
Války hlukům nečije Foebovy slasti lyry.
Arci ze Sámy mudrc lidu Italského nevlídnou
A zbujnou povahu zmírniti dobře věděl:
Však z učených Anacharsis Athén se navrátil a předce
Svých krajanů s to nebyl změkčiti zatvrzelost.
Či mníš, an se třením ohladí zponenáhla i kámen
A klikaté otupí rádlo po málu také:
Tak že i lid Labský, pohledem na Medúsiny líce
Zkamenělý, oživíš, vrátě mu krev a duši?
Aj podaří-li se tobě to dílo: i lítati počnou
Medvědi; pes se také báti zajíce bude.
Já narozen pod touž oblohou, s níž ach tolikráte
Bleskuplných na vlast vrhlo se břímě mraků,
Raději bych putoval v okolí rájského Tarentu,
A zde bych ohlédal Hesperie spanilé. —
Proč ale sám duši svou takovýmito obrazy trápím,
Proč se časům příštím lépe nedůvěřuji?
Mohl-li rozum povahu lvů zmírniti někdy Libyckých,
Hyrkánské-li pojal tygry v osídla tuhá;
Měkne-li sám diamant v krvi Cinyfského kozlátka,
Bejci dají-li diví spříci se ve jho křivé:
Tvá moudrost a vtip promění náš lid zponenáhla;
Z půlnoční zažene vlasti mravů surovost.

A však i nechť by posléz se ta tvá oklamávala čáka;
Nechť by ve větru se tvá náděje rozplynula,
Ač mi není oumyslu, se tvé vysmívati píli,
I proto nevěštím, že vše to marno bude:
Než jako lékař, i ač by nebyl churavého vyléčil,
Již pro vynasnažení chvály se hodna činí:
Tak též pochválím já Balbovu péči a snažnost,
Tehdy také, i když cíle by nedohodil.

*J. Balbus Bohuslavovi.

(Mit. str. 322.)

Divno-li tobě, že ač rozený jsem z vlasti Latinské,
Půlnoční snáším oblohy zimu krutou;
Ačkoli Parthenopé, rájská to kolébka ta věštců,
Lukrinská i baží zátoka po zpěvu mém;
Ač luhy přívětivé Falantovského Tarentu
Půvabnou nazpět Músu moji volají:
Předc že mi kraj pokrytý ledy Gétickými obydlím,
A zde hluchým luzné své hudu písně ladům?
Aj taková božským jen zpěvcům pochvala patří,
Jichžto nadechnul oheň s výše nebes poslaný!
Vzdej se ta těm, moře rozvinutými kdo plachtami brázdí;
Má na malé chatrná loďka plaví se vodě.
Než kroku já k pomezím světa nejzazším nenamířil
První; nezvyklé já se na cesty nedal.
Pouť taková se stále koná s volnými otěžmi;
Zjevno to ze množství vozy třených kolejí.
Šelmy hlasem a lyrou ukrotil Lesbojčan Arion,
Obludy též zsinalé neskroceného moře.
Ennius aj na bojišti slavil Scipiónovy skutky;
Rovně z Athén, z umění vlasti, Aristip ušel.

Nezdržela spanilá ni Milésia svého Thaléta;
Eudoxa Gnidská často nevídala vlast.
Démokrit úsměšný, božský též Pláto se dlouho
Ukrýval tajných Memfisu ve svatyních.
Než k čemu pak poutí dávných se zmiňuji předkův,
Ježto mi bližší věk příkladu poskytuje?
O tvých posvědčí cestách v Hétrúrii Tiber,
A s vrcholů padavé bystřice Appeninů.
Tys viděl Illyrské vlny, Bakchem Krétu slovútnou,
S Rhodem i povětrným ostrovy Cypriiny.
Prostranné Syrie kraje, teplý Níl tys uhlédal,
Chrám i Salémský, též palmorodé Araby.
Rovněž i Libycké sousední píštiny Syrtám,
Kde věčným sluncem spálena půda hoří.
Poznati země, moře, mnoho měst a pronárody různé,
Všickni za výtečnou zábavu mysli mají.
Aj kde vidíme kolem světa koule se šikmo točící
Pásmo dvanáctera hvězd: tamže je sídlo lidí.
Jáť znamenal, v dalekých krajinách že docházeli štěstí,
Kdož ve vlasti byli v nouzi a bídě živi.
Věř mi, stará pouhou propovídka že pravdu povídá:
Ve vlastní dědině slávy nedojde prorok.
Z úst se i Sókratových moudrosti pramen nevyváží:
Mrav lidu a dlouhá k ní vede jen zkušenost.
Než přiznám se, že jsem po dlouhém pak putování
Doufal k ohniskům vlasti se vrátiti zpět.
Obmejšlel jsem již navštíviti skřítky domácí;
V myšlénkách se bavil — ač proti vůli Boží —
Povědomý jak porodu mého domek mi zavítá,
Jenž mi kolébku, prvé jídlo a mléko podal;
Jak bratr mi v náruč poletí, s vlasy rozvinutými
Na spěch jak stydlivá sestra hubičku mi dá;

Pak že se, vyjda si ven, na chudé to políčko podívám,
Jež křepkou přeběhal jsem pacholisko nohou;
Za mnou že přijdou druhové moji za květu mládi,
Jichž v objímání líbati zase budu.
Pak si budem po střídě povídati příběhy vlastní,
Tak že jako krátká chvíle mi uplyne den.
Než mezi tím pěnivá a to Krétská růžobarevných
Můj nositi v číších vína neustane hoch;
Julia též trhati kvítí a splítati věnce,
Zpívati písně a na citharu hráti Hylas.
Tou nadějí již jsem se těšil; než náděje marná!
Bezpečného osud člověku nepřeje nic.
Již jsem tobě, milá Vídeň, libitelkyně Músy,
Mé řekl ondy slze: Zdráva a šťastna budiž!
A spěchaje zdě minul jsem královského Budína,
Až pak mým kolesům nastala cesta lesem.
Les pravěký smrkovím hustým z dalekosti se černá,
Jméno jemuž právem dáno je les krvavý;
Šlápějemit krvavými se zardívá tady půda,
Vraždami pověstná místa krví se potí.
Sem bludná nikdá nesvítí Luna; sluneční
Ranní zář jasný den tady neprobudí.
Neb smrk a cypřiš a tis škodný tvář oblohy čistou
Zacloňují; černá noc tady cestu tají.
Různo leží na hrobech krvavých pobitá těla lidská,
K roztržení hladovým určena pastva vlkům.
Nešťastná mne zavedla do těch míst hvězda a nutná
Příhoda, jenž osudem člověka vládne slepým.
Neb nenadále rota zlosynů se ze zálohy řítí;
Zavrou cestu; kopí puštěno bok mi raní.
Z rány valí se krev; s vozu pak strhnouce, otěžmi
Mne sváží; hustá mrákota pojmula zrak.

Aj tu ležím ku kořisti vlkům a ku pastvě krkavcům;
Nad skloněnou tu hlavou nikdo se neslitoval.
Teď se dají do braní; zavazadla i truhlice loupí;
Uchvátí mi lupič schránku a všecko zboží.
Ach tma jaká lidi zaslepuje! žádáme začasté,
Což dobyté pak nám ztrátu a zkázu nosí!
Neb čeho jsem s velikou péčí a snažně dobýval,
Sšedivělému by to obživu starci dalo,
A v klidu bezpečném bych pak mohl tráviti věk svůj,
Zálohy to a kruté na mne přivedlo vrahy.
Ptactvo dravé snad mé rozsápe naposledy oudy,
Snad lesním šelmám mé tělo žrádla podá? —
Již skoro na rtě jenom duše má lpěla, an moje články
Vychladlé, kdo nevím, na plece vzav naložil.
Tak jako mrtvolu v nejbližší mne město přinesli,
Dáno mi léků: než léky neprospěly nic.
Oznámil hojitel poslední již mi hodinku,
Nevěda sám pomoci, v záchranu dal mě Bohu.
Zazní hlas: Bože náš, ty pomoz, žádáme tě mocný!
A v tom, pravdu mluvím, rány se zacelují.
Šťáva nová, krev a dech v tělo mé se navrátily opět,
Z obraněných kostí všecka odešla bolest.
Ozdravělo tělo: než duši trápila péče, co v nouzi
Této počíti a kam obrati cestu chudou?
V otčinu mám-li se vrátit, a příbuzenstvu drahému
K hanbě nenést ničeho, kromě neřesti a slz?
Či v cizině škodu svou mám kryti? Dvojí mne uchvátil
Vír, zde Scylla žravá, tamto Charybda hrozí.
Ejhle tu Jan, z veleslavných Šelnberků rodu pošlý,
Zasvitnul co blahá hvězda lodí ztrhané.
On v přístav mne přijal, i podal ruce přes vlny líté;
Živ dokavad bude on, neřku, že jsem co ztratil.

Živ buď dlouho, ty Mús jistý ochránce a čáko,
Slávo ve vojště, v radách osvěto ty vznešená!
Dar to Janův, že ovit posvátným zas mohu bobkem
Ve chládku zvyklých lyry dotýkati strun.
Jan mi velel v tré oddělených ohradách Prahy šťastné
„Vítej nám“ a blahý svůj pohledávati byt.
Též to velel mi, komuž Grájské mne poroučely Músy,
Šlechta, který řídí plachty lodičky mojí.
Rovněž i ten, jejž jméno zdobí Augustu podobné,
Jenž statných velebí na lyře vojny reků.
Než byť i pak mne jiná pohnútka nebádala žádná,
Sem že se já stěhoval, příčina tys jediný.
Uctěna buď mi ta země, které takového to pěvce
Dáno zrodit, blažená země ta tvým porodem!
Ját za tebou ohledám Afrikanské pištiny vroucí,
I světa oddělené zábřehy Taprobany.
Od tebe, dejž to nebe, kéž po věky nejsem odloučen!
Sladko mi žíti s tebou, sladko umříti bude.
V tobě se rod vznešený s duše šlechtou i s těla krásou
Zasnoubil; povaha tvému je rovna rodu.
Spravedlnost pouhá ve tvém se usídlila srdci,
Tať ani zisku aniž pochlebě místa nedá.
Lstí všelikou pohrdáš; nepodléháš ouhoně žádné;
Nad sněhu lesk bělší jest duše tvé lepota.
Znáš i střežeš slušnosti mezí; ani rozkoše měkké,
Ni vnady žen k mrzké lásce tě nesvozují.
Neštěstí a nehod neleká se tvá mysl mužná;
Jí strach ani zmařená čáka nepohne nikam.
Ni trapná závist, ni lichá průvodkyně štěstí,
Pejcha nevládne tebou, ni hněvivosti plamen.
Stále bdí tvoje opatrnost, a příhody náhlé
Předzvídá; nečiní, pozdě čehožby želel,

Pohled tvůj vlídný; vlídnější pohledu srdce;
Psáno to máš na čele, co kryto srdce chová.
Předků-liž se dotýkati mám? vlastního nemá-li
Světla kdo, světlem svíti jest mu cizím.
Tvůj ale rod drahnými dědů ratolestmi zakvítá,
Od vetchého nosíš vojvody štít děděný.
A k tomu ještě tebe spanilé si oblíbily Músy,
Cožkoli počneš, ony vděčně ti přizvukují.
Tys nejenom Římským uměním své srdce ošlechtil,
Pallas i Attická poklady své ti nosí.
Hvězd nebe krásících ty měříváš východ i západ;
Blah, kdož tam se do těch dostane někdy bytův!
Ty zpytuješ tajné všemohoucí přírody dílny,
Znáš, cokoliv se tady člověku poznati dá.
I vše jiné by Svrchovaný ti, Bohuslave, popřál,
Vlídnější ke své jen kdybys otčině byl.
Taf se těší z vychovance takého a pleše radostí,
Čítá tě k velikým starobylosti mužům.
Povděčnou jsi to měl, básníku, přijímati myslí,
A stejnou za to jí sloužiti měl jsi měrou.
Neb spravedlivějšího není dluhu na světě, kromě
Odměnu za přijaté dávati dobrodiní.
Ten lítý věru byl by divoch, nad šelmy krutější,
Kdožby proti vlastní otčině válku počal,
Kdožby směl věku svého prvou znectíti kolébku,
A své přirozené ránu zatíti zemi.
Soudu dle mého, jaké bezpráví spáchal Orestes,
Když jeho pomstící padla rodička rukou:
Rovně by tak černé se dopustil zlosti, hryzoucích
Kdožby zubů vtínal v útrobu vlasti drahé.
Taf nám světla dala, vzduchu nám živného popřála,
Taf je počáteční símě bytí našeho.

K žvatlání poprvé pacholíku ta ústa otvírá,
Ta vlastními prsy svého rozence krmí.
Vlast ovšem právem nás všech jest máti obecná:
Tehdy co matka i vlast uctěna námi budiž!
Tak zmítán po mořích pětkráte dvě léta Ulysses
Toužil předce jenom stále po vlasti milé.
Skal mechatých vše nade světa země cenil a si vážil,
A vrátil se vesel v Ithaku svou milenou.
Aj divná to milost po všech těla rozlita žilnách
Nám brání, abychom rádi opouštěli vlast.
A kdo-li usiluješ setříti její s duše obraz:
Bezděky ve tvoje zas kosti se kradmo vrací.
K vlasti milost sama příroda káže, a přírody zákon
Ten ni, tušim, nemohou zvrátiti Svrchovaní.
Zpěvci pročež mi nade vše milí, Flakk, Máro a Náso
Rádi jakýkolivěk svůj velebívali kraj.
Tys ale básně složil skřítkům na urážku domácím,
Káraje bezvinných otčiny obvyčejů.
Tys-li to, pěvče svatý, zdárný Helikóna kocháuku,
Ty, jehož ozdobuje skráně oliva tichá,
Tys byl, jenž jsi Lykamba žlučí své šípy napustiv,
Své vlastní zasadil otčině rány kruté?
Kam pak zabloudil vtip a duch tvé Músy milostné?
Kam s Helikóna vrchů schýlila sláva se tvá?
Hájiti pravdu dovol, i nemysli, že já zde ve pusté
Vlasti Skytů syrových neb mezi Géty žiji.
Nespatřuji zde luhův divokých jako jsou Tomitánské,
Ni věčným pokryté stráně a proudy ledem.
Prostranné kraje objímá Germania slavná,
Římskou nikdy mocí všecka nepodmaněná.
Z lůna jejího Čechů zbrojemocná země vypíná
Výtečnou hlavu, hor hájena ohradami.

Ač ji s onou říší jedné řeči vazba nepoutá,
Illyrskými Čechů hlaholy ústa mluví:
Sousední ale města a kraj Germánii bližší
Příbuzným se k ní přivinují jazykem.
Ze strany růžerudá odkud jitřenka vychází,
Tam s Čechy souseduje spřátelená Morava.
Dnem i nocí buchotem Hora Kutná tam se ozývá;
Roztopená stříbrem zde plyne půda celá.
Kde však medvědice mrazivá s nebes oblohy zírá,
Obvodem obdýlné Slezsko se přivtěluje;
Tamže zbraní lehkou se udatné Sasko zatáčí,
A spolu nepracná k orbě a sadbě Mišeň.
K té straně Louny leží a na blízku hradby Žatecké:
Rovně Kadaň vědomá tvých sluchatelka zpěvů.
Západní pomezí lidným je zavřino Bavorskem,
Odkudž ourodivé své brody Ohře nosí.
I Klatovy vnadné chovají tam půvaby lásky,
Nábožná se těší muži svatými Plzeň.
A kde ku báni nebes vystoupá slunce planoucí,
Tam kde Rakouska se pnou vínorodého vrchy,
Révami oblečených pahorů kde se pásmo popíná,
A v hojné sebraný proudy valí se Dunaj:-
Tam slavné Otokarovo město a válkami druhdy
Pověstný Tábor zkypřuje půdu pluhem. —
Záhubná nemoří Čechy hlíza ni zimnice horká,
Do tváří nebohým známky netiskne bledé.
Povětří dobré tady vesměs dýše a mírné,
Pevnějšího zdraví obloha poskytuje.
Lid ohnivých nebojí se klepet Raka, ni Lvovy hřívy,
Země netlí vedrem spálena Ikarovým.
Překlopeným Vodnář osudím málo kdy zuří tu,
Ačkoli půlnočním půda netuhne mrazem.

Sem zponenáhla Beran zlatorouný teplo uvádí,
Až klasu dobrotivá Panna zralosti dodá.
Rozmanitými se usmívá tady barvami louka,
Usmívá se novým háj odětý zelenem.
Nesčislní skotové rvou trávu na pastvině tučné,
I bravy osněžené chrastina hojně živí.
Pan zde hude své písně, opustiv stráně Lycejské,
Hojností tu daří mléka jalůvky Pales.
Zdeť za ruce spojené se Charytkami Grácie bydlí,
A s nimi žert a smích, láska a přívětivá.
Lid tady netrápí kalokrevná péče, ni pěstí
Roztlučená marné nehlode ňádra hoře.
Jak komu líbo, strojí si kvas; po trávě začasto
Tance čilé mládež lehkonohá provodí.
Volno tu zasmušilou mysl hojným jasniti vínem;
Volnoť i půvabných získati lásky darů.
Neprovodí zde lidé ošemetné falše ni šalby;
Co kdo v srdci nosí, to v jevo ústa dají.
V hostinství žádný nepředčí nad Čechy národ!
Se tváří vítán přívětivou cizinec.
Zbraň milují Čechové, ducha to zmužilého je důkaz:
Však taky bezbranný zábavy najde u nich.
Často za polnici vyměňuje Čech housle si mírné:
I zbraně Čech je mocen, i zpěvu Čech je mocen.
Jedna stříbro, druhá i zlatý řeka písek unáší:
Rovně zlatá z vyduté hloubi kopá se ruda.
Živná půda rodí obilí, i je přízniva vínu;
Ty kraje božstvo obé žehnalo Bakch i Ceres.
Brázdy tu jsou osením, révou tam obláčeny kopce;
Včelka medoplodná píci hledá po sadech.
Oul rojivý líbým hukotem se o závod ozývá
Se ptactvem, zpěvavý jenž vede stále hovor.

Houští lesinatou pomezí té vlasti zavírá
Pověstná zvěřinou Šumava nesčislnou.
Zde bludná z luku rozsílá střely často Diána,
Až hojnou je krví půda začervenalá.
Zde Satyrů družina s krásnými Lesoňkami bydlí,
A sladké spícím v trávě hubičky krade.
U prostřed Labe stříbrotoké skleněnými se proudy
Zlehka valí; těkavé Nymfy v řečišti hrají.
Král tou vládne zemí Vladislav, pán jí s nebe poslán,
A snad bůh vtělený; tak bohu jest podoben.
Než lyra má s to není jeho líčit a hlásati slávu;
Slavná může to jen Músa, Bohuslave, tvá.
Sám jen Apelles Alexandrův směl okresliti obraz:
Tvá jenom ošlechtí krále velebně lyra. —
Sem koně obrať a vůz, nezbroj bodavými se verši,
Více nekárej vlast; s krajany vejdi ve mír.
Zjevno mi arci, milý druhu můj, že ze srdce ti nešly
Básně pelyňku plné; kamť bije oumysl, vím.
Tváře mění, a nepřátelskými se barvami líčí,
Kdož tajnou chce skrejš mé duše vyzpytovať.
Jak se začasto faleš za milostný pohled ukrývá:
Tak na sebe brává tvář nemilosti milost.
Jest umění veliké, co chceš, nezdáti se, že chceš;
Tak voda udici, les léčky podobně tají.
Dále se přetvařovat, slavný básníku, již ostav,
A své teď varito k pochvale vlasti nalaď.
Již tedy zakvítej a slyň po celém světě navždy
Česká otčina tvá, tvým vtipem oslavená!
S královstvím zvelebuj i podobně Vladislava krále;
Král té vlasti hoden; hodna je krále ta vlast.
Sadbu tu svým zavlažuj pramenem; z jasného to někdy
Mého potůčku nyní vláha teče zkalená.

Neb stálé hoře a vbodané mne do srdce bolesti
Ze zpěvu vytrhují, harfu mi vytrhují.
Z truchlících ale úst líbezná neplyne píseň;
Zatruděnou nedají struny se býti rukou.
Kdo zpívá bez přízně Minervy, se marně namáhá.
A z jalových básní nikomu nezkvete čest.
Já Balbus kojenec Adriatských vod tuto píseň
Pěl, divnou láskou k Boh'slavu rozplameněn.
Odměna mi skvostná, se takému zalíbiti zpěvci,
Ač i nelíbiti se Boh'slavu, k necti není.

Balbovi Bohuslav.

Omluva Bohuslavova.

(Mit. str 111.)

Nevděčný, ano odrodilý zdám tobě se býti,
Přísně že kárám své otčiny nevzdělanost.
Nad zlato, věř mi, že jest ano nad život otčina dražší,
U vděčnosti k ní Tobě neustupuji.
Vždyť ale často nožem lékař naše rány hojívá,
Často krutou trpká šťáva přemohla nemoc:
Pročby také moudrému nebývalo slušno a volno,
Rozmařilým hořkou kázati pravdu ušim?
Balba nenásleduji; nezatáčímť na zlato léče,
Za smyšlená slova já hrsti nenastavuji.

Témuž.

(Mit. str. 129.)

Vlast velebí mou Balbus, proč? dary získati žádá;
Italie věru mu více na srdci leží.

Témuž.

(Mit. str. 173.)

O bleše Virgilius kdysi zpíval, Homéros o žábách;
Ty o Bohuslavu teď, Balbe poéto, pěješ;
A však předce bleší ani hrob, ani vojsko, co kunká,
S Virgiliem jediný má z toho chválu Homér:
Ve tmě i zůstanu já, jen Balbus pochvalu získá;
Důstojnou umění odměnu tu mu podá.

Na Roderika Doubravského kroniku o Vlastě.

(Mit. str. 168.)

Výborným slavená jak druhdy Kamilla Marónem,
Tak statná líčí Vlasta se ve spisu tom.
Vlasta zbraní mocná, mnoha vítězstvími slovútná,
Ukrutné vědělať jak muže bíti mečem.
S nezmoženou sílou a planoucím po boji srdcem,
Panenskou mužné skutky vyvedla rukou. —
Jestliže knížka jaká šetrných kdy zasloužila díků:
Doubravskému složiž díky, čtenáři milý.

Valentin Mezeřický.

(Mit. str. 166.)

Měřte jiní plochu země a hloubinu vod: Mezeřický
Hvězdy měří a obor hvězdovitého nebe.
Obloha nesmírná jak všecky převyšuje země:
Rovně tak on přesahá všecky učence umem.

Králi Vladislavovi.

1. Sláva jeho.

R. 1500.

(Mit. str. 135.)

Válkami sobě jiný jmena výtečného dobývá:
Tobě, Vladislave, mír chvály a slávy podá.
K válce hrotů nebrousíš, lid nevodíš na porážku;
Ni brannou netasíš nástroje války rukou.
Říš tvoje pevna je předc, bujné tobě národy slouží:
A milióny lidu tvému se žezlu koří.
Dřív Polabí a Dunaj ke tvé se hlásily vládě:
A však i Visla nyní k tvému se trůnu kloní.

2. Zděděné ctnosti.

(Mit. str. 157.)

Čím to, že tak Vladislav spravedliv je, věhlasen a vlíden?
Táži se věstného druhdy Apolla boha.
On na to dí: Takový děd, ujec i rodič byl i máti;
Jak by se pak Vladislav státi měl odrodilým?

3. Štědrost.

(Mit. str. 157.)

Král Vladislav dobrou klade ke všemu míru a váhu.
I vtipu neschází dobrotivosti jeho;
Statky a chválu a čest rozdává, co kdo si žádá;
Věštcům knížky, Bohu svou duši obětuje.

4. Přílišná dobrota.
(Mit. str. 133.)

Dobrotivý jsi, to dobře, pokud jen dobrota králům
Dobře slouží a lidem též je milými činí;
Však se bojím, aby nám a našim pak rovně potomkům,
A snad i Tobě tatáž dobrota neškodila.
Jsme tvrdošíjný lid, žádáme by vedlo se vůbec
Všechno jenom podlé soudu a vůle naší.
Aj kde by neprospěl Vladislav, v Matiáše se proměň
Přísnějšího, by říš pevně se utvrdila.

5. Tatáž.
(Mit. str. 157.)

Města že jsou zpurná, nepokojno rytířstvo že bývá,
Lid že se závazkův zákona málo bojí:
Tím je Vladislavova nesmírná dobrota vinna,
Ačkoli pán, chce jenom národu býti Otec.
A však otec metlou kárá bujného mladíka,
A trestem povahu zmírňuje zatvrzelou.
Již kde by uškodila vlídnost, aneb otcova láska,
Mocnářův obyčej sobě, Vladislave, zvol.

Výstraha panstvu a králi na sněmu Uherském.
(Mit. str. 157.)

Zuřících bouří se varujte vy páni Uherští;
Zlé kdo chová svědomí: odsud odejdi raděj.
Přívětivým dobrý ty se králi nemejli plesáním;
Okluzká bývá víra i láska lidí.

Čechy a Uhry.

(Mit. str. 156.)

S Uhry běží v závod vlast Česká. Mého dle soudu
Uhry mají zlata víc, více vojenstva Čechy.
Obě mají rovné urozenstvo, i lid poledělný;
Než co Čechy vzdělané, ještě Uhersko není.
Valné Čech Labe má, valné jsou proudy Dunajské;
Pannonský i Budín na slovo béře Prahu.
Vlast naše Šlechtu, Uhersko dalo světu Jana poétu.
Statný Čech miluje vojnu, neméně Uher.
Vírou nás toliko přemohou; tu mají dosaváde
Uhři celou: my však na strany rozvrženou.

Návrat do vlasti z Budína.

(Mit. str. 18.)

Lycidas.

Řekni mi, Batte milý, kde jsi outlé pásl beránky,
Že jsme u nás tebe již tak dávno nevídali, od té
Chvíle, tuším, cvrčivou co kobylka provázeti hudbu
A vzrostlé osení žloutnouti počínalo ke žním,
Když si tady ploské hnal stádo na pastvinu tučnou?

Battus.

Prostranné luhy, ó Lycide, schodili jsme Dunajské,
Úrodné kraje na dobytek i na žito a víno.

Tam jsem i město viděl, osadou založino Slovenskou,
Vůkolní površí plodnou je posázeno révou,
(Město samé nazváno Budín); než tam roku delší
Zdál se mi den jediný, a taká mne zajímala touha
Po spatření své vlasti, jaká tě po Fillidě ondy,
Když prvním plamenem se zanítilo srdce, že ke své
Divce milé i v dešti a bouři jsi jíti neváhal.

Lycidas.

Aj co za příčinu, Batte milý, do Budína se bráti
Tobě bylo? vždyť máš vlastní zde palouky a háje
Houštinaté; zde ptáky na lep, zde chytávati můžeš
Na vnadu volně ryby, a do léčí zvěř rohonosnou.
Tvé skoty se zde pasou; zde tvá kůzlátka potoční
S matkami ohryzují vrboví; tady rouno nesoucí
Stádo si pastvu hledá; švarná zde chaloupka tě vítá,
Kdež tebe ke sněžným Galatéa přitiskala ňádrům.

Battus.

Odchodu mého do vlasti cizí byl příčina Tityr,
Tityr onen, co našich pastýřů hvězdatě jasná,
Všecko jemuž děkujem pohodlí; ont podpora bývá
Nám a pomoc, kdykoliv na příkré stráně a vršky
Vystupujem, a za rychlonohou pouštíme se laňkou;
On mne také povolav z bytu otcovského, ze Sávy
Temných pití toků mi velel; jmena mého milovný
Obmejšlí jediné, jak bych k lepšímu se dostal
Štěstí, a stateček hojnější sobě vyzískal,
Kdež po luzích tučných má stáda by blouditi volně
A zkvětlým jetelem svou mohla ukájeti žádost,
A kde by zlosti dravých se vlků nemusívala báti.

Lycidas.

Jak se ti vedlo pořád, nám, líbo-li tobě, povídej,
Batte milý, neboť ans v neznámé té zemi meškal,
My dvakráte tady jsme svlékli z rouna beránky.

Battus.

Jak mile jsem dorazil a vešel řečeného do města,
Tityr hostinsky mne přivítal a píšťalu ladnou
Dal mi darem, co na ní Melibej své lásky želíval
Strasti, že jím pohrdavši Amyntě se oddala Nisa.
Jí kolikrátekoliv jen pyskem dotkl se Tityr,
Již bysi byl Satyry spolu hrát a skákati uzřel,
A Driady spatřil s nimi tance zaváděti křepké,
A motavou blížiť se nohou zmoklého Siléna.
Než kdykoliv jsem já na ni pískal, oněmělo náhle
Všecko to, ačkoliv mne našinci nazývali mistrem
Na tresť pastýrskou. Tak vábná jest jeho hudba!
On ale předce neustává mé chváliti písně,
Nad vlastní je cení, a Menalkovi často poroučí
Pánu, o němž se praví, že bohat, jako sám nebe vládce,
I spolu pány jiné, zlatohlav jež a šarlat odívá,
Náchylné mi činí, a jeví mi přízeň ochotnou.

Lycidas.

Teď mi také v paměť připadá, co mi ondy povídal
Dlouhovlasý Damoet, že prýs tam básněmi pěkných
Získal sobě rolí u řeky, (na jejíž jmeno já se
Tázati nezpomenul; neb v té věci o jmeno málo

Dbám,) a že tvůj dobytek pro trávy a píce přehojnost
Tam tako tloustne, plná vemenat nohy ledva že nésti
Postačují; a že již množství tam pošlo volečků,
An příliš mnoho jim předkládali píce honáci.

Battus.

Ach, co slyšel jsi, povídka byla; anobrž moje písně
Právě vymohly tolik, co mohou jalové mhly a blesky.
Tityr sám se mrzí, jeho práce že ostala marná.
A vše zlatého Menalky sliby připodobňuje k listí
Osykovému, nebo k moři poklidnému po bouři.
Neb kdy všecko se již mu zdálo za jisto, jakýsi
Moeris tajně pořád rozdával kůzlata tučná,
Tamto syrečky, a sem česaná zase jabka zanášel,
Dvé zde holoubátek, čerstvého tu zásobu mléka,
Tam jahody, hřiby obětoval, až pak těmi dárky
Zásluhu mou v niveč obrátil, a Menalkovo družstvo
Na stranu svou přivodil; co zatím syrový já sprosták
Více hleděl na bezouhonné mravy, nežli na vlastní
Zisk a svou pohodu. Tak prý svou dal se Menalkas
Přemluviti družinou; neboť on každému věřívá
Všecko, a mní, že cizí rada lepší, než jeho vlastní. —
K otcovskému pročež nábytku se opět ubírám,
K chyžce dědů skrovné se vracím, kdež máti milovná
Nemluvňátko slabé sladkým mne kojívala mlékem.

Lycidas.

Buď tedy náš, v podolí obvyklém s námi obývej,
V roztomilé dědině. Viz povědomé tady louky,
Viz, jak tam zelené se pnou až k obloze háje,

Viz, košatý ten buk, jak příjemné stele chládky,
A zde potok s jemným šumotem se skály hrčící
K spánku ponouká; tu stromoví se ptactvem ozývá
Švitořivým; tady může po trávě se váleti hebké
Stádo mladých oveček, bezpečně i kůzlata outlá.
Tvá Galatéa syté podojí pak ještě ovečky,
An budeš ustálým již v posteli hověti oudům,
A s čela pot setrouc, věncem tvé skráně okrášlí.
Zde stádečka pasem, co milí jsme ti bývali tehdáž,
Když ruka tvá větví nedosáhala ještě. I dárky
Jsou hotové: Mopsus varhánky, tobolku ti Thyrsis
Dá, Korydón kapalín, před parnem jenž tě ochrání;
Já pak pokropené běločerně kozlátko ti chystám.

Battus.

Vraťte se mé teď ovečky domů, a hledejte po hájích
Doupata povědomá; tady známým živte se chrastím.
Tak Lycidas mi radí. Ty cizí již na věky země,
Dobře se měj; já více, by sám Tityr mne pobízel,
Nespustím se, čehož bohové zde mi přáli milostní.

O pánu Lvu z Rožmitála.

(Mit. str. 154.)

Rožmitálskému Lvovi blížiti se směle můžeš,
Věhlasu jen u něho, nic divokosti není.

O pánu z Pernštejna.

(Mit. str. 154.)

Čím předčíš asi více, nevím, z Pernštejna rozenče,
Sličností-li těla, statky, aneb jazykem?

O pánu Albertovi z Kolovrat.

(Mit. str. 154.)

Ne předků toliko činy Albert stal se slovútným,
Moudrost a spanilé srdce jej oslavuje.

O pánu ze Švamberka (z Labutí hory).

(Mit. str. 155.)

Mylně labuť pohané Ladě posvětili sněhobílou;
Tahle Labuť miluje Palladu jen, Ladu nic.

Pánu Václavovi Vlčkovi z Čenova.

(Mit. str. 93.)

Věnceslav rodilý z Čenova v tom hrobě spočívá,
Sláva jeho chladný země pas ohlašuje.
Bez něho mocnáři studeným vládnoucí Polabskem,
Do prudkých nikdá vojska nevedli bojův.
Bez něho lid bujarý zbraně válečné se nechápal,
Ni strašlivým hlaholem nezněla trouba hrubá.
Visly toky studené i Dunaj jeho poznaly chrabrost,
I spolu Sarmatskou jenž pije vláhu, Alán.
Šípy nemohly, ni meč zahubiť mládence jarého,
Až dnů přemnožství starce přemohlo nyní.

Pánu Janu Křineckému z Ronova.

(Mit. str. 90.)

Pod kamenem zde malým statný pochován je Křinecký Jan z Ronova, vznešená ozdoba svého rodu.

Byl zločinů mstitelem, slušnosti a pravdy milovným,
Ctnost liboval sobě nad Tája zlatého toky.
Víc než sláva rodu zděděná, než i bratrovo žezlo,
Pocty mu neklamavá získala přívětivost.
Zdárných vlasti synův a dcer vychoval, naučiv je
Povahu otcovskou, a mravy následovat.
Čítateli zbožný, nebe zaň pros, a otce nebešťan,
Af by si již v nebesích duch jeho odpočinul.

Pánu Janu z Roupova.

(Mit. str. 91.)

Jejž dvůr královský ctil nejvyššího za správce,
Jenž doma i v poli též slávy si věnce dobyl,
Jehož i výmluvnost přemilá byla králi i panstvu,
Jan Roupovský v tom hrobě leží pochován.

Alšovi místokomorníku u desk zemských.

(Mit. str. 98.)

Kdožkoli sem přikročíš, obětuj slzu Alšovi, žádám,
A přání to připoj: Země mu lehka budiž!
Práva a zákony vlastenské znal dobře, a vírou,
I ctností všelikou své krajany překonal.
Věhlasnou výmluvností lid říditi uměl:
Až pak umřev, tady v tom hrobě leží pochován.

O válce Bavorské.

(Mit. str. 178.)

Odkud, hosti, přišels? Od Dunaje křivotokého. —
Což se povídá tam? Nic veselého. — Vyprav!

S orlem bystroletým se potýká lev. — To nedivno,
Snad se i ten i onen déře o jednu kořist.
Ne o zajíce a srnce, abrž o stráně a háje,
O řeky, stáda, rolí, o hrady, města, lidi.
Aj což dál? Pěchoty, pluky tam, tady jízdy se hemží
Setniny; nesčíslný roj lidu kryje pole. —
Řekni, co víc? Kameny hromnými na ohrady hází,
Ohněm krovy planou; půda kropí se krví. —
Orlovi kdož pomahá? Bratr Júnónin pomahalby;
Máť ale Dindymská prosbami jej zdržuje.
Vítězství co dělá? V povětří různě se míhá. —
Již-li někam se kloní? Nic; i neví co dělat. —
Proč váhá? I bojíť se přichýliti na stranu každou;
Neb ničehož Jupiter ještě neustanovil. —
Což pak on ustanoví? Dovolíno-li hádati, myslím,
Že klesnouť nikdá ptáku milému nedá.

Vzkázání králi Vladislavovi.

(Mit. str. 42.)

Přijdi, Vladislave, k nám! šlechtictvo se k odboji chystá,
Národ povstává; přijdi, Vladislave, k nám!
Již hroty zostřuje brus k uzdám hotoví se udidla,
Touly se zásobují; přijdi, Vladislave, k nám!
V lesku se objevují mečové! ke kuším se připíná
Spružnější tětiva; přijdi, Vladislave, k nám!
Z radlice meč se ková, a ve výhních stále horoucích
Lebky lejí se nové; přijdi, Vladislave, k nám!
Boj děti ohlašují; nemluví leč o vojně junáci,
Kmet boje vypravuje; přijdi, Vladislave, k nám!
Přijdi, Vladislave, k nám! neb jestli přijíti zameškáš,
Nikdo potom tu naši různici nespokojí.

Nepřijdeš-li, brzot na bojišti zbělí naše kosti,
Nepřijdeš-li, krví bystřiny téci budou!
Nepřijdeš-li, beran valné bude bourati bašty,
A zhoubným ohněm svítiti města budou!
Nepřijdeš-li, hrobů se nedostane otci ni dítkám,
A zděděná pomine otčiny sláva celá!
Podvrátí-li se síla naše, podvrácena, věř mi,
Touže samou bude též síla, Vladislave, tvá!
Přijdi, Vladislave, k nám! tvůj pak brzy sobě pohrávej
Na hradě posvátném, národu vládce, synek!
I tvých dítky synův na siném Labi i v Podunajsku
Šťastni panujte pořád! Přijdi, Vladislave, k nám!

Na porození kralevice, 1506.

(Mit. str. 159.)

Již se narod, dávno čekané pacholátko, ty čáko
Míru budoucího; již se robátko narod!
Již se narod, bys poklonilo lidu šíje nevolné
A svých nepřátel zpouru mocí zlomilo.
Již se synáčku narod! nezrodíš-li se: jak na Dunajsku,
Tak na Labi vzteklá zuřiti válka bude.
Již se synáčku narod! narodíš-li se: všecko utichne;
Outlé ustoupí polnice hudbě divá.
Již se synáčku narod, a uchop se pak otcova žezla,
A vládyk zpupné již brzo šíje pokoř!

O Ludvíku, synu králově narozeném.

(Mit. str. 273.)

Odložte zbraně Němci a Uhři; neb říše Uherské
Již narodil se pravý ondyno král a dědic.

Skonání královny Anny.

1506.

(Mit. str. 87.)

Již k obytům ctnostná se odebrala Anna nebeským
A světu řekla posléz: „Otčino, zdráva budiž!“
Když pachole zrodila, by vlasti posloužilo právem,
A chladným Dunajem vládlo na trůnu hrdém.

Žalozpěv o smrti královny Anny.

Králi Vladislavovi obětován. 1506.

(Mit. str. 68.)

Cožto za žel je nový, a proč slza oči polévá?
Proč teď můj zaražen vázne jazyk třesotem?
Zdažli k záhvězdným královna se ubrala sídlům,
A snad opustila již objemy manželovy? —
Již již opustila země, které Labe naše protéká.
I svůj lid, břehy jenž Istra a Sávy oře.
Jak mysl nevědomá osudu příštího se šálí!
Často leží, jakoby v mrákotě pohřebená.
Tať, doufals, že za tvého žití účastnice péčí,
A věrného bude, Vlaslave, družka lože.
Tať, myslil jsi, že tobě podá na tisíce radostí,
A k boku bok, mnoho let zůstane ti spojená:
Otce ale věčného jinák to usoudila vůle;
Chvíle jenom jediná zvrátila náději tvou.
Viz to tělo sličné, lidu dříve a panstvu velebné,
Místa malého malým se stalo teď břemenem.

Ondy, kterých Indostan a Čína odívaly ondy,
A zlatohlav Tyrský, teď trochu země kryje;
Tváří zmocnila se bledota, rtů svadnuly růže;
Květ lící spanilých purpurový opadal;
Ústa mlčí ta, která tě pořád napomínala, bys jen
Doufaje, mužně liché náhodě odporoval,
A všelikých se nebál tajného nepřítele nástrah,
A klidným patřil na střely pohrom okem.
Péčemi a vlády břemenem zmoženému se sladkým
Naproti líbáním více nepůjde ti choť. —
Nesnadná je to věc, raněné zas uléčiti srdce
Manželovo, a slovem mírniti jeho bolest,
A spolu též mnohonásobnou chotě rozželeného
Strážeň v soucitný věrně pojímati klín.
Důstojná sice jest zármutku příčina tvého:
Tvou i tuším velikou nikdo netrescе žalost.
Leč pláčem můžeš-li, Vladislave, výroky božské
A v diamantu ryté zákony proměniti,
A s to-lis od Acheronta, jak ondy hudec Rhodopejský
Evridiku, svou zpět dostati Annu milou:
Lkáti budem my s tebou, a v pláči rozerveme líce,
A ubitou popelem též posypáme hlavu.
Než co svrchovaný a přírody nezměnitelný
Bůh stanoví, pláčem to zjinačit se nedá.
Ten zákon položil Světovládce tvorstvu celému,
Všecko divá že smrt své moci podrobuje.
Tím létadla nebes, ryby morské, i lvi Libyčtí,
V jihu i pod severem zvířata se spravují.
Jak žebrák nebohý, rovněž tomu zákonu slouží
Zbrojnoš, i vůdce, i král purpurem oblečený;
I kdož důmyslem světa obvod a končiny země,
Oblohy výši a vod zátoky vyměřuje;

I kdo blahomluvné řeči obratnostem učil se,
Svou, k smrti odsouzen, obranu neprovede.
Na hromady zlata nic nehledí, na tisíce ni lánů,
Nic na tisíce stád zlá nehledí Morana.
I strašný lidobijce jejího je zákona otrok,
A kdokoliv korunu, žezlo, tiáru nosí;
I kdokoliv šiky nepřátel na bojišti poráží,
A chrabrou svádí války a bitvy rukou.
Tím po starci junák, tím outlé děvče umírá,
Tím posléz i tvá zákonem umřela choť.
Již tedy nes mužným to duchem, co ti určeno nésti,
A zmoci této malé vichřici plachty nedej.
Či snad, že ctností manželky předčila všecky,
Té mořitelky rukou neměla býti kořist?
Pomni rekyň starodávných, jichžto celý světa okres
Druhdy slavil velikou, rovně jak Anninu, ctnost.
Hle stydlivá dýkou Lukrécia prohnala ňádra,
Ta stydlivosti vzor po věky slouti bude.
Pénelopéa choti zmilenému vždy zůstala věrna,
Ač záletníkův ji mnoho obklopilo;
Nad život a skvostné kamení chotě vážila sobě
Euadné, a s ním sdílela věrně osud:
Smrt lítá umořivši je nedbala krásy, ni mládí,
Ni rtů nehleděla růžemi ozdobených. —
Neb jsi-li sám jediný nade člověky všecky povýšen,
Všem že lidem rovný snášeti nechceš osud?
Líbo-li již, zrak svůj po celém světa obvodu obnes,
Cožkoliv objímá nesměřený oceán:
Nespatříš místa, kde by pláče nebývalo, a kde
Trápící dosavád bydla nenašla bolest.
Nezmíním o bojích Danaů a Frygů lidomorných,
O Thrackých vraždách, o Itačina bludech;

Nezmíním o hradech Thébánských, zkáze Korintha,
O strastných nehodách Sparty a Cekropie;
Nechci panovníků tvých, Říme, vyčítati pohrom,
Sicilským ni medem trávenin oslazených:
Pomni jenom, co strýc, co ujec tvůj snášeli druhdy,
A praděd a pradědův trpěti děd co musel;
Pomni nehod vlastních bratrů, a na půlnoci bouřek,
Pomni na vůdce divých v Cárohradě praporův.
Jenž Kapuou a královstvím kdysi vládl dědičným
Vítěz a pán, což má mnedle vypovězenec?
Insubrův jemu sloužily země i Genua mocná,
Jenž v říši Francké teď beze slávy je živ.
Poklidným již nes to duchem, a pomysli, že tímto
Utrpením omyješ kiésky, Vladislave, své.
Králi! osud lidu nes! však nejsi Hióba ty lepší,
Ni, koho anjelský zbor v nebi oslavuje.
Patři jenom, jak panstvo brojí se, a jízdy počíná,
Jak řinčí mečové, a zvuky trub hlaholí!
Patř, jak města hledí očima zplanulýma na šlechtu,
Ledva že od různic jich zdržují se ruce;
Vládykové žalují na hrdý pych panstva, na obce
Rovněž stín škaredé podezřelosti vrhou.
Kdož nezná kvašení v Uhřích a sváry a půtky,
Nestálou věrnost, a měnivou povahu?
Sám-li budeš manželky drahé oplakávati úmor,
An v hubivé boje Mars národy hnáti bude?
Však nesluší, by, v čas vlnobitné bouře, korábu
Správcovi uplakaná slzmi zatíkala tvář.
Vhodno není, smutkem by chřadnuly líce, na něžto
Stále obráceno i kněžstvo i panstvo hledí.
Nes, veliký ó králi, prosím, co ti určeno nésti!
Marná bezvinné srdce nesouži bolest!

Co všemu ukládá lidu příroda, proč tomu medle
Se zdráhá jediný podrobiti Vladislav?
Vzdálena buď taková bohabojné odvaha mysli,
Nábožnosti pravé vzdálena buď ta drzost!
Hleď rozumem raději truchlivé ty přemáhati nářky,
A slyš, co zmilená choť sama tobě praví:
„Proč slzy ještě roníš, choti nejsladší? co naříkáš,
Jenž jsi mi byl dražší, než moje živobytí.
Neb já v podzemních neobývám Tartara sídlech,
Nebloudím v místech síry a dýmu plných.
Žádná Tísifoné hady ozbrojená mne netrápí,
Cerberovo strašlivé, věř, neděsí mě vytí.
Ját okovy složila; smrti podrobené tělo zemský
Hrob zamyká, duše má v jasnotě pleše nebes.
Ve příbytky blahoslavených, v tato sídla pobožných
Přenešená velebím s anjely slávu Boží.
Božskou spatřuji tvář, zpěvem obdarována nebeským,
Oplývám veselím, na světě nezkušeným.
Přílišným mne hořem z klidu mého vybouřiti nechtěj,
Pláčem mou nechtěj rmoutiti více duši!
Dost, již dost je mi povědoma tvoje, manžele, láska
Povědoma tvoje dost víra mi nezrušená!
Tři šťastná se tebou spojená jsem ztrávila léta,
Čas sice krátký, an sčítati na dny se dá.
Pakli hledíme ale svornosti a souhlasu srdcí,
Kúmánské věku jsem dočkala Déifoby!
A k tomu ještě považ, že dvé porodivši děťátek,
Říše a národy tvé dobře opatřila jsem.
Starší ti připojí sousední smlouvami krále,
Sousední zjedná prospěchy tobě a moc,
A mladší, že se tě stářím zmoženého a péčí
Národové tolicí báti budou, učiní.

Již jsem oheň shasila, zkázou domu tvému hrozící,
Pána Čechům, i také jsem dala pána Uhrům.
Nic tedy nezbývá Římskému co doufati králi:
Nic i jiným nadějí rozmanitou kojeným.
Závdavek an tedy máš, an máš mé lásky památku,
Proč takovými rušíš nářeky mou blaženost?“ —
Tak manželka. Nyní věrnou slyš národu prosbu,
Poslyš i pak, příští oč tě potomstvo prosí.
Sobě samému-li tě Stvořitel živu býti byl určil,
Jestli ti vést nevelel péči o národ a říš:
Snad by ti volno bylo, svým hověti déle žalostem,
Ctnostnou by plakati kněžnu ti volno bylo.
Teď ale an jedinou na tebe vzkládáme my čáku,
A z tebe jen pochodí otčiny dobro a čest:
Nám i dovol, že se my smrti tvé následku děsíme,
Nesmírného žele — vzdal tuto Bůh nehodu! —
Nám se i báti dovol, coby tvým bylo ke škodě druhdy,
A štastný našeho zvrátilo sloup života!
Neb co mluviš v hoři nesmyslném? smrt dlouho že váhá,
Z dlouha že tobě plynou chvíle ti vyměřené?
Jestli zemí tolikých, měst mocných jestliže nedbáš,
A pradědů-li tvých sláva nehýbe tebou,
Jestliže my špatní a nehodní zdáme se býti,
Obvyklou aby nás ochraňoval jsi rukou:
Což ale již tvůj syn zavinil, jenž na prahu prvním
Svého žití spíná k otci ručinky malé,
Jak že umí, usmíváním lichotí se lahodným,
Otcovských na rukou žádaje býti chován?
Jej ty pak, otče neotcovský, tady šalbě odevzdáš,
A svůdnou zanecháš obklopeného zradou?
By člověčími pole všeliká zabělávala kostmi,
A vdovy, matky milých svých oplakávaly smrt,

Sám pak i ten tvůj syn? — Ale proč tady hrůzy vyčítám,
Jež mysl jen zděšená sobě vyobrazuje?
Však jisté by to nastalo nám, kdyby ten tě nemírný
Do stínů sprovodil říše, Vladislave, žel.
Již tedy pláče zanech a smutnou říši opatřiv,
Péči veď o svůj lid, jenž se ti pánu koří!
Pláče prosím zanechej, a žalostné povzdechy ostav,
A velikého budiž otce synem velikým!
Však jsi tisíc vůdcův přemoh', a sta tisíce vojínův;
Již tu také přemoci hleď ducha svého bolest!
Pak zetě svého uzříš nade městy a národy vlásti,
Jenž ve slávě bude testi, pratesti roveň!
Tak ten Tvůj zrozenec, a po něm jeho rovně zrozenci
Ve klidu zestaralí říditi říše budou!
Tak Mahometánského skrotíš tyrana zbraň a pýchu,
A slavnou z poroby Graecii vysvobodíš!
Tak tlící uhasíš podtajné záněty bouřek,
A zlobu potrestav, cnosti pak odměny dáš!
Tak posléz duch tvůj minuté těla oudy opustiv,
Za vznešené poletí hvězdy do slávy nebes.

Sv. Václavu.

(Mit. str. 57.)

Aj co děláš, jediný ty štíte a podporo vlasti,
Nadhvězdných co děláš, světlo a slávo nebes?
Zdažli na nás v řece Léthejské pochoval jsi památku?
Již-li nevíš, že jsme tvé my potomstvo a lid?
Proč nás, otče milý, u prostřed bouře opouštíš,
A mdlým obvyklou záchranu odvracuješ?
Viz, jak nesčislných samovládce propasti pekelné
Tvému teď ukládá národu léček a ran!

Pohleď, jak daleko větrná rozmohla se pejcha,
Jak zpupným vůkol všecko měří pohledem!
Závistí chudina s bohatým zesinavěla panstvem,
A v žluči ještěrčí zmáčeny šípy nosí.
Zarputilé záští lid opoutalo; po mstě planoucí
Ňádra praví povahou býti mužů velikých.
Z loupeže lid se živí, svornost mezi bratroma žádná;
Vážným a vzácným blouda peníze činí.
Na mládence jaré i na děvčata šípy horoucí
Bůžek lásky metá, a z luku vystřeluje.
Oulisné řeči vésť, a splítati věnce paničkám
Obstaralý to ani kmet za hanebno nemá.
Rozmařilé jediné pohodlí a zahálka se líbí;
Obtížným břemenem býti se práce vidí.
Krměmi břich přecpávať, a hrdlo prolévati vínem,
Nejvyšší je mnohým na světě rozkoš a cíl.
Ač mnoho vína Chios, a pahorná Kréta rodívá,
Obžernosti jejich ledva to dostačuje.
Víra u nich žádná: nebe, bůh jim smyšlena bájka.
Pekla malý pacholík již nebojí se u nás.
Tím zmítáme se teď vlnobitným proudem a vírem,
Kam, ni nevíme, jaký náš nese vítr koráb.
Ku příkrým se ženem skalinám bez správce a vesla.
Tifys aniž Palinúr loď naši nespravuje.
Těch-li nehod nedbal bys, a své bysi plémě opustil,
Ačkoli sám jediný štít jsi a čáka naše?
Ďábelským raněné šípem naše oudy se více
Lékařovou pomocí zléčiti již nedají.
Na bronu tys, vyvolenče Boží, se ukázaje někdy,
Jak pověst líčí, préč cizozemce pudil;
Aj, bylo liž tehdá lze ti zahnati vojsko pozemské,
Zhoubnější vrahy teď z vlasti, prosíme, zažeň!

Odkryj nastražené rájskéhoto ještěra léče.
Odkryj zhoubce toho zámysl, úklad a lest!
Důvěra pohni tebou lidu tvého a prosba pokorná,
Opět uchyl se k nám, kníže a vojvodo náš!
Mír stálý a blahý, poklidné nám časy jednej,
Trub zvukové i divé vzdáleny buďte boje!
Vzdálena buď všeliká vada mysli, a hlíza tělesná,
Vzdálen i jed, lidské jenž duše náhle moří;
I zjednej, by se páni ujímali vlasti, a větší
Král by nabyl moci, jenž dlí v Podunajsku nyní.
Lid jeho žezlu se koř, a správců příkazy šetři
Královských, nikomu k ouhoně více nebuď.
Blud pak u víře, nedostojné Boha služby pomiňtež,
A svatý věrné znej zase ovce Otec!
Různice přestaňtež, hubivé též v národu bouřky;
Neb takovými celá otčiny sláva hyne!
Pak my potomci budem tě slavívati po věky, otče,
Pak tebe zváti budem vlasti naší dědicem!

Trest porušených mravů.

(Mit. str. 174.)

Nejvyššího dokad se u nás zachovávala vůle,
K víře svaté dokavád lásky nehasnul oheň:
Říš naše zakvětala rozšířena do světa končin,
K báni nebes vysoké sláva se nesla její.
Však že nyní se na nás, zlostnými neřestmi kyšící,
Strasti hrnou všeliké, kdož by se ještě divil?

Léky proti moru.

(Mit. str. 108.)

Po krajinách dalekých smrtonosná hlíza se plíží.
A krutě již po našich hospodaří dědinách;
Mládence spanilé i milostná děvčata vraždí:
Ký pak užívati mám, pověz, Apollo, mi lék?
Tak se ptám léků boha; věncovaný na to bobkem
Krásovlasý Paean takto mi odpověděl:
Buď veselý, choď pilně na lov, svévolně se nebliž
Nákaze; ostatní péči poruč nebesům.

Janu Sokolovskému na hrob.

(Mit. str. 92.)

Stráže jemužto byla svěřena královce mladého,
Ledva že děcko jenom žvatlati ústy počal,
Brána jemuž vždy otevřena královského paláce,
Jenž přítel králův býval i rádce milý,
Jan do malé složený zde popelnice klidně spočívá,
Tvá, rodino Sokolův, osvěta, pýcha i čest.

Pánu Janu staršímu ze Šellenberka na hrob.

(Mit. str. 91.)

Jan zde leží, slavný slavnými památkami předkův,
Šellnberského posud jenž domu byl vladařem.
Věhlasnost a přelíbezná jeho výmluva často
Potlačenou v nehodách vlasti zahájila čest.

Vtip jeho důmyslný krvavé boje zastavil, a trub
Válečných zadržel zázvuky hrůzyplné.
Čackou mysli jeho s králem velebívalo panstvo
Ctnost, jakovou ctí lid, jenž bytuje v chatrčích,
Lid, jenž u pramenů buď Réna malého přebývá,
Neb-li pluhem brázdí úhory Sarmacie.
Vděčnou vlast ho slzou oplakává, dřív zemřelého,
Než šedivá staroba skráně mu posněžila.
Však jeho duch aby záhvězdných dostal se do sídel.
Žádej Hospodina, kdož toto čísti budeš.

Na bouřlivá města.

(Mit. str. 160.)

Po městech napořád se rotí lid a hrozbami soptí,
Zbraň kuje, a k divoké stále se válce brojí.
Nesmyslní! v čas míru život svůj ledva uhájí,
A vždy předce jejich smysly po válce planou.

Časté sněmování.

(Mit. str. 187.)

Do Prahy aj tolikrát na sněm jezdíte vy páni,
Než užitek-li jaký jízdy ty vlasti nesou?

Nářeky básnikovy.

Šlechtovi.

(Mit. str. 174.)

Jestliže rozdělená království, jak řekl Pán náš,
V brzce hynouti musí: mnedle co počne si vlast?

Jestliže nádhernost a žravá závist a lakomství
Národy vyhlazuje; mnedle co počne si vlast?
Poskvrnění mravové a prostá svévole vášní
Říše-li vyvracuje: mnedle co počne si vlast?
Jestli se města hubí, kdekoliv zisk jedněch obecné
Okrádá dobré: mnedle co počne si vlast?
Vlast-li a Šlechta milý zahyne, což počne si básník?
Se vtipem a s varitem kam se pak odstěhuje,
Až jej Mars divoký vyžene s Helikóna i Tempe,
A zpěv a hudbu tichou polnice přehlaholí?

Všude mraky.

(Mit. str. 134.)

Obloha zamračená, čelo královo též zamračíno,
Páni na lid a v opak lid se na pány mračí:
Zůstane-li vše to zamračeno, je se, Šlechto, co báti,
By z toho pošmúrné obci nepošly časy.

Sokovi.

(Mit. str. 40.)

Že vždy haníš moje zábavy a klidnému že mému
Živobytí a tiché stále se Múse směješ,
Já nedivím se, neboť nevidíš pro mrákotu mysli,
V čem klidné dobrých srdce se rádo kochá.
Má ani vlast ba cizí ani národy Múza nebouří,
Můj ni Apollo oheň k válce nerozpaluje.
Zákony vlasti drahé neruším, lítou ani neštvu
Láji ku poplenění panstva hrdého dědin.

Ať to činí, komu pochlebný hluk a chátry plesání
Pochvaly lehkoletý vítr nade vše je mil,
Neb kdo baží po vlnách zlatonosných Herma plavého,
A kdoby Bábelskou nespokojil se mocí.
Mne však stráně těší, příjemné stíny a zřídla
Obmešená, květné louky a háj zelený.
Mé ucho rádo slyší líbezné prozpěvy ptactva,
Rád i zvěř všelikým podvodem obluzuji.
Někdy chytám létadla do ok, a ze brázdy zajíce
Rychlonohým stíhám vyplašeného chrtem.
I zpívám mezi tím o Jasónově plavbě slovútné,
Jindy o tvého muže, Pénelopéo, bludech.
Pak s bojem Atridů střídám Ganimedovu lásku,
S Hannibalem Římské vojvody sestavuji.
Péči nemám o jakýkoli zisk; ni lstivě nejednám,
Ni k panování zlá neplane ve mně chtivost.
Po statcích králů nebažím, ve blahosti jiného
Zřím-li, mi závistí útroba nepřekypí.
Však ty po slávě planeš, tebe pýcha posedla i závist,
Aj tebe se všeliké potvory pekla drží.
Okrádáš, loupíš, ani přítele svého nešetříš,
Vdově, sirotku, chudým jakkoli ujmu činíš.
Nestáváš slovu svému věren, dary béřeš a žádáš,
Kdož ti koláče nosí, čest mu i právo prodáš.
Jdiž po svých a život můj klidný hyzdi do vůle;
Znáť každý tebe; neb nos nosorožce nosíš.
Tobě musí nejvážnější vyhnouti se Kato:
Tvého i Fabricius soudu se báti co má.

Král Vladislav a Osud.

(Mit. str. 38.)

Což chystáš, Osude? — Smutné věci tobě zamejšlím. —
Jak to? — Že nespravuješ dobře, Vladislave, lid. —
Řekni mi, proč? — Poněvadž za tvého nyní panování
Svévole povšechná zákona vazby trhá. —
Má to není vina. — Násilníky trpíš mezi námi. —
Z žádné křivdy posud mne svědomí neviní. —
Žezlo držíš, a předc národ je utištěn. — Ale však
Já to činit nevelím. — Proč toho nezbraňuješ? —
Vlídným být žádám. — Za to posmíván jsi; ne vlídným,
Líným býti tebe kněžstvo i panstvo praví. —
Mír je milý každému. — Turek ale válku zamejšlí. —
Jista není věrnost podrobeného lidu. —
Nespokojenci by ti hranu již vyzváněli rádi:
Neb se za vlády tvé půli měsíce bojí. —
Mám vojsko zkušené; můj lid má srdce udatné. —
Dlužný žold bývá zřídka mu zapravován. —
Já sám často nemám peněz. — Aj patrný totě důkaz,
Na statcích že tvých špatně se hospodaří. —
Všecko je bezpečno. — V porobu tři tisíce nedávno
Tvého lidu do Turek prý bylo zavlečeno. —
Jak pomoci? Málo kdo koná, co mu jest poručíno. —
Však Matiáši prvé nikdo neodporoval. —
Byl přísný. — Potřebíť, aby přísněji král si počínal;
Neb věru nesklonné šíje nosíme posud. —
Obrátím obyčej, přísným se okáži budoucně. —
Pochválím tě za to, ač tomu víry nemám. —
Proč se ti tak nezdá? — Všemu jen uvykáme za mládí. —
Uznávám, vážnost královu meč zachová. —

Dost-li čiješ u sebe k tomu síly, i já tě pochválím. —
Zarputilost i tiché mysli ku pomstě pudí. —
Jak slibuješ, se chovej. — Zachovám. — Nečiniv tak, opustíš
Bezděky svůj vznešený, věř mi, Vladislave, trůn.

Pobídnutí k válce proti Turkům.

(Mit. str. 173.)

Roj Turků se valí proti nám; všem Kristorozencům
Vyhrožují; a posud ještě, Vladislave, dlíš?
Již se třesou hory Horvátův, vrahu Visla dravému
Ustupující hřbet vůdci divému dala.
Či snad ještě čekáš, až tvůj bratr padne nevážnou
Turka rukou, až i pak klesne Benátčan obec?
O mnoho lépe oheň se uhášet u souseda dává,
A blízké nehodě vyhne se ostražitý.
Zmůže-li meč Turkův naše sousedy Vislu pijící,
K strasti naší zahyneš též ty, Vladislave náš!

Vyzvání knížat Evropejských k válce proti Turkům.

(Mit. str. 1.)

Lid divoký zuří proti národu, jenž blahodějnou
Obmýván jsa vodou, ducha poškvrněného neřestí
Se zbavuje všelikých. Na polích plno vojska se hemží;
Tam pěchota, zde se jezdci hrnou; zpěněné moře loďstva
Lká pod náramným břemenem. Zpupného nemůže
Zahnati již vraha víra svatá; sama Petrova loďka
Již se puká a vlnám přívalným ledva se brání.

Císaři Německému.

Co smejšlíš v nehodách těch, největší mezi králi?
Proč lid nesbíráš, nepobízíš do zbraně mládež
Germánskou, milující boj a skutky udatné?
Snad co zatím po horách příkrých kamzíky pohániš
A větrný klikatými sokol tvůj drápama loupež
Ulovenou dáví: tvé ajhle hubí se Dunajsko,
Dalmatské pomoří jižního i louky Timáva. —
Celtického jsi prý pokořil zbraň krále hrdého,
K odboji umluvené s Batavy podrobil jsi Moriny,
Temnovlasého mocí přelomil jsi zpouru Sikambra:
Kam se poděl ten duch, že prolévati krev lidu dáváš,
A hlavu svou pod meč pyšného nepřítele skláníš?
Ajhle tisíci plukům ty poroučíš, a v boji zvyklých
Rovně tisíc čítáš vůdců: proč polnice nezní
Válečným hlaholem? proč nezve je trouba do bitvy?
Proč se tvých nedělí orlů v Carohradě vládný
Vrah? proč též neplesá nectného sproštěno jarma
Řecko a národové Haemští, Rhodopé sněhobílá,
A spanilé luhy sousední zpěvnému Olympu?

Králi Francouzskému.

Což ty také, Franské jehož ohrady Vídně, Saóna
Vážnotoká, i Ligurští národové i slovútný
Médiolán jmenuje svým králem, což se vyhýbáš
Sváděti boj s pohany? co se blížiti vrahu dopouštíš
Ku křesťanstva bytům, aby meč syrového tyrana
Proklal nám ledví? zdali tvé již lilie vadnou,
Neb-li raděj s Kapuou, a Vesévem a rovněž
Jen s Falanthovským chceš válčiti věčně Tarentem?

Králi Španělskému.

Ty spolu králi, jehož velikému diví se bohactví
Španěhel nádherný: jenž ondy jsi sprostil Arabské
Uzdy Granádu, svým vedením: i proč nevedeš v boj
Lid od Herkulových sloupů, ode Taja řečiště?
Proč na lodích se mořem neplavíš a s Numídy neválčíš,
Službu Tunétu nepředpisuješ, a kříže svatého
V Ethiopech nezdvíháš znak, a tajemstva nekážeš
Víry pravé pohanům tam, kdež Jaramanti a Indi
Nejzazších na březích bydlí, kdež ode světa ostrov
Oddělený tlí Taprobané? toužíš-li po slávě
A cti pravé, láskou ke ctnosti-li tvé plane srdce,
Víře svaté přispěj na pomoc, a svou na Arabské
Plémě obrať hrozonosnou zbraň, jež církvi ze lůna
Ondy vytrh' zradný Mahomet, temnostmi napustiv
Je všelikého bludu a neřesti! Poraď se převážnou
Své čacké moudrosti radou; otup ostrotu zbrojstva,
A přelom ukrutné střely vládaře na vzchodu slunce.

Králi Anglickému.

Též ty panovníče v lesinách Kaledonska, jemužto
Nakloněný k Severu kraj a Thúle ledem kryta slouží,
Hvězda Lykáonova na něhož přímými paprsky
Pohlíží, spolu Medvědice, Řeckého ta lodstva
Vůdkyně, obtoč Evrópu kolem zbrojnými koráby,
Otcovských nasleduj skutků, Nílskému odejmi
Vůdci krví Božskou skropený pahor, a hrady Lagem
Vystavené, Palestinu i palmorodou Iduméu.
V těch krajinách, kde zná proměnným barviti červcem
Roucha Tyros, kdež i rozkotané jsou ohrady Gazy,

Vojska polož; ztopený lid v mrákotě pověr
K Petrovu stádu připoj, po všech těch víry přečisté
Světlo krajích rozsvěť, Syrský aby poznal Orontes
Tvým vedením Římského posvátné zákona řády.

Papeži.

Nejdůstojnější i ty otče, který všemu lidstvu
Okazuješ k sídlům záhvězdným cestu vedoucí,
Jenž, jak národové smejšlí, dvoru svrchovaného
Klíčníkem jsi pravým, ohlédni se po světa pásmech,
Jejž veliký okeán vlnami skleněnými zavírá:
Nechť pozor obrátíš buď ke straně jihu teplého,
Nebli k východu slunce, kde roztopené moře brázdí
Sedmiboký Ganges, neb k půlnočnímu Urálu
A chladnému Donu, vše to již slouží Nabatejské
Pověře. Než ty vesel prodléváš na hradě Římském,
Rozsuzuješ tu rozepře mečem, ač tobě zakázán;
V sousedství lítou všady zuřiti válku dopouštíš....
Toť nevede k hvězdám; neporoučí to Světovládce.
Jestli jaký boj tobě sluší, vyprav se na Turků
Hejna divá, a dravé vlky odháněj ode stájí
Svých ovcí svěřených. Bídnouť lidu Kristovu zkázou
Vyhrožují, a chtí z kořenů vyvrátiti Řím tvůj,
A vmetaným ohněm Kapitolské spáliti sídlo. —
Tys veliký, většíť ale Vládce na obloze šíré,
Jenž dává za skutky dle zásluhy odměnu slušnou,
Jenž ledví skoumá.., jeho jestliže vůli promeškáš,
Přijde a oučty ze hřívny dané nenadále požádá.

Králi Polskému.

Mám-li tě vyzvati též Sarmatských králi Polákův,
Důstojných rodičů plode, žezlu jehožto koří se

Visla i kraj, jenž podléhá línému Boótu,
Kdež moře tuhne ledem. kde mráz řeky poutama svírá.
Ze dvou stran tobě válka hrozí: na tě země se Thráků,
Fásis i Kolchický řítí střely v toulu nosící.
Tvé nepřátelským svítí krovy spáleny ohněm,
Již tvé statky plení: dělo bourá ohrady pevné;
Lid nebohý v zajetí se vodí, kmetové i mladíci;
Necta, nevýslovné bezpráví páše se dívkám;
Stáda dobytka vrah odhání; kde člověk obýval,
Brlohu má medvěd: neplodná ondyno půda
Tučnější lidskými těly stává se. Pomíjím
Pláče matek hořkého, želů bázní se třesoucích
Sester a osiřelé manželky žalosti a nářku.
Patřiti jestli suchým na to můžeš okem, k slitování
To-li nepohne tebou: přeslavných nejsi hoden již
Předků svých: Kazimírův nejsi ty syn, ale hydry
Lernejské, a krutá tě kojívala tygřice mlékem.
Raději chop se meče, s pluky pak sebranými odevšad
Na vzteklé se ty šelmy oboř, a co z národu tobě
Ještě osud zachoval, náhlící zkáze vytrhni.
Blízké vyrvi ze záhuby lid, ano raději čestnou
Zvol smrt, nežli život bys trávil v poklidu mrzkém.

Králi Portugalskému.

Kam teď zabluzuji, k pomezím Evrópy zalétám,
K tobě panovníče, břehy jenž světa rozsáhlého
Stále jenom skoumáš na lodích a lysého Atlanta
Říši hledáš i nepovědomé dosavád prameniště
Nílu a národy různoživé, ano potvory známé
Afriky ledva obyvatelům, sluje Gorgony hrozné,
I cokoliv se kloní k úhlům osy země polední.

Což ale prospěje, Hesperidek draka-li stookého
Vždy bdícího uzříš, našemu světu jestli nevidné
Hvězdy uzříš a ty píštiny, jichž ani Kato nevídal,
Ješto leží v pasu vypráhlém, to-li všecko nalezneš:
An vrah od Armenských se mezí a ode strany Medské
Blíže tlačí na Kalabrie břeh, k patě hor Sikulanských?
An třese již se i Sardinské pomoří a Italskou
Zardívá se krví moře tůň? zdali jen proto, že snad
Ještě posud vzdálen je plamen ten a dům posaváde
Sousední nehoří, se ti líbí končiny skoumat
Země a lišky hledat morské, a dle vůle libostné
Hověti sobě doma v pohodlí? Tak i klesnulo Řecko,
V záhubu tak padl Peloponés! Či, an ohně se síla
Více množí a se mor rozjídá, nedbati máme
Rostoucího jedu? Zda není vlny brázditi lépe
Aegejského moře? střelonosného zdali krále
Lépe není vstříc jíti mečům a spáliti ohněm
Hnízda nepřátelská, a do Asie ozbroje prázdné
Vnést od západu války plamen, a otroctva krutého
Sprostiti lid ubohý a svým ho navrátiti bydlům?

Benátčanům

K tobě nyní králů sokyně v moci, město velebné,
Řeč obracím, velitelkyně vod, jíž Kréta se lidná
Poddala, Kypros i rozkošná, Korcýra i někdy
Řízena Alcionem zletilým, jíž Dalmata slouží,
Národy též Venetů, jež někdy vyváznuv Achivům
Odvedl Anténór v Adriatské zátoky lůno.
Na starší dobytou pamatuj svou vítězoslávu,
Jíž se hrozíval Egypt, Syrští též národy, mocné
Genuy panstvo také! Smutnou hleď pomstiti zkázu

Chalcidy Evbojské, i žalostné zbytky Lepanta,
Města, které všelikou strastí se Saguntu vyrovná.
Setniny seslabené doplňuj čerstvými obránci,
A své loďstvo osaď! Co porážeti cypřiše černé
Dlíš a dubiska tvrdá? co ve válce i míru vražedný
Roztrušovat dáváš svůj jed? proč říši Liburnskou
Stále plenit dáváš? Zdali pak jen stále zamejšlíš
Utvrditi svou vládu v Itálii? Poklady tajné
Již již otevři zlata. Nad poklady vážena více
K svobodě láska budiž! Hromadit co ti platno bohatství
Ohni neb utonutí? Co ti tůně skoumati platno
Dno, a vlnozvučivou proplavívati oužinu Kalpy,
A vždy jenom pepřem, bavlnou a z Číny hedvábím,
Indickým zbožím, a čalouny přetěžkati loďstvo,
Jestliže hejna krutých divochů přede hradbami tvými
Pych svůj provozují! hledané-li na východě sloupy
A stropy pozlacené i chrámů báně ohromné,
Tento-li zisk svežený a prací nabytý nesmírnou
Náhle státi se má vraha násilného kořistí?
Div-li potom, že vaše věkovládné sídlo Benátské
Padne pode jho kruté? Ten osud nebe na věky odvrať,
A v pouhý děsivé rozplyňte se přístrachy vítr!

Králi Uherskému a Českému.

K tobě, ze králů nejlepší, slovo ještě mi zbývá,
Vládce na sedmibokém Dunaji, lidu králi na Labských
Bydlícího březích, jednou již ze sna procítna,
Ohlédniž se kolem, jaková se na nás hrne nápasť,
Jestli nevezmeš zbraň do rukou, a krutého nepřetneš
Národu pýchu mečem! V moci své již má luhy Fryžské,
Břeh Simoenta řeky, a pradávným Troju slovútnou

Rozbořením i křivé hadivého Meandra řečiště,
Ciličany těkavé, též lid na Kaystru Lydickém.
Cyziku oplavenou vlnami moře Marmorového,
Rovně dobyl zlatonosného spolu Paktola ústí,
Sněžný Taura vrchol, též ohněm tamže Chiméru
Soptící, i co Mithridatu třikrát zmoženému
Odňal Pompéjus. Přeplaviv se na končiny Řecké,
Hradby dobyl, kde krutý Polymnestor někdy zavládal,
Opanoval Polydórův hrob, i Tribally udatné,
I překročil pomezí Macedónie, slávu jejížto
Dvé králů vzneslo k nebesům; proti Troji co někdy
Ozbrojil Atreovic, i co od studeného kaliště
Maeótského se k Epiru táhne, dobyl. Mahometský
Hrot tluče již zavřené na brány a hradby Latinské,
Až ku patám Alpů divoký luk zástřely hází.
Půlnoční ani Rejn takového to útoku nejsa
Prost k moři pospíchá. Což o bližších tvému to žezlu
Podrobených pak dím krajinách? kde orávalo půdu
Na sta tisíce lidí, kdež vínorodé ořezával
Kopce kosíř vinařův: aj tam pilnosti a práce
Lidské ni stopy nestává; popelem zde polehlo
Nesčislných obydlí, a osud ni starce nešetřil,
Jenž by plakal zabitých či do strastiplného otroctví
Svých rodin odvlečených, kdež mrzké zvůli a právu
Ukrutného vraha slouží. Ó přispěti nedli
Svým k pomoci, krve žíznící na ty dravce vytas meč
Spravedlivý! Na tě obracuje zraky veškeré lidstvo,
Lid nebohý, co ušel posavád té vraždě ukrutné,
A křesťanstvo celé u tebe svůj štít pohledává.
Půjde s tebou bojem oslavený před Amyklami národ,
Músami pověstný učenými Athénami slavný,
Římský půjde s tebou pastýř i zbor ve velebném

Purpuru. Král Porodanský půjde s tebou a Iberský,
Germanská mládež neopustí v skutku tě čackém,
Ni bratr tvůj; připojíť jej k tobě nejen obapolná
Potřeba, láska také a ctnost, Otec a spolu Máti,
Ozdoba královská, příbuzný národu hláhol.
Jak mile ocelivé brnění na se bráti Tě uzří
Šlechta, budeť šetrná tvé slávy i pomluvě zamkneš
Ústa, a rozličné v lidu přestane pochybování,
I vše zmaříš zámysly u těch, kdo zvrátiti dychtí
Říše nynější stav. Již již podnikni to dílo
Knížete dostojné! Což jestli se nestane, marnou
K míru se více nekoj nadějí. Posaváde se ještě
Vrah ten síly bojí v Parsistanu krále a Parthů,
V zad by nepadli jemu: pročež Assyrské vozatajstvo
Si připojit žádá, by na východě sprostě se války
Nevěrný vyrazil do našich bezpečněji končin.
Teď známými s tebou jenom úskoky ještě pohrává.
Síly dokudž tobě tak statné, dokaváde spojenců
Máš tolikých, neb Evropa celá se na ty vrahy chystá,
Chop se štítu rukou, připatý k boku ocelový tas
Meč, zastkvěj se paprskující na tvé hlavě lebka,
S ukrutnou boj počni rotou, za zločinstvo předešlé
Spravedlivou na ni pomstu vylij, za krev naši, jížto
Hospodinu směla zasvěcené poskvrniti chrámy!
Neskrocená mi bolest tuto skládati kázala píseň,
Králů západních ledové by zapálila srdce
Naproti ukrutným Turkům, by svět teď Arabským
Zákonem utlačený spasonosné k víře se vrátil.

Přídavky a poznamenání

ke spisům

pana Bohuslava z Lobkovic.

A. K listům.

K l. III. str. 106. Minerva Fídiášova, Athénčana, slovútného mistra v sošnictví (kvetl r. 444 před Kr. P. Nar.), byla trojí: jedna kolosální z bronzu, druhá devětatřicet střevíců Pařížských vysoká, díl z kostí slonových, díl ze zlata; třetí menší z bronzu, pro outlé poměry zvláště pěknou nazvaná. Jeho Júpiter Olympický počítal se k divům světa.

K l. XIII. str. 123. Když František Tachovský, bakkalář ve svobodných uměních, na faru od pana Jana staršího z Lobkovic praesentován byv, na kněžství vysvětiti se dáti váhal, takto mu pan Bohuslav domlouval:

Sláva i rod vysoký, zlato, klénoty, rozkoš i síla,
Moc i paláce hynou vystavené z mramoru.
Jen co pravé jest, věčně trvá, ctnost a mravy čisté,
Nábožná s pokorou víra i láska živá:
František odkládá ale péče opustiti luzné,
Oddati nechce posud šíje pode jho svaté.
Ó neblahý co děláš, že minoucím rychle radostem
A světa okluzkým důvěřuješ se vnadám?
Snad čerstvá ti mladost lahodí? hle za dveřmi čeká smrt!
Hrej, pěj, směj se a jez, pij: ona najde tebe!
A co bude z toho pak? vede to k nebi, neb do propasti?
Bez prodlení tedy již své duši lépe poraď!

K l. XV. str. 126. Proti kterému Konradovi Bohuslav zde horlí, nejisto udati. Srovnáme-li však jeho slova v l. XXIV. str. 154, kdež na starou křivdu Celtesem mu způsobenou naráží, není nemožné, že se té učené krádeže sám od Němců velebený Konrád Celtes dopustil. Ku pravdě však podobněji, že zde Bohuslav Konradem Vimpinou. professorem v Lipsku, potřásá.

K l. XIX. str. 135 ř. 2. zdola. Vladislav, král Polský, při dobývání Varny od Turků byl zabit r. 1444.

K l. XXIII. str. 153. Otrávení krále Ladislava také pan Bohuslav do počtu pověstí lidských počítá. Zahořčení proti Jiřímu z Poděbrad odbojní Vratislavští a s nimi písař města Vratislavi Petr Eschenloer přičítá otrávení to Jiřímu. Vypravuje ve své „Geschichten der Stadt Breslau“ r. 1827 ve Vratislavi vyšlé str. 38 takto: „Binnen 20 Stunden was (war) er (Ladislav) gesund und tod. Etliche sagten, er hatte die Pestilenzia. Oder wie gross die gewest wäre, so als sie doch just zu Prage dieselbe Zeit nit schlug, sie hätte in sulcher kurzer Zeit Laszlav nicht mögen tödten; wenn (denn) seine Natur was also wohl geschickt, dasz sie widerstanden hätte etliche Tag allen Krankheiten und Seuchen. Dorumme als ich gesehen habe, mag ech beweren mit der Erfarunge, dasz er hat aus auszerlicher Not müssen sterben. Oder wie? da wart dornoch offenbar, sunder mancherlei Reden entstunden, die doch nicht Grund hatten. Jedoch alle seine Kämmerer und Aertzt sagten eintrechtiglichen. dasz ihm were vergeben mit Gift, an den Rüblein. die hette er Abends mit der Girsikine gessen, und were plotz davon krank worden. Und alsobalde er krank wort, muszten von ihm weichen alle deutsche Kämmerer, und niemand ward zu ihm gelassen, denne die Girsik darzu bestellt hatte. Am nechsten Tag, nach Sant Clemens Tag, das was ein Donnerstag, wort Laszlav uf seinen königlichen Saal öffentlich und augensichtig gelegt, dasz ihn jedermann mochte beschauen vom Haupt bis zum Bauch, sunder ein gulden Stucke uf eine ploen Sammut wort uf seinen Bauch bis ober die Füsse bedackt. Sein Bauch was aus der Masze sehre zuschwollen. Do das Pragisch Volk diesen plotzen Tod hatte vorstanden, erhub sich gross Geschrei und erschreckliche Weise zur Ufleufe. Sie schrien oberlaut und hieszen Girsik

einen Mörder. — Ich hatte gute Hoffnung, der unschuldig Tod sult sein gerochen werden. Oder laidr, den sie itzunder zum Tode einen Mörder hieszen, darnoch kürzlich aber zehen Wochen ufwarfen sie zu eine König.“ Naše staré české místné a souvéké letopisy (vyd. v Praze 1829) vypravují na str. 167: „A pak se stalo tu neděli po s. Alžbětě, že král Ladislav křtiel dietě na hradě u s. Václava panu Zdenkovi z Konopiště s panem Jiříkem správcí a s jinými kmotry. A tu neděli, když bude k večeruom, tehdy král jide s hradu do Prahy, a hned jeho hlava zabolí. A nazejtří v pondělí vyvrhle se jemu dvě hlíze, a on jich tajil pro dolejší hanbu; i kázal k sobě svým lékařuom. A jeden ohledav jemu ruku, řekl: králi, neškodíť nic; a druhý lékař podržav krále za ruku, i řekl: králi, zle se máš. I dali jemu lékarství, aby se upotil; a potom dali jemu jiné lékarství, aby jeho proskočilo: a najposléze púštěli jemu krev. A tak leže ve mdlobách tento krásný mládenec, i pustil duši v tu středu den s. Klimenta, v hodinu XXIII; a prvé nežli král Ladislav umřel, prosil pana Jiříka správce, a to s dobrou myslí a pamětí porúčeje jemu zemi Českou k vládnutí, aby sirotkuom a vdovám pravdy pomáhal, a nedal jich utisknúti a křivdy učiniti.“ — Ze srovnání těchto dvou kronistů viděti, že král Ladislav umřel následkem odporného léčení neduhu, kterého z nevčasné stydlivosti dlouho tajil. Aby pak tito nemotorní lékařové vinu se sebe složili, za výhodno se jim zdálo pustiti hlas mezi lid, že král otráven. Této pověsti úhlavní nepřátelé Jiřího k očernění jeho rádi se uchopili. Kdekoli náš p. Bohuslav o Jiřím z Poděbrad zmínku činí, mluví o něm se vší vážností a šetrností, čehož by dle povahy své nikdý nebyl učinil, kdyby se s důvodem byl domníval, že se Jiří takového skutku ohavného dopustil.

K l. XXIV. str. 154. Jan Šlechta ze Všehrd narozen v Labském Kostelci r. 1466, žák Řehoře Pražského, za děkanství ujce svého Viktorina ze Všehrd, bakkalářem r. 1484, r. 1485 děkanem fakulty filosofické a později královským sekretářem učiněn, psal pojednání filosofické, o přirozenosti duše, latině pod názvem Mikrokosmos. Spis ten, jako i jeho České listy Bohuslavovi psané nás nedošly. Psával častěji Erasmovi Roterodamskému. Zemřel na zámku svém v Kostelci r. 1525 dle Prokopa Lupáče, dle poznamenání in libro II. Decanorum fac. phil. p. 154, již r. 1522.

B. K básním.

Str. 189. v. 5—6. Císař Karel založil vysoké školy Pražské a pozdvihnul biskupství Pražské na stupeň arcibiskupství.

Str. 192. Vynalezení prachu obyčejně se přivlastňuje Německému mnichu Berchtoldovi Schwarzovi, který mezi rokem 1290—1320 v Mohuči na Rejně živ byl. Dle starých rukopisů v Eskurialu, klášteře ve Španělich, vynalezli prach Chiňané, odkudž jej Peršané a Arabové dostali. Tito poslední užívali jej již při dobývání Mekky r. 691.

Str. 194. v. 8. Vynalezení tisku připisují sobě města Harlém v Holandu, Štrasburk a Mohuč na Rejně. Vynálezce toho Jan Guttenberk, jinák Henne Gensefleisch, narodil se prý v Mohuči r. 1400. Rodina jeho přijala prý jméno Guttenberg ode dvou kusů polí, Guttenberk nazvaných. Guttenberk umřel r. 1468. — Náš Mitis ujišťuje, že kronistu našeho Martina často pravití slýchal, že Čechové nebyli-li vynálezcové, tedy alespoň pomocníci při vynalezení tisku knih.

Str. 195. v. 29. Afriky chlouba, církevní otec Cyprián; v. 110. kněz Adamantský = Origines; v. 119. Insubrů biskup = Ambrosius.

Str. 198. Jaroslava z Boskovic bez viny dal stíti Matiáš král Uherský, úhlavní protivník, ačkoli zeť našeho Jiřího z Poděbrad.

Str. 207. v. 7. Lehkověrých králův. R. 1470 slitovav se Jiří z Poděbrad nad ustavičným plenčním svých vlastí skrze krále Uherského Matiáše, vyslal k němu posly, kteří o skončení těchto válek záhubných jednati měli, i dal králi Matiáši tyto tři věci na vyvolení: aby buď k rozhodnutí na jiné krále při svou vznesli; aneb aby s ním král Uherský v souboj na život a smrt vešel; aneb aby jediným a posledním bojem s vojsky svými věc tu rozhodli, tak že vítěz panství by dostal nad přemoženým. Matiáš ale u prostřed vyjednávání 8000 jezdců podtají ku poplenění krajů Čáslavského a Chrudímského vyslal.

Str. 209. Karla hrobem. Karel Veliký pochován v Cáchách (Aachen; Aix la Chapelle).

Str. 244. Idylla ta jest allegorická na způsob Virgiliovy I a IX. V příbězích pastýře Batta líčí Bohuslav živobytí své u dvora Budínského a zadání biskupství Vratislav-

ského svému sokovi. Títyrem vyrozuměn buď Jan Šlechta, Menalkou král Vladislav, Moerisem sok Bohuslavův, Lycidou jeden z domácích přátel jeho.

Str. 248—249. Pan Zdeněk Lev z Rožmitála a na Blatné byl r. 1503 nejvyšším sudím dvorským; pan Vilím z Pernštejna a na Helfenštejně nejvyšší hofmistr království Českého, a pan Albrecht Liebštejnský z Kolovrat nejvyšší kancléř.

Str. 262. Léky proti moru. Na jednu z nejstarších Pražských lékáren, a sice od Dr. Víta založenou, udělal Bohuslav tento nápis:

Východních by naše Praha prázdna nebývala léků,
Ni zbavená pomoci ve všelikých neduzích,
Vít založil ten dům, koření a bylinky a šťávy.
Kdež hojivé za malý tobě prodá se peníz.

Výklad starobylých jmen.

A.

Aeacidés, Achillés, vnuk Aeakův.

Aeakus, spravedlivý král na ostrově Aeginském, a sudí duší na onom světě.

Aegyptském na břehu u Pelúsium zahrabán Pompéjus.

Aenéas (i Aeneas), kníže Trojanské, po zkažení vlasti své připloul konečně do Italie, a tam pojav za choť dceru krále Latína, Lávínii, stal se praotcem Římanů.

Aethiopie, krajina v Africe, v jihu nad Aegyptem.

Aetna, hora ohněm soptící na ostrově Sicilii. Dle báje měli v ní Cyklópové svou kovárnu.

Agamemnón, král v Mykénách a Argosu, nejvyšší vůdce Řeků ve válce Trojanské.

Acherón, řeka v Epíru, do země se propadající, pročež o ní bájeno, že vede na onen svět.

Achillés, krále Myrmidonského v Thessalii, Péleův a Thetidin syn, nejudatnější a nejkrásnější Řek ve válce Trojanské, přemohl Hektora, a dobyl 23 měst po moři a zemi.

Alceovic, Herkules.

Alexandr, nejslavnější král Macedonie, nar. 356 př. Kr. P., dobyl skoro celé tehdáž známé Asie.
Alpy, vysoké hory, táhnoucí se ze Švejcar mezi Německou říší a Vlachy přes jižní Rakousy až do západních Uher.
Amazonky, bojovné ženy v Lýdii.
Amfión při stavění Théb tak vesele na citeru hrál, že kamení poskakující samo do hradeb se skládalo.
Amykly, město v Lakónii, ve vlasti udatných Spartanů.
Anacharsis, učený Skytha.
Anaximenés, Řecký filosof, nar. v Miletu; kvetl př. Kr. P. 556.
Andesy (lépe Andy), vlast Virgiliova.
Anténór, v. Heneté.
Antonínus, příjmím philosophus, jinák Mark Aurel, Římský císař r. 161 po Kr. P.
Aonidky, v. Músy.
Aonie, horní hrajina v Boeócii, s prameny Músám zasvěcenými.
Apellés, nejslavnější malíř za věku Alexandra Velikého.
Apenniny, hory táhnoucí se celou Italií.
Apollo, syn Zevsův a Latónin, bůh básníků, hudců, věštců, lékařů, a vůdce Mús.
Apúlie, krajina v jižní Italii u moře Adriatického.
Arar, v. Saóna.
Aristarchos, grammatik Alexandrinský r. 150 př. Kr. P., sestavil vtipně a soudně básně Homérovy.
Aristídés, poctivý a šlechetný Athénčan.
Aristotelés, slavný Řecký filosof, zakladatel peripatétické školy, nar. 384 př. Kr. P., vychovatel Alexandra Velikého.
Assarkus, předek Aenéášův.
Athény, v Attika.
Athos, vysoká hora mezi Macedonií a Thrácií.
Atlas, král Mauritánský a hvězdář, nastavenou hlavou Medúsinou od Persea proměněn v horu vysokou v Africe, na níž celé nebe se podpírá. Atlantův vnuk byl Mercurius.
Atreovic, v. Agamemnón.
Attika, krajina Řecká, v níž hlavní město Athény sídlem bylo všeho ušlechtilého umění.
Aulus a Markus, bídní básníříčkové Latinští.
Ausonia, Italia.
Avernus, jezero v Kampánii, za prah pekla jmíno.

B.

Bábel, město Babylón.
Bakchus, vynálezce vinarství, co bůh vína ctěn nejrozpustilejšími veselostmi.
Báje, město ve spanilém položení na pomoří Kampanském u zálivu Lukrinského, s teplicemi od bohatých Římanů velmi navštěvovanými.
Baktrové, národ bojovný v Asii.
Batavi, starý národ v nynějším Hollandu.
Bellerofóntejská (lépe Bellerofóntská) voda, pramen vzniklý z kopnutí křídlatého koně Pegasa, na němž pyšný Bellerofón do nebe se vznésti chtěl. Z pramene toho pívaly Músy.
Boeócie (Boiótia), krajina v Řecích, kdež hory Parnass a Helikón.
Boreáš, vítr půlnoční.
Brútus, Lucius Junius, šlechetný Říman, po vyhnání králů Tarkvinských první konsul ve svobodné obci Římské.
Byzanc, jinak Konstantinopol, hlavní město bývalých Řeckých císařů, od r. 1354 sídlo Tureckých sultánů.

C.

Carohrad, v. Byzanc.
Céfisovy dcerky, Nymfy, bohyně vodní.
Céfisus, řeka v Boeócii, na jejímžto břehu po zahynutí lidstva potopou věštkyně Themis Deukaliónovi a Pyrrze radu dala, kterak by opět pokolení lidské na svět uvedeno býti mělo.
Cekropie, od krále Cekropa jmenované Athény.
Cerberus, tréhlavý pes, střehoucí brány pekelné.
Céres, bohyně žní a rolníků.
Cícero, slavný řečník a konsul Římský, nar. 106 př. Kr. P., potlačil spiknutí Katilínovo.
Cilicie, krajina v Malé Asii.
Cimbři, národ bydlivší v nynějším Dánsku.
Cinyfové, národ Africký na řece Cinyps, kdež mnoho kozlů
Cybelé, prameti všech bohů.
Cyklady, ostrovy v moři Aegejském.

Cyklópové, jednoocí tovařiši Vulkánovi, kovali prý hromy Zevsovi v hoře Aetně, pročež ona prý oheň ze sebe vyhazuje.
Cyprie, Venus.
Cyprus, znamenitý ostrov na moři Středozemním.
Cyréné, město v severní Africe.

D.

Dalmácie, nynější pomoří Adriatské a Chorváty, odkudž dle starých pověstí praotec a vůdce Čechů do vlasti naší přijel.
Dánaové, Řekové.
Dardanie, krajina Trojanská.
Dardanský kůň, náramná spousta na způsob koně vystavená, v níž se vůdcové Řeků ukryvše, Trojy nenadále se zmocnili.
Deifobé, dcera Glaukova, zletilá Sibylla.
Démokrit, nar. v Abdeře r. 494 př. Kr. P., filosof, žák Leucippův, pro pošetilost spoluměšťanů svých odřekl se správy města a o samotě živ byl. Dle pověsti smával se ustavičně nad pošetilostí lidskou.
Démosthenés, nejslavnější Řecký řečník, syn mečířův, nar. v Athénách 381 př. Kr. P.
Diagorás, filosof Athénský, přijmím Atheos, bezbožný, protože všecko božství upíral.
Diána, sestra Apollinova, bohyně lovu a noci.
Dído, neb Elísa, dcera Bélova, krále Tyrského, založila v Africe město Karthágo.
Dindymos, vysoká hora, bohyni Cybeli zasvěcená.
Diomédés, ukrutný král Thrácký, krmíval koně své masem člověčím, jejž pak Herkules zabiv, koňům svým k sežrání předhodil.
Dircejský pramen u Théb, Músám zasvěcený.
Dúlichium, ostrov Ulyssovi patřící.

E.

Éakos, v. Aeakus.
Ennius, starý Latinský básník, 239 př. Kr. P.

Epikúr, nar. 342 př. Kr. P., filosof Řecký, učil, že nejvyšší rozkoš ve spokojenosti duše samé sebou záleží, a že pro tuto rozkoš člověk po ctnosti toužiti má. Učení to však od žáků jeho k tělesným rozkošem nadužíváno bylo.
Erythrejský, Indický.
Euadné, dala se za živa spáliti s tělem manžela svého, Kapanéa, šlechetného Argivana, hromem u Théb zabitého.
Evandr, Euander, náhodou zabiv otce, krále Arkadů, s matetří svou Karmentou, věštkyní, utekl do Vlach, a město založil nahoře Palátínské.
Eudoxos, hvězdář a mathématik.
Evryalos, Euryalos, v. Nísos.

F.

Fábius, malíř ve právech a starobylostech zběhlý. Od něho rozdílný jest opatrný vůdce Římský Fábius Váhavý (Cunctator) nazvaný.
Fábricius, Říman střídmostí a poctivostí svou na slovo vzatý.
Falantos, Sparťan, založil město Tarent v Italii.
Faliskové, národ Vlaský v Hétrúrii
Faros, ostrov za ústím Nila ležící s ohromnou věží, která celé pomoří Aegyptské v noci osvěcovala.
Fébus, Foebus, v. Apollo.
Fídiáš, slavný sochař Athénský.
Filo, Filón učený žid Alexandrinský.
Flakk, v. Horácius.
Flegethón, řeka pekelná.
Frygové, Trojanští; odtud Fryžský.
Furie, lítice, pekelné příšery, mající ohnivé oči a hadí vlasy, mučily zločince.

G.

Gallie, nynější země Francouzská.
Ganges, řeka Indům svatá.
Ganymédés, sličný číšník Júpiterův.
Garamanti, národové ve vnitřní Africe.
Gargaros, ourodné temeno hory Idy.

Germánia, Německá říš.
Getové, bojovný národ na západním břehu Černého moře.
Gorgó, v. Medúsa.
Graciánus, Římský císař.
Grácie, neb Charitky, tři sestry, bohyně spanilosti a všech ušlechtilých půvabů.
Gradívus, v. Mars.
Graecia, Řecko.
Grajský, Řecký.

H.

Haemus, hory mezi Thessalií a Thrácií, nynější Balkán.
Hannibal, syn Hamilkarův, nejslavnější vůdce Kartháginských proti Římanům.
Hektór, syn Priamův, největší rek mezi Trojanskými.
Helikón a Parnass, hory v Boeócii Apollinovi a Músám zasvěcené. O pramenech tam vyřinujících bájeno, že kdo z nich se napil, básnickým duchem naplněn býti se cítil.
Hellénové, Řekové.
Hellespont, úžina mořská, nyní Dardanellská.
Heneté neb Veneti, lid z Paflagonie pošlý, vniknul pod vůdcem Anténorem, knížetem Trojanským až do nejzazšího zálivu moře Adriatského, a založil novou Troju, nynější Benátky.
Héraklít, Řecký filosof, 500 př. Kr. P., tesklivý pro převrácenost lidskou, samotu si oblíbil.
Héráklius, Řecký císař.
Herkules, Zevsův a Alkmeny Thebanské syn, nejpověstnější hrdina ze starověkosti Řecké.
Hermus, řeka zlatonosná v Lýdii.
Hesperidky, strážkyně zahrad Hesperských, kdež jablka zlatá rostla.
Hind, Hindus, Ind, národ v jižní Asii.
Hippokratés, slavný Řecký lékař.
Homér, oslavil válku Trojanskou zpěvem hrdinským Iliadou, a příběhy Ulyssovy Odysseou.
Honórius, Římský císař.
Horác, slavný básník Latinský, nar. 65 př. Kr. P.

Hybla, pahorek v Sicilii, hojností včel znamenitý.
Hydaspés, řeka v Indii, zlatý písek a drahé kamení vlekoucí.
Hymettos, hora v Attice.
Hyrkánie, krajina v Asii u moře Kaspického (Chvalenského).
Hyrtakovic, v. Nísus.

Ch.

Chalcis, hlavní město na poloostrovu Euboei, nynějším Negropontě.
Charón, převozník duší přes řeky pekelné na onen svět.
Charybdis, vír mořský v úžině Messinské, blíž nebezpečné skaliny Skylly. O obou bývalo přísloví: Ten do Skylly padá, kdo Charybdě vyhnouti se žádá.
Chios, ostrov na moři Aegejském.
Chírón, centaur, učitel Achilla lékařství, hudbě a jízdě.

I.

Iberský, Španělský.
Ikarus letě pomocí křídel voskem slepených s otcem Daedalem přes moře, příliš vysoko se pustil, až vedrem slunečním rozplynul vosk, a rozpadla se křídla. Ikarus pak spadl do moře, kteréž po něm Ikarské nazváno bylo.
Indostan, Indie, slonů vlast.
Insubrové, národ v horních Vlaších, v nynějším Médiólánsku.
Ister, Dunaj.
Ithačín, Ulysses, po válce Trojanské sedm let po mořích a ostrovech bloudil.
Ithaka, skalnatý ostrov, říš Ulyssova.

J.

Japetovic, v. Prométhevs.
Jáson (vlastně Iáson), hrdina Thessalský, ploul s jinými reky do Kolchidy na lodi Argó, a dobyl tam zlatého rouna.

Jov, Júpiter.
Július Caesar, slavný vůdce, a neméně slavný historik Římský, zvítěziv v 500 bitvách a dobyv 1000 měst, od republikánů 23 ranami v senátě zavražděn byl 15 Března r. 44. př. N. Kr. P. Od něho pochází jméno císařů.
Júno, sestra a choť hromovládného Jova, bohů královna.
Júpiter, Juppiter, nejvyšší bůh Římanů, Řeků Zevs, vládnoucí nebem a zemí, mocen hromem a bleskem.

K.

Kadmus, zakladatel města Théb, v. Tyros.
Kakus, loupežný pastýř v krajině Latinské, syn Vulkánův, zajav Herkulovy voly ze Španěhel odvedené, od něho zabit byl.
Kalabrie, nejjižnější krajina Vlaská, úžinou mořskou od Sicilie oddělená.
Kalédonie, díl Britanska, Skotsko.
Kalliopé, v. Músy.
Kalpé, předhoří v jižních Španěhelích, nyní Gibraltar.
Kamillus, slavný Říman. pětkráte diktátorem učiněn ochránil vlast.
Kápua, město v Neapolitánsku, nedaleko Vesuva.
Karmenta, věštkyně, co bohyně od Římanů ctěna, v. Evandr.
Karthágo, slavné město v Africe, od Didóny založené, Římanům nepřátelské, od nich konečně pod vůdcem Scipiónem dobyté a zkažené.
Kastalidky, Kastalky, Músy.
Kastalský pramen, na patě Parnassa, Músám zasvěcený.
Katilína, urozený ale marnotratný a prostopášný Říman, chtěl se za konsulování M. Tullia Ciceróna zmocniti obce.
Káto, Marcus Porcius neb Starší, nar. 232 př. Kr. P., poctivý, přísný a výmluvný Říman, úhlavní nepřítel Karthaginských.
Katullus, latinský básník za věku Cicerónova.
Kíneás, Thessalčan, výmluvný dvořenín krále Pyrrha.
Klío, v. Múza.
Klóthó, v. Parky.

Kócytus, řeka pekelná.
Konstantinopol, v. Byzanc.
Korcýra, nyní Korfu ostrov v moři Ionickém.
Korinth, bohaté obchodní město Řecké, rozkotané a spálené od Římanů. Pod rumem našla se pak pěkná slitina rozličných kovů
Kothurny, vysoké škorně v truchlohrách užívané, pročež pod názvem kothurnů truchlohry samy se vyrozumívají.
Krassus, bohatého Krassa děd, byl tak přísný, že ho nikdy zasmáti se neviděli.
Kréta, znamenitý ostrov na Středozemním moři.
Kroesus, přebohatý král v Lýdii.
Kypros, v. Cyprus.

L.

Lada, Slovanská Venus.
Lages, vlastně Ptolemaeus Lagus, nástupce Alexandra Velikého v Egyptě, ozdobil Alexandrii a založil tam na slovo vzatou bibliothéku.
Laurentum, město Latinské.
Lerné, město a jezero, kdež Herkules zabil potvornou saň.
Léthé, řeka podzemní, z níž kdo pil, na všecko minulé zapomenul.
Liburnia, nynější Chorvátsko.
Ligúria, krajina v horní Italii.
Lítice, v. Furie.
Lívius, slovútný Římský letopisec.
Lombardi, obyvatelé horních Vlach.
Lukánus, Latinský básník, nar. v Kordubě, ve Španělích, r. 38 po Kr. P., ve své Farsálii opěval válku mezi Caesarem a Pompéjem.
Lukrécia, ušlechtilá paní Římská, choť Kollátínova.
Lúkrínská zátoka, v. Báje.
Luna, měsíc.
Lycaeos, vrch a háj v Arkadii, Zevsovi zasvěcený.
Lýdie, krajina v Malé Asii; jiná Tyrrhenská v Italii.
Lykambés, ohyzděn básní od Archilocha, se svými dcerami se oběsil.

Lykáón, král v Arkadii, Zevsovi lidské maso předloživ od něho za zločin ten ve vlka proměněn.
Lykáónská hvězda, severní medvědice, neboli vůz.
Lykurgus, přísný zákonodárce Sparťanů.
Lýsippos, slavný řecký řezbář a sošník, jediný, který Alexandra Velikého v soše představiti směl.

M.

Macedonie král, t. j Alexandr Veliký.
Maeončan, Homér.
Maeonie, krajiny Frygie, Lydie a Trojsko v Malé Asii.
Maeonská píseň, Homérova Iliada.
Maeótské kaliště, jezero spojené s mořem Černým.
Machaón, lékař ve válce Trojanské.
Maro, v. Virgilius.
Mars neb Mavors, bůh vojny.
Média, krajina v Asii, jejížto obyvatelé dobří střelci.
Medúsa, krásná někdy, ale pyšná panna, jejížto překrásné vlasy Pallas v samé hady proměnila. Perseus stal ji tuto hlavu potvornou, na niž kdo pohleděl, zkameněti musel.
Megaera, jedna z furií pekelných.
Memfis, město v Egyptě, nyní Kairo.
Merkurius, neb Hermés. Zevsův a Májin syn, vynalezce lyry, fletny a písma, posel bohů, průvodčí zemřelých na onen svět, bůh řečníků, kupců a — zlodějů.
Méthymna, město na ostrově Lesbos, vinohrady znamenité.
Milésia neb Milétus, město v Kárii, v Malé Asii.
Minerva, Řekům Pallas, bohyně moudrosti a všech ušlechtilých umění.
Mínos, král na ostrově Krétě.
Mithridatés, mocný král Pontský v Malé Asii, vedl 40 let válku proti Římanům.
Morana, Slovanská bohyně smrti a zimy.
Morini, nynější Belgové.
Músy, božské vynalezkyně ušlechtilých umění. Počítáno jich devět: Kalliopé, mistryně ve výmluvnosti a zpěvu hrdinském, Klío v historii; Polyhymnia ve slovesnosti;

Erató slavitelka lásky; Thalia ředitelka veseloher; Melpomené truchloher, Euterpé hudby, Terpsichoré tance, Uranie hvězdářského umění.

N.

Nabataia, Nabathea, Arabie, Nabathejská pověra, náboženství Mahomedanské.
Narnia, město Vlaské na řece Narně.
Náso, v. Ovidius.
Nemesis, milenka Tibullova. Jinde Nemesis bohyně spravedlnosti
Nero, nejukrutnější z císařů Římských.
Nestór, zletilý, moudrý a výmluvný král Pylský ve válce Trojanské.
Níl, valná řeka v Egyptě.
Niobé, choť krále Thébského, pyšná pro bohatství a čtrnácte dítek pohrdala Látónou, matkou Apollinovou a Diánínou; tito pak ze msty postříleli všecky syny i dcery její. Niobé proto hořem zkamenělá vichrem na Sypilu, horu v Lýdii přenešena byla.
Nísus, syn Hyrtaka Trojanského, smrti se obětoval, chtěje vysvoboditi zajatého přítele Euryala.
Numa Pompilius, nábožný a ctnostný král Římský.
Numídie, krajina v severní Africe.
Nymfy, bohyně vodní.

O.

Oceanos, bůh mořský, moře
Odyssevs, v. Ulyssés.
Oebalia, krajina u města Sparty v Peloponnésu, kdež narozeni Kastor a Pollux, synové Zevsa v labuť se proměnivšího. Pták Oebalský znamená tedy labuť.
Olymp, nejvyšší vrch v Thessalii, sídlo bohů, nebe.
Olympiada, čtyrletí nazvané od her Olympických, po každém čtyrletí u Řeků slavených
Orfevs, syn Músy Kalliopy. Při jeho zpěvu a hudbě prý stromy, skály i zvířata lesní poskakovaly, větry a řeky sta-

nuly. Aby zemřelou choť Eurydiku opět získal, vydal se na cestu na onen svět, a zpěvem svým Plútóna tak pohnul, že mu pod výmínkou vrácena.

Orestés, syn Agamemnonův, z pomsty zabil mateř, že jeho otce, choté svého zavraždila.

Orkos, peklo.

Orontés, řeka v Syrii.

Ovidius Náso, nar. 43 př. Kr. P., jeden z nejznamenitějších básníků Latinských.

P.

Pád, hlavní řeka v horní Italii

Paeán, Apollo.

Paeánovic, Filoktét, syn Poeantův, přítel Herkulův.

Paktólos, zlatonosná řeka v Malé Asii.

Palés, bohyně pastýřů.

Palaestina, země svatá, v níž leží Jerusalem.

Palinúr, správce lodi Aenéovy

Pallas, neb Pallada v. Minerva.

Panchája, Saba, Arábie.

Pannónie, království Uherské.

Parky, bohyně života i smrti, byly dle báje tři: Klóthó, Lachesis a Atropos, z nichž jedna, když se člověk rodil, uvazovala nit ke kolovrátku a předla, druhá kolem točila, a třetí, když umříti měl, nit přestřihovala.

Parnass, v. Helikón.

Paros, ostrov na moři Aegejském, znamenitý bílým mramorem.

Parsistan, říše Perská.

Parthenopé, město Neapole v doleních Vlaších.

Parthové, bojovný národ v Asii.

Peloponnés, poloostrov, nyní Morea, nejznamenitější část novějšího království Řeckého.

Pelórum, předhoří v Sicilii naproti Skylle a Charybdě.

Pélúsium, město v Egyptě; nedaleko leží hrob Pompéja Velikého, na outěku před Caesarem oukladně zavražděného.

Pénelopéa, věrná choť Ulyssova.

Píeria, hora Músám zasvěcená, odkudž

Píeridky, Músy.

Písa, město Vlaské, v nynější Toskáně, na břehu moře Tyrrhenského, zlidněné od příchozích z Písy, města Řeckého na břehu řeky Alfea.
Plato, Platón, slavný filosof Řecký, žák Sókratův, založil školu akadémiků.
Plautus, básník Latinský, 200 l. př. Kr. P., zůstavil po sobě 20 veseloher.
Plúto, bratr Júpiterův, bůh a vladař pekla.
Podalírius, slovútný lékař ve válce Trojanské
Polybius, rozený Řek z Arkadie, učitel Scípióna Afrikanského, sepsal historii Římskou ve 20 knihách.
Polydóros, v. Polymnéstór.
Polymnéstór, král Thrácie, zabil Polydóra, syna Priamova, z lakoty po pokladech jeho.
Pompéjus, Říman, v. Pelúsium.
Pontský král, v. Mithridatés.
Porodanský, Porhodanský, Francouzský.
Priamos, poslední mocný král Trojanský, za jehož věku Troja od Řeků zkažena.
Prométhevs, syn Japetův, dělaje prý z hlíny lidi, oživoval je slunečným ohněm z nebe unešeným.
Púnové, Poenové, Karthaginští.
Pyladés, nerozdílný přítel Orestův.
Pyrrhus, král Epířanů (Epeirótanů), národu na východním břehu moře Adriatského, nepřítel Římanů.
Pýthagoras, Řek, učil, že toliko bohům moudrost přináleží, proč ež nechtěje jmenován býti mudrcem — sofos, nazýval se toliko filosofem, t. j. moudrosti milovným.

R.

Rén, n. Rejn, řeka mezi Německou říší a Francouzy, u níž leží město Cáchy, Aachen, kde Karel Veliký pochován.
Rén malý, říčka Vlaská, tekoucí okolo Bonónie.
Rhodopé, vysoká hora v Thrácii, na které Orfej zpívával.
Rutuba, řeka v Apenninách Vlaských vznikající.

S.

Saba, krajina v Arabii Šťastné.
Saguntum, město v Hispanii na řece Ibeře. Obyvatelé od

Karthaginských obleženi a hladem zmořeni, aby do rukou nepřátelských nepadli, vesměs se upálili.

Salemský, Jerusalemský.

Salmónevs, pyšný král v Elidě, chtěje býti za Jupitera ctěn, vystavěl měděný most, a jezdívaje po něm na voze rovněž měděném a házeje hlavněmi boroucími, domníval se, že lidé ho za vladaře hromu a blesku míti budou.

Samos, ostrov Egyptského moře, na němž narozen Pýthagoras.

Saóna, Arar, řeka ve Francii do Rodanu padající.

Sapphó, slovútná básnířka Řecká.

Sardanapal, zženilý král Assyrský.

Sarmaté, národové severovýchodní Evropy.

Saturnus, bůh času, vyhnán od syna svého Jova z nebe (z Olympu), odešel do Vlach, a tam v Latinsku šťastně panoval.

Satyr, bůh lesní.

Scylla, neb Skylla, skalina v moři mezi Sicilií a Kalabrií, plavcům nebezpečná, blízko víru Charybdy.

Seján, miláček císaře Tiberia, samovolně v Římě panoval, až pak pro své prostopášnosti obžalován a k smrti odsouzen byl.

Seneka, Lucius Annaeus, filosof a básník Latinský, učitel Nerónův; připisuje se mu 10 tragédií.

Sever, půlnoční vítr, jinde krajiny k půlnoci ležící.

Sibylla, věštka, neboli prorokyně u Řeků a Římanů.

Sicilián důmyslný, mathématik Archimédés otčinu svou, Syrákúsy, Mettelem obleženou, stroji všelikými hájil.

Sicilská kovárna, Aetna; v. Cyklópové.

Sídonské město, v. Karthágo.

Sikambrové, Frankové.

Skytické moře, Černé.

Skytové, Čudové, národy v severní Evropě a Asii.

Sofoklés, naroz. 495 před Kr. P., veleslavný Řecký básník dramatický.

Sókratés, nar. 470 před Kr. P., cti nejhodnější Řecký filosof, učil že jeden bůh, jehož milosti toliko šlechetným živobytím a modlitbami dojíti možná, a že duše lidská nesmrtelna.

Solón, jeden ze sedmi mudrců Řeckých, zákonodárce Athéncanů 1600 př. Kr. P.

Sparta, nejslavnější a nejmocnější město v Peloponnesu.
Sporady, různé ostrovy na moři Středozemním nedaleko Kréty.
Stentór, trubač Řeků ve válce Trojanské, měl prý tak silný hlas, že překřičel 50 mužů.
Stésichoros, básník lyrický, rozený ze Sicilie, oslepen od Kastora a Polluxa, že proti jejich sestře, krásné Heleně, ve zpěvu se rozhorlil, což když byl později odvolal, zraku opět nabyl.
Strúmen, neb Strýmón, řeka v Thrácii.
Sudice, neb Sudičky, v. Parky.
Syrty, menší a větší, mělčiny a písčiny v moři Středozemním na březích severní Afriky.

T.

Taenarská choť, Orfeova manželka.
Taj neb Tagus, nyní Tajo, řeka zlatý písek nesoucí v Lusitánii, v nynějším západním Španělsku a v Portugalích.
Taprobana, ostrov v jižněvýchodní Asii, nyní Sumatra.
Tartaros, peklo.
Tarkvinius, příjmím Pyšný, poslední král Římský, pro nečest Lukrécii učiněnou trůnu zbaven.
Tartéssus, město v jižní Hispánii, založené od obchodních Foeničanů.
Tegea, město v Arkadii, kdež ctěn Merkurius.
Tempé, příjemné luhy v Thessálii, po březích řeky Pénéa.
Thalés, jeden ze sedmi mudrců Řeckých, rozený z Miletu.
Théby, město v Boeótii, Kadmem založené, slovútné válkou, kterouž vedl Polyneikés proti bratru svému Eteoklovi.
Theodóros, Byzantský mudrák za věku Platónova, božství zapíral.
Theofrastus, výmluvný mudřec, žák Aristotelův.
Theramnejský, Spartský.
Thersítés, nejškaredější z Řeků ve válce Trojanské, pomluvač a klevetník, jejž Achillés pěstí zabil.
Théseus, hrdinský král v Attice 1300 l. před Kr. P., zabil potvoru Minótaura.
Thrácie, krajina na severní straně Macedónie, k moři Černému se táhnoucí.

Thúlé, ostrov, nynější Island.
Tiber, řeka Římem tekoucí.
Tibullus, jeden z nejlepších Latinských básníků svými žalozpěvy proslavený.
Timávus, nyní Brenta, řeka na Alpech Korytanských vzniklá, tratí se pak do země, a vynikavši opět u Terstu, do moře padá.
Tímón, nevlídný Athénčan.
Tifys, správce lodi Argó; v. Jáson.
Tísifoné, jedna z pekelných furií.
Títáné, obrové, kteří válku proti Zevsovi zdvihli.
Tomi, v. Ovidius.
Trébie, řeka vzniklá na Apenninách.
Trítónka, v. Minerva.
Troja neb Ilium, slavné za starodávna město v Malé Asii, od Řeků ve válce rozbořené, r. 1184 před Kr. P.
Tunét, Tunis, město v Africe.
Tyrus, město ve Foenicii, odkud Kadmus, syn krále Agénóra, přinesl do Řek známost písma a všelikého umění.
Tyrský vypovězenec, Kadmus

U.

Ulyssés, udatný, moudrý a výmluvný král na ostrovech Ithace a Dúlichium, syn Láertův a Antikléin.
Urál, hory mezi Asií a Evropou.

V.

Valerius Korvínus, slavný konsul Římský, zvítězitel nad Volsky a Aekvy.
Valentinián, Římský císař.
Varito, hudební nástroj starých Čechů.
Veneté, v. Heneté.
Venus, bohyně krásy a lásky.
Virgilius Maro, nar. 70 l. před Kr. P. v Andech, slavný básník Římský, složil 10 pastýřských písní (eklog), naučnou báseň o rolnictví a hrdinskou báseň Aenéidu, ve které líčí

příběhy Aenéášovy a založení říše Římské. Zemřel r. 19 před Kr. P. N.

Visla, řeka v Haliči.

Z.

Zevs, v. Júpiter.

Poznámky k nynějšímu druhému vydání.

Přese vši snahu, zachovati způsob psaní Vinařickému vlastní, viděli jsme se nuceni, učiniti zde něco nepatrných oprav.

Z pravopisných variantů zvolena vždy forma vhodnější. Tak jsou názvy důstojenství, ku př. apoštol (str. 142, ř. 6. nebo str. 215, ř. 5.), císař (str. 163, ř. 22.), legát (str. 149, ř. 4.), markrabě (str. 176, ř. 9.), místokomorník (str. 250, ř. 15.), pán, tolik co magnát (velmi zhusta), papež (str. 176, ř. 28.), patriarcha (str. 167, ř. 16.), písař (str. 128, ř. 8.), sultán (str. 282 ř. 20.), učenníci (str. 164, ř. posl.), jež Vinařický z pravidla s velikými začátečnými písmeny psal, raději podány ve způsobě nyní vůbec přijaté, t. s písmeny malými. Podobně místo Nejjasnějšímu králi a místo Svrchovanemu Bohu položeno nejjasnějšímu králi (str. 159, ř. 18.) a svrchovanému Bohu (str. 187, ř. 8.).

Naproti tomu jsou malá písmena začáteční velikými písmeny nahrazena při slovcích přídavných tvořících část vlastního jména: Staré, Nové, Menší město (str. 126, ř. 24. a j.), Rudé moře (str. 140, ř. 12.), na Mlýnských lázních (str. 49, ř. 10.), Kralodvorského rukopisu (str. 79, ř. 2.). Taktéž položeno Karel Veliký (str. 139, ř. 2. a j.) místo veliký, Urban Pátý (str. 176, ř. 28.) místo pátý.

Dále jest

místo Egypský položeno Egyptský : na str. 106 ř. 26,
„ „ 217 „ 22,
„ Egyptčan „ Egyptan : „ „ 195 „ 8,
„ Dulichského „ Dulišského: „ „ 210 „ 22,

místo Frygsky položeno Fryžský : na str. 223 ř. 7,
a str. 273 „ 29,
„ Slezký „ Slezský : na str. 176 „ 8,
„ Slezko „ Slezsko : „ „ 273 „ 10,
a pod.;
„ smýšlí „ smýšlejí : „ „ 73 „ 11,
„ pomíjíce „ pomíjejíce : „ „ 181 „ 14,
„ nazvíce „ nejvíce : „ „ 130 „ 32,
a „ „ 148 „ 11,
„ byť bych „ nechť bych : „ „ 131 „ 2,
„ byť by „ byť : „ „ 118 „ 11,
„ „ „ „ nechť by : „ „ 199 „ 32,
str. 230 ř. 1 a 2,
„ svého „ jeho : „ „ 59 „ 22.

Naproti tomu zúmyslně ponecháno znáti naučili na str. 64, ř. 21. a s sebou na str. 91, ř. 8.

Větší věcná oprava stala se na str. 108, ř. 6—8, ponévadž v prvém vydání (z r. 1836) stálo pochybeně: „nedaleko ostrova Koos a Sámos, z nichžto na onom Pythagoras, na druhém Hypokrates“ (sic) „se narodil“; rovněž opraven v ř. 3. na str. 120 omyl prvního vydání znějící: Stratikvas, bratr knížete Boleslava“. V 2. ř. str. 115 přidáno záhodné tam slovo Bohuslav.

Vydavatel změnil dva verše Třetí verš na str. 211 zněl totiž v prvním vydání:

Zuřící moře Karpatské, též Patmos a Sámos;

a první šestiměr na str. 212 zněl původně:

Nad náhlým tonutím blednouc užasínali plavci.

K 31. ř. na str. 152 poznamenává zde vydavatel dodatně, že, ačkoliv i Cornova (str. 466) na místě tom píše Albertus a hned na to opět: Ladislaus Alberti filius etc., má zde patrně státi jméno Albrecht; mínit se tu zajisté Albrecht Rakouský, jenž korunován jest na krále Českého dne 29. června 1438 a jehož pohrobkem týž Ladislav byl. Touže měrou užito na str. 161 v ř. 26. znění Albert místo Albrecht. — Ostatně napsal Vinařický v 1. ř. str. 249 formu Albert, kdežto na stránku 280 ř. 7. dal formu Albrecht.

Že Vinařický na str. 191 v ř. 12. a 14. z ohledů prosodických místo Schott vhodněji napsal Schot jest patrno.

Aby čtenář označení prvotních kvantit slabikových v cizích jménech měl po ruce, vytknul redaktor ve Výkladu starobylých slov, zde opraveném neb i doplněném, veškeré slabikové délky čárkami.

V. Ot. Slavík, vydavatel
František Zákrejs, redaktor.

JAN SLEPÝ.

Historický truchloděj v pěti jednáních.

Nulla salus bello!

První vydání této práce, z r. 1847, podepsal Vinařický jménem K. V. Slánský.

Proslov.

Král Český, jejž nazýval svět
rytířstva květ,
zde jest vyobrazen,
a obraz ten
potomstvu pravdu hlásí,
že válka nezná spásy.

Ty pak synu rekovského krále,
Karle, Otče vlasti zvěčnělý,
jehož jméno slaví neustále
každý Čech tvým darem umělý,
dovol, ať po půltisíce roků
do věčnosti hrnoucím se toku
vděčný žák tvých škol ku paměti
tento nákres Tobě zasvětí!

JAN SLEPÝ.

Osoby jednající:

Jan Slepý, král Český.
Karel, markrabě Moravský a Římský král, jeho syn.
Rožemberský, **Klimberský** } páni čeští.
Šašek.
Čeští zbrojnoši.

Filip z Valois, král Francouzský.
Hrabě z Alençonu, bratr jeho.
Jan, vévoda z Normandie, dofén.
Juta, rozená princezna Česká, dofénova choť.
Filip, **Karel**, } jejich synkové.
Komoří.
Komorná.
Foulon, valchář bývalý.
Helebardníci a pažata u dvora Pařížského.

Eduard, král Anglický.
Černý Princ, jeho syn.
Hrabě Varvik.
Zbrojnoši angličtí.

Děj hrá od 16. do 26. srpna 1346.

Živel historický čerpán z Palackého, Chateaubrianda a Lingarda.

Jednání první.

(16. srpna 1346.)

V Paříži.

V Louvru kabinet krále Filipa.

1.

Hrabě z Alençonu (vchází).
Král (pokročiv hraběti vstříc).
Od bílého rána čekám na Vás
toužebně: co přinášíte nám?
Hrabě. Zvěsty neutěšené; té noci
vypáleny lehly popelem
zámky Saint Germain, Nanterre, Nevilly
a Saint-Cloud, a s věže Notredamské
viděti každou chvíli nové sloupy
dýmu vířícího k obloze.
Král. Zle! zle hospodaří strýček můj
v kolébce svatého Ludvíka!
Jako lačný ze zálohy vlk
přepadl nás! i ohněm plení zemi,
kterou na vzdor nám nazývá svou! —
Hleďme, jak ten dědic, po matce prý
pravomocný, dědictví své kazí!

Než ten poslední buď jeho plen!
pomsty doba se blíží! brzy, hrabě,
dokážete udatenství své!

Hrabě. Po té době dávno duch můj prahne;
smrti podobá se zahálka.

Král. Síla naše již jest pohromadě,
příkopy dnes budou hotovy:
zejtra na Anglické uhodíme.

Hrabě. A Českého krále nedočkáme?

Král. Marno bylo by delší čekání;
zraku zbaven on se neodváží
do boje: a kdyby posud nechtěl
odříci se oblíbených skutků
rytířských, bude pomáhati synu,
zvolenému králi Římskému:
Ve Vlaších a Němcích neuhaslé
rozbroje doutnají; ano říše Svatá
podobá se draku stohlavému,
z jehož tlamy každé soptí plamen
svévole. Zeti mému přijde vhod
zkušenost a mocnost otce jeho.

Hrabě. Však my sami bez pomoci České
zaženem odsud Angličana.

Král. Chvalnáť
Vaše důvěra: než nepohrdáme
nikdy takovými spojenci.

Hrabě. Jen ať jejich pomáhání nás
v oku světa nezlehčí! já přímo
pravím: mně se protiví ta pověst
králi Českému vždy pochlebná,
jakoby nikdo bez pomoci jeho
nemohl býti v boji vítězem!

Král. Bratře, závidíte Čechům slávu,
po které také Vaše srdce prahne.
Hrabě. Nezapírám; k činu podněcuje
mne ten mužný cit.
Král. Nuže poslyšte
navržení mé! Vy bedlivé vojskem
ostříhejte pravé pořičí.
Vévoda Savojský s Janovskými
od Versaillu nepříteli padne
v bok: já u prostřed jej vytisknu:
on se bezpochyby k vodě pustí
a jí přejít bude přinucen;
na pořičí bude půtka nejtužší;
tam Vy proslavte se hrdinstvím!
Hrabě. Díky za svěřenou úlohu!
Přisámbůh! já na zámorské hosti
strhna se jako krupobitný mrak
na břehu potluku ty vodní myši!
Král. Vítězstvím si o dům náš i o zem
zásluhu nesmrtedlnou získáte.

2.

Komoří (vcházeje).
Právě přijel Český pán a žádá
o slyšení Milost královskou.
Král. Český pán?
Komoří. Nese prý z Čech poselství.
Král (k hraběti). Tuším omluvu, že jeho král
nemůže nám přispěti na pomoc.
(Ku komořímu.)
Veďte pána na trůnovou síň!

Komoří (odejde).

Král. Bratře milý, přivítejte zatím vyslance: já přijdu za Vámi.

(Odejde.)

3.

Hraběˇ (sám).
Český pán? Nechť, nevídáno Čechů,
nepřijde-li jejich slepý král!
Jej i syna jeho nenávidím;
oba dva jsou moji sokové.
Nedávno se knížata říšská k nám
klonila a podobalo se, že se
opět koruna Karla Velikého
vrátí do Francouz. Můj bratr Filip
zdál se Němcům příliš mocným; pročež
raději by mne byli zvolili.
Český král ale zastoupil mi cestu.
Číšník Svaté říše rozhodnul svým
hlasem, že byl zvolen jeho syn —
slaboch pobožný, jen proto právě
knížecímu kněžstvu vhod a vděk.
Co jest ale říšská koruna
proti dražší koruně mé lásky?
Karel připravil mne o tu též!
Miloval jsem ohněm mladistvým
lilii krásnou, Blanku, strýnu svou,
ona by mne byla jediná
oblažila; příčku pokrevenstva
mezi námi byl by zdvihnul mocným
slovem církve otec v Avignonu!

Šťastnější ale sok můj, Karel Český
s nadějného vrchole mne svrhnuv,
vzal mi klenot, na němž vryto bylo
kouzlo blaha mého života!
Pusté, sprahlé teď je srdce mé
a v něm nebytuje leda záští
proti zhoubcům blaha mého — Čechům.
Sobě sám jsa břímě nesnesitelné,
v boj se vrhnu, abych našel v boji,
ne-li vavřín slávy válečné,
aspoň útrapu kojící smrt! (Odejde.)

Síň trůnová.

Pan Rožemberský (pohlíží na podobizny králů Franských).

4.

Komoří. Na té síni nejraději dlíval
dědic království Českého, Karel,
outlověký ještě výrostek,
když byl od vašeho krále sem
k ujci svému poslán na zkušenou.
Pěstoun jeho Petr z Rosières,
nyní Klement Šestý, vyprávěl mu
zde o slavných králích Francouzských.
Maje po chvíli sem zabíhal princ
mladý rád a stával bez pohnutí
před obrazy našich slavenců.
Starý sluha domu královského
já jej častěji zde nacházel.

Rožemb. Velebné ty podoby se vtiskly
v duši Karlovu, že zahořel
vznešencům těm býti podobným.
V jeho duchu zrají úmyslové
velicí. Co pěkného kde spatřil,
tím zamýšlí ozdobiti vlast.
Řím a Paříž jeho vzory jsou.
Oč nadarmo vévoda se snažil
Břetislav a potom králové
naši oba Otakarové.
toho dovedl Karel markrabě
u svatého Otce Klementa.
Mohuči druhdy podřízena slyne
nyní Praha naše povýšena
na důstojnost metropole Čech.
Od letoška Německý a Římský
král chce udělati z milé Prahy
stolici sobě důstojnou Dle vzoru
Vašeho Louvru staví nový hrad
a velebný na Hradčanech dóm,
k němuž kámen s otcem položil.

Komoří. Vím, že k tomu dílu nedávno
mistra Matiáše z Arrasu
od nás do Čech sobě zamluvil.

Rožemb. Já jsem viděl pěkný mistrův rys.
Hlavní svatyně ta říše České
králův našich bude pomník slavný.

Komoří. Doslýcháme také, že princ Karel
skvělé turnaje rád slavívá.

Rožemb. Ano, pověst neklamala Vás!
Bedliv skutků rytířských král Římský
přeje však i pěkným uměním

a k vojenské slávě získati chce
vlasti dražší perlu osvěty.
S osvíceným knězem Arnoštem
z Pardubic markrabě zřizuje školy
v osadách; jej následuje panstvo
po hradech a vsích; i obce městské
staví domy cvičné mládeži.
Včele nejzdravější med je vlastní!
Čech se učí rád, i rád sám zkoumá,
kam jen vtip a rozum postačí.
Snahou Karlovou má býti Praha
oulem vědozpytných učenců;
v ní zamýšlí vyzdvihnouti vrchol
učení, aby Čechů svých poukojil
hlad a touhu po ovoci vyšších
umění, aby nežebrali pořád
o almužny ducha v cizině.

5.

Hrabě (o něco dříve povystoupiv a zastaviv se při poslední průpovědi, pro sebe).
Již mi se rtů pyšných do ucha pere
opět nenávistné jméno Čech!
Komoří. Vaším markrabětem, Římským králem,
květe mnohoslibná naděje.
On bude Čechům Karlem Velikým!
Hrabě (k sobě). Otrok mému soku pochlebuje!
Rožemb. (nevida posud hraběte).
Počínání jeho aspoň jest
veliké a snad i skutek bude
veliký! I přál bych sobě dne se

dočkati, až i hosté dalecí
putovati budou do Prahy, by
vyslechli z úst důmyslných Čechů
svrchované pravdy písma, smírné
právo mocnářů i národů
a hojící léky chorobám.
Ano přál bych si po páté řadě
věků z mrtvých vstáti a pohlednouti
na vzdělanosti stupeň vlasti své,
až bude slovo České tlumočem rún
přírody a zvěstem starožitných
dějů i nových umění a věd.
Snad i tehdáž vyřkne letopis
vděk Českého národu prvnímu
tvůrci vyšších jeho škol a píseň
zbuzena k novému jitru v Čechách
oživí památku Karlovu!

Hrabě (pro sebe).
Čas jest, abych snáře probudil
z vytržení; nevidí a neslyší.
(Hrmotněji pokročí blíže.)

Komoří (ohledna se a spatřiv hraběte, jej ohlašuje Rožemberskému).
Hrabě z Alençonu, maršal Franský!
(Pokloniv se, odejde.)

6.

Hrabě (chladně).
Král, můj bratr, nařídil mi, abych
uvítal Vás, než on přijde sám.

Rožemb. Přijměte mou úctu, pane hrabě!

Hrabě. Přijíždíte z Lucemburska?
Rožemb. Z Prahy byl jsem vyslán.
Hrabě. Zdráv-li Český král?
Rožemb. Zdráv až na zrak, jemuž uškodily navždy sychravé mhy Litevské.
Hrabě. Hojil prý ho lékař Franský?
Rožemb. Hojil, ale nevyhojil; mastičkář ten chlubný hory doly sliboval: ale zmučil krále tak . . .
Hrabě. že král ho utopiti dal.
Rožemb. Mamič tu pokutu dříve zasloužil; neb lidi dobré planetami bančil napořád; za zlato šibal měnil divotvorné elixiry a preservativy proti neduhům a ranám všem; na oči masti jedovaté králi přikládal, až docela oslnul.
Hrabě. Škoda, že se nesvěřil Váš král Českým lékařům!
Rožemb. Naši od proměny v povětří očekávali zhojení.
Hrabě. Příhodná rada králi Českému; on neustále mění povětří!
Rožemb. Nedostatek zraků posavád jej nezdržuje od jízd rytířských. Vloni jsme byli v Litvě po třetí.
Hrabě. Vévoda Bourbonský vypravoval o té pouti málo prospěšné.

Rožemb. Z Baltického moře čerpali vodu
naši otcové a stavěli město
králi Otakaru na památku.
My jsme se také zaslíbili proti
Litevským a Pruským pohanům,
avšak mělká zima nedala nám
vniknouti v ty kraje blatnaté.
Hrabě. Nevčasná toť ovšem příhoda!
ač ta dopřává svým miláčkům
jindy třebas i slávu vítěznou.
Rožemb. Někdy možná: než král můj svou slávu
neděkuje pouhé příhodě;
on si ji dobyl ctností rytířskou.
Hrabě (pro sebe).
Pochlebník! (Nahlas, ironicky.)
A kdož by pochyboval
o veleslávě krále Českého!

7.

Komoří (přišed).
Král a pán náš Filip přichází.
Hrabě (pro sebe).
Nevděčné mne sprostí zábavy.
Rožemb. (pro sebe).
Nezdá se, žeby hrabě Čechům přál:
obojetná zněla jeho slova.

Helebardníci a dvořané kráčejí před králem Filipem, jemu po boku dofén. Pán z Rožemberku slušně se pokloní. Král přívětivě pokynuv rukou, posadí se na trůn. V pravo se postaví dofén, v levo hrabě z Alençonu. Komonstvo dvorské na příslušná místa se rozestaví.

Král (ku pánu Rožemberskému).
Vítejte nám, hoste převzácný,
ze slavného Čechův království!
Rožemb. S povinnovanou úctou odevzdávám
Vaší Milosti list úvěrný.

(Podá králi blánu s visutou pečetí.)

Král (přehledne list).
Na takové svědomí já Vám svou
plnou víru věnuji.

(Pokyne komonstvu, aby se odstranilo. Helebardníci a dvořané odejdou.)

Král. Nuže, pane,
zvěstujte nám milé poselství.
Rožemb. Jasný, nepřemožený král a pán můj
Jan, král Český, hrabě Lucemburský,
a s ním osvícený syn jeho Karel,
Římský král, markrabě Moravský,
vzkazuje Vaší královské Milosti
služby své a lásku nezměněnou.
Na Vaše dožádání milerádi
stvrzují věčný svazek přátelský
s domem Vaším slavným Valoiským,
a chtí s Vámi státi za jedno v dobrých
i v protivných věku příhodách;
obzvláště pak věděti dávají,
že s pěti sty helem osobně Vám
v tu dobu táhnou na pomoc.
Hrabě (pro sebe). Co slyším?
Král. Pomoc jejich vděčně přijímám
a v té ochotnosti vidím důkaz
lásky jejich o to patrnější,

oč já méně nadíti se směl,
žeby v ten čas přijít mohli k nám.
A kdy myslíte, že králové sem
dorazí?

Rožemb. K čemu odhodlá se pán můj
královský, nemeškaje vykoná.
Chystal se hned po mně k odjezdu
a já sveden křivou pověstí,
hledaje Vás na mezi Normanské,
zajel jsem si dva dni nejméně.

Král. Pohyby nepřátel nám velely spěchat
z Normandie k městu hlavnímu.
(K dofénovi.)
Než, doféne, uveďte sem Jutu,
choť svou rozmilou, by slyšela sama
návěští o příchodu královského
otce a bratra svého.

Dofén. Milerád! (Odejde.)

8.

Rožemb. Krále svého dceři milostné
s potěšením jeho slovo vyřídím.

Král (sejde s trůnu).
Andělská to dušinka a rozkoš
domu našeho a srdce všech!
Málo která cizí nevěsta
Pařížanům se zalíbí: než Juta
získala sobě přízeň obecnou.

Rožemb. Naši Čechové i Moravané
milují také markrabyni Blanku,
Vaši dceru vznešenou; na rukou by
nosili ji.

Hrabě (rozpačitě).
Dovolte, králi, bych šel . . .
Král. Strpení, můj bratře rozmilý!
Buďte s námi svědkem radosti
naší dofénky.
Hrabě (k sobě).
O mučení!
Česká krev ta mi rozpěňuje žluč.

9.

Juta (přichvátá s dofénem).
(Ku králi.)
Díky vzdávám Vaší Milosti,
že mne činíte zpráv utěšených
účastnu!
(K Rožemberskému.)
I zavítejte šťastně,
Krajane šlechetný! Kdy a kde jste posléz
viděl mého královského otce?
Rožemb. Dnes desátý den, co na sněmu
Pražském
stavům oznámil, že pojede k Vám.
Vroucí byla jeho slova: „Půjdu,"
pravil, „na pomoc svým přátelům,
a budu hájiti děti dcery své!"
Juta. Dobrý otec!
Hrabě (k sobě). Hájiti nás bude slepec!
Rožemb. Jeho tklivé slovo a zároveň
prohlášení markraběte Karla,
že se s otcem králem vypraví,
dojalo mocně stavů veškerých.

Mladé rytířstvo se prohlásilo
jednohlasně, že krále doprovodí.
Juta. Česká země vždy reky rodila!
Její kronika mi vnukala vždy
vděk a lásku k tomu národu,
z něhož vyšli moji předkové.
Hrabě (pro sebe). Arcit! vévodové od pluhu!
Juta. Moje máti často mi vyprávěla,
co za ni podnikli Čechové.
Rožemb. Ze spanilého srdce vykvétlá ta
slova zvěstuji krajanům a ta jich
roznítí, že Vašemu rodu rádi
v obět přinesou své životy!
Juta (ku králi).
V pánu Rožemberském znejte, králi,
výkvět panstva Českého; jeho domu
vladař první stojí u trůnu.
Král. Blaze králi, kteréhožto trůn
podporují sloupy takové!
Rožemb. Na základech práva a lásky lidu
stojí nejpevněji trůnové.
Kyne-li dobrý král, pak nejen rytíř,
celý národ chvátá k oběti!
Hrabě (k sobě).
Ó ten vroucí Český vlastenec!
Juta (k Rožemberkovi).
A co dělá staroslavná Praha,
mého dětství jasná kolébka?
Její obraz žije posavád v mé
paměti! ano ve snách často vídám
velebné té matky stověžatý
diadém a svaté na Hradčanech

pomníky, pod hájem Petřínským
stříbropěnné Vltavy zrcadlo, dál
zlatoskvoucí báně Vyšehradu!
Hrabě (pro sebe).
Dětská fantasie v Paříži!
Rožemb. Praha roste a bujně rozkvítá a
z lásky k dceři nezapomenuté
Alžběty na výpravu naši sem
dobrovolnou berni podala.
Král. V času velmi truchlivém jste, pane,
velikou nám útěchu způsobil.

(K Jutě.)

Nyní, vy dcero drahá, čiňte, co
dobré hospodyni přisluší.
Dofén (k Rožemberskému).
Přijměte vděk, pane z Rožemberku!
Rožemb. Milostmi mne obhrnujete.
Hrabě (k sobě).
Jaké pokloňkování s barbarem!
Juta (k Rožemberskému).
Následujte mne; já vykáži vám
obydlí.

(Odejde s Rožemberkem.)

Král. Doféne, dohlédněte
ku příkopům!
Dofén (odejde).
Král (k hraběti).
A vy, bratře, spějte
k vojsku, úkolu svého pamětliv!

(Odejde.)

10.

Hraběˇ (sám).
Přijde tedy slepý hrdina —
a s ním přijdou Čeští rekové!
pomohou nám bíti se v poli a hned
světem chlubiti se budou, že nám
dobyli vítězství! ba směle řeknou,
dokud nepřišli, že my coufali jsme
napořád! — Nikoliv! já nedopustím,
aby mou mi stenčili zásluhu! —
Potřebí jen, bych je od bojiště
odstranil. Ale jak? — V duchu mém se něco
míhá! — Dobrá! — Nadarmo já neznám
povahu Pařížanů! Tak! tak! — tak!
Sláva bude má — a celá má!

(Odkvapí.)

Opona spadne.

Jednání druhé.

Komnata hraběte z Alençonu.

1.

Hrabě (nepokojně přejde komnatu).
Komoří. Valchář vně se hlásí.
Hrabě. Af jen vstoupí!
Komoří (odejde).
Hrabě (sám).
Pařížský mi pomoz chytrák! chytrák —
a nic horšího? Ej kdo se ptá zde
na mravy? poctivému hlupáku lpí
duše na jazyku! upřímný
užiti se nedá k ničemu! —
Styděl bych se ovšem, kdyby svět
věděl, jakého mám proti sokům
spojence! — Hru nebezpečnou hrám! —
Zjeví-li se moje nástraha?
A — kdo opováží se proti mně
pozdvihnouti hlasu? — A snad valchář
sám mne vyzradí? — Toho upoutám
k sobě pevně! za zpropitnou chlap ten
půjde za mne třeba do pekla!

A kdyby vyceknouti chtěl mé jméno
padouch ničemný, vždy najdu zámek,
který ústa mu zavře na věky.

2.

Foulon (titvorně oblečen vstoupí).
Moje služba Vaší Vznešenosti!
Hrabě. Neprodlel jste!
Foulon. Jak bych váhal
po takovém pozvání! Ta čest!
Hrabě. Slova spořte! chvíle kvapí! Obec
má Vás potřebí!
Foulon. Mne obec? Mne?
Hrabě. Ty dni sem přitáhne pět set Čechů!
Foulon. Neděste mne, hrabě! pět set Čechů!
Hrabě. Poněkud jsou naši přátelé!
Foulon. Ovšem jejich král a jeho syn!
Prince Karla my jsme vychovali!
Ale Český lid! ten dřepí jen
v lesních doupatech a žaludy jídá
jako vepř a najde-li kde dítě,
sní je, jako na pospasy.
Hrabě. Možná!
Foulon. Za ušima mají rohy,
oko jedno v čele!...
Hrabě. Dobře! dobře!
slovem, chcete říci, nehodí se
do Paříže! Nuže aby sem
nevešli, vy překazíte.
Foulon. Já?
já bych zahnati měl ty lidožrouty?

Hrabě. Chytrost Vaše toho dokáže.
Foulon. Vy mi příliš lichotíte! nevím . . .
Hrabě. Napovím Vám: Ani král ani já
Čechů vystát nemůžem: oni sami
ku pomoci nám se vtírají.
My bychom jich rádi s krku sbyli:
ale — jaksi — pěkným způsobem.
Víte — co zde pěkným nazývám?
Foulon. Snad se
dovtípím! V Paříži pěkným sluje
vtipné, chytré, obratné.
Hrabě. Uhodl jste,
co bych rád! Tak uhodíme k cíli!
Co jste dříve po mé první zmínce
o Češích byl prohodil, to způsob
nejlepší! Tak Čechy malujte svým
dobrodruhům! s chutí sebe
šerednější ohavnosti na ně
vymyslete! haňte, stupte je
po všech hospodách a tržištěch!
U bran srofte lid a mládež bujnou,
křičte, aby zůstali před městem,
a vejdou-li přece, vy je v posměch
uveďte, ať jim se brzy bydlo
mezi námi znechutí a sami
omrzelí domů odjedou!
Foulon. Žasnu nad úkolem nebezpečným —
zoufám nad vyvedením! prenárod
netesaný nedá s sebou hráti.
Kdyby zde bylo tolik Špaňhelů,
Vlachů, Angličanů, nebo naší
krve náhodou Vám nemilé,

pěkně bych je odsud vystrnadil:
ale Česká srst sebe lepší vtip
setřese, a běda poštěváčku,
který by se octnul u tlapy
těchto nedůtklivých nedvědů!

Hrabě. Zmýlil jsem se tedy ve Vás!

Foulon. V čem?

Hrabě. V pověsti o Vaší chytrosti,
která po Paříži vyhlášena! —
Zdráháním lehčíte sebe sám.

Foulon. Jindy bych se nezdráhal; veselé
dobrodružství takové by po mé
chuti bylo: ale ... Čechové ...

Hrabě. Bez vrtochů! znáte úmysl můj.
Zlato osvítí Vám vtipu tmu!

(Foulonovi podá sáček s penězi.)

Za službu se štědřeji odsloužím.

Foulon (vezme podávaný sáček).
Seč budu, učiním: ale jestli oni ...

Hrabě. Chtějte jenom! Vám je všecko možno!
Ale — ať se nikdo nedoví,
že jsem já to Vám byl poručil!
Všecko dělejte, jako po své vůli!
Rozumíte?

Foulon. Jak bych nerozuměl?
Buďte bezpečen; já od jakživa
všecko po své vůli dělávám!

Hrabě. Jak Vám libo, mluvte o Češích:
o mně mlčte!

(Odkvapí.)

Foulon. Spolehněte na mne!

3.

Foulon (po malé přestávce, sám popocházeje).
Trne mi mozek! — Hrabě z Alençonu
pletichy přede proti přátelům! —
A kdo ví? snad rovněž také dostal
od Angličana pěkný halafanc,
jako já od pana z Warwicka? —
Dvěma pánům sloužiti prý nelze!
Hloupé přísloví! Pán z Alençonu
na dvé slouží: bratru na oko a
strýci Anglickému podtají!
Proč by jinák na Čechy mne štval? —
Mistru svému místa nepostoupím.
Na dvě strany pěkně také já
valchovati dovedu. — Ó valcho
moje o dvou složeních, ty budeš
výnosnější, nežli byla stará,
kterou vesele jsem prohýřil! —
Pěkná pravidla mi dal pan maršál:
Mluv — a — mlč! — Ó mluviti je mi rozkoš
tam, kde obyčejný hlupák mlčívá.
Mluviti budu nemalované lži
o těch Českých nedvědích, až je
svrběti bude kůže huňatá! —
Mlčeti bývá ovšem těžší věc!
Ale který zloděj mistrný
svého kumpána by prozradil?
Skryji pana hraběte tajemství
ze vděčnosti, že mi jinde vůli
milostivě propůjčiti ráčil.

Oběma něco k vůli udělám:
Panu Warwicku i Alençonu.
Dřív ale na příkopech našim něco
pošeptám a u brány pak poštvu
na Čechy vtipem bujné bosáky.
Při vůli té panské vždy buď ale
vůle má; tu vázati si nedá
Foulon. Ať si páni o sebe hrají:
já si zahrám o ně! Jeden z nich
prohrá: já pak s druhým zvítězím!
S chutí do valchy — tam na příkopy!
(Odskočí.)

Kabinet krále Filipa v Louvru.

1.

Král Filip (sám).
Chvíle utěšené jsem neměl posud,
co má hlava nosí korunu!
Můj lid nese těžké břímě války!
Plach se dívá na své spáleniště
rolník a vida svou žeň zadupanou,
trápen hladem, nepřítele klne
zoufalý a se domnívaje sprostě,
že ho úmyslně bez obrany
necháváme, klne snad i mne! —
Pomstím se však nad lupičem svým!
Pomstu stejně krutou přisahám!
Vtrhnu-li do Ponthivska v jeho panství,

ohněm i železem je poplením,
aby zkusil rovný války plat
a lid jeho aby proklel také jej!

5.

Dofén (vkročí).
Na překážky vrazilo posléz valů
kopání. Lid reptá na ně; jsou prý
na svobodu obce záloha.
Měšťanstvo se vesměs nyní zdráhá
postoupiti pole a zahrady.
Král. Hořkne mi ta zkušenost! ach nelze
bezpečit se na lid v neštěstí!
Jeho mysl sem a tam se hýbe,
jako třtina větrem klátěná!
Dofen. Vešken lid zlý není; částka větší
dobrá jest: jen lichý strach je svodí,
aneb zrádce tajně najatý.
Okamžité nedorozumění
pomine snad, jestli přislíbíme
majetníkům slušnou náhradu.
Král. Nerad sahám na osobní práva:
v nutné době ustupuje ale
právo jedněch bezpečnosti všech.
Vyhovíme osobám i obci.
Ať se postoupených statků cena
každému, jak sluší, odhádá:
náhradu zaručíme úpisem.
Dofén. Tímto rukojemstvím doufám, že
nevole měšťanstva se ukojí.

6.

Juta (v radostném pospěchu).
Novina utěšená, můj Milost-králi!
Sotva že jsem v jizbu hostinskou
doprovodila pana Rožemberka,
z venčí zaznívaly podkovy:
povyhlédnu a spatřím rytíře
dva, a jeden z nich jest otec můj!
Král. Možná-li, král Český zde by byl?
vyjděme jemu vstříc bez prodlení!
(Chce vyjíti.)
(V tom se otevrou dvéře a Jan slepý vstoupí u prostřed pánů z Rožemberka a Klimberského.)
Juta. Drahý otče!
Dofén. Královský můj testi!
Král. Jaké utěšené překvapení!
Dofén a *Juta* (z obou stran před králem Janem kleknuvše, ruku mu líbají).
Jan. Žehnám Vás, mé drahocenné děti!
Šerou záclonou jsou zahaleny
oči mé a Vaše podoby se mi
zamihují jenom jako milý
obživený sen z let minulých:
a přece nebi děkuji, že jsem u Vás
a ruce kladu na Vaše temena! —
Vstaňte, moji milí, radujte se!
nevidom já našel cestu k Vám!
(Obejme Jutu a doféna.)
A kde je král? jeho hlas já také slyšel!
Král. Zde jsem!
(Přistoupiv obejme krále Českého a vezme ho pak za ruku.)

Vítejte! ku podivu!
Přiletěly jste Vaše Lásky k nám?
patu svého posla stíháte.

Jan. Můj syn se třemi sty rytířů
k Normandii zaměřil; já zrovna
ku Paříži. O to byla kratší
cesta moje.

Král. Nenadáli jsme se
Vašeho příjezdu a myslili, že
domov Vás neb říše zdržuje.

Jan. Nyní zahálíme: ne tak vloni.
Šest udatných sousedů nám válku
opovědělo. Král Kazimír
nejprvé se na nás vyřítil.
My jsme ale z Moravy mu cestu
ukázali do Krakova a tam jej
zavřeli, že se jemu zastesklo;
posléze mi ukázal, žeby chtěl se
bíti se mnou sám druhý: já svolil
pod výminkou, aby očím svým
záclonu podobnou udělal.

Král. A král Polský pozvolil?

Jan. Žert můj
Kazimíra udobřil: an sám pak
ukojil bojechtivé sousedy.
Po tak vydařeném dobrodružství
letos doma pokoj máme, a tudíž
bez péče jsme vyjeli ze země.
Dvě sté rytířů mne provází:
jsou ale posud před branou: krom nás dvou
nikoho pustiti nechtí do města.

Král. Nedivte se, Lásky Vaše, lid
náš je postrašen a zrady se bojí.
Stráži u bran nařízena přísná
bedlivost: však syn můj všecko napraví.
Dofén. Bez prodlení opatřím vjezd volný
městem na hrad Českým rytířům.

(Odchází.)

Jan (za dofénem).
Učiňte libost našincům;
rádi by krásnou Paříž viděli.

(Ku králi.)

Markrabyně Blanka, Vaše dcera,
líbá Vaši ruku otcovskou.
Rádi byli bychom ji vzali s sebou:
čas ale ku pospěchu pobízel.
Král. Věděti, že je zdráva a milá Vám,
srdci mému je mocnou útěchou.

7.

Komoří (přišed, hlásí králi Filipovi).
Tlupa lidu shluklá před zámkem
poděšena vypravuje, že prý
Angličan útok strojí na město.
Král. Hned se lidem ukáži!

(Ku králi Janu.)

Dnes mi
není přáno dlíti s Láskou Vaší!
Odpočiňte po unavení.
Vyšlu k Vám sem Jutiny jaré kvítky,
vnuky své i Vaše; potěšte se

prostosrdečným jejich štěbotem.
Já lid upokoje, k vojsku dohlédnu.
(K pánům Českým.)
Libo-li, pánové, mne provoďte!
(Rožemberský a Klimberský s králem Filipem odcházejí.)
Jan (za králem Filipem).
Nezapomeňte však, že do pole jsme
přitáhli. Moji Čechové jsou lvové,
vidí-li u sebe svého krále.
Král (ohlédne se).
Na shledanou, králi rytířský!
(Odejde s pány Českými.)

8.

Juta. Pohovte si u nás, drahý otče!
(Pošoupne sesli ku králi Janu.)
Jan (sedne).
Spokoj se, má dcero, několika
chvílemi; krátké nám jsou vyměřeny
slasti domácího pokoje.
Juta. Neduh očí nedovolí Vám jeti
v pole.
Jan. Nejsem docela nevidom;
vidímť očima svého komonstva.
A že jezdit mohu, důkazem
jízda moje z Prahy sem; anobrž
ve válce je slepý jenom ten,
kdo byl jak živ boje neviděl.
Juta. Vy se povznášíte nad svůj osud:
jiným byl by velmi tesklivý.

9.

Komoří (přiváděje mladé prince; k Jutě).
Výsosti, král vyslal oba prince
Filipa i Karla sem, by Milost-
pana děda z Čech přivítali.

(Odejde.)

Filip. Milost-pane děde, vítám Vás!

(Políbí ruku králi Českému.)

Karel. Já Vás také vítám, milý děde!

(Líbá též ruku králi Českému.)

Jan. I Vy, jonáci, mi vítejte!
Postavte se oba vedle mne!
Filip na pravo a Karel na levo!

(Ohmatá hlavu Filipovu.)

Filipe, ty rameno mi skoro
přesaháš! a ty, Karle, jako štípek
vyrůstáš!

Filip. O kdybych byl jen málo
větším, táhl bych s Vámi do boje!

Juta. Znáš li povinnosti rytírské?

Filip (odříkává).

Boha ctíti,
ctnostným býti,
slabé hájiti,
sebe zapříti.

Jan. Výborně! a máš-li také zbraň?

Filip. Meč mám, ale jest jen dřevěný!
štít mám také, ale kožený!

Karel. Já mám také zbraň i odění.
Filip. Častěji se spolu potýkáme.

(Za jevištěm hlasy.)

Nedvěd! Nedvěd!
Jan. A kdo vítězí?
Karel. Ach můj bratr; on je silnější!
Filip. Ale pane děde, povězte nám,
jak se děje, že král Anglický
také náš je strýc a přece hubí
naši vlast a bije lid?
Jan. Mé dítě,
sejdeš-li se jednou s Anglickým tím
strýcem, dej mu sám tu otázku:
uslyšíš, co na ni odpoví. —
Živý cite práva, prstem Božím
v srdce nezkažené vepsaný,
ty svým pouhým hlasem zahanbuješ
křivosoudné světa stolice!
Skoro bychom v radu měli děti
povolati; jejich smysl pouhý
rozřešil by někdy lépe práv,
nežli samolibá moudrost naše!
Venku hlasy:
Češi z města ven! Hoj, nedvěd! nedvěd!
Jan. Slyším z venčí hluk!
Juta. Jakýsi šramot!
Nevím sama, co to znamená.

(Vstane.)

10.

Komoří (přijde, tajně k doféncе).
Výsosti, lid na Českého šaška
hrubě pokřikuje.
Hlasy (venku). Nedvěd! Nedvěd!
Jan (vstane)
Co to jest?
Juta (ke komořímu).
Af vůdce hradní stráže
učiní, co opatrnost velí.
Komoří (odejde).
Jan. Povězte mi, co hluk znamená?
Netajte mi ničeho.
Filip (odběhne k oknu).
Juta. Nemilá věc!
Filip. Totě shon a lidu chumelení!
Hlasy venku:
Chachacha! nedvěd! Foulon nedvěd!
Jan. Venku smích se ozval. Bezpochyby
šašek můj cosi veselého prohodil.

11.

Dofén (rychle přichází).
Buďte bez péče; lid rozprchnul se.
Jan. Co se dálo?
Dofén. Promiň Vaše Láska
překypěnou bujnost mládeže!
Lid poškádlil šaška Vašeho,
ten ale chytrým rozmyslem hluk lidu
na veselou stránku obrátil.

Jan. Ó ten kumpán veselý vynajde
notu hned ku každé písničce!
Já ho našel ondy v Kutné Hoře,
když tam učil Němce z jedné mísy
s Čechy jísti hrách; on dovedl věru,
coby jiným nemožné se zdálo.
Nic ho neuvede ve zmatek.
Tisíc obmyslů má za ušima,
ve kotrbě šprýmů bez počtu,
na jazyku mu květe sůl a pepř;
hrdopýškům sype čemeřici,
až jim vykýchá se mozek zdráv.
Nevinného žertu nekazí,
dobré mysli kuřeti neublíží,
jen na potměšilé pouští střely,
rýpálkům rolničku zavěsí.

Dofén. Tak i zde příhodně vyhověl
světoznámým našim čtverákům.

Juta (ku králi Janu).
Srdečně jsem tomu ráda, že s ním
užijete bodrou kratochvíl.

Jan. Nechuť on mi okoření v hod:
někdy ale kopa vybraná
mne též na vidličku nabírá.
Ondy povídal mi: Zajíc jednou
žaloval Perunu, že mu ježek
leza do hnízda, jeho malých píchá.
Ježek zapíraje, vinil zajíce,
že naň často vyšklebuje zuby.
Perun rozhodl: Oba užívejte
svého práva! Zajíc v poli svém
bylinou a lupením se živě

újmu neučiní ježkovi.
Ježek bydle v děrách podzemních,
v okolí sežírej hmyz a hady:
do zajíce bodly nepíchej!
Tak buď věčný pokoj mezi vámi.
Karel. Hezká báj!
Filip. A moudrý rozsudek!
Juta. A kam zaměřoval bájky hrot?
Jan. Šašek mi je vhodně vyložil, řka:
Žoldnéři a havéřové z Říše
do Hor Kutných tebou povolaní
sousedům Malínským poslapali
hrách a z pole vytahali křen.
Bylo patrno a známo, odkud
škoda: ale škůdci zapírali.
Malínští na tebe žehrají,
že prý Horským hostům nadržuješ.
Králi, buď Perunem! nejen hostů
i domácích opatruj a chraň!
Dofén. Dobrá báj a smělé naučení!
Jan. Šašek učil mne vtip Český znáti,
jejž já dříve dosti neocenil.
Juta. Povahu Českou máť má oslavená
připodobňovala ku granátu;
v kamenu tom Českém spatřovala
svého lidu pevnou vůli, světlý
rozum a krev srdce ohnivou.
Jan. Moje chlouba jsou teď moji Češi!

12.

Rožemb. (přikvapiv s Klimberským).
Králi pane, tábor Anglický se

hýbe; s jedné strany strojí útok
na město, a zároveň se obořili
na zástupy hraběte z Alençonu!
Na pořičí půtka počíná!

Jan. Přiveďte mi kůň! Naše rytířstvo
ať je vzhůru! Odrazíme zhoubce
od města, a poženem ho tryskem
za moře! Naše heslo: Sláva!

Rožemberský a Klimberský. Sláva!

(Odkvapí.)

Opona spadne.

Jednání třetí.

Tábor Angličanů u Kreščáku.

(Ráno 26. srpna 1346.)

1.

Král Eduard (k hraběti z Warwicku).
Zde jsme našli pevné stanoviště.
Na dědičném panství matky své
nepřítele vyčekám. Naše vojsko
rozdělí se na tři šiky; v každém
třetina buď pěchoty a střelců
dva tisíce; na křídlech stůj dobrých
osm set rytířů. Šik první s Vámi
syn můj povede. Zde sobě ostruh dobudiž!

Warwick. Valiský princ u přechodu Seiny
okázal se rekem dospělým.

Eduard. Druhý šik veď hrabě z Northamptonu;
třetí s děly říditi budu sám.
Vojsko pokrmem se posilni!
Vůdce praporeční na snídaní
k sobě zvu. Vy je ke mně zaveďte!

(Odejde.)

Warwick. Vůdce výborný! vede péči o lid
a poklidnou opatrností jisté
připravuje sobě vítězství!
(Chce odejíti; vstříc jemu přijde Foulon.)

2.

Warwick (k Foulonovi).
Zavítejte, dobrý příteli! —
Vy jste celý upachtěn, ba sotva
ducha popadáte! pilné zvěsty
bezpochyby přinášíte nám!
Foulon. Po zacházce dostal jsem se k Vám
dosti psotně. Češi harcují
jako rozčertěni za Vámi.
Nebyli by mne živa propustili,
kdybych neměl pasu od našeho
pana maršála: ten dal mi černé
na bílém, že jsem já dobrý Frank;
k jeho ruce naschvál vyslán, že
volný všady průchod míti mám.
Svobody té jsem sobě vydobyl
z opatrnosti, ku prospěchu Vám!
U nás mají mne za vyzvědače
hraběte maršala z Alençonu!
U Vás ale já jsem celý Váš!
Warwick (k sobě).
Prohnaný chlap! věřiti-li mám jemu?
Foulon. Hehehe! tak musí našinec
klestit sobě cestu všelijak,
aby obloudil čertem osedlané
cikány: sice by mu odzpívali!

Warwick. Pravda-li, že jede s nimi slepý král?
Foulon. Nepřezdívejte mu slepých! za dvě
oči on má čtyry; jezdí koněm
připjat ke koním dvou rytířů, jenž
mají světla jako ostrovid.
On sám, tuším, vidí sluchem, myslí
jako blesk, a káže jako hrom.
On to se svým vojskem byl, jenž Vás
u Remského mostu odrazil,
a byli byste dokonce potřeni,
kdybych mělký brod Vám u Blanque-Taque
dosti časně nebyl vyslídil.
Dnes co nevidět sem dorazí.
Za ním hrne se celá Franská moc.
Warwick. Zvědy Vaše oznámím hned králi.
Na shledanou, pane Foulone!
Zatím jděte k mému kuchaři:
on Vás posilní a občerství!
(Odejde.)

3.

Foulon (sám).
Na shledanou, pane Foulone!
Jak to sladce znělo! který pán tak
milostivě ke mně promluvil,
dokud jsem byl valchář poctivý?
Ano již mám kuchyni hraběcí!
Skoro bych byl na tu poctu pyšný,
kdybych nevěděl, co slova jsou!
„Pane!“ praví: „sluho!“ myslí. — Jak? —
Ne tak! ty pán: já pán! sluha pán! —

Chychychy! pan Warwick myslí, že mu
sloužím jedinému výhradně;
a pan hrabě z Alençonu též.
Bloudové! oba slouží mně!
Od obou mám listy průvodní i
volný přístup, kamkoliv se líbí.
Svobody této opět užiji.
Skoče do Franského tábora,
panu maršalu zvědy donesu!
Kventík pravdy se lži librou smísiv,
dvěma mistrům v pletichách ukáži,
kdy je sluha panstva svého pánem!

(Odcházeje, se zas obrátí.)

Ale hej! pro službu přehorlivou
byl bych na Anglickou kuchyni
více nezpomněl; již neznám sebe
sám! pro samé státní péče duch můj
zapomíná na těla přívažek!

(Odkvapí.)

(Divadlo se promění.)

Krajina povyšená, křovím ledakde porostlá. O polednách 26. srpna 1346 při zatmění slunce s oblohy slyšeti krákání krkavců.

4.

Sašek (v plášti strakatém popocházeje, dívá se vzhůru).

Přehnala se bouře hromobitná,
a teď pod oblohou čirou letí
hejno krkavců! Z lakotných hrdel
krkají, čijice pastvu svou. —
Bláhový sne lidské důstojnosti!

Na bojišti kůň i člověk jedna
kořist masožravým letadlům! —
Ku podivu! pozoruju, že jsou
mraky rozptyleny — a slunce se posud
viděti nedá! shaslo-li na věky?
Či-li tmí a dívati se nechce
na krvavý, lidohubný hon?

(Hledí na svůj plášť.)

Hle, má strakatina kropí, jako
vodní myš, a ve psích dnech mi běhá
kostmi mráz jako suché lámání.
Opravdu dnes do smíchu mi není!
A co řekne kmotr král? — Co řekne —
Ty jsi blázen! řekne, a má pravdu.
Mohl jsem pobyti v Paříži! Ale nechť!
Tam ti lidé divně zdvořilí mně
zároveň i našim rytířům
spílali nedvědů! a dobře tak!
proč my jako po píšťalce s těmi
opicemi o závod tancujem?
A zač? Za své zlato nedostanem
zde leč úkrop, zbřidlou sekaninu,
řidkou kapalici s musikou.
Babylonská řeč ta neví, co je
klobása, jelito a jitrnice!
Ach, když nováček na vojně, jako
já, si na koláče, buchty, kapry černé,
na matičku Prahu a na dobrou
tetu Kutnou Horu vzpomene:
jaký div, že se mu zasteskne!

(Ohledne se.)

Než tam vidím krále s markrabětem,
půjdu stranou a rozbiju stan, by
v noci měli střechu nad sebou.

(Zajde za křoví.)

5.

Jan Slepý (veden markrabětem, vystoupí).
Markrabě Karel. Nedaleko naši rozkládají
stan a roští vysekávají,
a vidím-li dobře, šašek s nimi.
Šašek (přiběhne).
Služba moje, kmotře králi!
Jan. Šašku,
ty zde? nezůstal jsi v Paříži?
Šašek. Bez tebe byla by mi dlouhá chvíle:
a i tobě by se beze mne snad
stýskalo?
Jan. Máš pravdu, věrná duše!
Libo-li tobě, zůstaň u mne chvíli.
Šašek. Zůstanu do decha svého posledního!
Dnes ale udělej mi něco k vůli,
kmotře králi!
Jan. Co chceš?
Šašek. Nevycházej
odsud!
Jan. Proč?
Šašek. Neptej se dále! já ti
veselé budu povídati kousky:
dnes jen, prosím, zůstaň mezi svými!
Jan. Ty jsi podivín!

Markrabě. Hrozí-li králi
jinde nebezpečenství?
Šašek. Nevím... ale...
Jan. Co tedy? poroučím ti: mluv!
Šašek. Slyš tedy:
Dnesky máme Rufa!
Jan. Rufa! Což pak
na tom! každý den je Boží den!
Šašek. Ten den králům Českým nepřeje!
Markrabě. Otakar padl ovšem téhož dne
na Moravském poli!
Jan. Otakar
padl zradou! Víš něco o zradě?
Šašek. Chraniž Bůh! ale ten den králům Českým
nepřeje!
Jan. Tys blázínek!
Šašek. I buď já
troup! jen, milý králi, ty se dnesky
do boje nepouštěj!
Jan. Pochybuju velmi,
že nepřítel na nás uhodí!
Honíme ho kolikátý den:
oddechu má potřebí, a my také.
Rozumná ta příčina neradí nám
k půtce: jinák by mne neděsily
tvoje kalendárské aspekty.
Šašek. Dobře tak, že se královská tvá moudrost
hodí k mému bláznovství. Jen dnes
boji se vyhni, moudrý králi!
Jan. Nikdy
bez rozvahy v boj se nepouštím.
Markrabě. Světlo jasnější, než pouhý oka

zrak, jest rada zkušeného vůdce.
Vy nám radou buďte řídící:
my Vám okem a rukou budeme.
S bezpečného místa Vy všem lépe
prospějete, otče královský,
nežli mečem, pokud vlastním, rychlým
okem řízen býti nemůže.

Jan. Vaše láska synovská vede péčí
o mne šetrnou! Než obadva jsme zde
pod mocí a soudem Nejvyššího.
Vědomí, že konám, k čemu mne
pravomocné smlouvy zavazují,
povede mne také v boj, kdy a kde by
koli v boji mne bylo potřebí.
Děj se co děj! já jsem šťastný otec,
dočekav se oslavy syna svého!
Tyrol, Vlach, Frank viděl Vaše skutky
rytírské; mlad jste již hlavou říše.
Moravan i Čech Vás miluje.
Vy jste vlastí našich naděje,
ozdoba našeho domu i chlouba má!
Já svůj úkol na světě dokonal:
umru-li doma nebo na poli,
dříve nebo později, vše jedno —
znaje Vaši povahu i úmysly,
doufám, že budu nesmrtelným Vámi!

Markrabě (chopě se rukou krále Jana).
Otče drahý, láska mluví z Vás.
Živ Vás Bůh na mnohá ještě léta!
Zkušeného krále moudrost lidu
více prospívá, než jará síla
i sebe lepší vůle mladšího

dědice trůnu! Nebe zbroj nám žehnej
a Vás uchovej! Až vykonáme
platnou službu našim přátelům,
vrátíme se v požehnané kraje,
jimiž vlásti dal nám dobrý Bůh!
Blaho lidstva svěřeného nám
buď nás obou heslo i snaha naše!

Šašek (pohledna k té straně, odkud Franský král vychází).

Franský král přichází s maršalem!

(Odcházeje.)

Pamatujte, že jest Rufa den!

(Zajde za křoví.)

6.

Král Filip (přicházeje s hrabětem z Alençonu).
Přehonili jste nás, moji přátelé!

Jan. Tiskneme patu nepřátel.

Hrabě. Čas jest,
abychom je na hlavu porazili!

Král Filip. Eduard již tuší osud svůj,
ačby rád chtěl předejíti jej.
Odbyli jsme právě na cestě sem
hlasatele jeho, který přišel
s vybídnutím, abychom se v míru
sešli rokovati o pokoj.
Já mu vzkázal, že se spokojím,
až on i s potomstvem odřekne se
trůnu Franského, dokavád dědic
mužský z kmene domu mého zbude,
a krom toho až nám vyplatí

desetkrát sto tisíc liber na zlatě
za náhradu plenu naší země.

Jan. To jste mnoho žádal na kupcích,
kteří krve sta tisíce lidí
raději vždy utratí, než aby
tolik liber zlata platili.
Eduard se snad odřekne trůnu
Vašeho: ale parlament zámorský
sta tisíce liber nepovolí.

Král Filip. Nečekám i nechci, aby přijal
sok můj výmínky ponavržené;
zde se pomstím nad bezprávím jeho.
Slabým on se nyní cítí sám;
proto žádá Mars ten o pokoj.

Markrabě. Snad by přece bezpečněji bylo,
smlouvou skončiti Vaši rozepři.

Král Filip. Naše vítězství jest neomylné!
Zde mu mečem předpíšeme věčný
mír.

Hrabě. Já znamení dám k bitvě hned!

Jan. Před chvílí jsem vyslal rytíře,
aby ohledali polohu.

Hrabě. Jakých ohledů zde potřebí?
Váhati-li budem, ujde nám zas
nepřítel. Já vyzvědačem zpraven,
vím, že Eduard jen moře touží
dosíci; on ledva třetinu naší
síly má. Zde ho potřeme docela.

Markrabě. Pouhý počet vždycky nezvítězí:
na vyzvědače nelze spolehnouti.

Hrabě. Svému docela se dověřím.

Jan. Opatrnosti nezbývá, kde vlastních
nemohu já, očí věrných použiji.
Hrabě. Myslíte, že slepě uhodím
na nepřítele?
Král Filip. Můj milý bratře,
rozum ten slovo královo nemělo.
Jan. V radě vojenské se vyslechá řeč
rozličná: i zdání odporné
ze všech stran se váží bedlivě.
Král Filip. Ovšem! jenom nezmeškejme chvíli
vhodnou ku zničení nepřátel!
Markrabě. Pěchota Janovská mnohodenní
chůzí utrmácená dnes ještě
neokusila pokrmu.
Hrabě. Až tábor
stečeme Anglický, lid odpočiň!
po práci se večeřívá. Náhle
nepřítele přepadneme.
Jan. Pane
maršali, Vy s odvahou mluvíte
přílišnou!
Hrabě. Má odvaha není větší,
než Vaše rozpaky! K čemu řečí více?
Zastihli jsme nepřítele: dokud
zde nám stojí, vrhněme se naň!
Jan. Právě že dříve pořád utíkal a
nyní stojí, opatrnost káže
vypátrati, jakže stojí on,
a jak my stojíme.
Hrabě. Jestli váhá
Vaše Milost, pusť nám první šik!
Jan. Hrabě, mluvíte-li o váhání,

křivdu činíte mně, mému synu
i mým Čechům! ani chvíli jsme
nezmařili; od Rem nepřítele
stále ženeme před sebou!
Král Filip. Neračte,
králi, vykládati na zlou stránku
slova bratrova; prahneť po boji a
po vítězství.
Jan. Proto právě třeba
obezříti čas i postavení
obou vojsk.
Markrabě. Hle, naši rytíři se
blíží! zprávu jejich vyslechneme.

7.

Rožemberský a **Klimberský** přicházejí.

Rožemb. Přehlídli jsme polohu.
Jan. Kde a jak
stojí nepřítel?
Klimb. Jen málo honů
od naší první stráže, opřen zády
o pahorek; jeho levé křídlo
kryto lesem; pravé dosahuje
bokem ke vsi zakopané; ve třech
šikách stojí k bitvě připraven.
Hrabě. K bitvě připraven! To žádáme!
Jan. A jeho síla?
Klimb. Třetina spojeného
vojska našeho.
Hrabě. To se s udáním
vyzvědače mého srovnává.

Jan. Povrch krajiny mezi ním a námi?
Klimb. Rovina křovím málo porostlá.
Hrabě. Příhodna tedy k bojišti!
Klimb. Toby byla!
jen že půda po přívale dnešním
tu dobu kluzka.
Hrabě (uštěpačně).
Kluzká!
Rožemb. Deštěm ranním
navlhly tetivy střelcům Janovským,
kteří první zástup působí.
Hrabě. Nechce se babám do boje!
Jan (nevolně). Pane hrabě,
prudkost Vaše všecko rozvážení
zamítá! Komu přezdíváte bab?
Hrabě. Láji, která v cestě stojí nám!
Však my ji kopyty koňstva zašlapem
a pole vydláždíme, aby koně
neklouzali Českým rytířům!
(Odkvapí.)

8.

Klimb. (uražen).
Aj co mluví maršal o rytířích
Českých?
Rožemb. Slova utržná!
Král Filip. Promiňte,
páni, bratru mému kvapné slovo;
pohled na hubiče naší vlasti
náhle ho rozjitřil. Tam stojí vrah!
Spravedlivé msty doba nastává.

Prosím Vás, moji drazí přátelé,
i Vás, pánové a rytíři,
zapomeňte na vše nelibosti
minulé! zachovejte stanoviště
své: my sami bitvu počneme:
Vás pak povoláme k vítězství!
(Odkvapí.)

9.

Jan (po krátkém pomlčení).
Slepota má je velké zlé: než horšíť
ducha slepota! Před námi stojí
nepřítel již odpočinulý,
v táboře pevném, k boji hotový!
a naň oni se vrhou bez rozvahy!
kopyty koňstva zašlapati hrozí
lid svůj hladový, utrmácený,
jemuž nepohoda učinila
neprospěšnou zbraň! a lidmi nám
dlážditi chtějí pole, aby naše
koně neklouzali! Šílenosti
podobné jsem nikdy nezkusil!
Markrabě. Neopakujte si, otče, nerozvážná
slova překypělé hrdosti!
Jan. Cítím, moji statní Čechové,
urážku mně i Vám učiněnou!
Než ta chvíle potlačiti velí
každý jiný sebe prudší cit.
Nepotrestá-li utrhače vlastní
šílenost: za ta pyšná, ctidůtklivá
slova odpoví nám po válce.

V poli před obecným nepřítelem
ustupuje záští osobní.
My zachováme stanoviště své,
dokud povoláni nebudem.
Na každou ale příhodu dnes buďme
připraveni. Moji věrní, pozorujte
zatím boje běh a zpravte mne,
kam se konec jeho uchýlí.

Rožemb. Snadno vyplníme rozkaz Váš,
s blízka přehlídneme bojiště.

(Odejde s Klimberským.)

Markrabě. Já poodejda, pokusím se ještě
s dofénovou pomocí, zdaby král se
k rozvaze lepší přemluviti dal.

Jan. Jděte, synu můj! nebe žehnej krok Váš!
Pospěšte, ať pozdě nepřijdete!

Markrabě (odejde).

10.

Jan. Bělmo mi s očí padá! vidím blud,
který omamoval život můj!
Já měl býti králem, blažitelem
svého národu, a posud jsem byl jen
těkavým a bludným rytířem!
Posavád jsem věnoval své služby
přátelům a dobrým sousedům:
los můj teď je nevděk, pohrdání!
do zadu mne staví, k nečinným,
k mrtvým počítají mne! — Ano čest,
kterou krví já jsem kupoval,
zponenáhla mění se mi v potupu! —

Ustoupiti mám a trestati hrdost
přátel svých? Mám ustoupiti z pole
před nepřítelem? Toby zrada byla! —
Povolají prý mne k vítězství!
Ó ta čest — vítězství bez boje! —
Slepý ovšem slepé štěstí má!

Po třetím jednání počíná *hned* čtvrté.

Jednání čtvrté.

Krajina tatéž křovinatá.

1.

Šašek (k Janu Slepému).
Kmotr král se mrzí, že zahálí!
Dosti najezdiv se tyto dni,
odpočiň si tady! Sedni!
Král Jan. Kam?
Šašek. V pravo, na pařez!
(Vede krále Jana ku pařezu.)
Ten ovšem není
skvostný jako na hradě Pražském trůn.
Tam bys lepšího měl pohodlí a
potěšil bys mnoho poddaných:
ale kmotr pořád do světa!
Jan (sedna). Tomu nerozumíš, peciválku!
Šašek. Nerozumím! ba dobře rozumím!
Což pak na těch jízdách máš? Těší-li
tebe, že se jiným vésti dáváš?
„Bez pomoci krále Českého“ prý
„nikdo v boji nevyvede nic!“

Ach, to přísloví je zaplaceno
draze, stříbrem, zlatem, krví lidu!
Jan. Mlčiž!
Šašek. Nezapomeň, kmotře králi,
žes mi právo dal, bych štěbetal,
kdy se moudrý mluviti ostýchá!
Jan. Nuže po libosti štěbetej!
ale moudře: já tě vyslechnu.
Šašek. Rytíři a páni Vy jste ovšem
moudřejší než chudý, sprostý blázen!
Vám jest hej! v lid mečem mášete,
jako sekáč do klasnaté žně!
ale běda holé pěchotě!
Pán a kůň je hora železná:
píšek — sedlačina ubohá —
měkké tělo koží obšito!
Jan. Šetrněji mluv!
Šašek. Vždyť pravdu mluvím:
chceš-li, abych tebe přelhával?
Kmotře králi, řekni mnedle sám,
co Vám rozřešuje čest a pravdu,
když se o ně v boji potýkáte?
Vaše-li pěst? nebo komoň Váš? — neb šerm
umělejší? nebo tužší meč? —
Čili ten prohráti má, komu kopí
přelomí se o hav sokův — komu
přeska praskne — komu klouzne kůň? —
Síla a ocel je tedy zákon Váš a řečník
komoň tužší? — Ej proč mnedle obrům
a šermířům neustoupíte trůn?
Ti vždy by měli právo na své straně! —
Mlčíš k těmto řečem bláznovským? —

Divno, kmotře, nejsi dítě více,
rozum máš a všeliké jsi zkusil
bojů příhody a chytrosti:
a posavád nechápeš, násilí že
výhradné jest právo divochů.
Jan (nevrle).
Moudrosti a pravdo vtělená,
pověz, bez meče a bez války jak
vyrovnal bys králů rozepře?
Šašek. Snadno!
(Uřízne dvě dřívka s křoví.)
Jan. Zlatá hlavo, pověz pak!
Šašek. Kdybys viděl, kmotře, řekl bych *viz*,
ty však nevidíš: nu řeknu tedy:
Slyš! já uříznul dvě dřívka, jedno
větší, druhé kratší! Omakej je,
(podá dřívka králi)
a sám pověz, obě-li stejny jsou?
Jan (omakav dřívka).
Jedno je delší ovšem, druhé kratší:
k čemu ty trety?
(Vrací dřívka šaškovi.)
Šašek. Malé strpení! Slyš! —
Kdyby který koliv král neb národ
přel se s druhým a kdyby jeden nechtěl
ustoupiti druhému, dal bych jim
tahati proutky z dlaně zavřené:
kdoby vytáhl kratší, prohrál by.
Jan. Ó ty svrchovaná moudrosti!
Šašek. Nesměj se mi: zkusme raději mého
práva řád! Ty budiž tu dobu králem

Franským, já budu králem Anglickým.
Zkusme obou právo! Tahej, Franku!
Jan. Podej vážky práva, Angličane!
(Sáhne, vytáhne dřívko kratší.)
Šašek. Prohráls, Franku, dřívko tvé je kratší!
Jan. Vidíš pověru: nevede-li král
Filip válku spravedlivou? není-li
on dle práva země dědicem
i za krále přijat od stavů?
A tvé pravídko jej odsuzuje!
(Z bojiště slyšeti lomoz válečný a mezi tím střelbu hrubou.)
Šašek. Můj soud se té válce podobá.
Dávno-li, co před Angličanem král
Franský necoufal? Měl tehdáž právo
lepší Angličan?
Jan. Tvůj soud je pouhá
náhoda!
Šašek. A rozličné-li běhy
války nejsou náhoda? z toho mého
dřívka aspoň nevytéká krev!
Jan. Udělej jen, aby dřevěnému
právu tvému svět se podrobil!
Šašek. Žezlo tvé je zlaté, železný tvůj
meč: a porovnal jsi jimi svět?
Jan. Pamatuj jen, s kým že mluvíš!
Šašek. S kým
mluvím, že bych nevěděl? Inu s kmotrem
králem, jenž by lháře bíti dal.
(Válečný hluk se množí.)
Jan. Dnes tvá huba moudrostí jen mrzne:
k něčemu veselému se rozehřej!

Šašek. Slyš, tam na bojišti počíná též
tanec veselý — krutě veselý!
Zpomínám si na cos podobného,
čeho jsem u nás jednou zakusil.
Jan. Povídej!
Šašek. Byla ve vsi veselka,
krčma plná jarých jonáků;
tančili, zpívali, hráli: náhle dva se
rozkohoutí a v sebe zapeří;
jeden tomu, druh onomu pomáhal.
Rány kruté padaly na vše strany;
křikem vzteku ohlušen byl sluch.
Já hbitě shasl svíci, mysle, pro tmu
že bude konec pranice: ale rvačka
nastala krutší. Kdo s koho, ten toho! okny,
dveřmi se vyhazovali jonáci.
Já se chytře pod lavici skryl. —
Po šarvátce bylo ticho, jako
na hřbitově; za několik šrámů
světnici opanoval jeden jonák
obratný: než vešed hospodský
v levici maje svíci rozžatou a
v pravici křídu, vítěze požádal, by
zaplatil, co všickni potloukli.
Jan. Selský mrav!
Šašek. I panský; to vše jedno!
Jan. Švihnu tě za tvůj vtip!
Šašek. Uteku a vyhrám.
Jan. Od bojiště hluk se rozléhá;
podívej se!
Šašek (pohledne v stranu bojiště).
Co se děje, nevím:

ale s protějšího chlumu se víří
dým a z dýmu šlehá blesk a po blesku
každou chvíli zarachotí hrom.
Angličané čáry provozujou.
Jan. Styď se!
Šašek. Náš pan Rožemberk sem chvátá.

2.

Rožemb. (přichvátaje).
Zle jest, králi! Franské rytířstvo
do boje hnalo pěchotu Janovskou,
unavenou ji koňstvem povalilo,
a samo pak se zmatkem zapletlo.
Angličané s chladnou krví Franské
vojsko mordují, kule házejí,
z praků a z trub oheň metají.

3.

Klimb. (přikvapí).
Na hlavu Francouzi jsou poraženi,
muž i kůň ve zmatku utíká!
Šašek (odskočí).
Jan (vstana).
Ha, co slyším? Zvrhla se kostka války
slepé? Pravdu měl by blázen můj?
Ostři se zraku duše mé, ať vidím,
kam se řítí s alpy lavina!

4.

Markrabě (s dofénem přikvapiv).
Otče, ztraceno pole!

Dofén. Ohromné
naše je neštěstí!
Jan. Kde je král Filip?
Dofén. Sotně ho vyvedli z boje našinci.
Padnul Alençon a rytírstva
našeho květ! nepřítel hází s kopce
kulemi železnými a napořád
drtí muže s koněm i s brněním.
Jan. Pršejí-li kule s oblohy?
kamže padají?
Dofén. Do středa vojsk!
Jan. Uvolněte tíseň! Rozdělte šik,
na prázdno ať kule padají!
Útěk zastavte a bitvu obnovte!
S boku vrhněme se na vraha!
Dofén. K odporu marno všecko úsilí!
Zachovejte se, králi! jeďte s námi!
Jan. Vaše a Vašich dětí dědictví
hájiti chtěje dvě stě mil jsem přejel:
a v tu dobu měl bych utéci? —
Věru, toho bohdá nebude, aby
Český král z boje utíkal!
Markrabě. Můj otče,
naše povinnost je péči vésti
o Vaši bezpečnost!
Jan. U prostřed svých
věrných já se cítím bezpečným!
Opustíte mne, moji Čechové?
Klimb. Nikdy!
Rožemb. Nikdy!
Jan (k Rožemberkovi).
Statný Rožemberku,

mějte syna mého na zřeteli!
On je dědic Čech! Vám, synu, žehnám!
Bůh pomozi mně i Vám! Klimberský,
Vy jste dobrého měl otce; sám jste
rytíř mladý, smělý, dospělý,
dobrodruh po slávě dychtivý!
Vy a Mnich Basilejský vezměte mne
mezi sebe, ať já třetí s Vámi
meče svého také pokusím!
Vespolek jsme bývali vždy a všudy
vítězi!

Dofén. Ochraňte se, Lásky Vaše!
Uspořte nám příští světa hanu,
že jsme marně Vás obětovali!

Jan. Zeti, uspořím Vám hanu horší:
útěkem cti nedobudem! mužům
potýkání přisluší. Věc dobrou
hájíme. Dnes ještě nebojovalo
České rytířstvo. V čele tří set našich
klínem vrazím v zástup vítězný;
zarazíme nával nepřátel.
Doféne, svých seberte, jenž v boji
nebyli ještě! padněte jimi vrahům
v bok! Synu můj, doféna podporujte!
Dnes jen ohájiti hleďme naše
stanoviště! práci další zejtřek
ohledá. Nuže na kůň, Čechové!
Nejste zvyklí z pole utíkati,
čest a potřeba když velí boj;
mrzký útěk cti by zbavil nás.
S hanbou my se domů nevrátíme.
Zahynem-li, zahyneme se cti;

svět udatenství naše ocení.
Čechové! král s Vámi a Vy s ním!
Do boje! Praha naše heslo!
Klimb. Praha!
Dofén. Neodvratná-li to vůle Vaše,
zoufanlivý zápas okusme!

(Odejde.)

Jan. S Bohem, synu můj!
Markrabě. S Bohem, otče můj!

(Odejde s Rožemberským.)

3.

Jan (veden Klimberským hne se).
Šašek (vystoupiv, vrhne se Janu Slepému k nohoum).
Probůh, králi, šetřte život svůj:
pomněte na pád Otakarův! Dnes,
dnes jen nebojujte! Rufa den!
Jan (hněviv).
Pusť mne!
Šašek. Dnes jen vyhněte se boji!
Jan. Pustiž mne: anebo buď synem smrti!
Českým králem pověra nehýbe.
Šašek. Vraťte se nazpět!
Jan (vytrhnuv nohy z objetí šaškova).
Blázne!
Šašek (bolestně). Ach! Ach!

(Temně a zdlouha.)

Vy jste pán můj: já jsem blázen Váš!

(Stranou se zdlouha v křoví tratí.)

6.

Juta (z druhé strany přichvátá).
Otče! otče nejdražší!
Jan. Co chce ten
hlas v tu dobu zde?
Juta. Můj otče drahý,
dcery své hlas poznejte a prosbu
její úpěnlivou vyslyšte!
V záhubu nevydejte se patrnou!

(Vrhne se otci k nohoum.)

Jan (zdvihaje dceru svou).
Vstaň, má dcero, dcero hrdinská!
Tys-li se odvážila sem: a já bych
mrzce odsud utíkati měl?
Juta (povstavši)
Neporušíte čest svou, drahý otče,
odstoupíte-li od úmyslu, jenž Vám
záhubný a nám je neprospěšný.
Jan. Dcero, v této době rozhodnutí
mužům náleží!
Juta. Ó kéž bychom my
ženy směly někdy raditi vám!
Pohnuly bychom srdcem, kde by marně
rozum o vůli se pokoušel.
Zachovejte se nám i vnukům svým!
Jan. Za vnuky své budu bojovati!

(Hluk děl slyšeti s bojiště stále.)

Juta. Děsný sen mne pudil spěchati sem;
krváceti viděla jsem bok Váš.

Jan. Nad krev a život muži dražší čest;
tuto-li tratíme, živi umíráme.
Juta. Dejte se uprositi dítětem!
Jan. Nežádej, co nemožná! mravu svému
já se nepronevěřím. Nemeškej mne!
V pokoji odejdi! Ty se zachovej
dětem svým! Doma plní matka tiché
povinnosti své. Slyš onuno bouři!
totě války bouře! Žehnám tobě! —
Čechové! Čest volá nás! Naše heslo!
Klimb. Praha! naše heslo!
Hlasy za jevištěm: Praha! Praha!
(Jan s Klimberským odkvapí.)
Juta (za otcem lomíc rukama).
Otče! — Otče! — Ach — on neslyší!
V bouři bitvy zaniká dítěte hlas!
(Zdlouhavě odchází.)

Krajina polesní s dvorcem a kaplí.

7.

Juta (s komornou vychází z kaple).
Ach poprvé za mého živobytí
útěchy nepodala mi modlitba!
Srdce mé se chvěje, pochybuje,
smutnou rozbouřeno předtuchou. —
Válko, válko, ty ukrutná hro!
divý soude pochybného práva!
Dokud tebe stává, člověčenstvo
nemá podstatného zákona! —

Ó kdy přece na zemi zavítá
mocný smírce knížat a národů? —
Eduarde, strýče, nepříteli!
co chceš? více zemí? více lidí?
Víš-li, že je spasí žezlo tvé?
Já bych na vždy odřekla se trůnu
a chtěla býti v zemi nejmenší,
mé kdyby srdce krylo žádost jinou
nežli vlasti blaho obecné! —
Běda! přeběda, čí svévole
zapaluje rozbroje a války
pochodeň a krev prolévá lidskou!
Prště na něj palčivé slzy vdov a
sirotkův! padejte na něj skály
kletby utištěné chudoby!

Komorná. Kněžno, ustaňte své srdce vlídné
rozrývati krutou bolestí!
Takováto slova z Vašich úst
nikdy nevyplynula.

Juta. Duše dobrá,
odpusť mi to pohnutí! Než která
mnedle žena zde by tichá stála?
Choť i otec, bratr, příbuzní a
naši věrní za nás bojují!
Dobrotivé nebe, chraň mi jich!

Komorná. Zmužilou i něžnou chvátala jste
myslí sem, by útěchou ste byla
raněným, jenž za Vaše dobré právo
lijou krev.

Juta. Té svaté povinnosti
já se neodříkám, nemohoucí
změniti běh věcí vezdejších.

Komorná. Patřte, kněžno, přímo k nám se blíží
zástup oděnců! v čele jejich král
bez koně, opěšalý přichází!

8.

Juta. Skutečně, totě králův krok i vzhled!
(Ku králi Filipovi přicházejícímu s komonstvem.)
Milostivý králi, Vaše tvář
jeví péči hlubokou!
Král Filip. Mé srdce,
na světě žádná strast se nevyrovná
nehodě krále, který ztratil boj.
Juta. Bůh pomoziž!
Král Filip. O duše nábožná,
kéž bych já měl tolik víry, abych
nezoufal! vždy spoléhal jsem jen
na své dobré právo a na svou moc.
Svrchovaný sudí lidských
losů do prachu mne ponížil!
Neskrocená msta jest vina má! tať
Bohem války nyní pomstěna!
Rouhavě jsem přísahal, že splením
statky poddaným Eduardovým,
aby reptajíce ho prokleli!
Zloba má mu spálila Abbevillu!
Posavád se míhá před očima
mýma plamenů těch záplava!
Moje uši zaléhají nářkem
zoufajících měšťanů; mé srdce
nehnuto nad bídou uvalenou
na lid svévolně se radovalo.

Peklo se chechtalo k mé radosti!
Zlý duch vinymstivý uchopil mne
posléz na rovině Kreščácké;
sám já — pohrdaje lepší radou
otce Vašeho — jsem povolil
liché ctižádosti bratrově.
Slepí vztekem povalivše lid svůj
pěší, uvázli jsme zamotáni
jako v tenatech obluzená zvěř.
Vzteklé svého lidu zašlapání
má jest vina a porážka naše
krvavá té viny pokuta!

9.

Šašek (přikvapí).
Obvazky a masti chystejte,
kněžno má! Vy, králi, vykopati
dejte tisíc hrobů rytířům!
Juta. Bože, jaká strast nám nastává!
Král. Nešetrný blázne, co blekotáš?
Šašek. Ano blázen půjde za svým pánem,
jeho statné tělo vyhledá
anebo s ním se octne v zajetí.
(Odběhne.)
Král Filip. Střelami všemi na mne doráží dnes
osud zlý! Kéž by mne byla kule
smrtonosná rázem zachvátila,
než abych cítil šípy útržek!
Již i blázen se mi posmívá!
Juta. Zmužte se! v nehodě je dvojnásobné
síly potřebí! Jen nezoufejme!

Komorná. Nastojte! raněného rytíře
zbrojnoši sem přímo přinášejí!
Král (do sebe zaryt).
Alençone, bratře neblahý,
kam mne uchvátila tvoje plachá
prchlivost! tys vinu krví smazal:
já živ její hanbu ponesu! —

10.

Zbrojnoši (přinášejí raněného markraběte Karla).
Juta (poznajíc markraběte).
Ó můj bratře!
Král Filip (vzchopiv se k raněnému markraběti Karlu). Velikomyslný zeti!
Vy jste mne ochránil krví svou!
Markrabě Karel (raněn zbrojnoši Českými nesen. Za ním dofén.)
Upokojte se, drahomilá sestro,
i Vy dobrý králi a tcháne můj!
Moje rána není hluboká!
Juta. Dejž Bůh, aby byla hojebná!
Do dvora neste krále Římského; tam
ránu mu vymyju a obvážu.
(Juta odejde s komornou do dvora; za nimi odnášejí zbrojnoši markraběte Karla.)

11.

Král Filip. A kde je Český král?
Dofén. To ví sám Bůh!
Vrazil se svým komonstvem v dav bitvy.
Já jsem obnovoval šik; nadarmo,

z půtky dobyli jsme ledva již
raněného krále Římského!

Král Filip. Ó že nemohu obrátit slunce,
aby zpáteční svůj konalo běh!

Dofén. Nelze obnoviti boj; jako stín se
vlekou našeho vojska zbytkové.

Král Filip. Jednejte hned o příměří! dejte
hledati krále Českého! ano čiňte,
cokoli vám se zdá! já k velení jsem
neschopen!

(Odejde do dvorce.)

Dofén. Již věhlasný můj otec
tratí srdce! Odkud porady?

(Stojí zamyšlen.)

Konec jednání čtvrtého.

Jednání páté.

(Večer dne 26. srpna 1346.)

Bojiště u Kreščáku.

Mezi těly pobitých leží všeliká zbraň, tři péra s heslem krále Českého a on sám v pozadí ve smrtedlných mdlobách.

1.

Foulon (shýbaje se, stahuje mrtvým prsteny).
Vtipe lidský, ty nás pořád učíš
novým řemeslům! I v říši stínů
vyjevils mi pěkný výdělek!
K čemu mrtví mají prsteny?
Já jich lépe slévati dovedu!
Ten se zpírá! hluboko se vežral
pod kloubek! i bude snadná pomoc;
pan rytíř se více nebrání!
(Uřízne mrtvému prst a svlíkne s něho prsten)
Hvězdy nebes, lakomě svítíte;
tento kroužek zahanbuje vás! —
Polní vycházka se mi odměnila!
(Počítaje prsteny.)

Jeden, dva, a tři a čtyry a pět —
Ó ty slavné právo válečni,
tys ta pravá slepá spravedlnost!
mečem biješ, nevidouc na koho —
a dary odvažuješ tomu, kdo
první smělou ruku na ně vztáhne.
Bíte se, páni! bí se, holoto, a
kořist zanechejte Foulonům! —
Ubohý pan hrabě z Alençonu
prohrál! a já vyhrál s Angličany. —
Z obou stran mám dobrou výsluhu! —
Ale kam se nyní obrátím?
Do Londýna? tam prý smutno! Ej co
zabrání mi cestu do Paříže?
Na světě jedna Paříž veselá! —
Zlato mi v ní chvíli ukrátí;
valcha má bude slaviti vítězství! —
Ticho, slyším blízké kročeje!
A hle tam se kmitá živý stín —
vtipný bezpochyby, jako já!
Svítí si, něco hledá bedlivě! —
Opozdil se! — brzy ho vyzpytuju!
(Zajde za křoví.)

2.

Šašek (vystoupí s hořící pochodní a prohlíží pobité).
Ach, zde leží naši hrdinové
mezi hromadami nepřátel!
Sej byla železná, žeň krvavá!
Hle zde helm a na něm bílá růže!
Ach vy milý pane Rožemberku! —
(Klekna, vezme ho za ruku.)

Mrtev! — mladou krev pije cizí země!
Než co vidím? u ruky prst mu schází!
Jakoby někdo ho naschvál uříznul!
Výmluvná vy ústa, povězte mi,
kam se poděl nebohý můj král?

(Popošed, najde tři péra v záponce.)

Hle zde péra, kteráž nosíval!

(Čte nápis na podvázce.)

„Sloužím.“ — Sloužím! bylo heslo tvé!
Dosloužil jsi — dosloužils, můj králi!

(Zašed do pozadí, stále se shýbá.)

3.

Foulon (vystoupí z křoví, k sobě).
Zrak a sluch mne jistě nemýlí!
obluda ta je nedvěd titvorný,
jenž mi ondy v městě s rolničkami
čepici svou vlepil na hlavu,
když já jmenem hraběte Alençona
na Čechy vyštval naše bosáky.
V posměch uvedl mne ten kolohnát.
Naši čtveráci pak mne si za terč
vyvolili ku skotáctví svému.
On mi zkazil pobyt v Paříži.
Žluč mi kypí! — Není ozbrojen! —
k pomstě chvíle i místo příhodno!

(Tasiv dýku, blíží se pozadu k šaškovi.)

Šašek. Kde jsi, kmotře králi? Slyš mne, svého sluhu!

(Ohlídne se právě, když ho Foulon zabodnouti chce, a uskočí.)

Zákeřníku!

(Máchne proti němu pochodní.)

Foulon. Nepřezdívej!

Šašek. Počkej!

(Hbitě popadne se země meč.)

Foulon (pro sebe). Ha ten nedvěd huňatý!

(Nahlas chlácholivě.)

Vždyť jsem na zlého nic nepomyslil!

Šašek. Zbojníku ty! plížil jsi se za mnou
jako lstivá kočka za vrabcem:
na nic zlého že jsi nepomyslil?

Foulon. Přítelínku, my se známe; onehdy
jsme spolu žertovali v Paříži!

Šašek. Klukovské jsi kusy kutil tam!

Foulon. Dobře tehdá rozuměl jste žertům:
i teď po dobrém se rozdělme!

Šašek. Oč já s tebou děliti se mám?

Foulon. Bláhový, o to, co nám nebožtíci
tito odkázali!

Šašek. A co myslíš?

Foulon (vyndá tři prsteny).
Zde si vezměte dva prsteny:
jeden sobě nechám na památku.

(Podává šaškovi dva prsteny.)

Šašek. Padouchu, ty mrtvým prsty řežeš,
abys nakořistil prstenů?
z Anglického tábora přicházíš?
Pro něs, tuším, bouřil v městě lid,
a jim zrady posud donášíš!
Přisámbůh, z toho tebe potrestám!

(Napřáhne na něj meč.)

Foulon. Příměří jest; neruš ho!
Šašek. Zrušim,
zlosyne, tebe! stroj se do pekla!

(Dotírá na Foulona mečem.)

Foulon (coufaje).
Jaký nerovný to boj! ty máš
dlouhý meč a já jen krátkou dýku!
Šašek. Hejsku vyhýralý, dobře máš!
zneuctil bych tento meč,
kdybych zbarvil jej tvou žabí krví!
Pěstí potýkej se se mnou! Hle meč
odkládám: ty odlož dýku svou!

(Odloží meč a pochodeň strčí do bahna.)

Foulon (přiskočiv, opět chce šaška zabodnouti).
Šašek. Zákeřníku, naučím tě, jak se
bez úskoku potýkati máš!

(Kloboukem praští Foulona v ruku, vrhna se naň vykroutí mu dýku a ji odhodí, jej pak popadna, nese do prostřed divadla a pustí ho na chvíli.)

Opice, per se s Českým nedvědem!
Foulon (chtěje utéci).
Zrada! příměří se ruší!
Šašek. Ne tak!

(Zastaví Foulona.)

Braň se, zrádce, o život a smrt!
Foulon. Pomoc! Angličané, pomozte!
Šašek. Zrádný Franku, Angličany voláš?
Povrheli svého národu!
hade jedovatý, naposledy
sípáš ošemetným žihadlem!

(Popadna Foulona odnáší.)

Foulon. Smilování! pomoc!
Šašek. Padouchu, křič,
dokud stačí tobě zdravý chřtán!

(Odvleče Foulona za křoví, odkud pak slyšeti škrtot.)

Zbrojnoš Anglický (za scenou na stráži).
Vari! Vari! — kdo to volá? kdo? —

(Z pozadí světla se kmitají.)

Šašek (navrátiv se).
Vykonal jsem právo na zrádci!
To mu, věru, dávno patřilo!
Přísná práce! po takovém díle
klobouk ten mi více nesluší!

(Zahodí svůj klobouk.)

Šašek veselý také dosloužil!

4.

Čtyři Angličtí zbrojnoši s pochodněmi vystoupí, pak **Warwick, král Eduard a Černý princ.**

Warwick. Kdo zde volal o pomoc?
Šašek. Kdo volal,
nebude volati více. Tamto leží!
Vizte!
Warwick (pohledne za křoví).
Král Eduard (k šaškovi).
Pověz, kdo jsi, člověče?
Šašek. Někdy veselý, teď smutný nohsled
krále Českého!
Král Eduard. Cos tuto páchal?

Warwick (od křoví).
Foulon zde hle mrtev!

(Rychle vystoupiv, k šaškovi.)

Člověče,
vysvětli nám, jak ten, jenž byl naším
služebníkem, přede chvílí ještě
živ a zdráv, zde nyní mrtev leží?

Šašek. Že byl služebník váš, nevěděl jsem,
vím jen, že byl Frank: ale zrádce ten
v Paříži lid bouřil proti nám;
zde mne přepad zabodnouti chtěl:
já se vyhnuv ráně, v zápase
jsem jej zadusil.

Warwick. K vině vraždy tedy
sám se dobrovolně přiznáváš!

Šašek. Já se bránil, hněv mne rozpálil
na zohavitele ušlechtilých těl.
Sami vizte! Váš ten služebník
prsty řezal padlým rytířům,
aby ukořistil prstenů!

(Ukazuje na tělo Rožemberského.)

Král Eduard. Hnusno!

Černý princ. Otče, přísného dle práva
nenaložte s cizím člověkem!

Warwick. Pravda-liž, co povídá? snad spáchal
sám ten skutek hanebný, jejž nyní
svádí na Foulona.

Šašek. Pane, já jsem
Čech, a mníte-li, žebych krajanů svých
těla ohavil, mne trestejte!

Přesvědčte se sami; bezdušného
šacujte, a kořist naleznete!
Zbrojnoš (u křoví).
V pěsti zaťaté má prsteny.
Černý princ. Ačkoli Foulon sloužil nám, byl zrádce
vlasti své: ten cizinec je věrný
nohsled pána svého; není možná,
aby lstivým on byl padouchem!
Šašek. Děkuju vám, pane, za přímluvu,
ani nevěda, kdo jste! a však já
za život svůj neprosím: nechť umru,
jsem-li vinen! prosbu jedinou
já jen mám, a ta jest otázka:
Povězte mi, není-li král Český
v zajetí?
Král Eduard. Zdráv nikdo nebyl jat.
Šašek (zdvihna pera, podá je králi Anglickému).
Péra jeho zde jsem našel: raněn
nebo mrtev blízko býti musí.
Král Eduard. Ta-li pera s heslem patřila králi
Českému?
Šašek. Ne jinému; „Sloužím“ bylo
heslo jeho.
Král Eduard. To zde vyšito!
Černý princ. Viděl jsem ten červenobílý chochol;
plápolal na helmě rytíři,
který mezi dvěma třetí mocně
proraziv šiku našeho slitý střed,
k coufání nás přinutil; jen naše
převaha veliká jej přemohla.
Šašek. Hrdina ten byl Český král!

Král Eduard. Je-li možná?

Šašek. Maje rytířů dvou koně k svému
připoutané vrhl se v bitvy dav,
a z něho více nevyšel! zde někde
leží mrtev nebo ve mdlobách!

(Ku králi Eduardovi.)

Kdo jste, mocný pane, dovolte mi,
ať ho vyhledám a naposledy
jemu slíbám ruku královskou!

Král Eduard. Já, král Anglický, ctím rekovstvi
krále tvého a tebe prohlašuju
býti bezvinným a svobodným!

(Ke komonstvu.)

Vám ale, moji věrní, díky vzdávám
královské za udatenství Vaše.
Úplné je naše vítězství,
ačkoli dosti draze koupeno!
Tyto kůpy sbitých našinců
dokazujou sílu statných Čechů.
Vy je znáte od Remského mostu.
Kdybych neměl Vás, věru, chtěl bych míti
komonstvo to, jež měl Český král!

(K Černému princi.)

Princi Valiský, můj synu čacký,
chrabrost Vaši chválím veřejně;
rytírstva Českého rekovství
vyvyšuje Vaši zásluhu.
Sláva toho dne Vám náleží.
Pod oblohou širou, hvězdovitou
na čest rytírskou Vás pasujeme.

Černý princ (klekne před otcem — králem).

Král Eduard (mečem se dotkne helmu prince Valiského).

Zde Vám nejskvostnější kořist naši
slavně odevzdávám v majetnost:
Ozdobuj leb Vaši! Po Vás příští
princové Valiští heslo noste
krále Českého. On sloužil cizím:
Vy své vlasti služte!

Warwick. Sláva princi
Valiskému!

Komonstvo. Sláva princi! Sláva!

Král Eduard (k šaškovi).

Ty pak, věrný sluho, nemeškej,
hledej královského pána svého!

(K hraběti Warwickovi.)

Pomahejte jemu, hrabě; víte,
kde jste zápasili s králem Českým.

Warwick. Vykonáme Vaše velení.

Odejde se šaškem a se zbrojnoši, z nichžto dva s pochodněmi napřed odejdou pozad divadla.)

5.

Král Eduard. Kéž by podivu hodný rek byl živ nalezen!

Černý princ. Los lepší zasloužila
neslýchaná tato statečnost!
Posud pochopiti nemohu,
jak se oslnulý Český král
vydati mohl v těsný bitvy dav.
Jinde bych to s dobrým právem nazval
šílenstvím: v boji dnešním ale viděv

uměle slitý a přec pohyblivý
Čechů klín, tu želvu ze štítů a
brnění, ten kopími ježatý les.
trnu nad tím šikem válečním!

Král Eduard. Vítězství naše divu se podobá;
Takového jsem se nikdy nenadál.
Dříve o bytí a nebytí se
hájivše, teď panujeme zde!
Pýcha Filipova je zlomena;
lhůta třídenního příměří
ledva postačí, jen aby padlým
bojovníkům hrobů vykopal.
A však po tom namahání i náš
lid má odpočinutí potřebí.

6.

Zbrojnoš Anglický (přišed, králi Eduardovi hlásí).
Pod ochranou míru přišly sem dvě
paní ode dvora Francouzského,
žádajíce, aby Milost Vaše
přáti ráčila jim slyšení!

Král Eduard. Vyslyším jich: ať jen přistoupí!

Zbrojnoš (odejde).

Král Eduard. Kdo jsou asi? a co chtí na místech,
kterým outlý cit se vyhýbá?

Černý princ. Mám se vzdáliti?

Král Eduard. Ostaňte, až bližší
příchodu svého podnět oznámějí.

7.

(Dva Francouzští helebardníci a pážata s pochodněmi a skřínkou lékárnickou vystoupí, za nimi Juta s komornou.)

Král Eduard. Paní šlechetné, co nutí Vás
kročiti sem na ta místa osudná?
Juta. Nenabytná ztráta byla by chvíle
zmeškaná. Jsem dofénova choť.
Před hodinou krále Anglického
já nežehnala: nyní jiný cit mne
pudí sem. Znaje vrátké losy
lidské, šetřete strast a hoře mé!
Buďte vítěz velikomyslný!
Ne choť dofénova, ale dcera
krále Českého se koří Vám a
prosí, byste vyjevil jí osud
otce jejího, je-li v zajetí?
Král Eduard. Ujišťuju Vás, král český není
zajat!
Juta. Živ tedy není?
Král Eduard. Nevím!
Juta (zpozorovavši chochol na helmě Černého prince).
Ach, vy tajíte los otce mého!
Plápolající na tom helmě chochol
krutě se bolesti mé posmívá!
Král Eduard. Utěšte se, kněžno šlechetná!
Ozdoba mého syna býti nesmí
nikomu útržkou. I patřila-li
pera tato otci Vašemu,
kořist na bojišti nalezená

zdobiti nemůže lepší helm,
než jest onen prince Valiského.
Juta. Promiňte mi hoře mého zjev;
co nám strastí, to Vám ovšem sluje
kořistí a slávou vítěznou!
Černy princ. Kněžno vznešená, my netušili,
že Vy přijdete sem: to předvídaje,
byl bych odstoupil, aby pohledem tím
zármutek Váš nebyl vybuzen.
Juta. Podržte si kořist vítěznou:
mně jen otcovo tělo vydejte!
Král Eduard. Nevíme, co se dálo s králem Českým,
přede chvílí hledat jsem jej dal,
aby, možná-li, byl zachován,
kdyby raněn ležel ve mdlobách.

8.

Šašek (vykřikne z pozadí).
Zde je! zde je! — Ach můj drahý králi!
Tak-li tě nalezám? — Ó Rufův den!
Král Eduard. Kde je? přineste ho blíže sem!
Juta. Mýlím-li se? toť jeho sluhy hlas?
Warwick. Sejměte mu helm a brnění,
aby oddychoval volněji!
Zbrojnoši (snímají králi Janu helm a brnění.)
Šašek. Posavad je ruka jeho teplá!
Juta. Bože můj, co slyší ucho mé?
Šašek (plesaje).
Dýše! dýše! hýbe se! Živ je! živ!
Juta. Ó radosti! nebe mi síly dej,
ať ji snesu!... dovolte mi, králi...

9.

Zbrojnoši (nesou krále Jana ku králi Anglickému).
Král Eduard. Již ho nesou sem.
Juta. Nebe dobrotivé,
smiluj se!

(U krále Jana.)

Ó drahý otče můj,
promluvte slovo ku své dceři! Otče! —
Ústy hýbe! — Slyšte! — ticho — šepce.
Jan (slabě a zdlouhavě).
Kdo . . . mne . . . volá?
Juta. Juta, dcera Vaše!
Jan. Jsem-li na svobodě?
Král Eduard. Slavný králi,
na svobodě jste!
Jan. Jsem . . . na . . . svobodě!
Juta (ke komorné).
Otevřete skříňku, vyndejte
kapky sílivé, by otavil se
otce mého dech a sživila se
znova jeho síla životní!
Komorná (vyndá ze skříně lahvičku a podá ji Jutě).
Juta. Sluhové, přineste mi vody čisté,
abych vymyla rány otci svému
a v ně balsam vlila hojivý!

(Páže odejde.)

Král Eduard. Zbrojnoši, odneste krále Čechů
ve stan můj; tam pohodlněji láska
dobré dcery ošetří rány jeho.

Juta (přidávajíc lahvičku s kapkami ku chřípím krále Jana).

Drahý otče, kde cítíte bolest
nejkrutší?

Zbrojnoši (chtějí odnášeti krále Jana).

Juta. O nechte, každý pohyb
v odnášení mohl by býti škodlivý!
Raději sem přineste lože měkčí.
a stan rozestřete nad ním zde!

Eduard. Učiňte hned, co vám kněžna káže!

Dva zbrojnoši (odejdou).

Juta. Otče, přijměte tu posilu!
Vaše dcera Vámť ji podává! —
Neráčíte?

Jan (umíraje)
Ach!

Juta. Totě smrti vzdech!
Ach! již umírá — již nedýše!

Eduard. Nastojte, duch jeho rekovský
navždy opustil své brnění! —
Skonal hrdina slavný, kterémuž
podobného věk náš neviděl!

Konec.

Poznamenání.

K jednání prvnímu.

1.

Louvre, starodávní hrad, během věků častěji přestavovaný, nyní nádherný královský palác v Paříži na severním břehu řeky Seiny.

Filip VI. z Valois, po vymření starší větve Kapetovců za krále přijat od stavů Franských, právo své mocně od r. 1329 hájiti musel proti bojovnému králi Anglickému Eduardovi III., jenž navzdor starému ve Francii od starodávna zachovávanému zákonu Salskému, vylučujícímu ženské od panování, po matce své Isabele, dceři Filipa IV., dědicem Francie býti se ohlašoval. Po něm se i potomní králové Angličtí až do 7. listopadu 1800 psávali také „králi Francie“.

Zámky Saint Germain, Nanterre, Neuilly a Saint Cloud (čti: Sén Žermén, Nanterr, Néljy a Sén Klú) v okolí Pařížském vypálil Eduard III., nemoha se udržeti déle v krajině vyhubené. V. Histoire de France par M. le vicomte de Chateaubriand.

Strýček, t. Eduard III.

Vysoká věž u hlavního chrámu Pařížského Blahoslavené Panny aneb jak jí Frankové říkají „naší Paní“ (Notre-Dame), poskytuje daleký výhled.

Kolébka svatého Ludvíka sluje okolí Paříže, krajina Isle de France.

Synu zvolenému králi Římskému t. j. markraběti Moravskému, dědici Českému, Karlu, jenž 11. července

1346 v Rensu na Rýně pěti volenci za krále Římského zvolen byl. V. Palacký: Geschichte von Böhmen II. 2. str. 265.

Říše Svatá, t. j. Římsko-Německá. Volení králův a císařův Německých bylo častěji původem vnitřních rozbrojů. Volenci sami podkopávali vážnost a moc hlavy své, vynucujíce před volením od kandidátů císařského důstojenství úplatky a privilegia pro svou osobu a pro potomstvo své. Jejich rozdílné soběcké interessy a zvláště nesmírné dychtění po svrchované samostatnosti a po zvýšení svých titulů učinilo 6. srpna 1806 konec bývalé říši Německé. Na její místo stoupil spolek Německých zeměpánů.

Drak stohlavý. Za věku Karlova počítalo se do 300 oudů Německé říše. V jejím lůně ale nejen mocná knížata ale i panstvo, rytířstvo a města ustavičně s sebou válela.

Zeti mému, totiž markraběti Karlovi, jenž manželku měl dceru Filipa VI., Blanku.

Čechů sláva. Válečné umění České od starodávna bylo vyhlášeno. Rytířstvo naše v očích onoho věku divy udatenství provozovalo. Tak u př. v bitvě u Mühlberku v Bavořích, v které k ruce císaře Ludvíka Bavorského král Český Jan vojvodil, pan Plichta z Žerotína dvakráte nepřátelské řady proskočiv, bez úrazu ku králi se vrátil, až po třetím pokusu unavený komoň mu klesl; nepřátelé pak českého hrdinu odevšad obstoupivše do smrti ubili.

3.

Číšník Svaté říše, Český král; týž míval ve sněmu říšském přednost přede všemi světskými volenci; jako samostatný král byl osvobozen od svazku s kraji říšskými a nebyl zavázán přicházeti k sněmům říšským, leda když se držely v Bamberce, Norimberce anebo Meziboru; i nestával pod říšskými vikáři v čas mezivlády.

Knížecí kněžstvo, rozumí se volenečtí arcibiskupové: Mohučský, Trevirský a Rýnokolínský.

Otec v Avignonu, papež sídlící tehdáž ve Francii v městě Avignonu.

Klenot, na němž vryto bylo kouzlo blaha mého života. — Za starodávna nosívali vznešenci svěcené, zažehnávané anebo klené kameny

drahé, na nichž byly všeliké podivné obrázky a písmeny vyraženy. Těm se přičítala jakási tajemná kouzedlná moc a ochrana proti ranám, nemocem a jakýmkoliv nebezpečenstvím. Slovo klenot v tom smyslu se nenuceně od klen, rozuměj klený, zažehnávaný kámen odvoditi dá. Téhož původu jest oblátek t. j. kamének oblátý, obláný. Pozoru hodno, že takové obrázkové kamy slují u starých gemmy, kameji, kami; u Němců Abraxas-Gemme, arabsky vůbec talisman, což také znamená obrázek.

4.

Karel, vlastně jmenován Václav, syn krále Jana a poslední Přemyslovny Alžběty, v dubnu 1323 sedmiletý poslán byl na cvičení do Paříže ku králi Karlu IV. Krásnému, k manželi Marie Lucemburské, sestry Českého krále Jana Lucemburského. Franský ujec oblíbil si prince, že však České jméno Václav v Paříži nezvučné býti se zdálo, přezděl mu při biřmování svým jmenem Karel, kteréž jméno princ náš i v Čechách navždy podržel. Král Jan dal ale svému mladšímu synu z Blaženy Bourbonské narozenému r. 1337 opět říkati Václav, jenž pak r. 1354 vládu vévodství Lucemburského nastoupil.

Vrchol učení, t. vysoké školy Pražské.

„Aby Čechů svých poukojil
hlad a touhu po ovoci vyšších
umění, by nežebrali pořád
o almužny ducha v cizině.“

V ten smysl zní vlastní slova Karlova v základní listině vysokých škol Pražských. Dříve Čechové putovali na vyšší učení do Bononie, Ferrary, do Paříže a jinam.

5.

Karel Veliký, nejslavnější král Franků od r. 768, ve Vlaších 774 a v Římě r. 800 na císařství korunován, zemřel 28. ledna r. 814.

6.

Neustále mění povětří. Obojetně řečeno; naráží hrabě na krále Jana ustavičné jízdy po cizích krajinách a zároveň na jeho proměnlivou politiku ohledem na císaře Ludvíka Bavorského.

7.

Dofén nazývá se ve Francii korunní princ, nástupce trůnu. Slovo to, francouzsky psáno Dauphin, lat. Delphinus, znamená v původním starogalském jazyku tolik co syn Hlavy národu, jako bychom řekli Hlavín, staročesky Glavín, polabsky Djalwin, něm. Häuptling. Že se v nářečích Slovanských H, G a D často zastupují, a B že se vokalizuje aneb zcela vypouští, známo každému znateli Slovanských jazyků.

8.

Blanka z Valois, zasnoubená s markrabětem Karlem r. 1329, zemřela 1348.

9.

Půjdu na pomoc svým přátelům
a budu hájiti děti dcery své!

Slova ta uvádí Chateaubriand

Vévodové od pluhu. Těmi slovy naráží pyšný hrabě na praděda prvního historicky známého, knížecího a královského kmene Českého, Přemysla nazvaného Oráče. Za starodávna zemané se však nestyděli za pluh. I římský diktator Cincinnatus byl vzat za hlavu obce Římské od pluhu.

Moje máti, Alžběta Česká, poslední Přemyslovna po meči, první choť Jana Lucemburského, zasnoubena 1310. † 1330.

Zlatoskvoucí báně Vyšehradu. Za věku tehdejšího skvěl se Vyšehrad mnohými věžemi, pokrytými pozlaceným plechem. V soudě Libušině jest Vyšehrad „zlaté sídlo“, a jižní Slované posud Prahu nazývají „zlatnu Pragu“.

K jednání druhému.

1.

Valchář. Ve Foulonu líčen charakter tehdejších zrádců Francouzských, o kterých se zmiňuje Chateaubriand.

Titvorně oblečen. Lingard o kroji tehdejším zaznamenal, že šatstvo z různobarevných kusů šité se nosilo. Povaze Foulonově podobný oblek mohl by tedy býti zpředu žlutý, vzadu cihlově červený.

Český lid zde líčen Foulonem podle pyšných domněnek Francouzské láje. Posud však se nejen ve Francouzských i Anglických, ale také i v Německých národopisech velmi hrubá a pánovitě hrdá nevědomost o krajinách a národech Slovanských projevuje.

3.

Halafanc, úplatek.

Pan z Alençonu na dvé slouží; tak se Foulonovi zdáti mohlo, ješto jej Alençon na Čechy štval.

6.

Šest udatných sousedů. V květnu 1345 císař Ludvík, králové Uherský a Polský, vévodové Rakouský a Svidnický a markrabě Mišenský najednou vypověděli králi Janu mír.

Krásnou Paříž král Jan náruživě miloval. Dle Micheleta, jehožto slova Palacký str. 150 uvádí, prohlásil se, že „na světě není pobytu ušlechtilejšího (le séjour le plus chevaleresque) než v Paříži“.

9.

Nedvědi (les ours du nord), přezdívka Franků severnějším národům, Německým i Slovanským.

10.

Foulon Nedvědi! Slova ta naznačují okamžení, když Foulonu šašek svou čepici bláznovskou na hlavu vlepil, což v pátém jednání 3. výstupu Foulon zlostně si na paměť uvádí.

11.

Hrách. Němci obyčejně neradi jídají hrách; Češky ovšem lépe ho vařiti a ustrojiti umí než Němkyně.

Perun. U pohanů Slovanských svrchovaný bůh, bleskem vládnoucí.

K jednání třetímu.

1.

U Remského mostu. Palacký píše (II. 2. str. 267) „Dne 22. srpna chtěl (Eduard) vynutiti přechod u mostu Remského blíže Abbevilly: ale postavené zde zástupy, nejvíce České, jej odrazily, a celý voj Anglický byl by byl sotva záhubě ušel, kdyby mu zrádce Francouzský nebyl udal slabě osazený brod u Blanque Taque nedaleko ústí řeky do moře, která se v čas odlivu beze vší ztráty přejíti dala.“ V poznamenání uvádí Palacký slova souvěkého letopisce opata Limunisia Tournayského, dosvědčujícího udatenství Čechů pod králem Janem a synem jeho Karlem.

4.

Zatmění slunce a přiletění hejna krkavců před bitvou u Kreščáku připomíná Angličan Lingard v historii své.

Babylonská řeč: rozuměj Francouzská, které šašek bezpochyby málo rozuměl.

K jednání čtvrtému.

1.

Střelby hrubé z děl poprvé u velké té bitvě použili Angličané.

4.

„Toho bohdá nebude,
aby Český král z boje utíkal!“

„Těmito slovy,“ (u Prokopa Lupáče a Beneše z Veitmile zachovanými), píše Palacký (1. str. 270), „postavil si král Jan u národu Českého čestný a trvalý pomník; tatéž stala se později pravidlem Čechů a odkazem onoho krále všemu potomstvu. A v skutku není v letopisech příkladu, aby Český král z bitvy byl utekl. Otakar II. a Ludvík I. životem zpečetili porážky své.“

7.

Mocný smírce knížat a národů! Král Jiří z Poděbrad vynasnažoval se o takový smírný soud u mnoha mocnářů v západní Evropě; k tomu cíli vypravil švagra svého Lva z Rožmitála s vyslanstvím do Němec, do Belgie, do Angličan, do Francouz a Španěl. (Viz Časopisu Musejního I. 1. str. 40.) Za dnů našich konference evropejských mocnářů zastupují žádaný svrchovaný smírný soud zajisté v duchu a smyslu křesťanstva a k užitku i cti člověčenstva.

K jednání pátému.

4.

Mezi dvěma třetí. Palacký píše o té příhodě (str. 270): „Jindřich Mnich Basilejský a Jindřich z Klingenberku (Klimberk) vzavše starého slepého krále mezi sebe a přivázavše koně jeho ke svému, hnali vespolek s heslem „Praha!“ v střed nepřátel i prorazili sobě v strašlivé bitvě cestu řadami nepřátelskými až k Černému princi, odkud ale zpátky tištěni byli. Když pak již větší počet průvodčí královych, mimo jiné Jindřich z Rožemberka, nejvyššího komorníka Petra Rožemberka nejstarší syn, a do padesáti jiných pánů a rytířů bylo padlo, sekal on ještě udatně okolo sebe, až pak raněn a unaven s koně klesl. V soumraku našli ho u prostřed svých rytířů ještě dýchajícího. Král Eduard jej do svého vlastního stanu odnésti a ošetřovati dal, on však ještě té noci ducha vypustil, a velikomyslný vítěz nemohl se zdržeti slzí umírati jej vida. Král Karel IV. rovněž udatně bojoval na blízku otce svého. Jakž ale někteří páni Čeští viděli, že Jan nikterak ustoupiti nechtěl a Karel také několik ran již dostal, vytrhli tohoto násilně z davu bitvy, aby obou svých pánů najednou zbaveni nebyli.“ — „Za vítězné znamení přijal král Anglický tři pera pštrosí s helmu krále Jana s heslem „Ich dien“ a dal je svému synu Černému princi, jemužto sláva dne náležela; ten je přijal do štítu svého, a po něm ozdobují znak princů Valiských až po ten den.“

„Tělo rytířského krále vydal Eduard po slavných exekvijích králi Karlovi IV., jenž ho do Lucemburku do kláštera Benediktinského u Panny Marie odvézti dal. Tamž pak jemu i rytířům s ním padlým důstojný pomník postavil. Bouřky potomních věků zničily pomník ten a od roku 1541 ostatky tělesné krále Jana podivně sem a tam vozeny byly, ku podobě nestálosti, která živého krále druhdy označovala.“

Síla a statečnost Čechů proslavila se také za věku našeho v bitvě u Aspern a Esslingen, kdež arcivévoda Karel v čele pluků Českých slavného vítězství nad Napoleonem dobyl. — Mocný důraz Českých kyrysníků rozhodl prý vítězství u Lipska. — Mocnářové Rakouští uznávají posud udatenství Českého vojska. Kyrysnický pluk r. 1619 Dampierrský, nyní hraběte Hardegga, od císaře Ferdinanda II. vyznamenán byl za věrnost a udatenství mnohými čestnými právy, kterých i zvěčnělý císař František r. 1819 potvrditi ráčil. — Pluk chevaux-legersů č. 4., nyní knížete Windischgrätze, od r. 1791 nosí na vrchnické standartě velikou čestnou medailli s ouškem a pentlí i s obrazem císaře Leopolda II. a opisem: „A la fidélité et valeur signalé du regiment de Latour Dragons reconnue par l'Empereur et Roy,“ t. j. „Věrnosti a udatnosti znamenité pluku dragonů de Latour uznání od císaře a krále.“ — Pěší pluk č. 42. (Wellington) smí za zvláštní v bitvě u Vagramu se vyznamenání bubnovati pochod granátnický.

Redakční poznámka.

Také toto (druhé) vydání Jana Slepého obsahuje některé nepatrné a snad přihodné změny znění nalézavšího se v prvním vydání tohoto dramatu. Tak podána slova označující stav osob (slova dofén, dofénka, markrabě, šašek) s malými začátečními písmeny, a rovněž místo Jan slepý, Klement šestý, svatá (t. j. Německá) říše položeno Jan Slepý, Klement Šestý, Svatá říš. Na str. 331 v 2. ř. místo upokojiv dáno raději upokoje.

OBSAH.

Varito a lyra.

Básně a písně.

	Stránka
Obrana zvuků českých	2
Varito a lyra	3
Věnování	4
Varito	5
Nápěvy	6
Čechy	8
U paty Řípa	9
Na Labe	10
U Šumavy	11
Na Moravu	15
U Dunaje	16
Na Považí	—
Na Maďaromany	17
Na Ilyry	—
Na Zasáví	18
Cizomilovi	19
U potoka	20
Růže	22
Báje o holubu a sokolu	—
Zežulice	24
Čápi	—
Vosy	25
Hory a bory	26
Milina	—

Stránka
Hony 28
Rybaření 29
Kolo 31
Dudy 33
Popěvy 34
Podoby . . . . . —
Pohyby 35
Echo . . . . . —
Jaro, léto, jeseň a zima . . . . . —
Měna časů 37
Ráno 38
Za večera 39
Dítě umírající 40
Na lyru 42
Vysvětlení 43
Redakční poznámky k druhému vydání 44

Pana Bohuslava Hasištejnského věk a spisy vybrané.

Slovo k laskavému čtenáři 49
Věk Pana Bohuslava 51
Listy 101
I. List Petrovi Schottovi. Ve Feráře 20. Května 1482. Mor. Nemoc 103
II. Bern. Adelmannovi. Přípravy k válce proti Říši. O dvoru. R. 1486 104
III. Viktorinovi ze Všehrd. O satyře na Čechy. 31. Pros. 1489 105
IV. Janovi z Šellenberku. O cestách. 5. Listopadu 1490. 106
V. Štěpánovi Pisonovi. O cestách. 16. Dubna 1491 107
VI. Dr. J. Kaisersberkovi. R. 1492 . . . 109
VII. Viktorinovi. O biskupství Olomúckém. 1492 . 110
VIII. Témuž o p. Ctiborovi z Cimburka . . . 111
IX. Kapitule Olomúcké. Díky. 28. Května 1493 . 112
X. Papeži Alexandrovi VI. Žádost kapituly Olomúcké o potvrzení Bohuslava za biskupa . . . —
XI. Janovi z Domaslavic. O jednání Pražanů se stolicí Římskou 115
XII. Témuž. O důstojenstvích církevních . . . 117
XIII. Janu. O povolání k stavu kněžskému . . . 123

Stránka

XIV. Janu Paškovi poroučí J. Šmidla v učení jazyku Českému 125
XV. Martinovi Mellerštadtu; horlí proti plagiátu Konrada N. 126
XVI. Janu Pibrovi o posuzovateli spisu: O bídě lidské 127
XVII. M. Prokopovi žádost o staré letopisy . . 128
XVIII. Christ. Pedikovi. Povahy p. Jana z Šellenberku . . . . . —
XIX. Králi Vladislavovi II. Přímluva o ochranu náboženství a duchovenstva. 22. Dubna 1497 130
XX. Témuž žádost o zvýšení platu. 16. Září 1501 143
XXI. Janu Šlechtovi. O službě u dvora. 4. Října 1501 144
XXII. Bernardovi Adelmannovi. Živobytí u dvora Budínského. 1. Srpna 1502 145
XXIII. Christannovi. O Praze 146
XXIV. Janu Šlechtovi. O Hieronymovi Balbovi a Konradu Celtesovi. Ve Vídni 9. Května 1499 . 154
XXV. Témuž. O zesnulém Petru Schottu, o válce proti Turkům, o poslání knih. 14. Září 1499 155
XXVI. Témuž, děkuje za služby přátelské. O biskupství Vratislavském, o poslání knih připovězených 157
XXVII. Témuž, prohlašuje se volným, přijíti ouřad buď duchovní neb dvorský. V Kadani 1. Dubna 1501 159
XXVIII. Témuž. Bohuslav předzvídá, že snažnost o jeho povýšení marná bude. 24. Června 1501 . 160
XXIX. Témuž. O nepokoji ve vlasti a zištnosti ouředníků zemských. Dne 11. Května 1503 . . 161
XXX. Janu Pibrovi. O korunování Ludvíka za krále Uherského, a o jednotě měst Pražských. 5. Září 1507 162
XXXI. Bernardovi Adelmannovi. O povolání k veřejným ouřadům. 12. Května 1507 164
XXXII. Témuž. O papeži Juliovi II. 14. Června 1507 166
XXXIII. Augustinu Olomúckému, o jeho prvotinách básnických 168
XXXIV. B. Adelmannovi; touží na porušené mravy a nad hynoucí slávou vlasti. 20. Října 1507 . 169

Stránka
XXXV. Témuž o nehodách církvi hrozících. 6. Pros. 1507 172
XXXVI. Témuž o válce s Benátčany. 23. Dubna 1508 173
XXXVII. Témuž o povahách krále Vladislava, o korunování Ludvíka; o nakupování kněh a zábavách literárních. 28. Března 1509 . . 175
XXXVIII. Augustinovi Olomúckému o pomluvačích u dvora 178
XXXIX. Janu Pibrovi o opatrnosti v psaní . . . 179
XL. Témuž o pánech nepokojných a soběckých; o výpravě proti Marokanům 180

Básně 183
Bernardovi Adelmannovi, básnický list 185
U hrobu císaře Karla 188
Na hrob krále Ladislava 189
Utrhači 190
Na hrob Filippovi Beroaldovi . . . . . —
Touha po Petru Schottovi 191
Karlotě 192
Na vynalezení děl a tisku . . . . . —
Zkáza vlasti 197
Na mír r. 1479 s Uhry uzavřený 198
Na hrob Hanuše z Kolovrat . . . . . —
Na hrob Jaroslava z Boskovic . . . . . —
Žaloba svatému Václavu na mravy Čechů r. 1489 . . 199
Matiáš Korvin, král Uherský, umř. r. 1490 . . . 205
Na hrob králi Kazimírovi Polskému, umř. r. 1491 . . 208
Na hrob Fridricha Busnera, † 1492 209
Na vary Karlovy . . . . . —
Svatým čtrnácti Pomocníkům po skončených cestách . 210
Viktorinovi ze Všehrd 213
O Janu z Domaslavic 214
Jindřich z Olšan a Bohuslav . . . . . —
Jindřichovi z Olšan 215
O pánu Ctiborovi z Cimburka a Tovačova, zemř. r. 1494 —
Modlitba 216
Žalozpěv o smrti Jana Zajíce z Hasenburku, † 1495 . —
Koruna Česká Uherské 220
Na příští krále Vladislava do Čech r. 1497 . . . —
Janovi Šlechtovi 221

Stránka
O Janu Šlechtovi 221
Témuž 222
O témž . . . . . —
Stanislav Polský . . . . . —
O táboru Budínském 224
O Sigismundu z Lobkovic 226
Sturnovi 226
Zaneprázdněný básník 227
O Jeronýmovi Balbovi 228
Jeronýmovi Balbovi . . . . . —
J. Balbus Bohuslavovi 230
Balbovi Bohuslav 240
Témuž . . . . . —
Témuž 241
Na Roderika Doubravského kroniku o Vlastě . . —
Valentin Mezeřický . . . . . —
Králi Vladislavovi 242
1. Sláva jeho. — 2. Zděděné ctnosti. — 3. Štědrost . —
4. Přílišná dobrota. — 5 Tatáž 243
Výstraha panstvu a králi na sněmu Uherském . . —
Čechy a Uhry 244
Návrat do vlasti z Budína . . . . . —
O pánu Lvu z Rožmitála 248
O pánu z Pernštejna . . . . . —
O pánu Albertovi z Kolovrat 249
O pánu ze Švamberka . . . . . —
Pánu Václavovi Vlčkovi z Čenova . . . . . —
Pánu Janu Křineckému z Ronova . . . . . —
Pánu Janu z Roupova 250
Alšovi místokomorníku u desk zemských . . . —
O válce Bavorské . . . . . —
Vzkázání králi Vladislavovi 251
Na porození královice roku 1506 252
O Ludvíku, synu královně narozeném . . . . —
Skonání královny Anny 253
Žalozpěv o smrti královny Anny, r. 1506 . . . —
Svatému Václavu 259
Trest porušených mravů 261
Léky proti moru 262
Janu Sokolovskému na hrob . . . . . —

Stránka
Pánu Janu staršímu ze Šellenberka na hrob . . . 262
Na bouřlivá města 263
Časté sněmování . . . . . —
Nářeky básníkovy . . . . . —
Všude mraky 264
Sokovi . . . . . —
Král Vladislav a Osud 266
Pobídnutí k válce proti Turkům 267
Vyzvání knížat Evropejských k válce proti Turkům . —
Přídavky a poznamenání ke spisům pána Bohuslava z Lobkovic 276
Výklad starobylých jmen 280
Poznámky k nynějšímu druhému vydání 296

Jan Slepý.

Historický truchloděj v pěti dejstvích.

Proslov 301
Jan Slepý 303
Poznamenání 385
Redakční poznámka 392

Knihy české,

nákladem kněhkupectví: I. L. KOBER v PRAZE vydané, jež dostati lze ve všech řádných kněhkupectvích, jakož i u našich jednatelů:

Václava Vlčka ***Romány a novely.*** Svazek první: Hvězda z Vícemilic. — Ctibor Hlava. (572 str.) Cena 2 zl. 16 kr., váz. skvostně 2 zl. 76 kr.

Lumír ze dne 22. října 1874 pronáší se: S myslí nadšenou pro rozkvět písemnictví a pro krasoumné vzdělání národa českého Václav Vlček před lety vstoupil v řadu předních spisovatelův českých a přinesl s sebou bohatý poklad myšlenek i citův velebných a vroucných. Od té doby neznáme žádného dobrého podniku literarního u nás, aby Václav Vlček nebyl přispěl a přispíval k němu belletristickými skladbami, aby nebyl rozmáhal jeho oblíbenost a blahý účinek ve vlasteneckém čtenářstvu našem. Jméno Václava Vlčka už dávno náleží k předním okrasám písemnictví českého. Velice pilný spisovatel přikročil nyní k tomu, aby nám podal celkovité sebrání svých zdařilých plodův uměleckých. „Národní bibliotéka" I. L. Kobrova vydává jeho „novely a romány", jichž dle oznámení bude patnáct svazkův, zajisté velmi bohatý sklad ušlechtilého, v pravdě estetického požitku literárního v jazyku našem. Však třeba připojiti, že Vlček nejen otiskuje své práce z let minulých, nýbrž že je podrobil nové péči, aby z nich učinil díla naskrze dokonalá obsahem i formou. Činíme všechny přátele belletrie české na sebrané novely a romány Vlčkovy pozorny s upřímnou radou, aby si je v nynějším souborném vydání opatřiti neopomenuli.

A. V. Šmilovského ***Básně.*** 16. (260 str.) Cena 1 zl. 60 kr., váz. skvostně 2 zl. 40 kr.

Básně tyto byly veřejnými hlasy uvítány co pravé obohacení naší literatury. Stůjž tu opět výrok V. Vlčka v Osvětě pronešený: Celkem jeví se, praví posuzovatel, Šmilovský co určitá individualita; nacházíme u něho velikou hojnost motivů, mnohdy originálních, sílu a něžnost, dojemnou tklivost i humor, mocné vnitřní boje, různé nálady, ale přece vždy jednotu mužného charakteru. Dikce jeho jest bohatá i ušlechtilá, jazyk jeho vyniká nevšední ryzostí.

Ivana Turgeněva **Lovcovy zápisky.** Z ruštiny zčestil *František Mach.* Cena 1 zl. 50 kr.

Národní Listy od 31. března t. r. vyslovují se o této publikaci následovně: Zase jedna literární povinnost vykonána; po dlouhých letech, když už všichni vzdělaní národové mají „Lovcovy zápisky“ přeložené a několikrát vydané, když jméno Ivana Turgeněva jimi stalo se jménem evropským a mezi nejpřednějšími slyne — přišli jsme také my Čechové ze všech nejposlednější a nyní je tedy máme. Tím máme kus poesie slovanské, kus nejvlastnějšího srdce slovanského, řekl bych málem kus ruského Homéra prosou; a to jest potěšení tak velikánské, tak čisté a pravdivé, že převáží daleko onen předeslaný stesk. Jest to pravda, že „Lovcovy zápisky“ jsou nejslavnějším dílem Turgeněva, a jest to pravda, že se mohou počítati mezi nejslavnější díla ruská, ano mezi světová.

Všeobecná aesthetika od Dra. *Jos. Durdíka.* Seš 1. a 2. 8. (336 str.) Cena obou seš. 2 zl. 80 kr.

Posel z Prahy dne 19. května 1874 dí: Potřebě, dlouho cítěné a naléhavé, jakouž způsobuje ta mezera v literatuře české, že nemáme řádné, soustavné a úplné aesthetiky, konečně jest vyhověno. Kobrova „Všeobecná knihovna“, již rediguje velmi snaživý a pilný spisovatel český, Frant. Zákrejs, přináší ve IV. svazku svém první sešit „Všeobecné aesthetiky“, sepsané dr. Josefem Durdíkem, kterýž jest v tomto oboru autoritou.

Národní listy dne 3. července 1874 vyslovují se takto: Leží před námi teprvé první sešit, avšak již ta ukázka stačí, abychom dílo to co první soustavný spis o aesthetice v naší literatuře z radostí uvítali. Můžeme si věru gratulovati z té duše, že se u nás první krok do nového oboru stal právě moderním, jedině přesným směrem. Že pak nezůstane první česká aesthetika beze všeho vlivu též na naše poměry umělecké, především arci na soud vnímajícího obecenstva, to doufáme, ba jsme o tom i přesvědčeni. Konečně konstatujeme, že jest Durdíkova Všeobecná aesthetika psána populárně. Způsob podání jest zcela lehký, volný, ale svůdnému skalisku prázdných krásořečnických frasí dovedl se spisovatel na štěstí vyhnouti. Toť zajisté nejlepším odporučením.

Pokrok dne 4. srpna 1874 dí: Durdíkova Všeobecná aesthetika bude dílo ze všech, které tento autor doposud napsal, bez odporu nejdůležitější.

LIBRARY
JUL 0 5 1990
UNIVERSITY OF TORONTO